

כתבי

הרב יהודה אריה ממודינא

הוצאתים לאור בפעם הראשונה

על פי כתב יד בריטיש מוזאום

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ז

אני

יהודה דר. בלוי

מזרה כבית מדרש הרכנים אשר בעיר בודאפעסט.

בודאפעסט, תרס"ז.

נרפס ברפוס של אברהם אלקאלאי ובני, פרעסבורג.

This Sefer has been made available by:

5314 13th Avenue
Brooklyn, NY 11219

TEL. (718) 972-0777

FAX. (718) 972-0178

A deluxe bound copy of this sefer is available at:

Biegeleisen Hebrew Book Store

4409 16th Avenue

Brooklyn, N.Y. 11204

(718) 436-1165

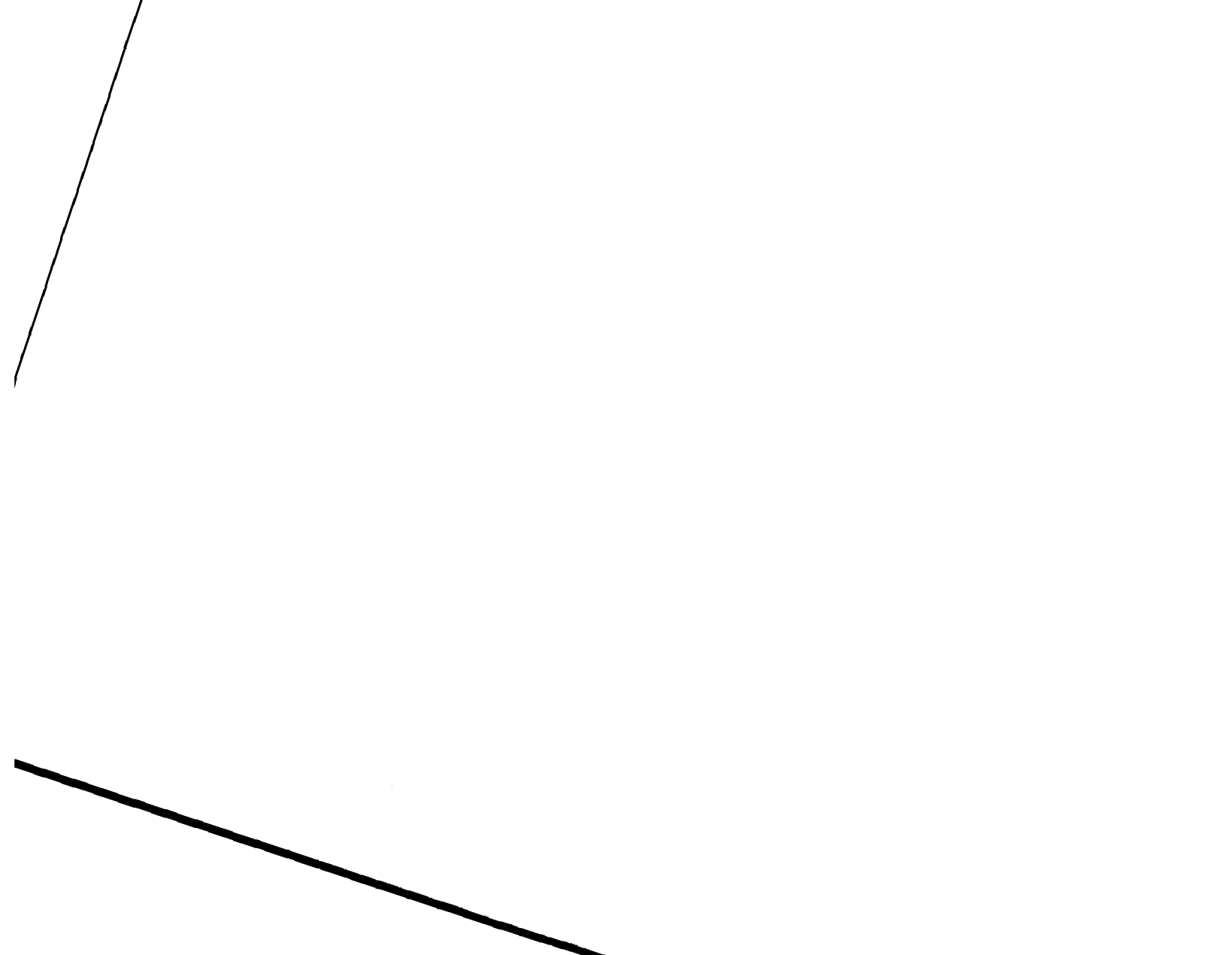
הספר הזה צולמה על ידי אחים גאלדענבערג

וניתן להשיג ממנו טופס מכורך, במחיר סביר, אצל:

בימ"ס ביגלאיזן

4409 16th Avenue

(718) 436-1165

פתח דבר.

הכתבים האלה אשר אנכי ניתן לסיניכם היום היו עד הגה בכתובים והם מונחים בין גנוי אוצר הספרים הגדול אשר בכרימיש מוזאום בלונדון בשני קבצים המסומנים שם Ms. Or. 5395-5396. הראשון הוא הקבץ הקטן נכתב מתחלתו עד סוסו מיד המחבר בשתי שנים השצצ והשזת ומכיל שלשים יארבעה סימנים הם הנמצאים בהוצאתי מסימן קע"א עד סימן ר"ד, השני הוא הקבץ הגדול רק מקצתו כתב יד המחבר ורובו כ"י אחרים ומכיל ק"פ סימנים הם הנמצאים בהוצאתי מסימן א' עד סימן קע"ומס"י ר"ה עד סי"י ר"ד. כתבי היד בעצמם לא ראיתי והוצאתי אותם על פי שתי העתקות אשר עשה בשכילי סוסד מהיר בדוק ומנוסה למלאכה זאת שמו יצחק לאסט אשר הוציא בקרוכ לאור עולם ספרי הכספי.

על כל דברים הנוגעים אל הכ"י ועל תכן המכתבים הרחכתי הדבור במכוא מססיק אשר כתבתי בשתי לשונות בלשון הגר ובלשון אשכנז וקראתיו בהערותי חלק א', יראם הקורא משם כי אחת דברתי ולא אשנה ולא אכסיל הענינים בלשונות שונות, רק בכלל אזכיר סה כי מצבם רע מאד מאד והאותיות כבר אססו ננהם, הגהתי אותם כיד ה' המוכה עלי גם סרשתי אותם לפי הצורך עד מקום שירי כגעת, הכל כדרך קצרה ובלשון ששום. נוסף לזה שמת"י עיני על שמות האנשים הגזכרים במספר גדול ורכים מהם לא היו ירועים עד הגה, חסשתי אחריהם כחשש מחושב כספרים המזכרים למלאכה כזאת אולם לא מצאתי כולם והגחתי מקום להתגדר, יכאו החוקרים וימלאו חסרנותי, כדי להקל את המלאכה הזאת עשיתי רשימה מכל שמות האנשים והמקימות ושמתיה כסוף הספר, אבל אם שני אנשים יש להם שם אחד לא נרשמו רק פעם אחת בלי הפרש וגם לא ציינתי כל המחברים אשר הכאתי שמותיהם או ספריהם בהערותי כי אין כזה תועלת.

הספרים אשר הבאתי שמותיהם בקצור או בראשי תיבות נרשמים
יחד על סדר אלפא ביתא כלוח הספרים אשר כסוף הספר. אעיר עוד את
הקוראים שמספר ההערה מסב תמיד על הסימן ולא על הצד כי ההערות
עשיתי בראשונה לפי הסימנים ולא היה בידי לשנותן ברפוס כאשר נסדרו
מחדש לפי סדר הרפים והכרחתי להגיתן כאשר היו.
ועתה אסיים בשכח שני חכמי איטאליא הרבנים המפורסמים ר' יהודה
אריה לוצאטו בניניציאה ור' יוסף ירא בסידארה אשר שטחוני בהערותיהם.
היקרות ומפחתי אותן אל ספרי כשם אומריהן.

יהודה המכונה ליב בלוי.

מכוכב המכבד שלום.

(fol. 1a) האהבה תמיד תוכר ותמיד תוקד ולא תכבה ואולם כיותר רשומה ניכר בערן חרוזה חרוזה¹) תוכלנה כשמשחות וגיל הקריאות קול קורא מבשר טוב עיב יצאתי לקראתך ארוני לשחר סניך הגעימים תכין לך הדרך מרכבותיך ישועה לכא אצלנו להיות עמנו ליום אשר הגבלנו ליום חתונתי ושמחת לכי אשר כו יתכר ניב אהל נכרת²) שת' עם בן גילה הבחור כמד יום טוב כהן³) יצ'ו ישיהיה יום הששי⁴) שמונה לירח אלול העיל מרשת

¹ בראשית רבה פ' כ"ו. השתמש בלשון זה גם בסי' ט' (הערה 4).
² נכרת י רל בת אחותו או בת אחיו ולא בת בנו או בת בתו, ונעתקה מלה זו מן איטלקית nipote, שיש לה ניכ שתי ההרואות האלה, כסובן זה נמצאת המלה נכר באגרת ס"ב שחתם שם בכתבו לאחי אביו, נכררי ובאגרת קד אמר בכתב הגאון ר' לאחד סניני או נכררי, וספורש אמר בעל שרת יעקב לבית הלוי ריש סי' כ"ג: נכרו בן אחיו, ועד היום הזה משתמשים בני איטאליא במלה זו כהוראה זו כגון רמשי' שקרא לריא'ם נכר הרב אבטלין סטורניא (תולדות גדולי ישראל אות א' סי' ס"ה, כמו שקרא את עצמו ריא'ם בסי' פ"ב הג'ל) וריל שהוא בן אחיו. ליבאוויטש מביא בספרו, רבי יהודה אריה סטורניא (הוצאה שניה נייארק תרס"א) צר 5 רברי רמשי' הגל ועושה סימן שאלה אחר מלת נכר ואני עושה שאלה על שאלתו. ליבאוויטש שנה גם בשם הרב אשר הקריש' לו ספרו. כי מעולם לא קרא ריא'ם שמו בלהיק סטורניא כי אם סטורניא כגון בספרו סרבר יהודה. בספרו נלות יהודה ובספר סי' אריה הגספח אליו חותם בעברי' א' סטורניא ובנצרי (השתמש במלה זו במקום לעז שלנו) Leon Modena Rabi Hebreo da Venetia וכן חתם גם בספרו האיטלקי Riti, ובספרו אשר בחיי יהודה: אני חותם עצמי כנצרי ליאון סטורניא דא ויניציאה ולא דא סטורניא (נרעטן 1. ח. 141, X)

³ יום טוב כ"ץ הוציא לאור ספר עולה שבת בויניציא בשנת שני' (אוצר הספרים אות ע' 152, תני' 162, סי' ס"ו) ואולי הוא הכהן הגדול כאן.
⁴ המנה המשוט היה לעשות נשואי בתולה ביום ד' או ביום ו' (סטורניא, ריטי וכו', הוצאה ב', צר 89), ובשרת יעקב לבית הלוי (ויניציאה שצ"ב) נמצא בסי' פ"ב שהראשונים עשו הגשואן גם באלסנה ביום ו' וריל מעשה שאירע [בויניציאה] שבחור אחד נשא אלסנה ועשה הגישואין ביום ו' כפי סנהגם

כי יקח איש אשה¹) במזל טוב צומח ועולה אתן היום הוא הוקבע אל שנינו לששון וגיל, ואני והוא הושיעה נא ומחלים סניו בא יבא ברנה לשמח עמנו ואצלת מהודך עלינו, וכבוד והדר תעטרני, עינינו מיחלות מצפות ליום בואו, ולמה לנו רוב דברים בקרה והשתחוויה נצא מלפניו ויהי ה' משנכ לו למלאות משאלות לבו המוב ברוב שלום.
וינציאה ס' בי יברכך ה' אלהיך בכל אשר תעשה²) השניו.

ב.

קרובי אשר בו אתמאר שלום.

להיות כל איש נכסף להתכבד בחברת אוהביו ובפרט בהיות האהבה והקורבה נצמדים יחד, כאשר המה בינותינו מאז מקדם, אבא בנבורות התחנות והבקשות אליך ארוני נפשי אשא לשים לדרך פעמך להיות סה ליום הגוער לחכר את אהלי עם האשה אשר הוכיח ה' לי שיהיה כמדום ליום ה' אלול העיל דהיינו יום ו' פרשת ולקחת לך לאשה³) קול ששון ושמחה קול קורא לארוני בא יבא ברנה לשמח בשמחת גילי וחדות לבי טובה כפולה כהיותו נצב על ראש הקרואים. ובחסדו כמחתי אל יבישני מסכרי.

ג.

יקר מחכמה ומכבוד שלום!

נכול ישמנו בל יעבורן בעוזה הגשואין שלי יחד עם תופת נכרתי מכית⁴) עם הבחור יים יצו יום השישי ח' לירח אלול העיל ס' כי יקח איש ולמחר ביום שבת בא בבית הבנות מליואנטינו וכו'. כן היה המנהג משנים קדמוניות בקהלות שוים (Rothschild, Die Judengemeinden zu Mainz, Speyer und Worms von 1349—1438, Berlin 1904) ובאמת באו יהודים אשכנזים בספר גדול לארץ איטליא אחרי נרוש סנצא בשנת רכ"ד ובבלל בסאה השלישית לאלף הששי הרס"א סדר קרושין. באישון לילה בליל שבת בשעה ושחצה בלילה ומספר הפעשה והסכה אשר הבריחהו לזה ואמר על הבתולה הגיל חיל: גם כיטו אותה ביום ו' בהיגוסה כדרך הבתולות (שרה הרס"א ס' קכ"ה). על מצבת קבורת יהודה לוצאטו כתב ריאים: אשר עלה אל האלקים יום ו' בהבנסת בלה ו' כסלו השס"ה (בערלינגר, לחות אבנים ס' 8) וכוונתו כידוע להבנסת שבת מלכתא, ואולי נמצא בלשון זה גם רסו למנהג הג"ל להבניט הכלות ביום ו'. ראה עוד סוף ס' קנ"ד.

¹ פירשת כי הצא (דברים כ"ד א').

² פירשה ראה. אמנם לא נמצא פסוק זה שם בצורה זו (ראה י"ד כ"ד

ויו ס"ו), ע"כ גיל שצ"ל וברכך ה' אלי וגו' (יה יח).

³ ס' כי תצא (דברים כ"א י"א).

⁴ מכית, ר"ת מנשים באהל תברך (שופטים ה' כ"ד).

אשה¹) ואל מי מקדושים אסנה ככל לב ובכל נפש מקרובינו ויודעי שמת לבא לכבדנו נגד זקני עמנו, ממך אדוני אשר עלית על כלנה והן גביר שמתוך בראש כלם והבחור נמע שעשועים הבן יקר לך, עכ יחרו יהיה תמים ואני ענך לשחר סניך ככל עון ותעצומות לכבדני ליום הנער הגל אתה ובנך יצז לראות כשמחת לבנו והייתם לנו אורה ושמחה וששון ויקר אל יעכב שום דבר את תסלתנו מלהתקבל כרחמים ורצון, כי בכמו אלה אמרו לא ישרת האדם רק בעמל מעמ²) וכל עסק ישכות וינפש עד בואכם אל המקום הזה. ונס אנו נתפלל לה' לתת לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לאורך ימים ושנות חיים ושלוש.

ויניציאה יום ו' פרי ועברתם את הירדן³) השניו.

ד.

אשה יראת ד' היא תתהלל שלום!

קול אומר קרא יוצא מבינותינו לקרוא כלם בשם ה' הקרובים והמידעים הצאצאים והצמעות⁴) על יום משתה ורנה ושמחה כי קבענו יום חופתי עם האשה אשר נתנה לי עור כנגדי ליום ו' ח' לחודש אלול העיל שיהיה למז'ם ברצון שכני סנה⁵) וכו כיום יחרו יהיו תמים נשואי נכדתי עכז⁶) עכ מצד שנינו שאלתנו יכנו לפני מעיכ לבא אצלינו להיות עמנו כיום הנזכר להגדיל שמחתנו כזהר סניך ולהנות מן חטוב אשר ייטיב ה' לנו כמשפט בני המשפחה ואל תפנעי מהלך אלינו מסכת מה שיהיה כי כיום מוכה נדיה כמכוב וייטיב ה' לטובים

עוד מכתבים כאלה קראים לשמחה זו עד סימן כ' fol. 5 b.

ה.

להשר כמיר יוסף מסאנו⁷).

שר וגדול בישראל שלום!

צדקת תמים תישר דרכי לבא כיום לגלות און יקר תפארת נרולתי,

¹) רברים כ"ד א'.

²) סרלא בפוסיה דאינשי בימי המחבר. אולי ציל לא ישסח האדם

רק בעסל מעט.

³) פרי ראה (דברים י"ב י').

⁴) ישעיה כיכ כ"ד.

⁵) רברים ל"ג ט"ו.

⁶) עכ ב"ג ר"ת עם בן נילה כמו באגרת א'.

⁷) בריואן של המחבר הוא קובין שריו אשר קראו שירי יהודה

סימן 192 נמצאת קינה על אשה השר כמר יוסף מסאנו יציו לבקשת כמר

כי הגעלה כמיר . . . יצ"ל) שלח אלי אנורת סכתים מסורים וראיות
 כנרון הגלוי וירוע לכבודך, וכתב לי לשום עיני עליהם וקכל עליו כי כל
 אשר אנזור יאשר ייקיים כל זמן שיהיה אחרי ראיית הסכתים הגזי. ואני
 בלבי צפנתי אמתו ואחשבה לדעת כי כל עוד אשר יסרה וירכה רבו
 שפתים אך למותר יהיה כעסק הזה, ולכב אנוש יסער במחלוקת, ולכן לא
 נתתי לבי לדרוש ולתור כמכתבים הדמה כלל, ויהיו לי דברי סתומים מן
 העין, רק כמענה רך השיבותיהו מלין להשיב חסה וכתבתי לו כתב אשר
 בו קורא אני עליהם יעמדו יחד לאהבה ואוהה, שלום וריעות אשר אם
 יספיק הזמן אל הסופר הנותב יעתיק שני הכתבים הגל הבא והיצא, ויחד
 אשלחם לכבודך כי זה חסצי להשקיש המין גלי המריכות אשר לא יועילו
 ולא יצילו, וכל אחר ואחר מהחלקים יחשוב בעצמו כאלו שניהם זכים או
 שניהם חייבים. האמנם להיות רבו נאה ומתקכל כי כמו זה כמו זה יעורר
 את האהבה וקרב זה אל זה עד היתם לאחרים, ואמרת אחכמה לבקש
 טאת הדרת כבודך לכתוב אגרת אל המרוסס הרוסא מחותנו יצרו לרבו על
 לבו באופן מועיל ומספיק, יתר ירו ויבצע על שנאה ותחרות יקצץ כנמיעות
 ההסדרה ויהא מקדים בשלום כל אדם, יבקש שלום וירסרה, כי לא לאדם
 דרכו להתקשות יותר מדי, וכל הקורם זכה לשש ענוה ויראת ה', וכיוצא
 בזה כתבתי ניכ אל המורטי הגל, ושכח אני אם יתוכ ירו אל איזה אחר
 מן המקום ההוא או אל אחר התבנים אם נכצא שם, להיות אמצעי ברבו
 ופרסורא בהעכרת כעם כרכרי פיוסין בין החולקים עד ישלימו כיניהם
 ויחדו יהיו תמים. זאת בקשתי טאת יסעת כמעית, ואם יש בי כח אצוה
 עליו לזכות עמי כמצוה זו למען לככות את הרליקה ושלמא וחסרא להוי
 ביניהון. לאוון שומעת אשר קרב חכמים תלין והחכמה בה תמצא אורך
 היריעה אך למותר לכן יהיו דכרי מעשים כי ידעתי לא ימנע ממני מברכות
 שמים מעל ומברכת סי אכרננו ואפרוש עליו סוכת שלום.

יוסף כהן מציקוניצור ובסי 286, כחבור מעלת הרומא רמוסים אל הנשיא
 כסיר יוסף סאנו עשיתי לבקשתרי. החבור הגל נקרא צמח דוד (ויניציאה שסיז).
 כספר ארז חיים לאברהם יל יש בשמו שיר בשבח המחבר, אברהם יל הקריש
 לו ספרו לקח טוב (ויניציאה ש"ב, שסיז, שנח) ראה פירסט II 10. יוסף
 סאנו היה חשוב ונחסד כחצרי ונצנוז ננוואא (J. E. VII, 5 b). וואידיסלאווסקי
 לא הזכיר בספרו תולדות רבינו מנחם עזריה סאנו (פעטרקוב התרסרד) את השר
 יוסף סאנו בין בני משפחתו של הרסיע.

⁽¹⁾ השם נסחק אבל כנראה היה כתוב המורטי [= Porto] לפי שנמצא
 באגרת זו בעצמה לססה: כתבתי ניכ אל המורטי הגל. אולי הוא ר' משה כהן
 מורטי הגזכר כסי' ס"ח (ראה שם הערה 1).

1.

אל האלהי הרמ'ע מסאנו¹) יצז כשם הגאונים יצז.

לאיש האלהים נורא מאד שלום!

אמת מארץ תצמח ותרא[ה] ותגלה לסועל צדק ודוכר אמת הוא כן
 (הגשנב²) ירבה ויסרוץ שלומי כימי השמים. כי על אמת הגה באנו להעיד
 נאמנה על האיש הלזה היוצא לקראת מעכית בחסד וכרחמים שמו ר' רחמים
 יצז הבא מארץ ישראל תוביב משלוזי מצוה להשתדל כער העניים
 האומללים נרי הארץ והיא כי ישר ונאמן הוא הולך צדקות ודוכר מישרים
 נקי כפים ובר לכב כוצין כוצין מקטמי ידיע³), כי קצת מסנו הכרנו אותו
 בארץ סולדתו כעיר רומה וזכרנו את הראנה⁴) אשר עברה עליו לא יום
 אחד ולא יומים כי אם אורך ימים השביעה נסיונות כזונוה גם ראו מעלו
 כי קרש שם שמים לעיני השמש נתנסה ועמד בכלם להוריע תבתי לה
 אלהי ישראל אשר שם בלבו לעבור ארחות ימים וללכת לארץ הצני שם
 זן ופרנס עצמו ונסשות ביתו תמיד מיגיע כפיו אכל בצדק עד היום אשר
 למען עשות צדקה ומשפט נכחר לה' ותתרצה לכא מארץ מרחק עד הגלילות
 האלה על הוצאותיו וטררו לבקש מרף לאביוני אדמת הקרש אשר באולי⁵)
 זכותם עורה בצרות נמצא מאד לנו כל היום, ולא נמצא סטול באומר שלו
 כי יבאו וינידו צדקתו ויושרו אגרות וכתבי החכמים השלמים מאי יצז
 הצרוורת בשמלתו. רבים אשר אתו מספרים תהלותיו עונים ואומרים היותו
 אצלם כחוקת שליח עושה שליחתו באמונה אשר עיני ראו ועיני מעכית

¹) הוא היה הסל כשר ערלתו נחיי יהודה סנייער ס'ו ע"כ) וגם רבו.
 ראה צ"ו—ק', קרה, קליא, קנ'ו. שמו הנקרא עליו בהכנסו בכריתו של אברהם
 אבינו היה עם נואל כאשר נוכיח בח"א. המרמים יצחק בר סררכי איש סולניא
 כתב כהקדמתו לס' תשובות ס"ע (ויניציאה בלי שנת הדפוס); סרנא ורבנא סנחם
 עזריה נריו והוא סן המשפחות הסיוחסות בישראל הם השרים והסגנים בני
 סאנו צור ישראל יכרכם ארוים לא עסטורו כל עצי ערן אשר בנן אלהים לא
 דסו אליו ביסיו שמו הולך לסרחקים לשם ולתהלה. ספרו הלכות אלסטי ווטא
 נדפס ס' סעעט טרנח' (נעלם סעיני הכותב ימי חייו Jew. E. V, 342 b). ראה
 אורתויו CB, 6342; סאנאטסשריפס 34, 43; וואיריטלאווסקי, תולדות רבינו
 סנחם עזריה ספאנו, סעטרקוב טריס'ד; סח"א 21; Revue XXXII 108—111
 XXXV 84—87; XXXIX 113—118 נפטר ש"ס בסאנטוה. ראה עוד

קנ'ו, 1.

²) במקום הוא כן הגשנב צ"ל ה' אלי ישראל.

³) ברכות ס"ח ע"א.

⁴) ע"ס הכתוב בסרבר י"א ה' זכרנו את הדגה, נמצא גם באגרת כ"ז.

⁵) באולי זכותם צל כנורל זכותם.

תחוינה מישרים, ע"כ כבואו לראות את סני הארון כי יחנן קולו יאמין בו ולקול תתו המון בקשותיו אל מעכ"ת להישיר לפניו דרכו יהי כבוד מעלתו אליו מעיר לעזור ולא יאחר אותו למען יצליח מעשהו ונמש שולחיו ישיב כי יאסוף להם ומצא להם כסף גרבת אשר יתנו אחינו ועשה יעשה לו טובה וברכה כי אוהב צדק הוא ושמו נקרא על עיר ה' ועל עמו ותפארת מעכ"ת ינרל ויאדיר כנששו החשובה ועל יוכל ההצלחה ישלח שרשיו באורך חיים ושלוש.

ז.

אל כבוד מנחם מרקריאה קודיסטריא¹.

יקר ונעלה שלום!

הנה זה בא לפנינו כחור פלוני כמו אופטרפוס מהיתומים בני המנוח . . . מתרעם וקובל עליך כי ברצותו לפקח על עסקי היתומים הגיל ולכא לירי חשבון עמך מאשר נתהווה ביניהם וכינך תמשיך הרברים באריכות רב אך למותר מיום ומרחי אל דחי והומן כלה ואובר והוא לא בן ירמה ולכבו לא בן יחשב מצדקת תמים כמוך היום, וכאשר שמעתי רכריו אלה בן ראינו בעין השכל היות מן הראוי למהר את הקץ על כל דבר רין וחשבון שבין אדם לחבירו ויותר מהמה כנוגע אל יתומים ואין אב אשר איני שבשמים חס על מסונם ביותר, ולמען ייטב לך ניכ תצא מירי המקום והבריות, ובכן לא חסצנו להעמים עליך לצאת מכיתך ולכא לדין עש עתה להיות הימים האלה ימי בקורי עניים²) את ה' לבקר בהיכלו בתפלה ותשובה ומועדים רבים באים לקראתנו לשלוש הן בן השיכוננו אל לבבנו כי עתה עת האסיף תנובת השרה באוסף את מעשיך ונביית חובתיך ותכבר עליך יציאה כביאה. ואמנם למען עשות האמת והצדק הנה אנחנו מצוים ונזורים על שניכם כנזירת נחש³) וככל תוקף להיות נכונים תיכף אחרי חג הסוכות העיל ובזמן ג' ימים אחרי אשר אחר מכם יודיע ויומין

¹ קודיסטריא = Capo di Istria, מנחם מרקריאה נזכר גם בסי' י"ט ורוד מרקריאה בסי' קכ"ז 2. יעקב מרקריאה הרומא כתב הקדמה לסי' נון נכון (ויווא דשרינובו שנת כביש לפ"ק) והדפיס שם שכיא את סדר עברונות, כסף ב"י אחד בכריטיש מחעאוס Margoliouth B. M. II. No. 378 נמצאת חתימה זאת: אני יעקב בכטר דוד מרקריאה יל כתבתי זה הספר ניסים לעצמי . . . והשלטתי היום יום א' כ"ח אב שליג לפ"ק מה ויניציאה שנת נורת גרוש בעידה ה' יהסך לששון ולשמחה אמן. וגודעים עוד אחרים סבני משפחה זו (ראה צערנער צד 299, 440).

² ימי בקורי עניים ע"פ הכתוב במדבר י"ז כי ימי בכורי ענבים.

³ נחש נדוי חרם שמתא.

לחלק האחר לכוא, תכואו שניכם פה בית דין הקרוב להגביל ולתת קץ ותכלית את כל הפרשותיכם ולא תמנעו בשום אופן בחיוב הגזירה הגיל אם לא שיהיה לאונס ניכר ונודע חז וכן כך בימים האלה אשר מהיום והלאה בצדק צדק תרדפו ותכוננו חשכונותיכם יחד ולא תמשכו ידיכם וכל הרבר הקשה אמתי או שגנה אשר יפול ביניכם בעשיית החשכונו . . . ותשימו מן הצד בכתב זכרון יהיה כיום כואכם פה . . . דבר שניכם יצדיקו את הצדיק והכל ישפמו הם. ואתה איש אמונים (fol. 7a) הגיל נתון תתן בין כך ובין כך בזמן הזה אל היתומים הגיל את כל אשר ישאלו ממך די ספוקם לזון ולפרנס עצמם ולהוציא לצרכם ואל ידע לכך כתתך להם משלהם לחשכונום וכתוב בספר. נפשנו יודעת מאד כי לא יפול דבר אחר מכל דברנו ארצה כי את הכל תעשה גם תוכל מאהבתך האמת והיושר כי אוהב צדקה ומשפט ידענוך מאז ועל כן יצאנו לקראתך לשחר פניך באהבה רבה על זה ברכים שאלמלא לא נכתבו ראויים הם להכתב והיית נקי מה ומישראל ותצליה את דרכך בכל אשר תפנה ינדל שמך והיה ברכה ושלום.
 ויניציאה פר' . . .

ח.

אל הח' ר' ליכ לוי מלמד כמנמאניינה¹ אפרים קריש² יצו.
 יושב כסתר עליון כצל שר' יתלונן וישכון רעיוני תמיד עם מעכית ולכי אומר לי לעורר את האהבה כאגרות שקלי ושרי אליכה דהילכתא כאיזה דבר תורה לשאול ממנו כי ללמוד אני צריך כאשר נדברנו שנינו לעשות ולקיים ואמנם צרות לכבי אשר לא הרחיבו ומצוקותי הוציאני³ מרעתי, ככל יום מחיצה של ברזל חוצצת ביני ובין תשוקותי, שלש תשוקות הן נפש חכמה וגוף ונוסף יגון וצרה פטירת הצדקת היקרה תנצביה⁴ וכונה שכעולם פה אנכי אסור ברהמים כלוא לא אצא. כל היום חורש בכקרים ולא רועה צאן כי צאני צאן מרעיתי אדם אינמ⁵ עד כי חדל מאד
¹ לא נודע לי מסקום אחר, כי יהודה בן יצחק לוי אשכנזי הגרשם עיי סורטארה (סח'א 33. במקום C. B. 23 ציל 123, בשני סמנים האחרים הגרשטיב שם לא מצאתי בלום) אין ר' לוי שלנו.
² בדיואן 333 נמצאת פ"ק, כסר אפרים קריש בקונסמטניה
 (כ' כסלו שפ"ג). סוף סי' ט' אנו האים שהוא העתיק האגרות הללו אבל לא נכתבו בשבילו מן המחבר כדרכו לחבר כתבים לאחרים.
³ הדלים כ"ה י"ז צרות לכבי דרחיבו מסצוקותי הוציאני.
⁴ אולי כוון אל אטו שמחה ד' תמו שניו (חיי יהודה ולחות אכזיב
 (No. 99).
⁵ ר"ל שהוא מלמד תנוקות ומתעסק עמהם כל היום כולו.

לספור הקורות המוצאות אותי, ועתה כאשר זרח עלי אור כמר זרחי¹)
הלזה בא ושכ' לכיתו אמרתי אשתחווה . . . ויהיו דברי אלה ראשית
חכמה לעשות את אשר לא נעשה או אם נעשה לא (הותמר²) עד הגה
כי מאחרי . . . מעכית על פני השדה אשר ברכו ה' וירוח לו יותר ממני
לא יכבד עליו משא הכתובה כמוני ויהיה ראשיתי מצער לא אמריתנו
כדבור הנז' במס' חולין אשר אנחנו כה סוף ס' כל הבשר בענין
אפשר לסוחטו וכו' כי תכבד העבודה, רק לחלות פניו ירא ארוני וישטום
דבור רש' קמן הכמות כפ' ואלה הדברים כמסוק הבו לכם אנשים חכמים
(ונו³) . . . כי בכל יום ה' אנחנו לומדים רש' בישיבה שלנו באוסן נאות
ולא שמעתי אומרים עז דבר מתקבל עלי כי מלכד ביאור⁴) . . . אם היא
מלשון ביישונים או נחמדי' מי יתן ואדע מה הוקשה לו על מלת חכמים
ומה תירץ בזה וההכרח ידעתי ידו בכל וכפרם בדברי רש' זיל שמעתי
עליו לאמר ישמע הלום לסתור אותי⁵) ככל חקתי ובכל משמטיו יבא
רבו וכברנהו בזה ואח"כ אכתוב לו דעתי החלושה ג"כ ועוד ימים באים
כזאת וכזאת נעשה עם נוכל בעיה. רק בחסרו יהיה ותרן עמי ואף
אם על אי סכתבי יכתב מעלתו שנים, משלו אל יקפיד. וירחם על העומד
אסור ברהמים (ואין בידי מיסורי הצדיקים שאין בהם ביטול תורה⁶) יהי
אלהינו עמו ויפרום עליו סוכת שלום.
וינציאה ס' . . . השנים.

מ.

חכם לכך ואמיץ. אמרים קרישי יציו.

אורה ושמחה וששון ויקר הביאה לי אגרת מעכית אמצתיה אף

¹ הוא ר' זרח לוי הגו' ס' ס"ט. דיואן 241: על ריכרא' [= צורת]
כס' זרח לוי יציו; אטו מלכה נמטרה כ"א שבט ש"ע (שם 257). שירים. על
כל סין סאכל בנישואי דהרי אשר בר זרח ולי (שם 77—70).

² לא הותמר, אולי צ"ל לא הגמר או לא הוכפל.

³ שפרש רש' חכמים כסופים. רש' לקח פירושו מן הסמרי (רכרים
מיסקא י"ג) אבל שם נמצא פירוש זה על מלת אנשים ולא על מלת חכמים.

⁴ בלי ספק יש להשלים באור מהר"ן וכוון אל הספר הגקרא ביאורים
שחבר ר' נתן סדרארנה הגדולה ונרפס בוניציאה שנת שמחה לסיק (בסוף
הספר כתוב בסעות; ושלם ביה ריח אדר שני שנת שס"ג לפ"ק) שש שנים
לפני כתיבת האגרת אשר לפנינו ח"ל הסבאר שם צד קנ"ד ע"א: חכמים סיי
רש' כמופים ס' שהם סתביישין לעשות עבודה: ס' אחר לשון נכמף נכספת
רוצה לומר הכל מחמרים להם ומחכבים אותם.

⁵ ע"פ הכתוב בראשית ס"א טז.

⁶ ברכות ה' ע"א אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהם בטול תורה.

תמכתיה כימין צדקי והגה באמתחתי ככלי אשר חסן בו סי צדיק ימני)
 חכמה. ואולם אלוסי ומיודעי למה שמתני למסנע לך לרוסם לשבח ולסאר
 ישעי וכבודי אשר לאפס ותוהו נחשב כור ב' אין מים בו הרוזכים²),
 צעיר לימים וועיר אפין ונסשי בסכלות הימיה פתיות וכל ידעה מה, ולולי
 ידעתי היות כבודי . . . ארם ענו ושאל [?] חמר מחמיר על עצמו מאוד
 מאוד שפסל רוח³) ורוכ ענותנותו הביאהו להשפיל עצמו לשפסל מטני,
 הייתי אומר משמה הוא ודאי כא אלי הארון העברי לצחק fol. 8 a כי,
 אבל אף אמנם אלך מחשבה אחרת, ואפריון נמטייה למר⁴) רצה מסקט
 לזכות אותי ולסיכך הרבה לי תורה בכתבו דכיה אית רין ואית דיין⁵). אך
 לדבר הזה יסלח ארוני לעכרו כי לא אוכל לתת לו מענה על זה כשבע
 הזאת, יען יום אחטול בבא השמש קבלתי כתבו והיום ריח וחטכה וברית
 מילה לאיש אוהב לי ולא עת האסף חדר כחרר להחכא בעינן רבעירן חרה
 חרה⁶) לכן לפי שעה אקריב לו רכרי אלה מעמים לאות כי תפארתנו [תפארתי]
 על לכי לזכרון, והיה ביום השמיני בעזר הצור אהיה בעל תשוכה, ואשיכה
 ידי אליו כתשוכה ומכילה⁷) וצדקה תהיה לי תמיד לראות מעשה ירו
 להתפאר. קבל כרחמים וכרצון סדר העבודה כירושלים⁸) אשר מרוכ

¹ י שב, ציל ירגה עים תהלים לז לי סי צדיק ירגה חכמה. או צל ינוב.

² אולי ציל הרזנים או הכזבים.

³ אבות ד' ד'.

⁴ בים קייט.

⁵ עיפ מאטרם ז'ל לית דין ולית דיין (ראה סי' סב 3).

⁶ בראשית רבה ס' כ"ו (נס בראש סי' א').

⁷ כונתו שישכב לו על הרין אם אשה טובלת ביום אשר ספלל בו

באגרת המסוכה.

⁸ ריא' הרסים בוניציאה בשנת תיב, תפלות ישרים לכל יום סו ימי
 השכוע וכו' והטבת חלום יזה וטובה; וכתב שם בהקדמה חיל זה יותר
 מעשרים שנה חברתי ושלחתי על פני חוצות בדפוס שיה סוד אלו התפלות
 שבעה שבעה כל אהת סיחורת לכל אי סימי השכוע וכו' ויען נרסאו או בכך
 קטן דלא שלטא בו עינא [כלומר באותיות קטנות סאר] איירי דוטר אירכס
 [כיב יד עי] ולא נתפשטו מהן ארבעה בכל נכול ישראל וכו' עכ"ל (ליבאוויטש
 122). ונ"ל שסדר העבודה הג"ל הוא חלק אחד מהתפלות הג"ל והיא היא
 הטבת חלום שהוכיר ויש קצת ראייה להשערה זו מרכיבו בראש האגרת הבאה:
 כל עמי ישן כאן ורואה חלום באספסיא כאשר כבר ראה פעלתו מאשר הכעות
 סדר העבודה עכ"ל. ויש לי עוד השערה אחרת, יש ספר הנקרא יחוס הצדיקים
 (אוצר הספרים אות י' 193; איח 676) והוא ציון קבורת הצדיקים בא"י התפלות
 שאומרים על קבריהם ונרסס בוניציאה שג"ט [אותה השנה שאנו עומרים בה] עם שתי

הטרדות לא שלחתי עד הגה כ"ת¹) אשתחזה אפיס ארצה ואצא ואומר שלום.

פ' ויגש אליו יהודה ויאמר כי ארוני. עד כאן כתב אפרים קרישי בני ימים.

משתחזה מרחוק לעומת כבודו. מכלכל ע"מ לתקן. אסף רוח חכמה וכינה כקן. לתורתו איים י"חלו. להללו קנה וסוף קמלו. הוא ארוני הגעלה האלוף כמוה"ר יהודה הנקרא ליכלין לוי.

אל הנ"ל²).

הכיר יהודה ויאמר צדקה ממני מעלתך להתרעם עלי אשר הבטחתי ולא קיימתי להשיב אמרו אמת לאנרתו מהן שמונת ימים. ואולם חי אני לא במרד ולא במעל, כי רכ"ם אשר אתי המונעים. כל עמי ישן כאן ורואה חלום באספספיא³) כאשר כבר ראה מעלי אשר הכינותי סדר העבודה ויהי השער לסנור טפחתי מחוץ, אין זה כי אם רוע לב יודע מרת נמשו כמוב לא תלין מסונותיו של אדם⁴) . . . (fol. b) פחים ואחר ילדה כת אשתי מכית ואם בת היא וחיה צריכה שימור וסנור והתצאה⁵)

תפלת בשיר טריאים (ליבאוויטש 108), אולי כנה המצר הזה בשם עבודת ישראל בירושלים.

¹) כ"ה צ"ל לכ"ה (לכבוד תורתו).

²) תשובה זו נמצאת גם בספרו זקני יהודה. כתב יד כמו שנראה. מן לוח הפסקים של חבור זה אשר נתן ליבאוויטש צד 111.

³) נרה לי.

⁴) חיבה אחת נמחקה ואולי צ"ל צנים, המחבר מתרעם על גורלו גורל המלמד ועל עניותו ואין זה פלא כי בחנוכה הי' שניה הפסיד בצחק קרוב למאה דוקאמי ומחנכה השניש עד שבועות הבא הפסיד יותר משלש סאות דוקאמי (קצור חי יהודה בא:רות שר"ל צד 289).

⁵) שתי בנות גולרו לו, הראשונה ברח סבת השנ"ו ומתה סקן י"ז ימים והשניה דיאנה בניסן השנ"ח (חי יהודה שם), בכתבו תשובה זו היהו אמו עור בחיים כי ב' פעמים אומר עליה אמי מורתי שתי, וגם הגאון שמואל יהודה קצינאלינבנין היה עור בחיים כי ב' פעמים כתב אחר שמו נר"ו, אמו מתה ארבע המון השנ"ו (לחות אבנים No. 99; חי יהודה שם) והרב ש"י, נפטר יום שש ניסן השנ"ו (מדבר יהודה ע' ע"ב), לפי כתב תשובה זו לפני ניסן השנ"ו וכוון אל בתו הראשונה אשר נולדה לו בטבת של שנה זו, אמנם מדבריו ואם בת היא וחיה נראה שכונן לבתו השנייה שנשארה בחיים אשר נולדה לו בניסן השנ"ח ולא אל הראשונה שמתה אחרי ימים סועטים, ואך שיהיה

סוף דבר ואחר ער עתה, מלח נא לעיני הוה כנודל חסדך. ולא זה כלכד
 כי גם הגסיון הוכיח כי פעמים אין מספר ביום הראשון למלאכה יום המזומן
 לכתוב למזמנאני השמן מקטרנ בשעת התקנה¹) ומביא לידי מטרידים ונס
 עתה הגה באתי אליו להשיבו על דין טובלת ביום היכול אוכל דבר מאומה
 חרש למעכת או להסיף על דבריו וכלם נכוחים וישרים למוצאי דעת או
 מה מידי יקח תוספת חוץ נגד המורים כתורה שלא כהלכה אשר לא שמעו
 בקול אדוני וישא ידו להם ואמר עם הספר, ואם לקדושים אשר כארץ
 המה סופרים המדברים עמי ספרים כחשו ויאמרו לא המה מה אנכי לכף
 אותם עד שיאמרו רוצים אנו? רק לא אחריש מלהתנצל עכ"ם ממה שכתב
 מעלי שאמרו בשמי שיכולה אשה למכול ביום, ויהי כאשר הראה לי כית
 שאין הדין כך אני אמרתי כי לא כן דברתי אלא שיכולה ללכת לבית
 המבילה ביום. וכית השיב לי שאין לומר כן לגשים שרעתן קלה ובעליהן
 עיה ולא להקל וכו' על זה אענה לחלקי כי לא יצא מפי בצרקה מעולם
 שתוכל אשה למכול ביום כי מי לא ידע ככל אלה המדאורייתא שלא
 בזמנה טובלת אף ביום ורבנן נזרו בה משום סרך בתה²) וודאי אין חלוק
 בזה בין עיש לשאר ימים כי כשם שאין קבלת שבת מעלת שתוכל אשה
 בזמנה למכול ביום מאחר שאם תסרך בתה ותעשה כמות ותמכול בזמנה
 ביום אף שקבלו שבת לא עלתה לה מבילה ואתיא לידי כרת, ואין זה
 כעשיית מלאכה וכרכת אחמ"י כמו³) [?] שכתב כית וגם לומר שמסלג
 המנחה ולמעלה לילה מיקרי סבלות הוא להעריך זמן שמע למבילה רשנינו³)
 מאימתי קורין את שמע בערכית משעה שהכהגים נכנסים וכו'. וכל זה
 עשיתי . . . שאין תקנה לאשה למכול ביום אפי' אחר זמנה אם לא
 לאונם ניכר. האמנם מה שאמרתי (fol. 9 a) אני היה שישמעתי מאת

הדבר אין לכוון הפרט השניט כי אז כבר נספר דרב הגל וגם אמו, ע"כ נראה
 לי שיש לסחוק האותיות שת' ונריו והפרט השניט נכון. כן נראה גם סמה
 שהבאתי מהספרו בהערה 3, לפי נכתבה ארת ט' לפני לדת בתו דיאנה בין
 שתי הארות צריך להיות לפחות שנה אחת ומעיר על זה בעצמו ברבריו, כי
 פעמים אין מספר היתה כוונתו לכתוב ביום הראשון למלאכה אבל השכן
 המרירו ובין פרשת ויגש ופרי ואלה שמות אין יותר משבוע אחד ואיך שייך
 לומר, פעמים אין מספר? הוצא לנו מכל זה הוא שארת ח' מאוחרת לארת
 ט' וי' ואין סוקדם ומאוחר בסכתבים האלה וגם אין סדר להם כאשר הוכחתי
 באריכות בח"א.

(1) ע"פ יר' שבת פ"ב (5b): אין השמן מקטרנ אלא כשעת המבנה.

(2) יורה דעה סי' קצ"ז סעיף ו' ועיין שם בש"כ.

(3) משנה ברכות א' א'.

אמי טורתי שתי כי בזמן נשיאתו של הגאון סהריר זילמלין¹) זצ"ל בקיק זה של ויניציאה היה מצוה לנשים שילכו לבית המכילה ביום וגוער ומשלח לביתה אחותה] אשר היתה הולכת כלילה, ושאהר מנותחו כבוד בקום הגאון סהריר יהודה נרזי²) לא מנע אותן להלוך כלילה ויתמה האנשים איש אל רעהו. כדרכים האלה דברתי כצורתן ממש, ועם שלא אטרה לי אמי שתי מעם הדבר, דברתי אני אם לכני שאולי היה עושה זה יען מנהג רוב הגשים סה לעשות צרכי מבילתן בבית המכילה כגון הפיסה ורחיצה וחתיכת צפרנים ונקיות, באמת כתב האנור לא התירו לחוף כלילה אלא כדלא אפשר, ומה שכתב היקארזי זצ"ל דאין דבריו נראין לו דכיון שהיא הוצה לשכול [למבול] כלא אפשר דמי³) לא סבר כן הגאון מפני ההתמה וכי ולכן היה חסץ שתלכנה שם מבעוד יום ויעשו צרכיהן לאש ובעת קשקוש פעמון הלילה היה מצוה שתכרכנה⁴) כמקוה, ואולי מעם אחר ג"כ היה לו אך הגאון ר"י נרזי לא הקפיד מפני נושת הגשים מפני הרואים ואין כי חומרא בהליכה כמו שחשב מעי כי היה האיש הוא גדול קדם הגאון הגדול וכרי הוא לחשוב על דבריו ולמצוא להם מעם כי היה נימוקו עמיה ואך הגאון ר"י נרזי — והנה אדוני מרכי אלה לא נפיק מיניה חורבא כאשר דמה כית כי ההליכה לבית המכילה כיום אין בה כי חומרא כאשר בארנו. וראיתי אני המור שם⁵) וז"ל ר"י היה אומר שאין צריך להחמיר כי ולהטתין עד שתחשך ביום התי רק שתמכול סמוך לחשיכה ותכא לכיתה משתחשך מפני סרך כתי ורשכים היה מחמיר ונוי ולשון מחמיר דנקט בתרויהו מורה באצבע שחומרא הוא ולא קו הרין וכי הקארו בשם דכית רוח⁶) ונראה דסמוך לחשיכה לאו דוקא דקודם נמי יכולה למכול ויעיין שם מעכ"ת כי נלאתי נשוא כל הלשון ויראה כי שם

¹ רוא הרב זעלמעלין לוי (שרת הרמ"א סי' נ"א, סיכרת חכמי איטאליא 34).

² הרב שמואל יהודה קצינאלכונין בן סדרים ספאדובה, קורות ימי חייהם ספר בקצור ספר דעת קדושים (פטרבורג תרנ"ז—תרנ"ח) צד 82, ראה מזכרת חכמי איטאליא 47 הטקורות שהביא שם, א"ח 1022, ענף עין אבות ובספרנו בח"א.

³ האנור הלכות מכילה אלף שפ"ד והב"י מכיאו סור י"ד סי' קצ"ז ואמר אין דבריהם נראין לו וכי ומסיים: אין דבריו נראין דכין שהיא הוצה למכול או כלא אפשר דמי.

⁴ שתכרכנה, צ"ל שתמבלנה.

⁵ לא נמצא במור אלא הב"י מכיאו בשם הרא"ש בסי' קצ"ז, במקום ר"י צ"ל ר"ת כן נמצא גם בדפוס ריווא דטריניט משנת שכ"א הם בתשובה זו בעצמה לקטן ב' פעמים.

⁶ רכית רוח, צ"ל בשם דבינו ירוחם וכן נמצא בב"י שם.

שתי דעות מדגאונים מויניציאה¹). ויעיי' כית כדברי המור כמ"ש ר"ת וכי ומה שכתב הקארו. לכן מה שכתב כ"ת שלא היה לי לומר כך לנשים ולחקל והביא ראיה לדבריו מטהא רפי' ר"א דתולין דשלחו ללוי²). במחילה לא דמי שהרין כך חתוך וגמור והרא³]ה מהגאון הכי' הצל שסמך על דברי ר"ת ומוסכם להרע (fol. b) המגיע מכלתי עשיית צרכיהם כתקנתם בלילה מטהליכה תחלה, ועוד שאסילו היה בדבר סנים לכאן ולכאן התם לא גזירה לר"ח דמת בירש אתו לאיסורא והכא אין זו כי אם גזירה לנזירה דנזירה ולכולי האי לא חיישינן לכלתי תת סני ההתר שהרי דבר תורה מוכלת אסילו כיום אלא דרכנן גודו משום סרך כתי' וההליכה אם תאסור משום סרך דסרך שתחשוב שהיה בזמנה ותיקף שהלכה מכלה ולא: בשוםמני כולי האי עסקינן. זהו מה שראיתי לרבר כיוצא מפי. אבל כמעשה שהיה המספור מאת מכ"ת שבא מביה ליל שבת שעה אחת קודם לילה ופגע באשה אחת שהיתה באה מכ"ת המכילה ודאי לא יפה עשתה האשה והיא וברין נמנם עליה כ"ת דלכל הפנים אין לה רשות לסבול בעוד יום וכ"ש לכא לכיתה קודם השכנה מסני סרך. בתה ואין הפרש בין ע"ש לשאר ימים כמ"ש, והרבר נקל ההבנה לא חשבתיהו ראוי להחתי' עליו בעלי תריסין⁴) וגם אני דברי אלה מה בדרך משא ומתן בהלכה ולא בהוראה כי כבר הורה בה חכם הוא אדוני כמלאך האלהים, לסני קריאתו מי יעמוד ולדבריו מי יגדר. ועל מה שכתבתי בדבר תפלת האכלים ומה שניתי יעין לי ואל יעכב חמא ועק איחור כתבי את אמרי, יכוואני חסדיך ארוני כאמרתו הצרוסה ואם לא אוכל השכובע הריא מקוצר הוטן מיום שיק אל יום א' לא אעבור שבוע של אחריו והי' יהיה עמו ויתן לו אורך ימים ושנות חיים ושלוים.

ויניציאה ס' הבה נתחכמה⁴) השנים.

¹ לא סצאתי זה כביי רק הכנסת דגדולה מביא דעת הסדרים מסאדוכה בירד סיי קצ"ו בגליון.
² צ"ל ססה דא[יתא] במי' ר"א דתולין דשלחו ללוי וכוון אל מה דאיתא בשבת קלים ע"א: שלחו בני בשכר ללוי כילה סרו וכי' סת ביו"ט סרו? שלח לרו כילה ובר ולא סצינו לה צד דיתר, ולשלח לרו [צד התר בה] כדרמי בר יהוקאל? לפי שאינן בני תורה וכי' סת שלח לרו לא יתעסקו ביה לא יהודאים ולא ארסאים ע"כ סכאן הביא ראיה שאסור להורות התר לנשים לסבול ביום מסני שתכאנה לתקלה ועי' השיב ריא'ס דלא דסי, וגם הביא ראיה: מסת בירס.

³ דרכם היה לבקש מגדולים הסכמה על פסקיהם ולדאיה באו על החתיסה, ראה למשל שו"ת יעקב לבית לוי (ויניציאה שצ"ב).

⁴ סר' שסות (א' י').

יא.

הקדמה לספ' המלכות¹ בער חכרת שיל² (והיא נרמסת.³)

יב.

(fol. 10 a) הולך כמישרים שלום . . . מספרים לכבוד אל קדושתו השלמים פני [בני] חכרת הצדקה יצו היות[ך] חייב אליהם . . . והחכרה שלכם ומעשרה הוקאמי ומעלה, וכי כשלשה שנים לא קבלו מירך כיום לא לתשלום ארעון ולא לחשבון טוב ויהי לך לסוקה ולמכשול כי בגלל הדבר הזה לא יכלו לקבץ הסך המוסכם הצריך להמצא כרי לתת לחלק מעות לעניים וגם החוב הולך וגדל עליך ויהיה לך בכל יום ויום למשא יותר כבד, כן חלו פנינו להזהיר לכבודך על זה, ועיכ אנו מבקשים מאתך לשלוח להם ע"י הקורם או אתה תבוא וצרת הכסף בדרך כלו או רוכי כי כך הקדש . . . (fol. b) הרימו⁴), ולך תהיה צדקה כמתנו ביושר נפשך החשובה כי לא יצטרכו עוד למעשה ידנו ולהשיב שנית שבט הסופר ע"ז ולכן לא נאריך במלין ואל נא תמנע מהלוך אליהם או לשלוח להם ור' אלקיך ירצך והיה מעשה הצדקה שלום.

יג.

כתב שעשה ר' מנחם⁵ בר שמריה דל תלמידו. (fol. 10b)

עם לכני חשכתי ויחפש רוחי כי אשר נמנעת לכמא כשפתים הסך שאתה רוצה להוציא כהמסון ההוא אשר חסצת לקנות הוא בעבור שואלו דרכה ומכוננו רע כי הלא ידעת וגם שמעת כי כל התגרים שואלים הרבה

¹ בסוף ספר יפה נוף (ויניציאה בלי שנת הרפום) נמצא. סדר המלכות כפי מה שנרגז וקני המערב וחסדי ארץ ישראל ואמר שם המניה ודל ולפי שכבר הרפכתי בסדרו ספרדי קטן כרר המלכות גרהוג בכל העולם בערב יום הכפורים וקצת השלמים וכי יש לוקה כל שני וחישי ויש לוקה בערבי ראשי חדשים ובאלה רבים (דף ס"א ע"א) ושם בראש הדף נמצא: נוסח המלכות, גם זה ראיתי להרפיסו מה אף כי הרפיסו מניה אחר יצו בסדרו החדש אינם נמצאים כי אם סעט סוער לכן שמתו הגה. כפי צ"ו, הערה I הבאתי סרור אחר שנמצא בו סדר המלכות, ואולי צ"ל בכתבנו סרר (ולא סר) המלכות.

² בלי ספק הם ריה שומרים לבקר.

³ אינני יודע דבר ברור סדרמסת ספר זה, אולי הוא הספר אשר נרשם 3003 או CB. 3000 ליבאוויטש סביא 108: בקשות על הסתים בערב ר"ח דפס וכי בצדוק הדין בשומרים לבקר, ויניצי ש"יב, שציה.

⁴ אולי צ"ל אמירה להקדש כמסירה להדיוט.

⁵ אולי היה שמו מנחם עובדיה אשר הזכיר בין תלמידיו בס"י קפ"ב.

והקונים משיכין, והם כשומעם רצון הקונה כפי מה שהוא וגורע עליו עד שהקונים שומעים רצונם ונותנים מכל מי שהוא מחריש חשכנו אויל ונחרסנו כי זה דרכם ככל למו ואחרים כפיהם ירצו להוציא ולומר רצונו כי אינם מכירים טבעם ומהותם והוא מכין רישת לפעמיו לך שמע בקולי ולך קח לך כי לא כל היש¹) אשר נמצא מה אחר [?] ממון כזה מוכרים אותו יותר מערכם כי יורעים את רוחם ומכונים בעבור זה למוכרם הרכה כי אומרים השעה צריכה לך, ואכל זה הסוחר אם יתן איש על דבר אחר יותר מערכו לא יקחנו אלא מה שהרין מחן [?] ועם זה ידעתי כי שלום בכיתך כי לא יאמרו לך קנית ביוקר אל תמכור ומעם אחרת תכוא לחקור נהו ולא תחמא לכן שים פניך עליו וחכם למצוא אותו ולהביא אליו ועתיו [?] דבר זמן בזמנו כי אז לא תצטרך לבהות²) וכל זמן שאתה חס על הארמה תכון אתה כחנותו כי לא נאמר לך לך מעמנו כי זעמת לנו מאד כשאתה נוזר ומקיים ותהא ברכה אל ביתך ורוח שלום עד כלי ד³).

יד.

יקר רוח שלום. לא ידעתי מהיכא נקט ראית⁴) אשכנזים נודגין לומר ועל פירותיה ולא שמעתי כלתי היום, וכי תאמר רנוסח סדור כרכה רידן כמנהג האשכנזי אית ביה ועל פירותיה כ⁵) משום הא לא איריא ומאן ליטא לן דהמניה גמיר ומכיר ומוכ תתי אותו לאיש ככור מעשות שלמים ובן רכים אינם יודעים דינא דזיל קרי כי רב, לכן דכך מאח, אם ער כה ברכת כרוך ועל פירותיה חוזר כך עד עין קין יכוא לציון נוואל ונהיה כאיי שם ימלא צחוק פינו ולשונינו ונאמר ועל פירותיה⁶) כמהרה בימינו אשכנז.

טו.

כרע כאח יעקב יחזקיה⁷) תל שהכל פונים בו שלום!
שמעה אוני ותכין לה כל הנמצא כתוכ כספר שמעכית שלוחה אלי מאירה ומוהירה מול עבר פני והנא וחיסדא ורחמי וחיי אריכי למר אשר

¹) היש, אולי ציל איש.

²) לבהות, אולי ציל לבריות.

³) תוכן הכתב הזה אין ברור כראוי.

⁴) ראית, ציל ראית.

⁵) כי, ציל אי.

⁶) נוסח הברכה הוא על הארץ ועל הפרות רל על הארץ המציאה את הפרות (ברכות סד ומ"ט) ואם אבל פירות ארץ ישראל בין באי בין בחל חוהם על הארץ ועל פירותיה (ראה סדר עבודת ישראל, הוצאת בעצער צד 567).

⁷) יעקב יחזקיה אין הוא יעקב בן יצחק לבית לוי אשכנזי מינצי (סח"א 22) בעל דברי אגור (כללי דקדוק לה"ק, נדפס בוניציאה ש"ה), וגם אין הוא

זכר אהבת ימי קדם אל עברו זקן חיבתו החסין לשרתו וכאמת וכתמים כי לא היה עם לכבי רעיון וסחשבה לעת כואת לקחת אשה לכני לפי מעומ השנים אשר לו כי גער ורך הוא¹) ואם יתמחמה ויהכה יוסף וירכה יגדיל טובה ויאדיר עיני הבכיות ואולם להיות כי נאום הדברים היוצאים מסח קדוש וכאיש נבורתו לשמוע אל דבריו וקול מעלתו דוסק אשר טוב הוא וטוב יכשר ודאי ומסני האהבה והקורכה אשר מימי עולם ושנים קדמוניות היתה תמיד לכבר לכיתנו ונס אני לקחתי מסיו תורה ידעתי על נכון כי לא ישים לנגד עיני דק דבר נאות והגון מאד, נמיתי לכי לתת און קשכת לאמריו להקשיב ולשמע, לכן יבא דבר מעכית על הפרט לדעת מה זה וכמה זה ואענה אף אני הלקי ומן השמים ימכימו אססיק הסעס, ובנשיקות ידיו המהורות אצא בקירדה וכריעה ואומי שלום.

(מז²).

אנשי קודש המהוללים בשערים. כתבונתם וטובם תכל מאירים. עדת ר' אשר בנירונה וכראשם חכמיהם אלופיהם וטרנסיהם לכלם שלום!

הלא הונד מראש אלינו מימים עכרו את כל הטובה אשר הימכתם לעשות לעמוד במשעול הכרמים נדר מזה בעשותכם חבורה קדושה ואונדת שלמים כרכר היין הכשר והשתיה כרת והכנה לדבר מצוה עשיתם וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב זהירים ורזיזים כמצוה משם³) לכל הארץ. ונשמע וישמח לבכנו ולא קמה עוד רוח כקצת אנשים מכלים המלעינים על המצות בראותם בו אנשים שבמקרא לשון חשיכות כמוכם נתעוררו להתנדר, ועתה נבהלנו משמוע כי אחרי שנתקצתם להיות לאחדים כישיכת הגימ⁴) סימן לקיבוץ נליות ונרחי ישראל לקבץ⁵) ואסוף יאסיסם אמר ר' רבו של ריא'ם שלטר אצלו בקטנותו שנה אחת (קצור חיי יהודה) כי דוג ר' חוקיה בר בניסין פינצי (ראד סי 1). בדבריו, כל הגטצא כהוב בספר מעכית' לא כון אל ספר הכותב כי אם לאנתו על ענין שדוכין, כי ארת נקראת ניכ ספר.

¹) בנו בכורו מרדכי נולד בי אלול שניא, לפי דבריו שבנו עוד רך בשנים לא נכתבה ארת זו לפני שבו ולא לאחר שסח, כי בן שמונה עשרה לחוסה וכן היה המנהג המשוטט בזמנו.

²) סכתב זה נמצא בשתי העתקות הראשונה בכי א' והשנייה בכי ב' בשנויים קטנים, אמנם נוסחות השנייה יותר ישירת הן ע"כ הצבתיה כאן ומה שחסר בהעתק ב' נמצא בהעתק א' הכנסתי בשני חצאי רבע.

³) ש"ס, צ"ל שש"ס ע"פ העתק א'.

⁴) גיטו = Ghetto.

⁵) בהעתק א' יכנס.

אין ענבים כגפן כעדתכם כשרים כמאז וכל ידים תרפינה מטצוה זו, עמכם היתה ותשלחוה אותה למרחק¹) וזאת לכם לסוקה ולמכשול חזו ולחוסים תחת צלכם כי יאטרו בעמים וגדילו אלה לעשות עם ד', אך סרו מהר מן הדרך המיב עשו להם מסכה ככל האחרים ההולכים בשרירות לכם מכלי השניח על היין ישמח לכב אנוש או אם יין חמסים ישתו — לכן הציקתנו חח במנינו לבא בזאת לחלות סניכם הגדולים עם הקמנים למען ד' ולמיב לכם כל הימים ולנמשותיכם המהרות לשוב לרוץ אורח מישרים כאור נונה אשר החלותם להראות את גדלכם מאז להויר לד' מכל אשר יצא מגפן היין וכל משרת ענבים להיות כשר וכמנהג בני הנוהרים בכל מכל כל במשתה היין אם לקדוש ולהבדלה לתקן תקנות באזהרה יתרה²) וחמסיכם וסרנסיכם עניכם אל תחום על כליכם ועל ההוצאה או על צרות הבית, מנו מקום למצוה, כי אין מעצור לד' להושיע ולהרכות ממנוכם ולהרחיב את נבולכם בהרבה דרכים אשר לפנינו וכי תהיו אתם ארץ חסף וראיה רכה לכל הקיץ ויאטרו הקיץ וירונה עתקו וגם נברו חיל לקדש עצמם כדבר הזה, נעשה כן [גם] אנו וזכות הרכים יהי תלויי בכם ומשנה משכורתכם הפרטית תהיה שלמה מאת ד' צבאות אלהי ישראל. [וכי יאלא ממנו כליתיכם?] [דבר למשפט זה למה נדבר על לב אחרים טארץ רחוקה ולא נשתדל להגהיג כן בקהלנו זה ואולי יאמר האומר אלינו התקיששו וקשו³) דעו אימו כי לא נמנע להשתדל ככל יכלתנו ועלה בידנו כערך אל הקהל כי רב הוא יוסף ד' עליהם כי שלמים וכן רבים נדרו עצמם ככל מכל כל וקצת קבלו עליהם לשתות רק יין כשר לקידוש ולהבדלה וגם אלה קוינו לה' כי מעט מעט יבואו מטיב אל מוב כי ההתחלות קשות ומעלין בקדוש] את זה ראינו להעיר לכבכם במרם תבוא שנת הכציר כי ידענו כי תקכלו ברצון ולשיש דברינו אלה, ואוניכם תהיה קשובה להוסיף על דברי יראת ד' ומצותיו וד' יאריך ימיכם כמיב וכנעימים ויתן לכם עוז ותעצומות⁴).

יז.

אחינו ישראל סנות העורה בצרות לאכזינים אשר כדרך יום כה וכדרך יום כה מסוורים ומשולחים בקצוי ארץ ותכל כלם כרורים כלם

¹ ע"ם תענית בני ע"ב בסף העמוד: אמר להו עמי היתה ושלחתיה.

² בהעתק א' נמצא: ולתקן תקנות ודרכים אם מעט ואם הרבה כאשר תרעון לעשות בעור ד' וחמסיכם וסרנסיכם.

³ בבא סציעא ק"ז ע"ב (וש"ג): התקיששו וקשו (צמניה ב' א') יאמר ר"ל קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים.

⁴ בהעתק א' נמצא עוד: ווינציאה מ' החלצו סאתכם אנשים [בסדרב לא ב', פרשת סטות] הש"ס.

אהובים נכורים לעשות חסד לאיש לא ננר¹), ואנשי חיל למסוך שכר הרכה מאד מאת ה' מן השמים, הוא יחיים מיומים יצו עליהם ברכה ויציאם לרוחה לכשו נא כנרי ישע ומעיל צדקה תעשו לזכות ומישור חסד ורחמים נכר נתעב וגאלח מאת מערכות כוכבי השמים וכסיליהם²) בכל סינות שהוא סונה לכא אליכם מרוב צרתו ואנחתו ומכתו המריה אשר חנון לא חנונו הזמן לקול זעקו ולא מצא לו חנינה שמו האלוף החכם ר' יוחנן מעיר קראקה³) ינע ולא מצא הספקתו למד ולימד תנוקות בסכיבות אלו השתדל לעבור בים צרה ללכת לארץ הצבי תוכיב וכך נזר בהסכמתו ואנחנו שמענו כי יש לו אשה ובנים בארצו וירע בעינינו הדבר מאד כי יעזוב את ביתו ונחלתו נחלת ה' בנים וילך לנפשו ודברנו על לבו עד כי פייסנו אותו אם יסכים לעבור את המעבר הלו לקחת עמו אשתו ובניו ולא ישארו כצאן אשר אין להם רועה זן ומפרנס, ואמנם להיות הדרך ממעט את המסון זמנדלת אוכלסין ההוצאה וכלתה לו פרומה מן הכיס ומאומח אין כירו כחוסר כל וערום ראה רעה לא כסתר עור ויגזור אומר להסתייע ולקבל עזר וסמך מאת גריכי העם אשר בכל עיר ועיר מדינה ומדינה אשר חננס אלהים עושר, אם מעט אם הרבה, עיב כהיותו איש תם ויישר ובתורת ה' חספו ובה יהנה אמרנו לתת כירו דברנו זה נכתב ונחתם להודיע לכל רואיו כי כל המרכה לחתחסר עם נבר תמים הלב לתת לו מן הבא כירו מנחה איש כמסת ירו באשר ברכו ר' עד יוכל ללכת לדרכיו וגמולו ישלם לו ולאיש הגון יתננו חלקו מיושבי אהלים ויאכל סריה כעוהו והקרן קיימת לעוהב זרעו לכס לצדקה וקצרו לפי חסד עושר וכבוד ברכת ד' היא תעשיר ואורך ימים ושנות חיים.

יח.

מעייני הישועה ממעי מים דעת ותורה, מוצא דת ודין מאסלה לאורה זמורת ענבים ואשכול יושבי על סדין והולכי דרך ה' לעשות צדקה ומשפסם שלומהון ישנה!

בלשון בקשה ותחנה כמריה סלוני עלה אלינו מתרעם וקובל על אי מתושבי קהלכם הקדוש יצו שמו סלוני בן הרוסא סלוני באמרו כי יש לו לקבל ממנו סך מעות מאיזה משא ומתן אישר היה כיניהם ואשר היה לו ערב וקבלן נגר כמר . . . ואבר זמן לדון ולריב כער זה משך זמן רב והנה ימים רבים ועד כמה מעמים כתב ושלח לו חשבונותייהם כדיוק ודרש

¹ לא ננר, אולי רמו לסאסרס זיל לא ננר ולא בר ננר (ע"ז נ"י):

וכונתו שרוא איש עני.

² המחבר האסין באסטרוולוניה (ליכאוויטש 13). ראה לי הערה 1;

סוף ליב, ריש ס"ה.

³ לא נודע לי מסקום אחר, האלף ר"ו הגוכר בתשובות סדרים מסאדובה

ס" נ"ט ומ" פ"ו (תנ"י 146, ס" ל"ג) הוא איש אחר.

מאתו לשלם לו חובו ולא זו כלכד לא עשה ולא כלום להויל זהב מכים
 ולסרוע לו כראוי, כי גם החרש לא ענה עוד סגרו דלתי תשובתו ולא מצא
 מענה מכל אנרותיו ועתה מבקש מאתנו להיות לו לפה אל מעכית למצא
 חן בעיניכם להביאו לידי סרעון מהאיש הלזה ולהיות כמד . . . ראוי להשמע
 וידענו כי מעכית מחפצי צדק ומשפט וענוי ארץ יבאו דכרנו לחלות מי
 מעיב להביא לסניהם את פי' ולפעול עליו כחמתכם (fol. b) כי יתן
 תשובה בתת לו מה שהוא חייב לו אם יצרף יד לכה כרין וכשורה לתת
 לאיש כדרכיו וכסרי חשכנותיו וכי תעשו הישר והטוב ותמנעו מטט דרך
 אחרת אשר אמר לדרך כה אם לא ישמע האיש לקול האות הזה ולדברי
 חכמים כי יש לאל ידו להפוע באמצעות שרים ושופטי ארץ, ומה טוב
 אם אכת ומשפט שלום יהיה כיניהם עיי ישראל ובזכות מעכית' אנו כמחיים
 ועל צדקותיכם אנו נשענים לעשות כאשר שאלנו ויהיה לנו לחן ולה
 תמיד נפיל תחנתנו להעמיד כסאכם על כנו ולהרבות תפארתכם ונראה
 בכנין כיה ותקונו מדה אמן.

ויניציאה סרי אנשים חכמים ויודעים¹) השים.

י"ט.

(fol. 13a) לקאיז די איסטריא שילכו לביה.

לא נפלא היא ולא רחוקה מלכות כל כני ישראל היות העולם
 מתקיים על העבודה שבלב זו תפלה ומה גם בהיותה בקהל ועדה אין
 סחות מעשרה כי תפלת צבור אינה חוזרת ריקם וכל מי שיש לו כיה
 בעירו ואינו נכנס להתפלל נקרא שכן רע²) וקרוש לא יאמר לו, אשר
 לזאת הגד הונד לנו כי בעיר קארוי די איסטריאה יש ויש שתי בתי כנסיות
 בניות כזויות מחושבות להתפלל אל ה' אהר בבית הישיש הנעלה כהר
 נפתלי יצז ואחת בבית המעולה כמר' מנחם מרקריאה³) יצזו ופעמים רבות
 כל איש מאנשי המקום לדרכו פנו לעסקיהם או כי עצלה תפיל תרדמח
 או למה שיהיה ואינם נמנים יחד להתפלל בעשרה ובכל התמיד ותהי זאת
 לסוקה ולככשול ולמוכיר עון. ועיב בזכרנו את ציון החרבה והשוסמה וכי
 אין לנו כהיום הזה לא זבח ולא כנחה אלא מקרש מעט אלו בתי כנסיות⁴)
 וכמה גדול עונש המבטל תפלת הרכים ראה ראיתי לחזק את ברק הבית
 בית תפלה יקרא והגה אנחנו הבאים על החתום לכבוד ה' להועיל לנסשותיהם
 של האנשים האלה אשר נקבו בשמות והגלויים אליהם גוזרים כנורת נחש

¹) דברים א' י' אנשים חכמים ונבונים ויודעים, השכיל לשנת הבתוב

לפי הענין על פי איוב לד' ב' שמעו חכמים מלי וידעים האוינו לי.

²) ברכות ח' ע"א.

³) סי' ז'.

⁴) סנהד. כ"ט ע"א.

וכל אלות וקללות הכתובות בספר התורה עיר המקום כיה והרכים על כים
 וזרץ וכים מנחם הגיל הם וכניהם וכני כניהם שכניהם ותושביהם והגרים
 עמם והגלויים בכניהם להיות זרזים וזהדים לילך כלם בקך וערב פעמים ככל
 יום ויום לכיה כשעה הראויה כבית אחר סאיזה שיהיה ולעמוד שם ולהתפלל
 תסלתם כהזמנים הגיל ובעלי בתים הזוכרים יחייבו להשניה לזרזם ולצחחם
 ואחד מהם לא ימנע מלכזב (fol. b) בשום אופן אם לא לאונם חולי חז
 אם ריא ניכר ומסורסם, וכחומר החמרא הגיל אנחנו נזורים על כל אנשי
 העיר הגיל שלא יוכל שום אחר להתחיל ולהפסל בשום עסק ומתן הכוקר
 אור מרס לכתו להתפלל שחרית וכן סאך לסנחה ישתרל כל אחר לסנות
 מעסקיו ללכת לכיה, ולא יקדימו ויכניעו הגסמר לקיים [?] והיקר לזולל רק
 כאשר יהיה ידוע ודאי לאיש אחר כי כבר יש כביה מנין עשרה בלתו או
 שהתחילו להתפלל כבר אז יהיה הרשות בידו להתעכב קצת אם יהיה
 מטוסל כאיזה דבר עסק אך יחשוב הסמר מצוה כנגד שכרה וכן יכואר כי
 כאשר ימצא מנין עשרה כבית אחר מהכעית הגיו יוכל להתפלל כביה
 שלו גם אם יהיה החרש המניע לחברו ולא יחייב לצאת עם כיב אל הכיה
 האחר — וסוף דבר כל מעשיהם יהיו לשם שמים להורות לו ולכרך בשמו.
 וכ'ז גזרו עליהם כמעמד שניהם לסנינו דהיינו הגעלה כמרה זלמן . . .
 והישיש אכיו כים הרץ הגיל והמעולה כים מנחם הגיל כעצמו ונדרו לשמור
 ולעשות כל המצוה הזאת לשמוע אל הרנה ואל התסלה כי כן יכרכו מסי
 עליון ומסינו מברכות שמים וארץ.
 ויניציאה מה מוכו אהליך יעקב¹) למכיי השנים.

כ.

כתב לאחי כים אכרהם פרינציא²) זיל אנקונה להתנצל על לא כתבי.
 להסיר סתוכך מוטח ודכר און למען לא אחמא לך לנרש מלככך
 כל שורש וענף עושה סרי סודה ראש נגרי ולסקל ססילות מחשבותיך
 לשמוע למצותיך השתדלתי כל הימים עמלתי וחשבתי בקרכי כהנסתי עצמי
 כעוכי הקורה ינעתי למצוא איזה נושא יכשר להעלות על סאר ומתחתיות
 ארץ הוצאתי דכר דכור על אומניו לשים את השחור על הלכך לחכר טילי

¹) מר בלק (בסדר כיד ה').

²) הוא היה אחיו דורגו בן אמו (חיי יהודה טז ע"ב, הוצאת ניעער),
 ראה סי' כ"ג, כ"ד, כ"ז. בימי נעוריו חי במנטאנינה בבית אמו עם ריא'ם
 ולא הלך בדרך הישר כי בלה יסיו בשחוק הקלפים, אמנם אחרי כן נסע
 לאנקונה ונשא אשה חזר למטב, מת בן שלשים שנה בדכר בשנת שס"ח.
 ליהודה היה לו עוד אח אחר ושמו שמואל בן אביו סאשתו הראשונה הם רוא
 היה שחקן (חיי II 85 Corr.).

לתתם מנחה שלוחה אליך אדוני אם לא בכל שכנע לסחות מדי חרש
 בחרשו ואת חמסי אשר עליך השלכתי אחרי גוי כל יזכר וכל יסקר העכרת
 על מדותי ואעכיר כעם מלכי לא רציתי לְמַד במרה שאדם מודד בה מודרין
 עשיתי לפניך משורת הדין. הן לא עוד שכנעים ימים לא מצנתי את עצמי
 לכתוב אגרת שלומים במחתי האמנתי לצאת בה ידי חובתי קדשתיה
 עשיתיה לשמך כי אמרתי הימב אימיב עמך וכל זה אינטו שוה לי כי הגה
 בתוך כתב הורתנו סכית הלזה בא, אמרת שקילא מיכתך ושדייה אחיורי¹
 ותהתל בי לאמר אתיצב גם אני להשיב כאשר עמדת לכתוב, ולמי תעשה
 זאת ומה הרברים האלה בסוף? (כתר לי זעיר ואחוך כי מלאתי מלין
 נכחה יחד למשפט נקובה יען אשר החוקת כאזני כלב ישן ונרדם כי עתה
 אם יקום לנכוח לא ישיב מסני קול) אם כמני כמוך הייתי יושב בכית
 מושב עיר וזמה עיר גדולה של חכמים ושל סופרים מקום סחוז דרך אגוז
 כלב ים ואנשים ממרחק יבאו סוחרים סוחרים סחור לה חונן השמעות
 מארבע סנות תכל וכל החדשות בה ישמעו וכל מעשי שרים ראשים ושרים
 גלויים וידועים ככל שעה ובכל רגע הייתי כותב כתבים ומשלחם עד כי
 ילאו הרצים מנשוא אותם, וכל טוב כיתך תוציא בבכיייתם² וכל זמןך ילך
 בקריאתם עד כי תחלה מני לעצור בהם ותאמר לי הרף ירך כי יכלו
 שפתותיך לאמר די מרוב מעשה ידי, כי לא מההתרשלות ועצלות סרתי
 מלכתוב כי לא עמל הוא בעיני ואי חקלאה מלכא להוי וכר³ חזית
 איש מהיר כמלאכתו אך אמנם אם ככסרים אנכי יושב והמקום מקום מקנח
 שדות וכרמים, ארץ לא עבר בה איש וחדשות לא ישמעו מה, מה אורב
 ומה אניד לך צפצוף עוף השמים או שאגת שור על בלילו וקול בן בקר
 על אבסו? או אם עת הקציר הגיע? ואיב הוא ואמת זאת מה יעשה
 ענרך הסרוי היושב בערי הפרוזות? אם כל זה אמת ויצבי על מה איסר
 כתבי על מה ארניהם אמכע בדברי הכלים סטטומי התנוסה שאין בהם סמס
 בלתי ראויים כי אם בין איש לרעהו לגלות אהבתו ולא בין אנשים אחים
 מושבעים ועומדים על האהבה ועל החבה, ולו יהיו כל שערות ראשי מוססי כתבי
 היהו די לכתוב פעם למשלוש ירחים מכלי התעוררת כתב קודם או חרוש
 מחודש אשר יצמח כארץ, ועוד אם באנרותי קראתי ואין עונה ואם פעם
 לצאת העכרים⁴) לא השבת לי רכור א' או אסי' אות אחת, מה אשיב
 לאדוני, ומי ירכר לאשר מה להם ולא ירכרו היעשה כן? הקנה וסוף קמלו
 שם באנקניה? או ירעות בעיר לא תמצאנה? ואל תאמר לכשאמנה אכתוב

¹ שבת ד:.

² ר"ל בשכר הבאת המכתבים.

³ סגולה ד:.

⁴ ר"ל פעם אחת ביוכל.

כי לא בשמים היא עם כל היות כבודו מזור בעמקים לתת לי מעשר מכל
אגרותי אשר שלחתי, השב איך ירך אל חיקך ואל תהתל בי כי עלי
להתרעם ולא הנחבע יעשה טובע, אף כי בכל זאת ישב אפי אם תנחמני
במכתך, אשליך כמצולות ים כל חטאתיך וכאשר הייתי אהיה אח דבק
לעולם ועד.

פור התסורה ארץ ותהום כל העיר הזאת מסני פחד היוצאים הכאים
לילה ער שערי הברך לשלול שלל ולכזו כז והמה בקרואים וראשיהם
מאנשי המקום עצמו ומסני איכה הרוכצת ביניהם זה כמה שנים המה עושים.
ה' כאכרתו יכך לנו וביניהם יעמד הרבר ואנחנו נקיים.
אל נות צדקך מכית ואל הנער הנחמד יצו ולך אחי וארוני ולכל
אוהבי שמך יתן ה' כל טוב ושלום.
מונטאנינה סרי יברכך ה' וישמרך¹ השמיו.

כא.

למורירי שמואל ארקולטי² מורי יצו עם שיר חכרתי לפארוואה.

¹ סרי נשא (במרכר ו' כ"ד).

² הרב ד.מ.אל בכס"ר אלחנן יעקב ארקולטי נולד באקוי (סחו ס'עמנט)
אכיר כמארווה רבו של המכבר היה משורר נפלא וחבר ספר יקר ברקרוק להיק
ועל מלאכת השיר ושמי ערנהת הבושם נרפס כויניציאה שבכ, וכיסי כחרותו כריותו
כויניציאה הרסים שני ספרים שחיבר כהלצה שם האחר רגל ארבה (נרפס שי"א) ושם
השני סעין ננים (נרפס שי"ג) והעטיר ס' הערוך הנרפס שם עם סורה מקום
בכל סיסרות התלמוד והמדרשים שהביא רבינו נתן בספרו (תולדות נרולי ישראל
צר 354, ס' ע"ו) ותקן כמה תפלות ותחנות ונרפסו (שם). -- ראה ס' לט,
ס"ב, קניס, קס"ב—קס"ד. כס' קל"ה נמצא למורירי שיא כמארוואי וכוון להרב
ש(מואל) א(רקולטי). כס' קל"ג נוכר שמואל סמארוסם כפירארה. בשנת שכז
העתיק הספר מסגר תבואות שמש (כ"י שענבלום 104) הביאו החכם שמיני
שניידער כס"ע סאנטאסטרפס כרך ס"ב צד 554, ראה גם JQR. X, 269,
נמטר שס"ט כן כתב סורמאה (סח"א 4), אבל כריוון של ראיס ס' 189
(Letterbode III, 102) יש קינה על פטירת רגאון מורי ורבי כמורירי
שמואל ארקולטי כ"ז אדר שע"ו. הרב יארי ספר קורות יס חיי ארקולט
בסאמר סיודר אשר הוציא לאור לפני ס"א שנים כס"ע איטלקי (Corriere)
48—50, 15—16, III) והזכיר שם צד 15 שבידי הרב אויסו היו י"ח
אורות סארקולטי (ראה קיח 1). בכ"י ס' 641 ככריושיס סחצאום (Mar-
goliouth, B. M. II p. 256) נמצא כתוב כוהיל ועוד תפלה שתקן החכם
השלם כמורירי שמואל ארקולטי תצל לאוסדה ככונה כשרולכין על קברות
דצריקים כיום תשעה באב ע"כ ועד היום הוה סתפללים בני פארובה תפלות

כתר תורה עמרת החכמה נזר התשויה! שלום!
הסתכלתי בשלשה דברים² וכמעט לא באתי לידי העברת שירי זה לפני מעכתי. מאין בא? מנכזה וחרל אישים נעור ורק מדרכי השירים אשר לא דרך לו כפסוק ישר ואור למלאכה הזאת נעדר הגושא ואסם הגשוא, וסוף דבר אהה אדוני לא ירעתי דבר, כי נער אנכי, יוצא מעיר קטנה ואנשים בה מעט לומדי ספר, כלם לדרכם פנו איש מקצהו לחום על המין. ובאמת מה אתוכח וכי השעה צריכה לכך.

ולאן הוא הולך. למקום עיר גדולה של חכמים אשר קמנם עכה מטתני, ואם לכבו פתחו של אולם, שלי כמחט סירקית³.

ולפני מי הוא עתיד ליתן דין וחשבון, היא עלתה על כלנה לפני אלכי המשוררים אשר בהיות מעלתו מסווג שסוסג כל חכמה וכינה גם זאת לא נסקדה להיות לי לשון למודים במלאכת השיר ילחח כחץ ככזו של כל אשר יטול את השם להרים את ידו כשיר וכל בעלי שיר הזואין בשיר נמשכין בשיר כי קולם חמור נוער, כלבים צועקים תינוק יונק ואשה מספרת⁴ את כל זה ראיתי ונתון אל לבי כי מצח אשה זונה היה לי ואף גם זאת מאנהי הכלם כאשר חשכתי היות כית סיכה ראשונה ומעורר קדמון אשר העיר את רוחי לעשות כונים במלאכה יען כי עת אשר כחתי הסתופף בחצרות קרש⁵ מאז געשה כי רצון לעשות לי שירים ושירות ושם למדתי והננתי אשר בא אל קרבי, ואם מעט (fol. 16a) הוא וכאין, על כן ראיתי לרי אהרן [מני נהורן בעל ספר המצננסת⁶] עשה צירים לרלתות השיר אמרתי אנסה גם אני אם אוכל לחזק את כדק הרלת ואוסף עליו ציר למען הרלת תסוכ על שלשה צירים ולא תמוט, וכעמדי משהאה. על תכל מקור הכלייה וההסדר אשר כשרותיו העלנו במערה השמים וכראותי היותי במאזנים לעלות הקל ויורד הכבד. רשע סכתיר את הצדיק, מלאני לבי לדבר על זה לא ליירד לעומקו של דבר, המסאנא הרב מכרעי לא בעינא⁷

סיחרות על קברי הרב שמואל יהודה קצינאלבונין ורוב שמואל ארקוולטי (B. M. שם).

¹ תשויה, בן כתב בכל סקום תחת תושיה, ראה למשל סי' ל"ג, קס"ה.

קנ"ה.

² ע"ס אבות נ"א.

³ ערובין נ"ה.

⁴ ברכות נ" ע"א, ר"ל הרב שא מבקר השירים בלשונות הללו.

⁵ אייר שס"א הלך לפארובה ולמר שם שנה אחת (שרל, קצור חי

יהודה).

⁶ אוצר הספרים אות ס' 2070, א"ח 308, נדפס במנטובה שכ"א.

⁷ קרושין ס"ט:

רק כשני מורים טור נוסף ספיר ויחלים לשקוד על דלתות השיר ואחז
 אמרתי כירא דשתיתי מינה מייא אשרי ביה קלא') להראותו אליו וכאב
 את בן ירצח ירין ויודיעני מה שניתי יכין לי למען אוכל וראיתי באידין
 מולדתי זה ואוסיף כח לרקח כמורו אם יחגיני ה' בחיים, וכבר שביא רפתחן
 למריה אתחנן למכית למחול ולשנוק אם העזתי מצח לכא בזאת לראות את
 סניו, ואם ארעה לכלתי היות לכבודך למשא עוד אוסיסה כהגה בעיר אלקים
 אשר אליו תכון תפלתי יאריך ימי מעכזת ויכתבה בספר חיים מינים עם
 כל ישראל אמן.

מונטאנינה ס' ירוש כנפו יקח² השמז.

כב.

לכמ' שמשון משולם² יצו פיראה.

וואת תהיה מוצא שסתי לשמור לכא להודיע ולכשר לכבודו גדיע
 הבית שלאנן ושלו וואת הכרחה וההודאה לאל חי אשר נמלני ברחמי
 עזוני, ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי, והיתה הכרחה אשר עם כל הרוכים
 המקלקלים אנכי בדרך נחגי לשלום בלי סנע ומכשול ישתבח שמו, אשר
 כך אותי וינחני לכמח כן יעשה תמיד וישמעני טוב סמצכסם ויכרך אתכם
 כאשר כרך כשה את ישורין.

צד לי מאד מה אחרי הרנלתי העיר מה יעשה אדם חי ואם יהיה
 משה איש גדול ונורא כהיותו בלי שכן קרוב איך ישלם הלימוד עד כי
 בדבר אבינו אברהם איש האלהים ה' אלהים מה תתן לי וכו'. וואת
 סכנתני להמכ קצת מלימודי הגהוג, ודי ירא לכבי בי פעמים רבות הייתי
 קורא ושונה אם היה מקום ישיבתי כקריית ספר עם כני שכל וסרע —
 ואם אין זאת זכרני נא וסקרני כאגרותיך כמנהג בני ישראל איש לרעה
 עד כי אשר ירחיק הריחוק תקרב הכתיכה כאשר דברנו וישמע ישראל

¹ בבק צני: דאמרי אינשי בירא דשתית מינה לא תשרי ביה קלא,
 נמצא בלשון הקדש תנחומא מטי: בור דשתית סננו אל תורוק בו אבן.

² פ' האוינו (דברים לב יא).

³ משולם הוא שם משפחה, ר' שמואל סן האיקוולטי הקריש ספר
 מעין ננים (וינציאה שיג). לכמהיר אברהם מיל יצו בן הגניד סהולל
 בתשבחות שר וקצין בישראל כמהיר אשר מיל ולה' מנע יקר מחומר חורים
 וסגנים משפחת המשולם ירה' והיה סלמר את בניו בביתו. כהיות יהודה בן
 שמונה חרשים נחסף בדרך שמשון שולם וצילו סיד הגולן (חיי יהודה
 כס' 17 Cor). בדיואן ס' 233 נמצא שיר, לנישואי סרת סלכה בת
 הרומא כהר דוד מספחת התפחים עם הכבוד יצחק בכסיד שמשון משולם.

ל סני נסעי כאתכם, תיטיב לי כי תודיעני חרשות וכפרט אם כן סלוני
נעשה כאמור לסני מותו.

ולכל בני בית אדוני ולעצמו ולכבודו אשתחוו ואמר שלום.
מונמאנייה.

כג.

לאחי כמ' אכרהם פארינצו¹ זל אנקוניה. (fol. 15b)

דברי סי חכם חן, רוח אפך דכרות קדשיך כאשר יאמר משל
הקדמוני: היו טובים גם אם כוששו מאשר לא היו עורנה.² הדר
הדרם וזיו מראיהם העבירו כל כעס מלכי ויבאו כמים בקרבי לככות כל
חרון אף אשר שכן בו עד הגה, כי ראיתי כבודו מודה על האבת ומכיר
כי לא עלי תלונותיו עכ אמרתי מודה ועוזב ירוהם אף כי כאמרת חכמי
דעת ומועצות נוח אני לכעוס ונוח לרצות, אבל רואה אני מתוך דברי
כבודך, כי משטה היית כי כהעלות על הכתב הודאות ותשכחות להלל
ולשבח כתבי אשר באמת עלה כלו קמשונים וחורלים אשר לולי היתה
תשוקתי להתנצל מנרסה ידים לא הארכתי כל כך יש מתעשר ואין כל
מתרושש והזן רב כי לי הנדלת ורוממת ולך נאה לפאר ולרוסם כי כל
הבא ועמד על כתבך יאמר אין זה מעשה ידי אוטן סוחר ומתעסק, כי אם
מאיש אשר תורתו אוטנותו, וכל המשבח אדם כמה שאין בו יחרסנו. אך
מטך הכל טוב ויסה ומתוקן ומקובל. היסף ת עצום [?] על עכרך ואשלם
לך תשלומי כסל ארבעה וחמשה ולא תוסף לדאכה עוד וארכרה שלום כד.

כד.

להגיל.

רעוא רבא דאית כי, למעבר רעותך, ולמסלח קדם יקרך, ככלא
דאיכול, כמה דאית עלי חובא לא יכילנא השתא לאחזאה בעוברין אחרנין
ברם למיטר סקודך דאת סקיד, וכען גלי קרמי דכשר לך לכנרע תדירא
מותב תלתא כחרא ודינא לשלם אף דאית לך ככל שנתא דימנמת כתבא
סלות יקירא דאמנא צני את למחטי אצנען דילי וכל דא כי רחים את
לותי סקדמת רנא בנין מיכותך ולא בנין נמולא דילי. אי הכי כדון יהא
שרי לך למנרע כי שלכא לכלנא יומא ?! יהא שמייה רבא סכרך וכדון
אוריק למאן דעביד שלמא כרום מתכניה, יעביד שלמא לותך רכוני, ולכל
מאן דחסין תחות נרסך, ברם אי לא אסני כמילין נפישין ידע לך דהוא
כדיל דלית כלום סתנם חרת כאתרא הרין כמא דאמריית ז[מ]נין אחרנין

¹ ראה סי' כ.

² כנראה. כוון אל המפר הגקרא משל הקדמוני (ראה סי' 5415 CB.)

אבל לא סצאתי שם סאמר וה. ראה סי' כז 4.

ועל דא כתכית מילין אלין כלשנא הדין, לאו דלא ישמעון
 מלאכי סרוטא¹, כרם כדיל להשנייה דכנין שנייא מכעא שפיר, יוסא
 רין גזרית לי לכושין חדתין וכסייעתא דשמיא בשכתא דאתיא נתי [?]
 אנא לסיוול לסחוי [לסחוי] סה יהא כסוף יוסיא דירחין ושנין אוף כי עסיק
 סכתשא עד גרסא, וכאתר דמרי כיתא תלא זייניה כולכא רעיא קולתיה
 תלא², ככל דא יעביד אלקא [אלהא] רעותיה בין דא לדא סליקי אסרן [?]
 בשלמא דיליה אזרקמו וסנרו לות אנתתך סכית וליעקא סקיחא ברך ינצוריה
 מאריה ולותך רכוני, אלקא דאכהתנא יששינך ויסגינך וכריכין יהון בריכין.

כה.

כתכ כדרך מליצה שלחתי לחכם אי משורר לואנטינו כאנקונה
 כהיותי שם³).

לחכימא ככל רמיזא שלום.

הגה מה טוב ומה נעים. נמלוני רקיעים, נדיבים ושועים, נתנו לי
 שעשועים. כבואי סמרחקים סמעמקים. מאין שם חוקקים חקקי חקים סעמיקים.
 בעסקה של תורה בהקמת כמקרה את סקרי כיקר רוח איש תבונה. עשר
 ידות לו בכינה. לו היתה לסנה. השירה והמליצה ההגונה. אחרי כלותי
 תהיה לי עדנה. כי אנסח להיות לי כחכמות משען ומשענה. אכן שליטה
 סרע נכנה. אכן כחרו הכונים לראש פנה. ההולך קרסת אישור. כרוש
 תדרר ותאשור. ארו אשר כלבנון!

הנה אנכי בא. כאהבה וחכה וקידה רבה. אל הכלים לא תהי נחבא.
 כתשורות שירות שורות לא ישרות. לסקוד על איש צבא הסרום כסרום.
 סרום סרוסים ישכון יכון ולא יסכון. כל רו לא אנס ליה⁴. על כל
 גזותיו רוח רעת מלא. ואד החכמה סמנו יעלה. והשקה הנכבד והגקלה.
 ועוכרוהי דגברא רבא קמסהדין עליה. דהאי צורכא סרבנן דסרח אוריתא
 היא דקא סמרחא ליה⁵. ועל זאת אין להסלא. אם יהודה לא יעלה.
 ולסמר כל שכחיו לא יכלה. כי אין כונתי לקרא אחריו מלא כמטהדורי
 סילי⁶ רק להשתחוות לו אסים בכרוע על כרכים ולסני שמש שמו ינון.

¹ שבת ר"ב: אמר ר' יוחנן וכו' שאין מלאכי השרת סכדין כלשון ארסי.

² בבב' ס"ד ע"ב. מאורעות רעות באו עליו אולי היה סוכרח לעזב את
 ביתו או כיתא ביה.

³ בריוואן 340 נמצא שיר: על ליואנטין א' רצה לחתגרות עסי
 בשירים.

⁴ חולין נ"ט.

⁵ עפי האסר תענית ד' ע"א: האי צורכא סרבנן דרתח אורייתא היא
 רקמרחא ליה.

⁶ ברכות נ"א: סטהדורי סילי ומסטרטוטי כלס.

הגה זה עומד אחר כוחלי מחשבת. משמעתי ומשמרתי. זאת תוחלתי. כי אמנם נלוי לפני רעיוני. וננאי דעתי הקצרה. אין דרך לי ולא שיג השג ישיג מליצה ושירה. אל תוסע עלי נהרה. ותהי דעתי עקרה. אין לה ולר כחשכה כאורה. כי אם קול הכרה. ואיך לבי יערב לקרב לרב אב בתורה. למרבה המשרה. ארי שבחבורה. לשכל נזר ועמרה. שבט עוז והדר. מקל תפארת נהדר מטה של סנפדינין¹).

הגה ישכיל עברך כל זה. ובצדק יחזה. כי יתבזה. ולא נסוג אחור לכו. מכוא לרכו. ובכרבו ארכו. טמון בחוכו. וזה טובו. לעשות כמעשה הציד ימשוך ליתן בחכה²). כרג קמן עד רכא. וכסוחר יחליף סחורה נמוכה. באבנים טובות וטרנליות ודברי מלוכה. כי מוכמח אני עם כל היות אנתי זאת עונה בלי הפוכה. לקבל עליה מאתו פרס מלאכה. מענה מיזר ודברי הלכה. ותחת הנעצוץ יעלה ברוש מליצה ערוכה. ותחת המרסר יעלה הרם מתוכה. כי כן דרך שולמי הגבורים. הגברים הכרים הנבורים. ובוררים אוכל מתוך פסולת למונם. לא פסקו מעל שלחנם. לא חזרת ולא צנון³).

הגה ימים באים. יתנו רוח רשאים דוראים. להחיות לב נרכאים. ריחי פרחי פרחיך. יפרחו סרח פרוח אלי יציצו ציץ. אציץ ואציץ מיץ. אמץ מאומץ אמצם אמוץ. ואתענג מזיו כבודם. תבוא נפשי בסורם. ואז גם אני לא אהיה נרם. אקריב — אם יהיו שעירי חסאת — לכפר כעדם. דברים אשר בעטר יסורם. כי כליותי נעשו עבדים. לארוני בכל מאודם. על קדקדם יעמורו להם נזר גם רביד. כחכת יהונתן ודויד. לא כתמר ואמנון⁴).

הגה אלהינו. זה קיינו ויושיענו. מניענו ומרנוענו. אנו צאנו והוא רוענו. לו אשא תפלה לכבוד האברך. לברך להדרך ולהאריך ימים כרצונו. ליטע בשלוח ומישור אוהל אפרנו. להצליחו כחפץ ורצון אדוני וכרצון עבדו המתפלל על ששוננו ולישראל ישלח נואל וכלנו יצל בפסוח ונגנון.

כו.

קינה על מות היקר אחי כמי אברהם טארינצא זל⁵:

אנכי בדרך נחני רוחי להרויח לי מרוח סועה מסער להפיג עצב מעצמי ומאמר מבשרי אשר שולח כבא חמת המציק אשר כינן להשחית

¹ סכלתא סוף בשלח: המטה של סנפירינן הוא, תנחומא בשלח כ"א: המטה של סנפירינן היה.

² איוב ס' כ"ה.

³ עפי אמר רב: אנטונינוס ורבי שלא פסק משולחנם לא צנון ולא חזרת ולא קשוואין לא בימות דחמה ולא בימות הגשמים (ברכות נ"ז ע"ב).

⁴ עפי אבות ה' י"ט.

⁵ ראה למעלה ס' כ': על תמונת הקינה הוואת ארחיב הריבור בת"א.

כמות אחי זל עטרת ססיר ויהלום. ישכב וינוח בשלום. — לחוות בנועם שיח השדה והכרמים לשוט ולהתהלך על זרעיו נמעיו ומחמדיו כפריו עם נרדיו, לשמוע שריקות צפרים המצפצפים והמהנים מתענגים חוננים על השרינים, לראות איל וצביה ויחמור ואיקיו ודישון ותאו וזמר עוכדי הארץ⁽¹⁾ לשמוע השמחים אלי ניל כחלקם העומדים רחוק מן הישוב ישישו כי ימצא נבר, יען כי כהיותי בכיתי כל אשר ראו עיני העירני לזכור ימות עולם וכל אשר שמעתי העירני מדימים הראשונים אשר היו מוכים עד כי כמעט נזרתי על המת שלא ישתכח מן הלב — עיך חשבתי למצא מרגוע לנפשי כאשר אמרתי אעלים לעתות כצדה ולא כל היום מרי שיחי יכבר וירי על אנחתי, ויהי היום יצאתי, וארא שה יפה עינים וטוב רואי רועה באחו שָלו ושקט לבטח ויאכל וישבע וישא עיניו וירא והנה רחלי⁽²⁾ באה מן הצאן אם השה היתה, וכראותו אותה כאיל על אסיקי מים מרלנ ומקסץ שמח לקראתה, ועורני מתעלם בשמחתו. והנה ראיתי טבח בא ויקח את השה וישאהו וישחמהו אל המבח כי יכרך הוא את הזבח, ביה שעתא כל העדר נשא קול ויכבו, אמנם אמו כמככירה עלי אבנים תחיל תירד כשיחה ותהים כאלו אל אל תשוע לרפא שכריה כי משה מאנה להנחס. ופן תאמר דכרך זה לא היה ולא נברא אלא למשל היה⁽³⁾, העבודה, כך היה, או אמרו כליותי זכרנו את הראנה⁽⁴⁾ אשר מצאתנו כיוצא וכדומה לזה קרה לנו ותהפך לאכל מחשבתי ואלך לי מרחק כממחוי קשת בין צאלים וענפי יער וכמר רוחי ישפכתי שיחי ואומר.

אם אדברה לא יחשך כאבי. כי נהמה אין להביא. ואחדלה מה יהלך משכרי. כי רופא אין לי אפס צרי. שכתה רפואה ונפקד רופא. חוק הוא ולא רפה. אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר⁽⁵⁾ אם מר ומאתמר, כי על הכל מר לי מר. האמנם אני עלוב והומן עולב. הקולמוס לשון הלב. אלכה נא אזור לי הומן הרע הזה. אשר משטן בשוי ירזה. שפך כאין אשורי. ואככה על כחורי. ואם אין פח איש האוינו השמים וארכר. ותשסע הארץ מילין אחכר. ואם צאן סוורה ונרחה, תרים קול יוצאת וצוחה. כהלקח שיה מן העדר. מה יעשה המות הרע עת יצרוץ נדר. ירחיב רשתו. ירווך קשתו ויקח מאתו בלי עתו. תפארתו ותוחלתו ורק על הישרים בלכותם שיניו יחוקו. ומיושבי חלד תוכם יאכל קליפתם יחוק⁽⁶⁾. כי יראה אייש צדיק

⁽¹⁾ דברים יד ה'. ואיקיו (במקום אקו שבפסוק) הוא קול הברה אשר קראת באיטלקית ecco זמר עוכדי דארץ הוא שיר האבנים.

⁽²⁾ רחל היא שם אמו שריתה גם אם המת.

⁽³⁾ ע"פ ב"ב ס"ז: איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה.

⁽⁴⁾ מליצה זו גם לסעלה ס"ו (הערה 4).

⁽⁵⁾ ב"ב פ"ט:

⁽⁶⁾ חגיגה ט': תוכו אכל קליפתו ורק (ר"ם).

תמים אליו תשוקתו, יפריש כנסיו יקחהו ישאהו על אכרתו. ורשעים ישכנו ארץ אליהם לא חש. ימותו בעמיו של נחש⁽¹⁾. אם סחרחר ונעצב לבי. לא לחנם כי יר אלהים ננעה בי. וכל כוחתי סר צלם מעליהם. כי ישבו אחים יחירו ומת אחד מהם, והיה האיש ההוא תם וישר. ירא אלהים ומרע סר. לו גולות עליות ותחתיות, אהוב לשמים ולכריות. לא ישוב רק אחר מכל כואויו. ונושא חן כעיני כל רואיו. איך נסלת משמים הליל בן שחר. זיך כיון חלכון וצמח צחר. מאן אמר (fol. 17 a) לעיני כר אנשך חזינא. על האי שופרא רכלי בארעא קא ככינא⁽²⁾ מי נתן סניך הגעמים למשימה ומשמח כרמים. איה רכריך בין גריבי עמים. בין השרים והפרתמים. איה אמרותיך הגמרוצות בין סוחרים נככדי ארצות. ומלולך מלא חכמה ומזימה כתורת ה' התמימה. ומי האמין בעסקך בצרכי צכוד לשיש וכאמונה. הגשאך על כתפם כהססד וקינה. ועם היות המות שכעי לכל נוצר, ולא יציל ממנו מעו ומכבד. קמון וגדול ועכר חפשי. יש יהיו חכם ונשיא. כמסתרים תככה נפשי. כי ככורה כמרם קיץ הסר. כשגם הוא כשר. לא מלאו שניתיו. לא הגיע לפרקי אכותיו. לא כהתה עינו ועוד לא נם ליחה. מרוב זקנה כי אפ כמוב כחו. כחור כן שלשים שאנן ועלהו עוד רענן. נגנו כשושנה בין החוחים. תנוח על אחר השיחים. יקחנה אוררי יום. תיכוש ולא תמצא פרוים. מה זה היה לאנקונה מה היה שם, והארמה איך תשם. כי יצא הקצף מלפני השם. להשמיר להרוג אוהבי ושכני⁽³⁾, אחי אחי בניך עוללים ויונקים וגדולים בשכלם, אשר מסחת ורבית מות כלם, ותחי שרי עקרה אין לה ולד כחילה המולד⁽⁴⁾, עליהם תויל רמעה והגה דכתה הרעה, וישב אחור ויקח לה. יולרה אשת חיל עמרת כעלה, עוד זה מדבר וצועק על אשתו. והגה ריך קשתו. אל בנו רב פעלים השליט יוסף וינוע ויאסף. הן עוד לא שלמו ימי אכלו, עוד לא רוחץ סככי רמעות נוזלים לו. אכורי לא ירחם ירו הרה, וידר אליו יהודה. או צעקו חוצה מר אראלים. מי עוד כמשולם. הלנצח תאכל חרב. ככקר תאמר מי יתן ערכ. ועת אשר חשב ירך אלהים לי. כי חתן תמים עתה לי⁽⁵⁾. זה ינהמני מעצבון. או נרול מאד הכאבון. יאמר ה' אל אכרם לך מארצך. הן קרכו ימד למות בא קצך. שריד מעיר האכיר, והאחרון הככיר. היו קרכו יתומים ואשתו אלמנה.

(1) שבת ניה ע"ב (כיב י"ז צ"א): ארבע סתו בעמיו של נחש.

(2) כרכות ה':

(3) בחדשים מעשים סתו כסה קרוביו באנקונה כנראה. הסמשך הקינה. ראשונה סתה האשה שרי בשעה לרתה עם כנה, השני היה בנו יוסף, השלישי ידודה, דרביעי אברהם אשר קונן עליו קינה זו, רחל היא אם אברהם והמחבר.

(4) איוב ו' ו'.

(5) עפ"י הכתוב שמות ה, כ"ה כי התן רמים אתה לי.

ועל כלנה רחל מככה על בנה. כי נרל כאכה ואכלה אין מנחם לה. על אלה ועל אלה אני כוכה כלכ נשכר ונרכה. כי נשארנו כנרגים בראש אמיר. אתיצב במקום שית ושמיר. נלכמו סירות האילון. כל האי ריחחא יתח רחמנא עלן¹). עלתה על כלן. הסקד אחי הגהדר. ססירא דלא הרר²). שמים וארץ כקשו עלי רחמים. כי איך אקבל תנחומין. אם נגר דעת אנושית, נשתנו סדרי בראשית³). ועל שלשה וארכעה איך אנתם ולכי יחס. השדה וכל אשר בו. עצי יער ואשר בקרכו. והרים ובקעות, ימים ונבעות, אמרו נא השמעתם ואם נהיתה כזאת וזאת ליהודה, או שמעתי קול קורא יהודה. ואומר מי הוא זה אשר קראני. ויען אני אל שדי, מי את המדבר ואדם לא אראה כה. אי קו⁴). ומה זה איקו איש או אשה, או שד או שדה או קול⁵). קול. ויהי מה למה הרגזתי לעלות מככיי כי מאנתי להנחם. נחם! ואיך אנתם והשחית מות הרע עלי את חקו. חוקו. חוק לא טוב כי הסרידיני מאחי איש תכוונת ורואה את הגולה. נולד. ואדם לעמל יולד. ינהגו עלמות כתמימות. ואחר ימות ומה השלימות. מות. ומה טוב לו אחי נסעו מקרוביו ומישראל. אל. ואיך ייטיב אל אחרי מות וקדושים אמור⁶) המות קשה מכל שלפניו ורך מכל מה שלאחריו. לעוכריו. לדעתך איך המות לחסידיו טוב. טוב: ואף אם יהיה למת טוב הבאים אחריו לא יספדו לו. לא: ולמה לא יבכו ועוד לא יראוהו. יראוהו⁷): בלכתם לשכון כאשר שכן. כן: וככן מי יאסוף נפש אחי אכרם. אכרם: ולנו קרוביו מי ינחמו ויאמר לצרתינו הקשה די. שדי: ואן תהי מנוחתו יען היה עם אנשים נאמן ורד עם אל. אל: ובחסדך יעמדו הסמים לעד. עד: ועד מתי קץ הפלאות אשר מפזרינו בשורה מוכה יבא. יבא: מי יבא לפדותנו ומועמי בני עליה. אליה: יתמהמה עד כוש או יהי כמהרה. מהרה: ברוכה את להי כי נחמתי כן ינחמך אלהי אמן. אמן: בשמעתי עמתי על עצמי ואשתומם כשעה חרא וכהשיני יחד על כל דברי התשובה ראיתם ואמרים יהודה אני אקו קול נחם חוק נולד מות אל לעוכריו טוב לא יראוהו כן אכרם עם אל שדי עד יבא אליה מהרה אמן. ואזכור דברי סי חכם חן אשר אמר: הכם יעשה כרצון אשר יצמרך

¹ רה ליכ עיב.

² ביס ק"ס ע"ב.

³ שבת ני ע"ב.

⁴ (אר) אה בה = איקו (Echo) וכן שמע אחר כל סאמר וסאמר קול

הברה.

⁵ יבמות כ"ב.

⁶ שלש סרשיות זו אחר זו.

⁷ היבד. אחת נמחקה.

לעשות כהכרח, וגם כי המקרה אשר קרה לא ישיב מסני קול, שאתי עור משל ואומר: שמים אספו ננס [ננהם] וכו' וככל הכתוב בהשירים אשר חנרתיו, ארי נוהם מתוך קופה של בשר¹), על מחסורו אשר חסר, עכר החכמים ולמשמעתם סר.

כז.

כתב לכים יעקב כהן יצו מאיסטי²) ויניציאה.

שקרתי ואהיה כצפור נלכדה בסח יוקשים, ירמה להפקר מחכריו והמה שכחווהו, לא נכחד עצמי אשר עוסתי שלא כסדר שקעתי בתחתיות ארץ ואין נסתר ממעלתך אשר אפסוני חכלי מות אחי³) עיה ראש שמחתי וכל מחמד עיני עד כי באו מים עד נפש מי הזמן הרע הזה מי המרים המאורדים מים שאין להם סוף כי הברכה הסרוחה הגור הגמור הבאר הסנאר [?] ומנער מכל גיל שתיתי את קבעת כום התרעלה שכעתי כמצולותיו, וכעת אשר צמאתי למים מהורים מים תורת התנחומין מים המתוקין מרכש לנחמני דכרי אוהבי ורעי מנגדי יעמדו ואין פוצה סה עד כי שספתי שכולת, ואכזא כם עד צוארי לעת כזאת עכרו ראשי לא לעזר ולא להעיל כי אם חסרי ה' כי לא תמו המנחם עמו ישראל.

ואתה ארוני אשר מכל אוהבי אתה הוא פלכם, מכל רעי אתה הוא נסיכם, ומכל דורי אתה ראשם, ומכל חכרי לך הקרובי לכי למנחה. יכש מעיין דכריך הנעימים נקצץ אילון סירות כתכין הגאהבים שמת יד לסה נסתתמו מענותיך, מלכר כי עורני שם תנאי שהתניתי הכמחה על הכמחה, ודכור על דכור וכרית כסול ומכוסל כרתנו יחד למשלוח ספרים כיר הרצים איש כמתנת ירו, ואף כי אחרי פתי, אשר כנה הגלגל עלי⁴) ויקף רוש ותלאה החרשה הזאת החכאת התנאים אל הכלים והן כלים מאליהן, ומה יאמרו השומעים כי אם איה נא חכותיהם, אם כראותם זה אל זה פנים אל פנים ידכרו עתק לאמר נכתוב ונשלח נעשה ונשמע, וסוף דבר הכל נשמע, כהסדרם תסדר אחיכם, כנסעם תסיע חכתם, וכנועם תנוע אהבתם, הן זו היא האהבה שהיא תלויה כדכר דכרים. והדכרים והגוצות סערה תסיץ אותם יאמר משל הדקדמוני⁵), ומה יקוה האוהב אם כצרותיו לא יה' לו אף עזרת נחמה מאת אוהבו, וכמנוחתו לא יסקר לשלום את רעהו, כי לא כן

¹) ברכות ל"ב ע"א: אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר.

²) נזכר גם בסוף סי' ל' ולא מצאתי שמו במקום אחר רק כדיואן סי' 268 נזכר וליקמן כהן מאסטי שנפטר י"ט תמוז ש"ע.

³) רוא אברדם פארינצה הגזכר בקינה הקודמת.

⁴) אצטננינות (ראה למעלה סי' י"ז הערה 2).

⁵) לא מצאתיו. ראה כ"ג, 2.

אנכי עמדי אני ראשון ואני אחרון לשאול מפני הכבוד ולהשיב מפני היראה⁽¹⁾, (fol. 18a) לשמות כשסחת אוהבי ולראג כצרתם ואם כי דברי ריקים וסחורים, רחמנא לבא בעי⁽²⁾ ולא יריק הבלי רק מאשר בו. ואתה אל תעשה כה לעבריך ועם כל היות כבודו מרוד כמלאכת ה', אלי יגנוב שיעור שעה וישעה לעשות נחת רוח לעבדו העובדו בנפש חסצה, כי אם ירחיב ה' לי סכל צרותי אלה. אשר נדרתי אשלמה לשלם וכשלוסי שלום בלב שלם, ולאדוני אהיה אח דבק כל הימים.

כח.

ממע מדע. חומר תכונה שורש סורה ראש וליענה⁽³⁾ שלום!

ברוך אתה כבואך ככתבך הנעים ואורוים הרשעים שאין מוכתן שליטה הוא הגוי אשר הביאו לי אחר אשר עכבו כאמתחתו כעשר ימים. כי לולא התמהמה כי עתה השיכותי זה פעמים, האמנם לכל זמן ועת לכל חסץ לחסץ כאהבה, ועתה מה לי עוד לעצבים וראנות יתיכו הלכ ויטיסהו, כי על כל סנים המקרה כלתי מהור אשר קרה לא ישוב גם כי אוצק ואשוע ומה שנעשה כבר הוא ומה גם עתה נחמתני שמחתני כמעלך צרות לכבי הרחיבו מסצוקותי הוצאתני, כן תוסיף ותחזיר, כי כוחתי כעלוקה יאטרו הב הב, צמאה נפשי וכמעשי ירך ארנן. ואתה היושב על חוג הארץ צבי הוא לכל הארצות חדשות לבקרים כי תבקרני הודיעני ובעוד תעשה כה כרוחך כי אמת קצר מצע זמנך מהשתרע לכתוב מוכה כפולה ומכוסלת תהיה לי, כי לסוס צערא אנרא⁽⁴⁾. ואל נא תשית עלי אשם אם לא הקשכתי למצותך לשלוח התשובות ההטה כי אמרתני רק אין יראת אלהים כמקומות הללו ועבדים לעבדים אנחנו בעונותינו סן יושם עלינו עלילות דברים חיו, ואתה אל בינתך אם תשען תבין כי אלו הם מסתחות שלא נמסרו ליד שליח בזמן הזה⁽⁵⁾ כי יבוא יומ ופאים נתראה אז אתך את הכל לך כי שלי שלך, ומה שקנה עבד קנה רבו, רכה נא צכא דברייך הנעימים וצאה כי זה כל חסצי, וכל אות ודבור קשר אמיץ לקשור נפשי בנפשך בעכותות אהבה, אהבתי כי תשמע את קולי תחונני חנני כחסרך, והאלהים יחננו ויכרכנו ברכת ה' היא תעשרך בכל טוב והשלום.

⁽¹⁾ משנה ברכות ב' א'.

⁽²⁾ סנהדרין ק"ו.

⁽³⁾ ע"ס דברים כ"ט י"ז: שרש סרה ראש ולענה.

⁽⁴⁾ אבות סוף סידה.

⁽⁵⁾ בלי ספק כוון אל תשובות על דת הנוצרים (ראה צד 48, הערה 2).

כ.ט.

לכמ' יוסף ב'ר עמנואל יצ'ו קוניאן¹.)

יהי שלום בחילך, וחילך לאוריתא! הגם הלום ראיתי כי לך דמיה תהלה ולשכלך, יען אשר זכר עשות חסד להשקיף ממעון קדשו לנא בנקרת הצורים, להביא את פ' בשורת ברכתך מהברכה העליונה אל מעין נרסס ומקור משחת כמוני היום עד כי עמל הוא בעיני לסגוא נושא לומר לשמך כי נעים ולכל תכלה ראיתי קץ ואין קץ לשיעור שבחך . . . (2. . . (fol. b) מלא[ה] מים קרים אם תהפך על מיה מחסום לצאת בעטרם יעמור, כן אלצוני כליותי מרוב תהלותיך אמרו לי סיימתינו לכולה שנחי דמרך²) כי כמעט נשתתקתי, ולולא כי יראתי סן תאמר בלבכך, שתיקה כהודאה דמיא³) והגם לנו כהוראה שומה⁴) כבר החרשתי, אכן אצתי אני גם אריל מחריש כסיל יחשב כי ישבע ויקשב רוח נושב מעשה חושב, וברד ישב ולא ישכ רוחו יזל עסיס אהבה עד מקוב שידו מנעת ועתה נשיא שמחל על כבודו ומלך שיאל בשכומי, וקיל דודי דוסף וידו על כמות המנעול איש האלהים דבר ואני לא אנכא? זאת היתה לי ואכוא היום אל העין עין הכרולח ואכן השהום לישאוב כששון ממעיני ישועות של כבודך ולחלות סניך לעשות באלה לסקריני כי כל דבור אשכול הכוסר, וכל אות צרור המור לי והמתחיל כמצוה אומרים לו נמור⁵), ואלה מוסף על הראשונים להריעני אנכ נראא איוה חרוש יתחדש בלימורכם יום יום, כי ידעתי

¹ לא ידעתי לכונו. קוניאן הוא שם מקום וגם שם משפחה. צונץ (צור עשיכטע 259) הדוכיור יוסף ונפתלי בן ישראל קוניאן, ישראל קוניאן נזכר בסי' ס"ט ובסי' קל"ז וכנראה היה גם השאור יוסף אשר נזכר באותו סימן סבני משפחת קוניאן, בדיואן סי' 117 יש שיר. בנישואי בסר ישראל סקוניאן יצ'ו וסרת יוסטה ונתנו שנת שס"ט. יהודה קוניאן נזכר בסי' סקה ישראל ליה ע"א. אמנם יוסף שלנו כנראה לא נקרא בשם משפחת קוניאן רק שם היה מקום מושבו.

² תיבה אחת נמחקה וצריך להשלים קערה.

³ ברכות ל"ג ע"ב.

⁴ יבמות ס"ז: ושינ.

⁵ אבות ר' ד'.

⁶ בראשית רבה ס' ב': התחלת נסור (סוכא גם בילקוט על התורה רסו ק"ז), בראשית רבה פ"ה ג' (דבר' ר' ח' ד' וסדר אליהו אטא ס"ט): בשם ר' יוחנן כל מי שהוא מתחיל כמצוה ואינו נוסרה קובר את אשתו ואת בניו (מטה י"ג): תנחומא עקב סי' ו': אם התחלת כמצוה דוי נוסר את כולה, יר' מלה סוף פ"ב (מסחים ס"י ד"ז דף ל"ז ע"ד ובצאה פ"א דף ס' סוף ע"כ): אמר ר' יוסה סכיון שרתחיל כמצוה אומרים לו סרק (סי' נמור), אבל בצורתו ספס לא נמצא המאמר כנסרא ובסררשים.

שיחתן של תיח צריכה תלמוד יהי בפי כרבש למתוק סירך הכל ומירך
נתנה לך ואשום קץ למילין עד אשמעה מה יוסף אדוני רבר עמי אחרי
התפלה לאל יאריך ימך ומי כל הגללים אליך וכיתך נאווה קורש כנסשך
ואל כלייך לא יתן לעולם ורוב שלום. (בעת תחזה וכי. ככתיב בין
השירים).

ל.

לכים אשר קלירלי¹) יצו וניציאה.

נאמן בכריתו וקיים במאמרו שלום! כרוך אתה אדוני ווכר הברית
והחסד לאוהביו ומרבה להטיב יהי שמך העליון מכורך מסי עליון ויהגך
עליון על כל בני הארץ.

אל גנת אננו דורוך הגעימים כמחשבתי ירדתי פעמים רכים לראות
הסרחה נסן אהבה, והיום הזה ראיתי כי הבשילו אשכולותיה ענבים אשכול
הכופר דודי לי כחזותי היות כבורו משניח בששלים מכים משמים ארץ אל
רך ומשוח הרסיון מוכה הכמלה כמוני. ומי יתן קולי קול גביני כרוז²)
או כשופר הולך וחזק אקרא כנרון אל אחשוך אשלים תודות לך, ועתה
מה מתוק מרבש אנרתך ומה עז מארי³) כי יעלה כרעתו להשיב אמריו⁴)
לך ולהקריב לפני מזכרך כתבי זה כל כום בו פגול הוא לא ירצה. צר לי
מאד עליך אחי ואדוני כי כאת להרויח עמי ולרש אין כל ליתן רווח
בין הרבקים⁵) באהבה הסמדת כסרקמטיא שלך כי תחת חטה יצא הוח ותחת
ההדס אעלה סרפד כי האמנם לא אוכל ככריך כהוגן וכשורה כי לא יצא
מעפר אבן יקרה, וממני לא תצמח תשורה להביא לאיש הרוח חכם ונכון
כמוך אני בער וארע הייתי כאמת כאלם לא יפתה סיו ולשון של זהורית
הקשורה על גבי טבלת⁶) אנרתך היתה בפי ונעשית פשיה אלמים עד כי
מלתי זאת הטובה היא אם רעה סירך הכל ורוחך דיבר כי הוא מותיב לה
והוא מסרך לה⁷) לכן תראה ותרצה כמולדת בית ולא מולדת חוץ אתה

¹) ראה סי' לא, ל"ג, ל"ד. בניסין ויהודה קלירלי לחות אבנים 93, 94.
לדעת שטיינשניידער (המוכר XXI, 73) קלירלי אין שם משפחה כי אם שם
האם (Klärle) וזה רחוק.

²) הסיר ג' ח' (יוסא ב' ע"א) סיריחו היו שומעין קול גביני כרו.

³) על סי הכתוב שופטים י"ד י"ח: מה מתוק מרבש ומה מתוק מארי
וה"ל שפסנו פארי (יהודה) לא יבא עז כלומר דבר נדול.

⁴) אמריו, אולי צל שיריו.

⁵) ברכות ס"ז ע"ב ולסדתם שיהא לסורך תם שיתן רווח בין הרבקים.

⁶) טבלת סן טבלה (tabula) עליה או בה דתה האנת (ע"ס דגמרא

ביוסא).

⁷) שבת קמ"ה.

הוא שירדת בענן כבודך לדבר עם עבדך, ומדוע אחשה גם אני מלהקים כרית כרותה כשפתים עצה לא תוסר, ואף אם אנלה את נבלותי הלא הוא לעיני מאהבי, המה לא ירמוני ולא ישמו כי ולמען זאת ידעתי כי יהיה ארוני נושא עון ועובר על משע הכתב ולא יסל ולא ינרע כח כתבי זה מהמת חסור או יתור לשון נר או משמוש או ממת דיו, רק במחתי כירידתנו שהכל יהא נדרש לתועלת ויפוי כח אהבתנו אשר ייטיב בעיניך מלתי להבין אותה ולסעדה כאשר מצבי חוקתיה כמטמרות לא תמט עור כל ימי עולם, ואז אדעה כי לא תהיינה רכרי אלה לבז אל סני ימעתך כאשר תשקור על הכתיבה וכמו החלות להראות את עבדך את ירך החוקה הוריעני נא את דרכיך בדרכיה רכרי נועם ה' אלהינו עליך ואיזה חרוש צומח ועולה הן בזה הן במילי רעלמא למען יהיה לנו נושא לתת את הכרית מרי שבת בשבתו בינינו כאשר יזמנו לעשות, אל יהי לארוני למשא לתת את שלומי אל הנחמד כים יעקב כיץ יציז¹) ולכל שואל ממני השלום להשיב ממני הכבוד, ואשר בא ככתב כבודך יהודה ועוד לקרא²) יהי רצון מלמניך למרש כונתו כי ידעתי כחכמה יכנו אמרי סך אכן ממני החתימה חתומה, וכיון שהגענו לחתימה, אחתום הכתיבה בחתימה, והכותב וחותם כל יצורי עולם יכתוב ויחתום את ארוני לחיים טובים ושלום כנסשו ונפש הכותב וחותם ככונמאניי כי תשרי השין אשר דמות כמא כבודך כתובה וחתומה על לבו תמיר.

לא.

להגיל.

מכין עסאי דורך הנעימים מורשי לבכי יתנו קול יבאו ויאמרו משלום עכרך החסן ומתאוה להתכשר מטוב מעם מצב כבודך כחכצלת יפריח וככל אשר יעשה יצליח, קשה היתה עלי סרירתי מהעיר שרתי כמרינות אשר ארוני יושב כקרבתי. וכואי ממנה אל כרך קמן וכזוי, כמו על אשר נמשת שמה סלג נומא ואתר אנכי לברי, אך על הכל גדול הבאב מאד בעלות לסני זכרון העתים אשר היו לי מהלכים בין העומדים כהיכלי שן החכמות יודעי בינה לכל עתים אחרי כי מאשר יקרתי בעיניהם נכברתי להעניקי מטמרי פיהם לא ישקל כסף מחירם ובתוכם ארוני יושב על כמא המעלות בקי כמושכלות אליו נמשי תשתוחח ולא יזח ציץ נור חכתך מעל סצחי תמיר, וזאת נחמתי בעניי כי הן דרך יש לסני איש כי ירחק ממנו המקום עיר מושב ירדו לשלוח ספרים כם יודיע וידע שלום הבא והיוצא. אני עתה הגה כאתי. ואנכ חרא תרתי למען לא יראו סניך ריקם יקבל ארוני

¹ סי כז.

² קרושין ה.

אמרי אלו חברתי כסמירת ר' משה כאסולה¹) זל יען כי היה מלמדי להעיל
זה לי שתי שנים כנתינו סמך על שלחננו ראיתי כי חייב אני בהסדרו
כי הלומד מחבריו וכו' וידע אדוני כי השמינית²) הבתוכה תחת הקינה
יצרתיה אף עשיתיה לא כלכך כסכת הנושא כי אם גם כן לחרוש האוסן
כי דרך אחד לה שוה היא הן שתקרא כלשון הקדוש או כלשון נוצרי
ועינ כאה מעט כלשון עמוק כי עמל היה בעיני וכבר הרכז מאד.
ככוכבי השמים לרוב שלומתי לכבודך והיה ברכות לעד ושלום.

לב.

לכ"מ שמואל ביק³) יצו ויניציאה.

סילסלא הירפתא וכי שלום. הגה קמן היה כתבך הגעים כדמותו
וצלמו אבל גדול הערך כאמריו המסולאים כמו כאשר צעיר אתה לימים
וישיש בתכונה ודעת, שמחתי כסעלך כהודע לי טוב מצבכם יקיימו
האל לנצח ובראותי לשונך תדבר צחות וכי נכסוף נכספת להבין אמרי
בינה, וגם כי שירי אשר אותה נמשך טוב אם בחושך שמו יכוסה מאשר
יראה לעיני השמש [רק] למען לא אחמא לך הגני שולחו טמון בזאת,
ואחרי כי עורני שם נגלה לרבים הרישות נתונה כדרך לעשות בו כמוב
בעיניך, והעבודה, כי כאשר רנהני כך היה, כי נחיצת הגמיעה ועל כי היה
דוה לכי לעזוב את שאהבה נאשי הכוכבים ממסילותם נלחמו ברעיוני ולא
נתנוני לקיים אליך מוצא שפתי, יהי טה הגני היה לכן חיל ושלום.

לב.

להחכם טהריר שלמה ספורנו⁴) יצו ויניציאה.

המהולל כתשכחות שלום. לב מבין כי כרוב אולתי ישנה להקריב
קמרת זרה חלכנה וזפת עטרן ונפט על מזבח אבנים שלמות לנחלי אל

¹) ר' משה כאסולה מאלדוקה della Rocca מלמדו שתי שנים והלך
אחרי כן לציפרו (Cyprus) וסת שם בשנת שנ"ד ואז היה ריאם בן יצ שנים.
²) השמינית (Octet) היא שיר משמונה שורות (קליב 4) וכן אל הקינה
הסתחלת קינה ששה ושוה בהברתה באיטלקית ותוכל להקרא בשתי לשונות, ריאם
היה הראשון שחבר שיר כזה כמו שאמר בעצמו באגרתנו. לחרוש האוסן, השיר
הזה נרמס כראשונה במספר מרכי יודיה (ויניציאה סוף שנת הירדה"ה אריה
סודיניא = ש"ב) דף פ' ע"ב ועוד כמה פעמים (ליבאוויטש 7).

³) ראה צונץ, צוד: געשיכטע 264; שזיינשניידער, קאטאלאג באדלעיאנא
7835—7844, שניהם מונים ומספרים בני משפחת ב"ק המרדסים בויניציאה.
וכפראג לערך שתי מאות שנה והתכם שט. העמיד: מ' לוח יחוסם, אבל שמואל
שלנו לא נזכר בשום מקום.

⁴) שלמה שמעיה בן ר' נסים יצחק ספורנו, מבאן אנו רואים שרר בשנת
ס"ג בויניציאה אבל בשנת שניו היה באסטי (לסמה ס"י ס"ה, ס"ו; סורטארה

כמות כליות יועצות¹) טוב לשכת על סנת גג מלשלוח אגרת אוגרות ומסוכסת עולה ויורדת (במנרה²) לאב לתורה מה סתחך מה אוטר וכי אין תשובה להביא לאיש האלהים כי מלעני שמה וכבר לשון אנכי הלא אכוש והכלם לא אוכל להתעלם. ובלי המעשה גומרים לכלתי הרם איש את ידו כי אמרו למה יראה כך ערות דבר, טוב לנו עכוד את מצרים סמותנו במרכו, ואני שתינ פולטי ננורא³) מחיתי לכל קין וקין סאותיותי אלה, עד אשר נתנו לכתוב כי מה לי לעת עתה כי אם להשתחוות אל יסעת סעכית ולהקביל סני רב העלילה גדול תשויה לא אירא סחרפתם ונדרפתם כהשיכי אל לבי מה גדלו מעשי ענותך המלאה והרחכה עיני ראוה סעמים אין מספר, ונס אנכה סתח סתוח מצאתי מסני אשר ירד סעכ כתחלה לרבר אל עכדו ואשיכ אותו דבר כאשר עם לכני כשני כתבים זה אחר זה ומסני נעלם אם כאו לירו ונכססה נפשי לרעת זאת ואחרי אשר נגליתי נכוב יבק אל סעכ לא אחסר מלהראותו כמו כן השיר הלזה או קינה סכעי ליה⁴) עשיתי על האסספור העכד לא ידעתי אם אוטר עליו השלום כי רב טוב לכית ישראל היה לאות כרבר הסשורר הנוצרי ואין כו חטא נס אם מעט אתן אם כל אשר אוכל אני נותן, ואולי יהי רצון מלסניו להריק שמי תכונתו ולהזיל עלי רסיס מל או כרכיכס עלי עשכ איזה חרוש סכית סרדרשו יחיני, כי מי יתנני כירחי קדם לא ארחיב היריעה כרברי סתחלות סמסומי החנוסה ונגיכת רעת לא אחכר שיר סמעלות אשר לשלמה כי קצר רוחי אף ירי לא תכון עמי דק כלכ שלם אחלה סני כית להשימי ככלל עכדיו וזכרתני אתך ואו אדע כי אהיה אצלו לרצון כהיותי סצווה ועושה אף אם לא אנכה סזכותיו וחוכותיו אחר סני אלף לכל סעם רייני — ורענן ושלום ישימך אלהים מלכי ואדוני תרכב על

הזכיר בסח'א 61 שניב) ונספר כי חשון שע'ו כריניציאה (דיואן 276, לחות אבניס 26). כדיואן של סמחבר נסצא סי' 52: קצור שחמות סררריש ספורנו הבאתי אותם כשיר והוא נרסס. רש"ס נשא סרברותיו ככריכ איטליאני בשבת אחרי נשואי ריא'ס בסעמר שלשה רבני העיר ונתן בשסס עסרת חכר על ראשו כמנדגס, סתר לו חלוסו לסני דגלרת בתו ואחרי סותו דסספירו ריא'ס ועייר לב העס כער בתו ונתנו לה ה' סאות דוקאמי (חיי ירודה, סנייער ומסואכע כס'ע Corr. II 118, 156, 252). ראה תולרות גדולי ישראל צד 341, סי' סז, סזכרת חכמי איטאליא 61, אפסעלבוים, ספר תולדות הג' רי ירודה סוסקאטו. זיל, דראהאבישש תריס, צד 43, 71.

¹ ברכות ס'א.

² חולין יז ע"ב: אגרת ססולה ססוכסת . . . עולה ויורד וכי

כין וכי סגדה.

³ תגינה סז ע"א כ"ס סיה ע"כ.

⁴ ברכות ז': קינה לדויד סכעי ליה.

במתי ההצלחות שובע שמחות על מי מנוחות חמשת אלפים בחדש חליפות
ובנשיקת ימינך נאדרי אצא ואומר שלום. פי והמינך והרבך⁽¹⁾ השן.

לד.

לראשי קק מאנטווא יצז לבקשת כים אכרהם לוי⁽²⁾ מטונמאניי.

פלעים מחסה לשפנים גי צדיק שומר אמונים. קציני עם פחות
וסננים. ראשים רכנים טמונים על תפארת קהל קדוש ישראל אשר באנטווי
הסננים סאת ה' יהי לכם רוח חן ותחנונים, להעמידכם רשנים ורעננים,
עד עת כנוס אכנים לכנות ירושלים על תלה לקץ השנים.

אני הוא המרבר מצעירי עברכם זה לי ימים מה מתנורר בעירכם
נלחם מלחמות הוטרן מסתתר מחמתו משתכר באשר אמצא להחיות נפשי
ונפשות ביתי הילדים אשר חנן אלהים לי ואחרי אשר חיותי נאמנה כי
כבר טמני משאו להבל ותהו כחי כליתי ינעתי ולא מצאתי די צרכי וחקי
כי קשים מוונותיו של אדם אמרתי אלכה ואשוכה אל ארצי ואל מקומי
כי טוב לי או מעתה וברצותי להעתיק רירתי והגה אשתי לקראתי תסאן
לכא עמרי כי אמרה מה אשב כי איתיה לא אשיב אתך אל עסך אני
פעמים שלש נשאתי קולי לסני מעלכתם ולא אכתה לעלות ותטרה את
פי ונתגלגלו הכרבים עד הגה, עתה תשש כחי להוציא מעצר כסף ולסעד
את ביתי שם כי שנת בצורת באה והוצאה מצואה וגוראה והרוחים רחוקים
ורחוקים ואין עוזר ותוסך שכן קרוב ואח רחוק אם לא אהי דוסק פתחי
גריבים לאמר הלא סרום לרעכ לחטך, ולא זה רצוני. כי חסצי להצאיא
בלחצי וביניע כפי לחם לפי המף בחרתי לגור סה ארץ רחבת ידים וטובה
ארץ מולדתי אולי יתן ה' מנוח לקף רגלי מססיק במעט כי המון בריוח
והגה אתי נם אבי יצז וגם אחי אשר כרחם אכ על כנים ואיש את אחי
יעורוני ויתמכוני משא כסם מנחת ערב ובקר כאשר יוכלון שאת, ואף הקיק
יצז הענק יענקני בער אשר אמטל בצרכי צבור ביה ושחמה וכריקה עד
כי לא אשא עיני אל הדרים לאמר סאין יבא עזרי, לכן עם היות כי
מחייבת האשה לחיות עם בעלה ואמרה תורה ואל אישך תשוקתך ועל
מנת כן נשאתיה לחיות עמי במחיצתי כאן בכרך זה כאשר כבר עמרה בו
זמים רבים, ויען לא אשנה כי אם מנוה רחוק אל מקום טוב ממנו מחלה
אני פני מעכית והדרתכם לדבר באוני אשתי וללקחה בדברים או להכריחה
לכא סה עם הכנים בני, כי אם כא תבא כאשר דברתי בכל כחי אעבוד
וה' יהי' אתי לחיותנו כיום הוה כי הוא נותן לחם לכל בשר בעזרו ועזר
אחי וכל בית אבי ושכר הקהל וגיל אשר על ערות כל זה יבואו על

⁽¹⁾ נצבים (דברים ל' ה').

⁽²⁾ לא מצאתי שמו במקום אחר. מאגרתנו יוצא שנולד במנטאניינא ונר
זמן סה במאנטווא ושכ אחרי כן לעיר מולדתו והיה שם שחום ושמש.

החתום אי' ואחי יצו ומטובי הקהל למען תרעון כי האמת אתי, והיה אם לא תאכה האשה ללכת אחרי נקי אנכי מה' ומעטו ועליכם המשא הזאת נבירי וקציני לסמכה ולתמכה והיא וכניה תחיה בנותר, כי אותה נמשי להסתופף בחצרות מיורעי וקרוכי ובמקום אשר ארע למצא מרף לנפשי, הלא רוח חכמה וכינה עליכם ראשי עם קודש קראו לשמטית הזאת ודברו על לכה עד תורה ותשמע לקול מעלותיכם כי אנכי מה אעשה עור. יערכ' נא עליכם שיחי ולא אחי עוד למשא ברוב דברים למעלותיכם.

תשינו ששון ושמחה, בהשקט וכמחה, בלא מצרים נחלה ומנוחה, והביאו לכם מנחה כבא תשכי לנאנחה. כנסש מעכית המשוכחה ונסש נכוה וחדל מצעירי עכרכם העורך שיחה אכרהם כד' יהישע מנחם הלי' ממנומאנינה.

לה.

לכ'ם שמשון כהן יצו למאנומאנינה¹).

אני שלום כי אדבר אורך כי עניתני ותהי לי למשיב נפש אנרת אדוני אונרת טוב מעס ודעת מטוכסת כסכך משוכח עולה ויורדת באמרים ישר'ם²) יסו אף נעמו, האמנם לא אוכל ככרך לספר הורך והדרך כי כרית כרתנו לעוזב דברי ריק לכל איש חנף ופרע לא יועילו כי תהו המה, ולעת כואת יבושר אדוני משלום עכרו וכן ישמיעני האל ממנו ומכיתו נאוה קרש אמן.

האמת כן הוא כי בהיות האהבה אהבה כעצם כין ידירים כל עוד אשר יצמרך איש לרעהו ישמח המצוה ויגיל העובר, ואני כי חשכתי אהבתינו על גדר זה לא חסצתי להתאסף מהתחיל כמצוה למען יוכל גם ככורך לכל זמן ולכל חסץ לצוות כלכ שלם יאמר ויעשה רצונו והגה אחד מחשוכי עירנו המציר כי וכו'³) ידעתי כי פרצתי נכול הראוי להעמיס על איש כערכו משא כוה אך כסר תכסר ענותך אשר נואלתי ואשר חמאתי.

לו.

לכ'ם אשר קלילי יצו⁴) ויניציאה. ויאמר שלום!

על כן יאמרו המושלים אוסרי לנפן עירה כאשר רוח האדון יצוה ספור טן התשלומין על זאת אם כמיל שונה כאולתו אנכי היום לשוכב שנית לשלח סתי' אנרת אשר עלתה חזוות ברובה⁵) ואלה הרכרים שאין

¹ צל למאנומאנינה ולא מצאתי שמו במקום אחר.

² בדרך מליצה עם הגמרא חולין י"ו ע"ב (ראה לי, הערה 2).

³ קצר הכתב ואיננו אוסר מה היתה בקשתו בעד תושב עירו.

⁴ ראה סי' ל'.

⁵ משנה סוכה ג' ו'.

להם שיעור רק מלאי כיעור כך עלה במחשבתך רוזני וקציני ואני הגני
 מניא רצוני לעברך בלב שלם, ומי יתן ואדע במה אוכל לעבוד לא בהבלי
 אדם כי אם בעבודת האהבה אחרי כי מאשר יקרת בעיני נכבדת ותצוני
 להקריב קרבן תמיד כטוערו, רצוני של אדם הוא כבודי¹, לכן כאשר יראה
 הגשר יעומו אצבעותי עם קולמסין להודיע כי שלום לי כחסד האל וכואת
 גרסה נפשי לתאכה לשמוע משלומך עם כל אוהבי שמך, גם שמעתי
 לקולך וכמצווה ועושה בשכלי השמל והתמל אמל וחושך עשיתי חלונות
 ואעש שני טורים שיר לחקוק על מצבת קבורת האח זיל² שנים הם ואחר
 כל מלה ומלה מתנועה אחת ולא יעבור קצר קצרה ידי בהם כי ידעתי זה
 דרכם למען לא יהיו יתר כנטול על האבן הרישה, ישים נא כבודו עיני
 עליהם ואשר יבחר בו יקרב אליו ומה עוד להרכות במילין כי אם את סניך
 ארוני אבקש אל תשליכני מלסניך ודברות קדשך חנני והבאות להשמיעני
 וחרושי המרדש להודיעני דברי שלום ואמת מארץ תשטח ואל ברוך גדול
 דעה ישמך מכל רעה ויחנך חיים ושלום.
 מונמאניינה ס' לאיש אשר אלה לו אנכי הרה³).

לז.

להגיל.

ארברה נא שלום כך אל יחשוב ארוני לי עון אם החרשתי מסוב
 להקריב ניב שפתי זה ימים לעמט יקרך, כי אין האיש בביתו, הוא א"א
 יציז הלך בדרך אל עיר כולוניה זה כשני חרשים ועלי לצאת ולכוא לכל
 דבר ואדם לעמל יזלר, אבל רוח אהנתך מרחסת על סני תמיד ואלצתני
 לכוא כואת אליך מלכי ואחזני לכשר טוב שלומי ברוך הגזר, ומרוכ תאותי
 לדעת כיוצא מסך ומכל אוהבי שמך הלא מצער הוא ותחי נפשי לצאת
 ידי חובת סקורת שלומים, ואם קצר קצרה ידי הפעם, אורך יריעת חשקך
 לא יסוד ולא יספר, ואתה ארוני עשה עמי אות לטובה להשמיעני הקורות
 שמח עיר המהוללה ולי יהיה לחן לדעת כפרט מה נעשה בדבר חבורתנו
 אחרי נסעי, ועוד ימים כאים כי ירחב ה' לי ברוכ דברים לא אחרל לקדם
 וסניך, בין כך הזק ואמץ וישלוי אוהליך.
 מונמאנייני ס' בכל מקום אשר אזכיר⁴ השין.

¹ יר' פאה ס'א (דף ס"ז ע"ג שורה ס"ז): (הואיל והיא) רצונה היא
 כבודה. המשל הזה שנוי גם כפי עמים אחרים.

² ראה ס' ל' הערה I.

³ וישב (בראשית ל"ח כ"ה) אשר רמו לשם המקבל.

⁴ יתרו שמות (כ' כ"ד).

לת.

לנשא דורי החכם מהרר אכטליון ממורנא יציזי) סירארה.

כדרך כל הארץ להשמיע בחוץ קולם קול ששון וקול שמחה אל עצם מעצמיהם ובשר מבשרם שכן קרוב ואח רחוק וקרא זה אל זה על כל כבוד חוסה, אני שר צבא ה' (2) עתה כאתי להגיד למעיק כי קבענו מועד חתונתי להיות יום יג סיון העיל ס' יברכך ה' וישמרך בסייעתא דשמיא. ולהשתכח בתהלתך הרשיתי בעצמי להעריך שאלה מלמני הדרת כבודך מהיכלך תשמע קולי לבא לכבדני נגד זקני עמי לתציא בוניציאה לעת הגיל עם דודתי לשמוח בשמחת חומר מגוע משמחתך ונצר משרשי אחיך כחוק לישראל הוא באורכם נראה אור נגילה ונשמחה כאלים בהתאסף

(1) אחי אביו הקטן אמר עליו: המליא לעשות בחיבורים ובחכמות הן בתורה והן בתלמוד והן בחיצוניות לא היה ערוך אליו בדרו וכו' מזכיה לשבח כפרד"ר עוריה סן הארומים פעמים רבות בספרו סאור עינים תראנו משם רוב הספר הרוא קסח שטחן בריחים של דורי הגיל וכו' נמטר במירארה בן שמנים ושתים שנה בשנת השע"א (חיי יהודה טובא בתולדות גדולי ישראל 26). ראה כרם חסד ה' קניד, סח"א 40, אור החיים 7 No. והבר פלא נרפס באור החיים שם כי אמר, שנולד בשנת רצ"ט וכו' ובשנת שע"א הלך בשליחות סקהלות איטאליא על רכב בלבול הפפרים אל האפיפיור גינוריו הי"ג וכו' ושכ ליצירארא בכבוד גדול ונפטר שם בשנה הדיא בן ע"ב שנה" ויש להגיה גולר בשנת דפ"ט ובשנת שס"א הלך לאפיפיור ונפטר בשנת שע"א בן ס"ב שנים. חתנו ר' יהודה סאלטרו כתב בשנת שס"ז בספרו סקה ישראל דף ל"ה ע"א וז"ל השר והמסטר בגאון הזה הישיש בן שמונים שנה החכם הכולל בכל החכמות כסודרר אכטליון יציזי בן הגאון הרופא השר כסודרר סרדכי סטורניה וצוקיל שהיה גדול ליהודים בעיר בולוניה ועתה בעיר סירארה הוא ארוני חסי נרץ עכ"ל. לס"ו היה בשעת מטירתו בשנת שע"א בן ס"ד שנים. ועוד אמר שם ל"ו ע"ב וז"ל הרב הגדול כסודרר אכטליון סטורניה נרץ גדול הדור שהגאון כסודרר שיק וצ"ל היה הגיל לומר שסכל חכמי ישראל לא היה סתירא חוץ סכסודרר אכטליון סטורניה יציזי שהיה גם הוא תלמיד אביו סרדכי סטורניה עמו וכישיבתו שמה צרווה לרוב בקיאותו נמטרא ובסוקים ובכל חכמה רסה. ראה עוד ס"י ס"ב משנת שס"א שכתב לו ריאים ח"ל ואת יראי ה' יכבד זקני משפחתו ועיני ארוני הואת בזקנה ושיבה טובה עכ"ל. הוא היה אחד מן הפוסלים המקוה ברוניו (ראה ס"י ככ"ה וסקה ישראל הג"ל). נשאר סמנו גם פוטים עשרה בספסר בקובץ כי המכיל ש"ע פוטים (ג' סאלק במ"ע הכרסל תרכ"ב נוס' 38, ליבאוויטש צד 6).

(2) ע"ם הכתוב יהשע ו' י"ד. אולי מוסבים הדברים האלה בלשון קריאה על החכם אכטליון או קורא את עצמו בן סמני שהוא חתן.

ראשי עם וקצין תהיה לנו וזאת תהיה לי גם אל הנעלה רב סעלים כמזיה
 יהרה יצו¹) והכבודה נזת צדקו אם רוח מלפניהם יעמוק להיות שם גם
 ישישו כנו והיה לנו לחסר ולרצון ובקרובי אקדש.
 סניך האר בעבדך כבשורת הין צדקך לכען לא אחמא לך בהרבות
 הספור אוחילה לאדוני ובנשיקת ימין צדקו אכוא ואמר שלום חכה לי כי
 בא יכא לסמי²) השין.

ל.ט.

למהרר שמואל ארקחלטי³) מורי יצו שארוא.

חכה יתירה נודעת לי מאת מעיך בלמרי משמאי צדקך ואהבת ימי
 קרם את א"א יצו נתוני השב רוחי ואף ירי תכון עמו לנלית איון בית
 כי קראנו יום חתונתי להיות וכי ואעטיק שאלה לפני מעכית כי ימצא שמה
 בוינציאה על ראש שמחתי כאב את בן ירצה אם אמת תלמידים קרויים
 בנים, ותורה חופה ומעשים טובים מצרינם הם, הראשון קבלתי מסעיך
 תחת צל קורתו ואם מעט היה וכאין כסכתי, לכן נכספה נפשי גם אל
 השני יהיו עיני רואות את מורי, וסוף השלישי לכוא גמול על עבדך
 חסר, ואוחילה לכשורת הין צדקך, כסאך נכון אלהים יכוננו ער עולם
 עם כל בני ביתו נאזה קודש כאורך ימים ושנות חיים ושלום.
 סי' יאר ה' סניו וכי [ס' נשא] השין.

מ.

לנאון החכם מהריר יהורה קצנאילבונין⁴) יצו וינציאה.

מלך במיפספס יעסר ארץ שלום. הנה זה עומר אהר כתלניו שלוח
 לכתחילה מאת הררת בית ומסרי סי' אנרתו שמעה אזני אשר אותה נסשו
 ולי מה יקרו אמריו כי אמרתי השניח מסכנן שכתו לצוות על כלי חרם
 הגשבר כמוני היום, ואנכי סיז לא מריתי מצווה ועושה תיכף קראתי בשם
 פלוני יצו ובחגני הסלע בסדר המדרגה דרשתי מסנו ואבקשה לדעת זאת
 כל הנמצא כתוב כספר השלוח מאור בית והרביתי לשאול כדיוק להגיד לי
 קושט דברי אמת על הכל, והוא אחרי עמרו כמעט קט חושכ בקרכו ומספספס
 כמעשיו הורה ולא בוש ואמר כי זה ימים ושנים לא שלח לוינציאה לא
 מעט ולא הרכה מאיזה מין שיהיה צאן ובקר, ואם משמו דבר מי שיהיה,
 כחש לו. כזה וכזה ריכר אלי האיש לא רגל על לשונו. אישמה ואעלוה

¹ הוא יהודה סאלטרו ספאנו חתן הרב אבטליון בעל סקוה ישראל
 (וינציאה שצ'ו).

² חבקוק ב' ג' (לוי לשפירה).

³ ראה סי' כ"א הערה 1.

⁴ ראה סי' י' 9, סי' ק"א, קיד.

כי יצוה האדון אל עבדו כאשר יוכל, וכל עוד נשמתי בו, יהיו כפי פרושות השמים לכונן ולהקים כמא כית בשלום ובמשורה, ישתחוו לו לאומים כרום ימים ושלום.

לסיר בוו משתחוה מרחוק. הצעיר.

מא.

לכים גרשון כהן מקלוניא יציז¹) לסונמאניינה.

השכלת עשה לעווּב מלכתוב כמרם התחיל, על כן קרמט לכרוח מהכתיבה למען לא יהיה לי לורה אם כימים הבאים הכל נשכח דברי הברית והתנאים, ומסלוני אשר לא עלתה על לבי קבלתי כתב ודברי שלום. נסלאת חזא בעיני וירא אנכי כי הדבר אשר העיר רוח במר סלוני הן הוא היה אשר מצע סטך חספן הכתיבה והשוּמַע ישמע, ולא טוב הדבר כי הגה יסרת רכים וכרכים אמצת כי עתה תגע עריך ותבהל, אני לא אקם ולא אמור, ועוד ידי נמויה לדרוש שלוסך ולהוריעך מכריאות כלנו תל. גם אתמול יום שבת קרש אחד סכני ההכס . . . על אשר הגיע לכר מצוה דרש כביה הגדולה כאמרי שפר וטוב מאד יארך למסר . . . ואחר לקיחת רשות הנהוג ססוק האל תמים דרבו וכי עם סאמרים וקישיות לכל חלק וכן ככל הדרש מלא כרמון וכאמת סכמן סי יצא הקרח הגורא אם לא מהגאונים ההם וגם הנער סלסלא חריפא במשפט לא מעל סיו, ושמתתי כאומרים לי כי גם אתה החלות להראות ירך החזקה בתורת ה' אל בני הקהל שמה לדרוש בכל שבת, ה' יסכום על ירך ותעשה חיל וסרי תנוכה — סקח מעות ותדעוּמַת יש לי עליך על הככף המוכא אתי כי לא היה חומא נשכר — ועתה ראה אל תעבור עוד על השכועה ושלח ירך והודיעני חרושי מדרשך, ואם לא, אסגיר בערי דלתות כתבי ולא אוסיף עוד ראות סניך. וכזאת אמסיק הסעם עד אשמע לקולך ולך שלום. כאח רחוק מעיר. הצעיר.

מב.

למורירד שמואל ארקולמי²) מורי יציז לסאדואה.

מיום מראשון שלום. תשורה אין להביא לאיש האלקים ראוויה למע"כ ולא על דרך זה הגתתי דרך העברה המעט סיני קמנית הדם להגתן אל

¹) בשנת שלה למרו יחריו משניות אצל ר' חזקיהו נאליקו (חדי), חברו ואחבנו (סג—סיט), בשנת שס"ה כהן סאר בקראקא (ק"כ), אבל לא מצאתי שמו: בס' לוחות זכרון סאת מריערבער. כריואן סי 47 נמצא שיר אל רחכס גרשון סקלנייא יציז ברצות ללמד השירים סמני על רגל אחת. ראה סי סג.

²) ראה כ"א, 1.

חיבל ביתו רק לאות מעט מזער חותם כרית קודש עבודתו החרות על לוח
 לבי מאז הייתי עד אהיה כי לא יזנח לעולם ועתה העתקתי דירתי מסומאניי¹
 אחר אשר סככוני בכחש ופרטה הספרדים ההם התלו כי לרוב ידדו און בי
 בחסרון יותר מקינ דוקי ואבא היום אל ויניציאה קוזה אל ה' המוכ בעיניו
 יעשה ויעזוני. וגם סה וגם ככל מקום אשר תדורך כף הנלי הגני להמנות
 כעכרי מעי הקטנים, אם כראי אני, ולשרתו באהבה, וכי ידעתי ונסיתי דבר
 אמת ענות צדקו אהבת בית לא לי בלכד כי גם מקדם קרסמה אל הגכבר
 איא זצ"ל¹) אחר אשר התהלך את האלהים ויתמו ימי אבלי חסצתי כיקרו
 לבנות אצלו ציון על קברו בסומאניי וראיתי כי אם באתי אני להעיד
 בכרבי שיר לחקוק עליו על גזעו וחסידתו חכמתו ומעשיו ססול אנכי, כי
 כל בן יכבד אב והגה נא הואלתי לחלות סני מעי לעת הסנאי לחבר לו
 קוצר סלין כאשר יראה בעיניו לא אערוך לסניו שיחה כי רוח אלהין
 קיישין ביה, וכבר ידע את האיש ואת שיחו רק יקצר הדבור, סה ויניציאה
 ישלחם לי בית לעת הסנאי ולו תהי צדקה וחסד עם המתים ועסדי ותכתב
 זאת עם יתר חסדיו הרבים נדרש לכל שואל. בין כך אחלי לאלקים לאל
 חי כסאו לער יכון ישמרדו ויחייו כמרומיו עושה שלום.
 ויניציאה ס' היא המשכיר לכל עם הארץ²) השניני.

מג.

לבסיד נרשון כהן³) יצז מקולוני.

יקר ונעים שלום!

הערל הוה היוצא לקראתך כבר ירעת את האיש הוה ואת שיחו כי
 הוא בעל מלאכתנו והוא הקים לנו את הסי' לאמו⁴) אשר ראו עיניך ועליו
 המלאכה לנטור ככל אשר ספרתי לכבודך, ועתה הוא ואביו כאים שמה
 על עסק כתובה דרמו ביה תיגרא⁵) כסיבת ירושה ומריבה רבה, ויען ידע
 כי נאכץ אתה לי לאהבה ויחד היינו כאוכלי שלחןך, חלה סני לכקש מסך
 להורינו ולהמציא לו סרקלים ומליץ אחר ישרתו היסב ויהיה בעוזרו על
 מנת לקבל סרס לכל דבר סה יצטרך לו, לכן שמעתי בקולו לכתוב לך

¹) אביו ר' יצחק נפטר כיה כסלו שני' בן ע"ב שנה, כנראה לא סלא
 רבו בקשתו כי השורות שנחקקו על סצכת קבורת אביו נמצאו בין שיריו
 נרמטו טריא בערלינר בלחות אבנים 184 ומשם לקחן ליבאוויטש צד 10.

²) סר' סקן (בראשית סי' ו'). ריל מסביר לכל בני ישראל ואולי כוון
 ס: אל עצמו כדרכו דרך ענה קרא את עצמו עם הארץ המשכיר הוא רבו.

³) ראה סי' סיא, 1.

⁴) סילאטו = (Pfaflwerk) palata.

⁵) שבת ק"ל ע"א דליכא כתובה דלא רמי ביה תיגרא.

ואם ככה תעשה, והיה המוכ אשר תיטיב אליו יהיה לי ולא לו וגם אני אורך ואהללה שאך לעולם ואשר דברנו יחד על חתובה הכל שריר וקיים נעשה ונשמע בעיה רק יהי ה' אלהינו עמנו ולך שלום.

כד.

להגיל. סלא יועץ שר שלום.

מחשבות אדם כי המה הכל יסכו בלכתן יעלו שמים ירדו תהומות ישכחו ויעבורו יזכרו וישכחו) . . . תהלת המחשבה לשלח נגרני אמרי אלו כיריעות המכתב להשתחות ולכרוע אל פני הדרת מעיכ לרוש ולתור שלטו ולכל אשר אתו ימין ושמאל יסרוץ. ירד מים עד ים כרוחב לב נבון עד שמים יגיע לכרכה כקרב הארץ וסוף המעשה ידע נא כ'ת כי אחרי כל גל וגל שבא עלי ממכוכות הזמן עצמו, וגם אמנם אחרי מות הצדיק הגני נשכר ונודכה ולבטם לי בחזתי לגור וינציאה עם בני ביתי וזה לי מה כששה חרשים¹), ורצח המקום לזכות או לדכא אותי להסיל מנת חלקי כסלאכת מלמדי תורה ונאמר כי היא חיך ואורך יטיך, ולחן וכבוד נתנני ה' בעיני רבים מאנשי העיר ישאוני וירוממוני למעלה למעלה מערכי השכל אשר לא ידעתי מה, ומה גם עתה אוהבי ורעי יכלו לי והשיאוני הרהיבוני להשמיע קולי על גבי מרומי מקהלות כרכים והררשה תדרוש כי יאמרו אלי כי אין מוכן וראוי לזה יותר מסך ור' נתן לך לשון למידים גם כלשון הנוצרי למה תחריש ויהיה לך למוכ ומועיל כי יחלו סניך רבים תעמיד תלמידים הרבה ויודוך כי תיטיב לך ולהם וחיית ורביית, ואני אחרי הרחייה פעמים שלש ראיתי להגאתי ולטיבתי לנסות דבר ויהי מה, ורסכתי עתה בחג השבועות²) זמן מ'ת אשר הנושא רחב ידים והרשות נתונה לדבר בו איש כמסת ידו להחל ולחבר הדרוש כיד ה' המוכה עלי. אתה עתה יושב תהלות ישראל אם תרצה לכברני להמצא אתנו בתוך הערה הנועדים במקהלות לשאזע לקולי תרכ גרולתי ותמוכ תנחמיני ושניאיתי תודיעני ללמד וללמד הסכת ושמע לקול עכרך המתפלל לה' להאריך יטיך כמוכ ובנעימים ושלום.

¹ כי תיבות נמחקו.

² כסלו ה' שני: בא לוינציאה שנה אחת אחרי מות אביו דוא הצדיק

ואחרי אכרת מסונו יהונן אשר הזכיר במ' קיב וזאת היא, סכוכות הזמן.

³ בחג השבועות אבל שריל הביא כקצור חיי יהודה: כשבה נחמו השנ'ג התחיל לדרוש כבהיכ כרוכ עם, ויתן ה' חנו בעיני כל שומעיו, ובזמן כתבו ס' ימי חייו כבר עברו יותר מעשרים שנה שהיה דרש כקבוצה תמיד בכל שבת בשלשה וארבעה מקומות. אולי דרש כראשונה בכית המדרש אחר זמן מה התחיל לדרוש בכית הבגסת.

מה.

להגיל. שלום שלום לך!

מה אדבר ומה אומר וצבא השמים מתרזים נגדי היו לי לאויבים ואין לך ססיעה שלי מלמטה שאין מלאך מלמעלה מכה אותה והוסכה הפוך בה והפוך בה¹), הגה המלמלים אשר שלח לי נבירך יצז עי הרץ סנעו הרורמים המבקשים בער המכס ולקחו לו את הכל, ומה העילה תקנתי לחלות סניו לכל ישלחם כי אם במזחיס על היותר, כי נתנם לרוץ מכלי הגד לו מה ערכו וממונו, והוא לא נשמר ולקחו את הכל — ואני הלא ידעתיו מאז חכם ונכון וחם על סכים קמנים ורואה את הנולד, אין זאת כי אם חרב חולי הרע אשר בעירו משיב חכמים אחור ודעתם יסכל לתתם שם כרוכים בסמרטוט לא כמזכיר ולא כמוהיר לרץ הנושא כך וכך היה המעשה כי אמר לי אם יש אמונה בנזי, וצריך אני להעמים אוהבי ולהמריחם ומתן כסתר אם יכפה אף בצע שוחד אם יקחו וכל האי ואולי. והיום הנה להוסיף מכאוב על מכאובי נתן שלג כצמר כסוד כאשר לא יוכל אדם לצאת ולכא, ועל הכל כרוך ה' אלהי ישראל. שמע נא אוהבי איך לככי סונה היום נופח באש סחס כמכוכה הזאת ותשא סני אם לא אאריך בדברים ששטחי לכ, אלס מצורך אל יחסר המוג שמועות שמועות כאשר אעשה נס אני לעת רצון, כי פריך מתוך לחכי וגם ה' יתן המוב כי לא כלו רחמיו וישם לך שלום.

מו.

להגיל.

אורך היריעה האחת מירך בחסוה קבלתי, ולא נסתה כף רגלי הצנ על הארץ מהתענג ומרוך בקריאתה וסי יתן הארכתה בכסלים ארוכה סארץ מדה, כי אין לך מדה טובה היטנה. הפירושים ישרו בעיני אשר רחקת הקרובים לעשות סן ויגש ויסוג אחור²). ועל בני עלי³) טוב לי תורת

¹ ראה י"ג, 2. רסו לסאמר אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין סמונה עליו מלמעלה ושומר אותו ומכה אותו ואומר לו גדל (זרד כהשססות לח"א ד"א ובכיר ס"י ו' בליא סעט, טובא כס' בית ועד לחכמים 17).

² כאשר אנו רואים מהמשך האגרת פירש ר' גרשון הבתובים על דרך חקירה ועיכ אפשר שפירושו ויגש ויסוג אחור מוסכ על המסוק מלכים א' י"ח י"ז: ויגש אליהו הגבוא ויאמר ה' אלהי ישראל הוי אמנם עימ סה שאמר בסוף אגרתו: להיות החרושים וכו' מהרשה בנויים תמיד על הפרשה העתירה: יותר קרוב לשער שכונ אל ויגש יהודה כי המחבר כותב בתשובתו חדוש כס' ויחי ויש לפירוש הגיל סקוס נס בכתוב כראשית יח כ"ז ואברהם ערנו עמר לפני ה' ויגש אברהם ויאמר האף תספה ונזי שאין לו סעמ, אם עמר לפני ה' אך נגש? וע"כ יש למרש ויגש בסוכן ויסיג אחור.

³ שס"אל א' ס"י א'.

סיף. האמנם בכר חקירת על המכע צריך היית לעשות חלוקה, כי יש דברים אלהיים אם לא יאמינו כי לא יאמינו ואמונה כל זאת, וגם יש נסתרות לה' אלהינו יודעו לנו באמצעות חקירת המכע נוסף על היות ברור כי סלא סדור הנבראים נלה לנו כח והקרות הכורא כי רבה היא וכל האנשים יתנו יקר לבעליהן וסוף דבר הוא לרעתי חלוקת מעשי בראשית ומעשי מרכבה וכבר דבר בו הנשר הגדול כספר הטורה¹) דוק ותשכח כי די למכין כסוף. מצרי אחרש לך דבר מה שחדשתי על אויל בקש יעקב לנלות את הקץ ונסתמה ממנו²) השכינה וכאמת הגה המתרגם אונקלוס סרש דברי יעקב על המשיח ודברים העתירים כקץ, ואיך אמרו בקש ונסתמה וכי עכ סרשתי בדרך זה לאמר כונת יעקב בדבריו אשר דבר לנלות הקץ אמנם נילוח בדבריו אבל נסתמה ממנו רל מאתנו סתומים וחתומים הרברים עד כי ותמלא הארץ דעה כיום ההוא או אולי נדעה לרעת ולהבין אותן הרברים ועוד יותר יתישב כיו על הגורסים ונסתם ממנו.

כתבך נתתיו כאשר צוית, חביתי על אשר כתבתי לך בס' ואלה שמות בתשוקה. וזה נראה לי טוב אשר נעשה להיות החרושים אשר נכתוב איש לרעהו שבוע כשבוע מהרשה בנויים תמיד על הרשה העתידה לבוא מה שאפשר וגם מהעוכרים אל נניח ירינו. עשה והצלח וה' אתך ככל אשר אתה עושה.

מז.

להגיל. ה' ישמות לך שלום!

אני ישן ולבי ער. כתחכולות הזמן סוער. ישנתי או ולבי חמק עבר. ממצא חסץ ודבר לי אליך השר. ועוד כי שמעתי אומרים כי גם אתה רנלך לא עמדה במישור ותצא יצא ושוב, וכמעט חשכתי הליכתך בלי חזרה לשם, ולבי ער בהגיעני כתב מאתך תהלתי, ואיקץ והגה הלום ראיתי לסרוש כפי כמנחת ערב אשיחה ואהמה אשיחה לבשרך משלומי טוב וישר תל, ואהמה מהנשמע מקול המונה של רוסי על היהודים לגרשם מכל מדינות מלכותם רק ברוסי אנקונה ואוינון ישארו כתנאי היותם למס עובד ואסורים לא יכלו לצאת מן העיר כל ימיהם והנשארים הרה ינוסו³). צדיק הוא ה' כי סיהו מרינו ולשחוק היינו בין העמים זה יניחנו וזה יקחנו. גם בכולונויא אם לא שמעת העלילו על היהודים כי נמצאו שבעה או שמונה צלסים

¹ כנראה כוון אל פי' מן הראשון.

² בראשית רבה סובא ברש"י ריש ויחי.

³ נורת האפיסיו קלמנס השמיני ארר שני' (כ"ה סעבער 1593), ראה

בסנות העיר שכורים ומקורעים ויאטרו כי ידם היתה בטעל הזה, ויקטו כל העיר עליהם להרוג ולאבד, לולי כי המכלכל ידה איש חכם ונבון בחכמתו הציל את העם מתחת יד מצרים ואנשי דמים¹.
 בימים האלה אנכי הולך סעמים רבות אל חברת סלומדים אל דרשותיהם והסיסור הולך ומתנלנל בינינו הדכה על שאלתיהם ותשובותינו ועל כיוצא בזה כאשר ידעת, והנה כתתי לך שלישים מהמה ידעתי כי ימתקו לחך לולי כי ידוע לך כי לא נתנו לכתוב והם דברים שבעל סה².

ראיתי את השיר בשולי אגרותך עובר לסוחר הוא ואם תרדוף תשיג תחלק ותמצא חן ושכל טוב והמלאכה צריכה בקיאות לא יעשה כי אם בהתמיד עליה — ועודנו מדברים על השירה. תדע כי בנשואי חכם ועשיר נעשו סה, לבקשת חמי יצזי חברתי שני שירי שיר על כל מין אוכל אשר בא על השלחן³ ואניד לך זה לכו עשיתי על האזרי: לקול חתן וכו' ולא ידעתי כנוי העוסות הגיל כלשון הקודש ועשיתי הצוות הגיל מססיק ואני אנה אני בא מקול צעקתם. וכן עשיתי בכלם אשכילך ואורך אם לא שכחת וכו'. מי יתן ואוכל לדבר לך כמאז סאים על דברים כמו אלה כי כאז דברי סלא הסלא וסלא תצלנה אונך ותשתאה. ואם היינו לשירי אלפים שרי חמשים נא כחסוך אל יעצרך רכז להשיכני בדיוק וערוכה על כל הגיל מאת ה' סן השמים יהיה לך ישון ושמחה סכיב רננים יתהלכון ותתענג על רוב שלום.

מה.

להגיל.

מתרצה כרחמים ומתסתה בתחנונים אנכי ונוח לרצות ככזו, הן אני קצתתי מעט למען תהיה יראתי על סניך ברבר המכתב לכלתי תחמא

¹ כאותה שנה נרש האפיפיור הגיל כל היהודים תשע סאות נפש סכולונייא (Jewish Encyclopedia, III, 298).

² סומכ על ויכוחים עם ברגים נוצרים (צר 32 הערה 5).

³ השירים האלה נמצאים בדיואן שלו הגקרא שירי יהודה סי' 70—77: על כל מין סאכל בנישואי החכ' אשר בר וזח זיל (Letterbode III, 100). אמנם שם לא נמצא האזרי ובאמת אין אני ידוע סה הוא האנרי ובדאי הוא טעות סופר כי באיטלקי לא נמצא ה' כראש התיבה וע"כ ציל אנטרי (Ente = anitra) כמו שנמצא בשיר דגיל. העוסות האלה אין להם שם כלשון הקדש ועשה להם שם על סי שלש אותיות ראשונות של שם האיטלקי אני[טרי] סססוק (כן ציל בסקום סססיק): ואני אנה אני בא⁴ (בראשית ל"ז) וספני שהעוסות האלה כמו אוחות הם השלים הססוק עם הסלות, סקול צעקתם ורסו בררך צחוק על קול חתן וקול כלה.

נערי¹) בימים הכאים ולכי נכין עבך, ובאגרתך הזאה אלי נתבטל בשישים כל כעס וכל רוגז קראתיה פעמים ושלוש סרוב חצוי בה למען הקים אשר סמנו חוצבה נחמתי ואנחם, אך לא אנחם בדרכי מנחם הוא הכהן הנדול²) נרו. ויפה דבר באמת על היה לחם רק לא ירעתי ונוי³) ועל שאלתו [מדוע?] החרש יוסף מלהודיע לאכיו אחר שעלה לנהלה כבר נשאלה ותרצו וכו'⁴) ואשר צער לאכיו כלקחו את שמעון והביאו את בניסין היה רק למען יבא גם הוא אחר בניו מצרימה כאויל משל לסרה וכי משכו את בנה תחלה וכו' ועודנו על ענין המרשה לא אמנע להודיע לכית כי אתמול יום שכת היינו בדבר הכללים וכי [?]. — השיר אשר בא בכתבך הראשון הגיעני והמשקל לא ראיתי בתוכו ואיננו טוב כי הוא מחמשה חלקים וכן לא יעשה כי אם סארבעה או ששה או זוג כי לא יבא הגנון לאוני הקורא הימכ מה שאין יכול לעבור תחת השכב ובהתמירות תסיר יום ככרות הלשון. שמחתי כי מלא אלהים חסרונו. פירוש השבע חכמות הנו בקצה היריעה אמנם העשר ססירות לא הסצתי לכתבם עד אישאל למשכיל בדבר זה מסני, ואדעה מה אינשה לך, הפסתי⁵) שלושותך לחכם סי יצו וגם הוא נותן לך תשלומי כסל. לעת עתה לא אוכל לארוך עוד וכלי פטאט חנוסה תצוני⁶) לעת הצורך ולך שלום שלום.

מ.מ.

לרי זרח לוי יצו למונטאני⁷) על נניבת תרנונולים.

אני הגביר ראה עוני שמעתי ותרנו במני קול שאון מעיר וכויש עי-
זישעיר. ואשר בשערה ישוסנו גם כרך לא אכרכנו ולכי חסק ועבר סמצא
חסק ודבר דבר חוות קשה הוגד לנו ונהי כתמיה כלנו. מסני חרב היונה אישא
על עופסים קינה כי קינה חמת גביר: הייתי כנכיר אין איל. כצבי ובאיל.
כי כאו לך ננכים אוכלי לחם העצבים. דרך רשעים עושי עולה. באיין

¹) נערי, אולי ציל עוד או מעל.

²) הוא מנחם (סאנדוילין) פורט כהן שנפטר י' כסליו שצ"ב (לחיה אבנים

3; דיואן 103).

³) כלומר יפה דבר מנחם הבהן על הכתוב (ובכל ארץ מצרים) היה לחם

(בראשית ס"א נ"ד) באסרו, רק לא ירעתי וכו' (המחבר ששתמש בסלי וכו'

במקום וכו').

⁴) עיין רסב"ן במקומו.

⁵) בראשית דבה פרשה פ"ו ד"ה ויוסף הורד מצרים.

⁶) כלומר אמרתי לו שאתה שואל בשלומו.

⁷) כלומר אין זה הנושה מסני אם אומר לך תצוה עלי ואני אעשה.

⁸) ראה צר 8, העיה 1.

לילה ואסלה. בדרך המלון כער האשנכ והחלון, ויפרצו החומה וכקצה הערבה ועל כפות המנעול. לא הואיל הגזול. כבזה שלחו ידיהם רמים מלאו להם. ויעשו באושים באו בקרשים וכלולאות התרנגולים. שללו ואין מכלים. לא השאירו עוף כל צפור כל כנף. השחיתו התעיבו בהם. נבנו גם שמו ככליהם זה דרכם כסל למו, ואחזי יאלמו. להמיב משפט נכד ומה מצערי נכד כוננו חצם. וינחם אל מחוז חצם. יתים עשרה תרנגולת כארזי אל למספר בני ישראל. והגבד הוקם על רכיון רעל על¹). נוצתם כססנונא מראיהם כלבנה. שוכית מראה וכריאות כשר והיו דרוך לכל שר. אוי על מה אבכה תחלה כפרצים, על האמרוחים או על הבצים. כי גם מלאו ביצות. צכי לכל הארצות. אלה אוכרה. ונפשי אששכה. מערכה לקראת מערכה. עיני עיני ירדה מים ורוכ החמה יהיה שכעתים לנכד אשר דרכו נסתרה, חרם חרמתים. לראש נכד לקחם. ולכל מריעיו צרעת כמצחם. תפח אסם נשמת חיים, ורכבו עם ציים. ישתו כוס תרעלה. על המחיה ועל הקלקלה. בעצבון יאכלם כל ימי חיים. וכחחים לדנת הים, כעסה לעכברים. וכחץ לעוכרים, תצנה כמנס ותפול ירכם, תכהה עינם ותניס לחם. לשלום מר להם מר. לא ימחול להם הכומר. יהיו כאכני גיר מנוסצות²) יגיעם יגיעים כמנין הגוצות. כל אחד יפטר כתור ונוזל. על הגולה אשר גול. ועל פת לחם יששע נכר. מעמים שלש עם נכר. ופעמים אין מספר. קרה לנו כזה לא יאומן כי יסור. גם אתה ירעת כי כן. כהיותי שמה שוכן. שכרו כארמונותינו. ועלו וכאו בכיתנו. ובין שתי המזוזות. ויכוזו האוזות והתרנגולים הנלו כראש גולים, לקחו תחתים שניים, שמנים טמוחיים, באים כלם ויוצאים כיד רמה. תהי לך ידידי צרת רבים חצי נחמה³). כי להם כהמתר. עברה זו נעשית כהיתר. יהיו העופות. כופר נפש הנופות. ורשעים כים נגרש, וגם דמם הגה נדרש. על הי דוכך גול. וכשם אלקינו נדגול. הגה כי כן יכורך נכר.

ג.

אדנכ וחכיב שלום⁴!

ככל צרתך לי צד ידיר נחסד. וכראותי ראש דכריך ככתכך צד וכצוק מצאודו לכי יחיל בקרבי לא ידעתי מה זה לא ככלל ולא כפרט.

¹ מסחים קיב ע"א שבשתא כיון רעל על.

² ישעיה כ"ז ט'.

³ דברים רבה ב' כ': כל צרה שהיא של יחיד צרה ושאינה של יחיד אינה צרה. בעל ספר בית ועד לחכמים מביא סמברנו צד 2:10 ואמר עליו: הלשון שגור בפי העם. סמבר כזה הוא: Solamen est socios habuisse malorum.

⁴ אולי הוא ר' זרח לוי סן האגרת הקדומה או אברהם לוסברנו המכונה חכיב (כ"י סיד).

יהי כה ידעתך לכה אמיץ לכך כלב האריה נגד מקרי הזמן כונר וגם לי
 לכב כמו כן נכרך וטורד, לא אמר לך פרמי ראנותי, כי אתה קנית כליותי,
 או כל לבבי צועק לשעבר ששאתה להווה נבהל לעתיד¹.
 ותוחלתי לא נכובה עוד יתעשת האלקים לנו ולא נאכד, ולהודיעך את כל
 דרכי וכל הוצאת זמני היות כי הימים האלה קצרים עד מאד וכשרם צאת
 השמש ידע מכואו וכאור בוקר יורה, תשת חושך והי לילה — מיתר
 עסקי תכל וטרדותיו נבוכים הם כארץ אסניר עליהם המדבר, וחוקתי את
 לבי ולא אשלח לך הבדיקות [?] כי לא שמתי עדין עיני עליהם
 לטובה אראם ולא עתה ואשיבם לירך לכל הקורם. בחסדך קרב נא שלומים
 להנביר כמד . . . כאמור אליו כי אצמה על הכטלמלים עיי נושא נאמנה.
 ועל הודוכים הקלים ועל המטבע הפסול אם השכ ישיבם לי אחליטנו ואמיר
 אותו רע בטוב. כי יד ליד לא ינקה גם הנותנים לי ובבקשת האחילה
 סכבודך על כל המשא ואתה שלום.

נא.

איא עזי ומעזי שלום!²

כבר נאמר. שק ריקם לא יעסוד קמ³ לכן אלך אחרי הקיצורים
 היום הזה גם כי לא יחפוץ מעלת מורי יצו ליתנני סתענה ומשלים. מס
 אתחנך לשעות, וגם הוא ערי איבד כמו אשר יחכר סוג תמורת הנתק.
 וידע נא כבודך כי מנוחה והשקט באוהלנו ואני חוק כראי קצק תל. ואם
 תעשה לי מלבושים כדכרך לשכת נחמו, אלה אוכרה כי פה לא ילכו
 אחרי הצבעים אם דל ואם עשיר לובשים שחורים ועשויים כהוגן, עישה
 והצלח ואלקים עמך לכרך את מעשי ירך ומכרכתך יכורך בנך האומר ילום.

נב.

מן המצר⁴ קראתי יה שלום.

את קרכני לחמי לאשי אקריכה לכבודך להגיד כי ישר מצבי כן
 יהי בשלום סכו ומעונתו תמיד כאשר שמעתי מפי כים יצו הזה ונפשה

¹ לא כצאתי סאמר זה בסקום אחר.

² בשנת ש"ס לסר שנה אחת בסירארה אצל ר' חזקיה פינצי (ד'תנ"ז) 7
 ובשנת ש"ס"א לסר שנה אחת אצל הרב שמואל ארקולטי (חיי יהודה). לס"ו
 דאגרות נ"א עד נ"ה ובודאי גם הסכתבים מן ס"ו נ"ח עד ס"ו ועד בכלל נכתבו
 בסירארה או בפאדוה ואולי דראשונים בסירארה. והאחרונים בפאדוה, בסכתב
 ס"א אוסר בסירוש אלה הדברים כתבתי בהיותי בן עשרה שנים. הסכתבים
 האלה הם ראשית פרי עט המחבר וילדותו לא ביישה וקנתו.

³ לא מצאתי סאמר זה ור"ל שהוא סתענה וכתב בשבעה עשר בתמו.

⁴ הארת נכתבה בין המצרים ש"ס.

שמה מאד. סקוד סקדתי את דודי כמר אברהם יצ'י) הלזה וכא וראני
 ושמה בלבו והגה הוא שולח לכל אלומות שלומות רבים. השמש יצא על
 הארץ ואין נסתר מסתו כי בא עליו כהרף עין השמר לך ארוני בלכתך
 בדרך כי תרכב על סוסך יומם השמש לא יכבה וה' ישאך מכל רע ואני
 לא אמוש מתוך האהל מתחת צל קודת רוח הלימוד רק הבוקר איר ולעת
 ערב לשוט כארץ. לא ידעתי כה אאריך ואין אתי ידיעת מה חרשות כארץ
 וגם ממלמדי יצו תשמע אמרים ואל הכבודה הרתי מבית אשתחיה ולך
 מלכי ואוב'ש.

נג.

מבין המצרים לראש צירים שלום!

סקוד סקרת סוקדתי (סקודת²) שלומך איא בשמחה רבה ואמרו
 כלם מחשבותי נורה לך ה' אלהינו על אשר חתלת לאבותי טובה ורחכה
 חיים עד העולם יחזק במעוזכם ושלום יהיה לכם, ולא נוסל אנכי מכם
 שלו ושקט ובריא מאד תורת ה' תמימה משיבת נפשי כי היא לית הן
 לכל לראש אותיותיה, לא ארסנה עד אשר אבא אל ארוני שיעור³) מה
 מוסף עד מקום שירי מנעת לכן ארוני במח בה' כי לא יצא זמני אחרי
 ההבל ורוח קרשך אל תקח ממני טרי שכת כישנתו כאשר גם אני עושה⁴)
 יקדבו השתחיותי לכל קרובינו ואל הכבודה זקנתי מבית יאמר גא כבודך כי
 לא לבי מבנה סקדתי אף תמכתי ואם לא פגם כעםם לפרט נקובי
 כשמות אחר ואחר וכאמרי לכל קרובינו הלא היא ככלל הברכה ולה ולאני
 מבית ולכלכם אקוד ואשתחיה ואוב'ש.

נד.

איא עמרת ראשי שלום!

שבחתני ארוני כפעליך כמעשי ירך לא יישקל כסף מחירם להוריעני
 שלומכם, כארו בלבנני ישנה, וכן עתה גם כמני תאורתו יהיה קודש להודיע

¹ לאביו לא היה אח בשם אברהם (ראה יחזק הספד בספרו של צונן
 38 Nachtrag zur Literaturgeschichte) ואלי הוא אחי אמו או אחיו
 חורו אברהם פארינצו הנוכח סי' כ', א.

² זכר לרבר שהתעסק בלמוד הדקדוק בכתבו אמת זאת וכן אבר
 בספרו האיטלקי Riti אשר העתיק שלמה ראבין ללשון עברי וקראו, שלחן
 ערוך (ויון חרכ'ז) שהגעים מתחילים ללמוד, דקדוק לה'ק' בהיותם בן עשרה
 שנים.

³ עש'ה בראשית ל'ג יד עד אשר אבא אל ארני ש עיררה.

⁴ ר'ל אביו יכתוב לו בכל שבוע ושבע כמו שפועה גם הוא.

כי שלום לי והאיל ובעל קרנים וצפיר העויט¹) לא ננח כי כי שלחתי את השעיר לעזאזל המדברה שכח לאל ובעורתו עד דגה. את ספר הזכרונות ומסר השכל אשר בא בכתב ככורך לא אשכח דכריך ואענדם עמרות לי ולטוטמות בין עיני וגם היום תורת אומנותי ומחיל אל היל מכית הבנסת לכית המדרש אעוסה ואשכונה ואקח סן הבא כידי ועוד לעתיד לבא אל ירעו בעיניך המעות אשר להוצאה נתנו כעדי. ובין כך אתפללה לאלקים ישלח ברכה והצלחה לביתך כמקנך וכשרה. ואל הכבודה אטי מכית ולוקני הגעלה ולכל קרובינו כאלומות שלומות אצא ואומיש.

גה.

איא ככודי ומנן כעדי שלום.

נוי נאמן מרקו מאלויצו בא למקרני ולדרוש שלומי גם נתן לי אגרת ככורך מכשרות צבא רב שלומכם וישמח לכי ויגל מאד גם מתנה נטורה נתן לי לקנות איזה דבר באסינה²) הוצאתים . . . ותשואות הן לככורך כי סמך הכל, והוכיחי כשטך ובשמו והוהירני על כל רכו פשע איכוד זמן, שמעה אוני ולא אסור מדרך החיים ימין ושמאל כעה. כתכתי עיי כמד סי יצז ועתה גם ראיתי להדין שורותים אלה, כי לא נוכל לכתוב יום א' הבא מפני חג השכועות העיל ויהי דכרי אלה קרובים לדעת כי ככחי או כחי עתה חזק ואמיץ בהי ובלטורים שומע ומוסיף. שמעתי מיתת השקץ אשר הצר לי וייטב בעיני, כן יאכרו כל עושי רשעה ואת יראי ה' יושיע. ולכל קרובינו וליוסף ודוד שלומות ירכון ואריש.

גו.

מלאכי שלום מר יכניון³).

ארור היום אשר נתכשרה בו השמועה רעה, רק זועה תעה לבכנו פלצות וככנוד יהמה קינה מכעי ליה אף עמפסנו יישירו נגדנו כנהרות

¹) כון לשד שיש לו קרנים ומראהו כמראה האיל וצפיר עיז הוא השטן והיח רעה אשר בא באדם להדיחו מתורת ה'.

²) באסינה (= musina) ארנקי של צדקה (החכם לוצאטו).

³) ראה לסעלה סין, 2. הקינה הואת עוסרת בין סכתבים משנת שים או שם'א ומוסכת על נדרנים על קרוש השם אבל לא מצאתי בין הפרעות מארע רע כזה לשנים הללו רק לשנת שם'ח ככולונייא (סאנאסשירוסט XX 81—378), עיי נראה לי שהמחבר קונן קינה זו בשנת שם'ה על שכר עיר סונטאנינה שגודל בה ומקום מושב קרוביו ואוהביו (ראה Ciscato, Gli Ebrei di Padova 292). המחבר לא הוכיר שם עיר ספני היראה אולי יפלו כתביו כידי ורים כי החוקרים (inquisitores) חקרו ודרשו היטב כיסים דהם בבתי העברים אחרי ספרים וכתבים.

דמעה כי גדול כים שכרנו אוי מה היה לנו מי זה אשר ותהי רעה הולה
 כזאת פצע וחכורה ומכה לא תוכל להרפא הגה מה רע ומה מר שכת אחים
 גם יחד לארץ ידשו חללי חרב יזוכו מדוקרים הגאהבים והגעמיים כחיהים
 וכמותם לא נסדרו אנשי חיל לא מצאו ידיהם וכראש שכולת ימלו הגה
 אנחנו מאלמים אלומים יגונות ואנחות יזמס ולילה דמעתינו על לחיינו
 מאין צרי למכתנו חבל על ראכרין ולא משתכחין מן השמים נלחמו להביא
 עלינו את כל הרעה הזאת אשר לא דמינו ולא חשבנו ולא עלחה על
 לכנו הגה צרים וחכלים אחזוני כצירי יולדה ולכבי המר והגמר צרור וקשור
 כעצבי הראנה ולא עצרנו כח להאריך רק כמונו כמכנס להתפלל אל ה'
 אל נקמות יופיע ארץ ארץ ארץ אל תכסי דמם, ונפשותיהם יושיע ושם
 ינוחו יגיעי כח אחרי אשר על האדמה לא מצאו מנוח ויאמר די לצרותנו
 ועל עבריו יתנחם.

גז.

כתב שכתב יוסף לוי סמונטאניי⁽¹⁾ לאחייו שני⁽²⁾.

חכצלת השרון שלום! אתיות מחכימות מכתב מתוחי וחתם מעשה
 חושב אמרות מדורות כסף צרף והמה מידך נגזרו כלם אוהבים כלם
 כרורים ראתה עיני כשימת עין למוסה⁽³⁾ וישמח לכי ויגל ככורי אף כשרי
 מן הקצה אל הקצה כי מכלליהן אני שומע לאו כל שעתא ושעתא
 תסנה אחר ההבל, כי מדות ובישכלות לקך אונך וגורע כי באו אל
 קרכיך כרוך ה' כתב ומכתב ולוחות מעשה אלהים המה כי זכר שר המחכים
 את יוסף וילמדו דעת ואורה תכינות, הן כי ישמעתי אומרים כי הגיה ה'
 לכם ותשכנו כסח, הן כי הכרת פניהם ענתה כי אין שכחה לסני כסא
 כבודך ממני וזכרתי אתך, וכאמת גם לי לכב כמכנס זוכר לסזכריו מוכות
 זכרונות ולא תמיד אוכל ככרך פעם כפעם ככתיבה כי חוכה עלי ככור
 אב ואם והוקנים כאגרות שונות ועולת תמיד העשויה כלסודי, ולפעמים
 היום קצר למלאכה מרובה סכל מקום לא אמנע את עצמי לסקור ככורך
 ככל עת אשר אלהים יחגני וזה החלי לעשות, קח נא את כרכתי וסקרני
 לשלום להוריי יצו ושקה לי ירי הגעלה מורך יצו ורוף אחי הלמורים
 כי תשיגם ואעשה כן גם אני. אחיך שני לקריכה וראשון לאהבה.

⁽¹⁾ יוסף לוי הוא תלמידו ובלי ספק הוא אותו יוסף ב"ר רח לוי סמונטאנינה
 אשר חבר לכבודו שיר כנשוואיו בח"י אדר שצ"ו (דמאן 122). ראה ס' ס"ו
 סח קז. לחות אבנים ס' 61: מצבת דחרי יוסף לוי זצ"ל נאסר יוב ה'
 כ"א סיון השצ"ט.

⁽²⁾ אחיו שני הוא כן אחי או אחות אכיו או אמו, כן נראה מתהימת
 האגרת: אחיך שני לקורבה וראשון לאהבה.

⁽³⁾ אין לו מתרון.

נח.

הגבר הוקם על שלום.

הן כל היום יציגוני נכירי ורעי לתת ראשית¹) אל בית ועד הווא אשר דברתי אל כבודך, ואני תמיד איחל אל אשר הבטחת לי כי כלעדי לא אוכל להמנות במספרם, אתה עתה ברוך ה' דע וראה כי שני סעמים יתן הנותן סהרה²), לכן אם יחמוץ המוכיל הלו לקחתו כחסך תנה לו, ואם לא לכל הקודם זכרני אחר, וגם אם לא תוכל או לא תחמוץ, אמור לא חסצתי ושסתך בחורר ימללו כי אני לעולם אהיה נרצע לאהבתך, השיכני דבר וצוה גם עלי ותעש ולך שלום רב.

נמ.

ויקרא אל משה³) וידבר שלום.

ידעתי אדוני ידעתי כי אנשי אמת כמוך טלכי אשר יביעו וידכרו אותו ישמדו לעשות ואף אם התמהמהם חביתי לשיר שאלתי מאת כבודך להקדחת שני רשעים האומרים כי אין אתנו יודע ער מה בשירותיהם יבינו ויראו כי לא כדעות הציצרות העכריות כי ילדי העכרים אחוו בזה וכזה ידם בכל, וכי הקרה ה' לסני המוכיל הלו אמרתי אחכמה להודיע מקבלתו לכבודך ולשלם תודות לו ואתה אדוני זכרני וספרני אם יעבור תחת השכט איזה חידוש שיר כשיחתן של ת'ח שלח נא ביד תשלח והשביע בצחצחות נסשי כי נסשי תערוג אלך ועיני ולכי שם אצלך כל הימים, כל הימים אשר בן אישי ח', חי העולמים הוא יכון כסאך לעולם, ולעולם וער תישכן עם החיים והשלום.

השותה כצמא את דכריך והם לו כאשר יהיה צאן שה כשב או עו: כסי גור אריה יהודה.

ד.

אב את בן ירצה שלום. בנלה כרנה כשמחה רכה ראיתי כתבי איא ותשוואות חן ער אין קץ אשלמה תודות לו על המעות אשר שלח לקנות וכו' ויודע אני כי חל עלי חובות תשלומין להתחזק ככל מאצני כה ללמוד ולקחת חכמה ומוסר ביום מחר אכיאהו הכית והיה כנגן המנגן⁴) והיה עלי רוח אלהים לבקשת המלמד יצו התחיל סי' לשוכ ללמדני הכתיבה⁵)

¹ לתת ראשית, ר"ל לתת סעות בהקדם.

² סקור ומאמר bis da: qui cito dat (ברית חרשה).

³ שם הבקבל משה ולא נודע לי מי הוא.

⁴ ר"ל למד חכמת המוסיקה.

⁵ סוכב על לטור כתיבה נוצרית.

והנה ימים כאים אקריב מהכתיבות מנחה לא"א וגם זכרוננו יבא לסניך שכר עמל וכימול הוא נומל. פעמים שלש הייתי עם ס' למען יקנה לי הכובע ולא יכולתי להביאו ועדיין אני בקלות ראש צמד כשלג אני גותן עלי ומתבסס בכנדים למען יחם לי, וגם היום לא נירא מן הקור כי אש תמיד תוקד כבית מדרשינו והי אתנו, יעלו ויבאו סקורת שלום לכל אודהינו וקרובינו ולאמי ולכבודך כנשיקת יד אצא ואיש. הבן יקיר לא"א . . .

מא.

אלה הרברים כתבתי בהיותי בן עשרה שנים לכקשת בי"ט שית י"ש בהתנצלותו שיצא מביה בתוך התסלה.

מה קול האנשים האלה באוני קול ענות חלושה כרעת קלושה רלית בה מששא המרכב עלי עתק לאמר כי חמאתי עויתי משעתי להי אלהי ישראל ולהם והרחיבו עלי סיהם ולשונם תהלך נגדי להוכיחני בתוכחות על לא חמם ככפי כאשר קייתי להראות לסני כל יודעי בינה וראו קרובים אשר עשיתי ירעו רחוקים את חמאתי האם לזה יקרא חמא ועון סלילי כי מעשה שהיה כך היה.

אנכי הנה כאתי בחיובי לשחר סני הארון הי צנאות כתפלתי ככא יחר הקהל גם הם אל הרנה ואל התסלה ובי היה כלכבי להלוך לררבי לעשות את אשר חשכתי קרמתי להתפלל לכרי טרם זתהיל השיץ ישחכה והסרתי הטלית והתסילין וכין כך השלים מנין העשרה והלך כמיה שטלן כיץ להתפלל ובאמרו קדיש וברכו נוסף עוד א' על העשרה ולכן הלכתי עד חצי כ"ח¹) לצאת משם ולילך לי ועורני שם, כראות שסלן בר גריה כ"ץ²) כי רצוני לצאת עוד הטלית על נכיו והתסילין כראשו וכזועו להכעיסני הקדים לצאת לא ידעתי אנה הלך, וגם אני יצאתי והלכתי. האמת כי נמלאתי חמה כראותי שסלן יוצא מביה לא לשום תכליה או לעסק אלא כמרר ובמעל כאשר התסאר ואמר לאנשים רבים ושלימים שלא יצא כי אם להכעיסני וגם כי הוראת ע"ר³) כמאה עדים רמי, ועוד ראייה לרכר כי יצא כטלית על נכיו וכתסילין כראשו ועל זועו, בי ודאי לא מן החסידים הוא להלוך כל היום עםם כאלישע בעל כנפים⁴) וגם אס"י רגע אחד כרשות הרבים כסני הערלים, וסזה נמתי אומר שכא יבא ולא יאחר לשוב לביה כי לא יוכל להלוך אנה ואנה בהיותו מלוכש כטלית ומוכתר כתסילין.

ומצאתי סמך למחשכתי כדרכה מקומות וכפרט כטור ס"י לי וגם

¹ כיח אולי צ"ל ביה (בית הכנסת).

² הוא איש אחר ואיננו שסלן כיץ הנוכר קודם.

³ ר"ל כל העיר יודה בזה.

⁴ שבת מי"ט.

לנאון הרמכים ספר אהבה הלכת תפלה סרק וי וזיל אמרו לו לארם לעבור אחורי כיה בשעה שהצבור מתפללין אלא איכ וכי עד אמרו ואם יש לו תפילין כראשו מותר לו לעבור שהתפילין מוכיחים עליו שהוא רודף את המצות ואינו ממכבלי התפלה. הלא נראה מדבריו שהדולף חוץ לכה כלא תפילין יש לחשוד עליו שאין לו חסן לכא להתלל לה אמנם אמרו כשהתפילין עליו הם לו עדות וראיה שרצונו לילך לכה או לאחר ואם לא אז עוד מעמ¹). עאכז הכא לכה ועומד שם ואחז יוצא ממנו בתפילין ומלית שבדראי רצונו לשוב וקל וחומר בדיננו זה אשר אנתנו בו שהאיש הגיל בא לכה ועמד שם עד גמר כל הזמירות וקדיש וכרכו ויצא בתפילין על ראשו ובזרועו ועושה להכעים כלי היות לו שום עסק שכדראי רצונו לשוב ולכן כראיתי את כל הגיל יצאתי לדרכי כי מכבדי אכבר וכזי יקלו.

ולא היה לי לחשוש שיוצרו הצבור לפסוק תמלתן כי היה הרשות בדם לנמור תפלת כל היוצר וקדושתו וקיש ויח בלחש ובקול עד הקדושה וזה נראה לכל הגאונים והפוסקים אשר מעט מועיר אביא פה לראיה.

תחלה לאנודרהם כתשובת שאלה להרמכים וזיל התחילו בעשרה ברכת היוצר והלכו להם מקצתן משלימים ואומרים הקדושה וכי. ובשם תרומת הרשן הביא הקארו²) אם התחילו בעשרה כשחרית וכי רשאין הנשואים לנמור וכי עד אמרו, כן שמעתי שאחר גדול הורה כך שאם התחילו התפלה בעשרה רשאים לנמור סדר קדושה וקדיש שאחזי שלא בעשרה.

ואמרינן במגילה אין סודסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה פהית מיי ואמרינן עלה בירושלמי אם התחילו אין מפסיקין³) ועלה פסק הרשבאי כתשובת שאלה סי ציה ראפילו התחילו באבות גוי אפילו קדוש קדוש עכ"ל.

והבניטין ואב בדיני סיח וכיה סי קיע על דין פריסת שמע הביא הא דמגילה דאמרינן לעיל ואמר עלה וזיל: הכיון שהתקינו קדיש וכרכו לאומרים על הברכות וכי וכשכיל שיצאו מקצתן הייתי אומר שצריכין שם כל העשרה בכל הברכות ובלאו הכי לא. לכן בא להשמיענו כי לאחר אמירת קדיש וכרכו אם הלכו מקצתן נוסר הברכות ועליהם נאמר ועוזבי

¹) כלומר אם לא באותו רגע אחר שהיה קטנה.

²) א"ח סי נ"ד.

³) מגלה די ר', בירושלמי שם (דף ע"ה ע"א): דהחילו בעשרה ויצאו להם מקצתן נוסר ועל כולם הוא אמר ועוזבי הי יכלו ע"כ. זה הביא המחבר לקמן אבל מה שפביא כאן בשם הירושלמי, אם התחילו אין מפסיקין לא מצאתי שם.

ה' יכלו ועוד זיל: ואי קשיא לך הא קרושה דמיושב יחד אומרה, לאי קשיא הוא דאינו אלא ססור בעלמא והאומרה אינו אלא ספסר וקרא ססוקיה רישעיה.

וכן בירושלמי התחילו בעשרה והלכו להם סקצתן גומר ועליהם נאמי ועוזבוני וזה הכי א ססר הסצות הגרול וספר הזכרון⁽¹⁾ ורכבו יוחס ואחרים.

והמור סימן ניה כתב וזיל כל דבר שבקרושה אין איסרין אותו כפחות מעשרה ומיהו אם התחילו בעשרה יוצא אחד מהם גומר או הקרושה וכו'.

הלא נראה כרוד נכ טן הפוסקים האלה ואחריהם רבים אשר לא הכאתי סה שינולים הצבור לגמור תסלתן ככל הגיל וכן ססק הקארו ס' ניה וזיל אמנם נראה שאם התחילו בשחרית לומר קריש וכרכו ויוצר והלכו סקצתן וכן בערבית כהנ אין להתפלל שום שמונה עשרה לסני התיכה ושיאמר שיץ קרושה וקריש אחיכ עכיל. ונראה איב דער קרושה וקריש יכולין לומר כלא עשרה כשיצאו. והיה כעיין המעיין המיב כרינים הללו יראה כי כרין עשיתי ישתרתי לעצמי — כראותי כי יצא האיש ההוא לסען העיטרי שם — לצאת כחשכי כי זמן רב היה לצבור להתפלל כאשר הוכחתי עד שוב האיש ההוא אשר יצא כמלית ותסילין ודעתו לשוב כאשר היה כאמת כי שב לביה בעוד היו אימרים אמת ויצבי. ולא נשאר עלי ערעור וסקפוק שריד וסליט כי אם טעם טועיר על כרי הירושלמי שקרא עז ועוזבי ה' יכלו אשר גם עז אציב התנצלותי הנכון והישר לסני כל יודעי דת ודין. זה המאמר הירושלמי וקרא עליהם ועוזבי גוני לא על דבר כזה נאמר ולא ראי זה כראי זה כי הם אמרו על שהתחילו בעשרה והלכו להם סקצתן באופן שאין עוד סרד להשיב העשרה יחד כביה וצריכים הצבור כהניעם לקריש ולקרושה להפסיק שמה ועליהם נאמר ועוזבי גוני ססני שססכבים לכוות את השם, וכיוצא כזה אמרו על המניח סית ויוצא ססני שסכזה את התורה כי לא יוכל עוד להשלים סדרם. וגם עז בין נכרא לנכרא שרי, ואנכי לכרי יצאתי והנחתי הצבור אומרים תחלת כרכת יוצר אור והיו תשעה בביה ואחר כמלית ותסילין באופן שסכרכת יוצר אור עד קרושת י"ח כוכרח היה לחזור כאשר הוכחתי וכאשר עשה.

איב נקי אנכי מה ומישראל ואין לי עין אשר חמא. וראוי למעלתכם לדיני לאשמה וסשע סי כי סה כיט ישלון כשמיכה⁽²⁾ מי העלהו שמים

⁽¹⁾ ס' הזכרון חבר הד ישמעאל הכהן טניני וכולל כל הדינים הגנויים בזמן הזה כסדר התלמוד, גרסם סירארה שיה (אוצר דפסרים אות ו' 128).

⁽²⁾ עשה שופטים ד' י"ח ותכסהו בשמיכה ועפי דברי חכמינו זיל ויקרא רבה כ"ג, וזיל אמר ר"ל וכי וסדו שמיכה שמי כה שמי סעיר

להשתרר עלי גם השתרר ולהתכרך בלכבו וכסיו במקדלות קהל ועדה כי עד אשר יקרא ס'ת לא יעלני לכיסה ולא יגמור עמדי מנין העשרה, ואת אשר נתן לי אלקים במתנה ומקובלני מאכותי להיות טורע אהרן קדושי ה' וכתר כהונה על ראשי, וכל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול את כהונתי? והאם הוא לקח את השם להוכיח את הרכים ולסחות כיד כל עושי רע ולהיות ממצדיקי הרכים? כאמת עליו יאמרו המושלים אם יאמר מ'ל קיסם וכי' כי אם נטול ידיו ישולם לו אמילו אנכמ שעליו אינו שלו, אך לא זה דרכי ולא כראי אני להיכיח רק לקיים מה שני הוכח תוכיח וני לא דרך הוכחה הוא זה הריזם כמותו לנדות בדרך (נמלא?) ולפסול את הכהונה. ולא תצא כזאת מלפני מעלתכם אפי' אם יראה בעיני כ'ת להוציאני חייב מלפניכם אם עונש או תשובה חייבתי עז הודיעני ע"פ כתב לי ולא לו, וכל הישר בעיני מעלי והרין אעשה, אך חשבת כי כהגיע מעלי דיני זה בככרה המיכ אצא זכאי מבית דינכם ונקיטי מסע רב יהיו לרצון אמרי פי וני.

סב.

כתבי להוסה כער מהריש קורקיס³ יצו מצד הנאונים ססה.

הבי נכר שלום. הולך צעקות ודובר מישרים אתה מרכבות קרש לזנינו מ'טינו אשרת ועל פי מ'סמיה ודיניה שואל כענין האלוף הגעלה נושא אלומות תלוותיו על כבודך כאמרו כי באת כנחלתו חלקת בית וחוקה יש לו שם אשר הגישה לחלקו כחלוקתו עם אחיו כאשר הראה לנו סתוך שמר ופסק נעשה ביניהם אחים שם רוטא ו' י' וניא תק' צ' ל' מנינס, ע"י ש' אסקא סאציאו סוסר מע' הויק אריאו⁴. ואתה יורת לתוכה שלא כרשותי והחזקת כה ותאמר לא ידעתי את [כעל?] הבית הזה וכאלו אין לו חלק ונחלה בבית אביו להיות כי אין האיש בביתו עליה שלא ננע בה אותו דרשע עכ"ל ור"ל כאן שמי מעיד שאני נקי וכס' שסלקן רשע.

¹ ב"ב ס"ו.

² ריה כ"ה. (ראה דור דור ודורשיו ח"ב צר 77).

³ רבי שלמה בר יצחק קורקוס. הנוצרי בארסאלאצצי (III 821) סביא ראיות ששלמה קורקוס ובנו המירו רתב בשנת שלצ ורא בערלינו השיב על זה (ספר היובל לדרך הילרעסדהייסער 162) כי שלמה קורקוס עסק בצרכי צבור עוד בשנה הבאה לאחריה, אמנם מן האגרת אשר לפנינו מוכח כי היה עוד יהודי כ"ה שנים אחרי וסן הגיל ואין להאמין כלל לרברי בארסאלאצצי. על המספחה קורקוס ראה הזכיר XI, 71; Corriere Isr. 1876, 82; לתת: אבנים 14; ובערלינו ורייער בהגריהם על תולדות הודורים ברוס.

⁴ Signore Asco Mazio Notario di Vicario

יֹשֵׁב כְּאַרְץ מְרוֹקָ, וְאַנְחָנוּ כְּאִשֶּׁר שְׁמַעְנוּ דְבָרָיו כִּן רָאִינוּ כִּי מַעֲשֵׂה אִשֶּׁר
 לֹא יַעֲשֶׂה מְכַל אִשֶּׁר כְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכּוֹנֵה הוּא זֶה, וְלֹא רָאִיו לְמַעַלְתַּת תְּהִלַּת
 יִקְרָךְ אִשֶּׁר נָם אִם לֹא יִדְעוּךָ סָנִים בְּסָנִים כְּחֻקַּת כֶּשֶׁר אַתָּה, כִּי יֵשׁ וְיֵשׁ
 עִזּוֹ כְּמֵה תִקְנוֹת וְנִזְרוֹת חֲכָמֵינוּ רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים וּבְכָל עֵיר וְעֵיר מְדִינָה
 וּמְדִינָה יֵשׁ הַסְכָּמוֹת קֵהֲלוֹת וְחֲרָמוֹת וְנִדְרֵיִם לְרוֹב עַל הַדָּבָר הַזֶּה, כִּי לֹא כָל
 דְּאֵלִים נִכְרָ, וְהָאָרֶץ נִתְּן ה' לִכְנִי אֲדָם אִישׁ אִישׁ כְּסִי נִכְלוֹ וְלֹא יַעֲבוֹר זֶר
 כְּתוֹכָ, וְעַיִךְ אַחֲרֵי רֹב הַבְּקָשׁוֹת אִשֶּׁר כִּיקֶשׁ מִמֶּנּוּ פ' לְכַתּוֹב לְכַבּוֹדְךָ דְּכָרִים
 קָשִׁים וְלִנְזוֹר אֹמֵר נִגְדָךְ, רִצִּינוּ לְהַקְדִּים לְזֶה דְּבָרֵינוּ אֱלֹה לִישׁוֹן רַכָּה
 תִּשְׁבֵּר נֶרֶם הַמַּעֲשֵׂה אִשֶּׁר עֲשִׂיתָ. וְהִגְנוּ כְּאוֹהֲבֵי הָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם מִזְכִּירִים
 וּמְזוֹהָרִים לְךָ לַעֲשׂוֹת הַמְּטַל עֲלֶיךָ בְּדִין. וְלִצְאָתָה מִהַמְּקוֹמוֹת וְהַחֻקָּה הַגִּיל
 תוֹךְ זְמַן ה' יָמִים מִיּוֹם כֹּא כְּתַבְנוּ זֶה אֵלֶיךָ. וְאִם דִּין וְדָרְכִים יֵשׁ לְךָ נִגְדָךְ
 פ' כֹּא תִכָּא אֹר שֶׁלַח כִּיד תִּשְׁלַח אֶל הַמְּקוֹם אִשֶּׁר הוּא עוֹמֵד כֹּו רֵא יֵת
 דִּין וְאֵמֶת¹) רִיִּין וּמְכַמִּיחִים אֲנַחְנוּ אוֹתְךָ כִּי בּוֹמֵן מַעַת לַעַת אַחֲרֵי כּוֹאךָ
 סָה לְשִׁלּוֹם נַעֲשֶׂה שְׁהֲאֻלּוֹךְ פ' יַעֲמוֹד עִמָּךְ לְדִין וְלֹא יַעֲנֶה אֶת הַדִּין וְהָאֵמֶת
 יַעֲשֶׂה דְרָכּוֹ. אֵת זֶה רָאִינוּ לְהַזְהִיר וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵת כְּבוֹדְךָ הַשֶּׁבֶךְ נֹא יִדְךָ אֶל
 הַיִּקְךָ וְזָכוֹר כִּי זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה. כִּי אִם אֵת הַדָּבָר הַזֶּה לֹא תַעֲשֶׂה בּוֹמֵן
 הַגִּיל לֹא נוֹכַל לְעֻזּוֹב מַלְעֲשׂוֹת הַרְאוּי וּמְתִיחִים בַּעֲסָךְ. זֶה עַד אִשֶּׁר תִּשְׁיֵב
 הַבִּית וְהַחֻקָּה הַגִּיל לְבַעֲלִים בְּדִין כָּל הַתִּקְנוֹת וְנִזְרוֹת וְהַגִּיל אֵךְ אֲמַנֵם אֵמֶת
 וְאֲמוּנָה כָּל זֹאת קִיִּים בְּרַעַתְנוּ כִּי לֹא תִמָּאן וְלֹא תִסְרַךְ כִּי תִכָּא חֲכָמָה
 כְּלַבְכָךְ לַעֲשׂוֹת הַיִּשֶׁר וְהַמּוֹכֵן כִּי טוֹב אַתָּה וּטוֹב[ה] תְּבוֹאךָ מֵאֵת ה' מִן
 הַיְשָׁטִים כְּמוֹכָה בְּרַכָּה וְחַיִּים.

וַיִּנְצִיֵּאָה פ' וְהִיִּיתֶם נִקְיִים וְנִי²) הַשְּׁנִיִּם

סג.

הַשִּׁיבוֹתֵי לִפְיֵי שֶׁשְׁלַח אֵלַי שְׁאֵלָה לְרֵאבוֹבֵן הִיָּה נִי בְּנִים
 וְכו' שֶׁאֵשִׁיב לּוֹ כְּלֵי שׁוֹם כְּתַב אוֹ אֲנִרְתָ³).

דַּעַת מִיּוֹשְׁבַת שְׁלוֹם. — סָה וַיִּנְצִיֵּאָה הַקְּטָח שׁוֹה כִּיח לִימ' הַסְּמָאָר,
 [סְפָרָה stajō אוֹ staro], הִיִּין יִי לִימ' ר' סִיקִיִּי. הַכִּית עֲלֵי בִשְׁכִיר מִד
 דּוֹקָא לְשִׁנָּה. סָפֵר לְבוֹשׁ מְלִכּוֹת⁴) עוֹלָה ה' דּוֹקָא' כְּלִיתֵי קְשׁוֹרָה.

¹) צִיל רֵאִיתִי דִין וְאִיתִי דִיִּין כְּמוֹ שְׁנַסְצָא בְּצַד 9, עִיפֵי הַסְּמָאָר לִית דִּין
 לִית דִּיִּין (וַיִּקְרָא רַבָּה רִישׁ כִּיח וְשׁוֹחִיט מִיז ו'), בּוֹיטָא עִב' עִב' אִיתָא לֹא
 דִּינָא וְלֹא דִינָא.

²) פִּר' מְטוֹת (כְּמִדְבָר לִיב כִּיב) וְסִימָא דְקָרָא: וְהִזְתָּה דְרֵאִין הַזֹּאת לִכְכ
 לְאַחֲרָה לִפְנֵי ה'.

³) הַשְּׁאוֹל בְּקֶשׁ אֵת הַסֶּכֶךְ בְּחַנֵּם עִכְכָּ נִתְּן לוֹ תְּשׁוּבָה הַבְּאָה וְכוֹנְנוֹ אִם
 אִין קֶסֶף אִין תּוֹרָה.

⁴) הוּא הַסְּפֵר הַיְדוּעַ דְּהַקְרָא בְּקֶצֶר לְבוֹשׁ כּוֹלָל כָּל דִּינֵי הַשְּׁלַחֵן עֵרִיךְ

סאי איכסת לי אם ראובן היו לו שלשה בנים או שלשים
רוכבים כל אחד על עיר בן אתונו. ושלום. ויניציאה יומא דקדים
לנשיב ביה טבוח והבן השמיד.
מלא יגון ואנחה נעצב וצ

סר.

כתב להד אברהם לוסכ[ר]ווי¹) המכונה חכיב בשם קרובו כמ-
שמיאל רוכיני²) יצו.

חכיב ארם שנכרא בצלם אלהים יתגו ויכרכו.

מעשה אצבעותך אשר כוננת ירח וכוכבים חביבים וערכים חשובים
סאר לחרם נשבר כמוני היום, ועל השנות יהלום ספיר ספורי אדוני פעמים
באהבה כח יכוון לי רעיני והגיני לפנים לפני לננאי³) אם לא
אקח מער פנאי להשיב ארמים אמת לשולח דברו וירפאני מכל מהלה
אשר שאתי עצות נפשי כאיל תערנ לרעת את שלום הסתר פני כבי
עם כי עת בא דברו והלא מצער הוא יגון בלכבי יומם ורחי ונשאתי אשר
עליך יתרסק. לא יכל להתאסק ורכי אשר שאתי בפי שיר חרש מענה
אל, סכותי אחורנית כי בשלום אשקמה במכוני, ולמוס צערא עלי הדרא
דכולא רוחקא⁴) והאף אמנם אלר תוחלת ממושכה כי ישיב אלהים לשוב
לי כי מי הוא נקי אכר, ואיפה צריק נעוב, ואשיבה ירי להגיד כי ישר
מצני תיל ככה יהיה לאיש אשר חצתי ביקרו אתה הוא מלכי וקציני
וכבר הורעתי לאדוני מסי האשה אשר הוכיח לו נרא נדוניי⁵)
(אוצר הספרים אות 57) ורל הכפר בעצמו אשר יורה מסנו סחירו ה'
דוקא'.

¹) נוכר ברשימת תלסיריו במי קפ"ב. בספר סרבר יהודה סיא ע"א
נמצא דרוש לנשואין אשר דרש המחבר, בבית של תית כמנהג המפרדים יצו
שבת סמוך לנשואי יירי הנעלה ונכון כדחיי אברהם לוסכרו, בדיואן 66 יש
שיר אשר שר. ביום חתונת המשכיל כסדר אברהם לוסכרוו יצו עם ונהו
הנכבדת סרת דיאנה נמיאם וכו" ונס מצבת קבורתו נמצא שם 373 (ל"א 31),
נפטר כ"ט תמוו שפ"ו.

²) רוכיני, צל רוכיניו כמו שנמצא ני פעמים בדיואן. סי' 60: לבקשת
כטר שמואל רוכיני יצו לכתוב על סנורת הסאור. סי' 188: על שם שמיאל
לבקשת כטר שמואל רוכיני. סי' 204: אל שמואל רוכיני אשר רצה לאמר לי
כי הוא חבר השיר הלוה אשר עשאו רבו רש"ס. רש"ס הוא בודאי ר' שלמה
ספורנו.

³) עפי לפני לפני לפני.

⁴) ע"ס ברכות י' ע"ב אנרא דכלה דוחקא.

⁵) כלומר המל הוכיח לו נדונייה גדולה אבל לא מצא כלום.

הגעלת ליה מבי אמה שלש מאות דוקט' אכן נכונה תוחלתו כי אצרו לו היות חמותו בעלת בית והרן ונחלה וכלכתו שם לא מצא אוהלים כאשר המה אוטרים, כי לא העדיף המרכה והמטעים לא החסיר את פניך יבקש אם ימצא שמה לו ריוח בין הרבקים האלה ביניע כפיו כי יאכל בשר לעבודה וידעני כי בא יבא לא יאחר ולו יהיה לצדקה, ועם אברהם טובי העביר כל טובי בהוצאה רבה יותר ממאה דוקט' ולא נכה מטנו כלום¹

בשמחה רבה המליכו מה לרוכס את השר מארין גרימאני בחרות כל העם מקצה. כי רצוי הוא לרוב אחיו ודורש טוב לישראל. אלקים ימה לבו לטובה².

אחשוב כי כבר נלוי וידוע כי הודי כמ' פי יצז נוסע ללכת קיסמאי דעו איפה איך תשאר הזקנה, אם יהיה אלקים עמו ויעל נא זכרוננו לפני כבו לגלות כמו כן את אזוני אם חרש לכס איזה ראש חרשים³ לבקרים אצמוד גם אני זמר⁴ בקר בהיכלך. ובין כך שלומים וכן רבים מתגלגלים וכאים לכל כיתך נאווה קורש מצד קרובינו וישמחו כך אוהבי שמך כרצון נפש ארזוני הגדיכה והקורא בשלום כפעם בפעם.

סד.

אל מוהריר שלמה ספורנו ילאסמ⁵.

אדם רועה בדרך השכל שלום! כרנע נראה לי כבית הנער הלו בא אל מקום משכן כבו וכנסיו פרושות ימה יחיש כסעהז, לא איכל להאריך ולהתנצל על אשר נטמיתי כעצל בין חמה לצל⁶, ימים רבים מלשלוח כתבי להשתחוות כמותם כעושיהם אל רום מעלי הפארתי, וכעת אשמיעני כזאת כי עצלה לא הסילה תרדמה כזה רק כי רבו המטרידים אשר מנעוני מבא בתמים⁷ לעשות חייובי קצתם אנלה לו בעת אהרת — כאשר יסזיק הזכך — ועתה ארזוני הנעלה ממני, אין מה להגיד לו בדרך

¹ כנראה הפסיד שמואל רוביו מאה דוקאטי אשר רצה להגבות עי אברהם לומרנו.

² Marin Grimani נבחר לדוכס לשמחת כל העם ודיגיציאני בשנת שנה³ (Romanin, Storia VI, 421) 26. April 1595 וימלך עשרה שנים.

³ כלומר אם חרש ראש אהר איזה חרוש.

⁴ זמר בקר (עיס צמר בקר) הוא שיר.

⁵ ילאסמ, ציל לאסטי (שם מקום Asti). ראה סי' ל"ג. 1.

⁶ עיס תיב (וריי שבועות ס"א) סובא ברשי ויקרא י"ג על הפסיק

ומראה הננע עסק וגו' וטמא אתו ודל כל טראה לבן עטוק הוא כמראה המה עטוקה מן הצל ע"כ (עי' בירושלמי שם דף ל"ב ע"ד).

⁷ עיס הכתוב שמואל א' כ"ה ל"ג סבא כרכיב.

קצרה כי אם אשר נסעתי מכית הפאנרוטו¹) ודר כנישו זה כישנה ימים
 ואסת כי עריין הבנים בניו לומדים אצלי, והשאר עולם כמרגו נורג בעדי
 ללמוד עם ללמד שלא ברצוני יגע ולא מוצא ועל הכל אכרך ה: ומהגונע
 למע' דע ארונירם כי מה נמצא לעיע הדוכס ס' ועמו הנשיא ס'
 והוא ארח לחברה עם הקצין ס' ויוב אהסול יצא מתחת יד שניהם
 טופס כתב ששלח אל סכ'ת הגאון סרווינצל²) מקאסאלי על עסק
 נדוי רוסא א' אשר כו בדבר אחד הגאונים ידבר אל תלמיד שלא הגיע להוראה
 ומורה וככונה מכוונת רבים יחכמו לפרסם פתשנן הכתב קורא ופושט לפרסם נשא
 מתנשא על שאינו ראש (לדעתם) וזה למען יאמר כל הבא ועמר על נרון
 זה, אנלאי מילתא לספרע דכאידמה להון למענד עוכרא אשר עשו סיג
 לתורה וכי ונו ודיל אני עכרך - אשר הייתי לדעתי כראש הקורא אותם
 ונצטרף לי עמי הרכים כיוצא בנוכרים טמקום גבוה וכי - קנאתי לכית
 קנאה גדולה ולא יכלתי להשיב אכרים אסת לאומרם כי אין משיבים על
 היריריש, להיריריש³), ולא ידעתי כמה אכבר לרצוני סכנו כי אם
 לכתוב למעכ'ת ולחלות סגיו לסהר לשלה לי טעשה שהיה אך היה
 ותשובת מעלתך אל הגאון הגיל אם ככה יראה גם כעניי חכמתו, כי
 לדעתי וראי לא נאלמת דומיה החשית לתת מענה על כבודך, וזה למען
 זה לעומת זה יראה וימצא אל העם המתאויס לדעת ולדבר מקרינס כחפלה
 ולחכימא כרמיוא לספעול ולהחריש ולרון כתבי זה בשריפה או כננייה
 על כל סרה שלא תכא אל הרכור⁴) ולי מה יהיה למן עם זה לדעת גכ
 שלוטו. ולנחיצת המוכיל אקצין כנטיעות הרכרים ואשק ידיו לשלום . . .
 ויניציאה כיד יוניוי⁵) השנ' מצעירי עכריו . . .

¹ הפאנרוטו שם מ'מחה. בריואן נוכרו שלשה אנשים בשם זה דב
 הבהור טשה בי'ע כהן (242). הוקן כסדי אלכסנדר כהן (סת ה' ניסן שס"ב
 345), אליקים (374). בבית האחרון דר כשנת שפ'ד ושם היה לו בית ספר
 (חיי יהודה בס'ע 155, Corr. II).

² הגאון פרוונצאל הוא הרב אברהם בן דוד פרוונצאל בקאסאלי
 (תי' 41; סח' 51. ראה סיי ע"ו, ע"ח, ק"ח). שלמה ספורנו היה לו עסק
 מה עם רומא אהר שדר בעיניו באסטי ונדרגו אכל הגאון פרוונצאל רב אה
 ריב הרופא ושלח כתב להרב ספורנו וכו דבר. אחר הגאונים' סתלמיד שלא
 הגיע להוראה וכוון בזה אל הרב הגיל זה הוא הכתב אשר יצא מתחת יד שני
 הקצינים הם הנשיא והקצין הנוכרים אשר באו עם הדוכס הגיל לויניציאה
 וריא'ס היה סן הראשונים אשר קראו הכתב הגיל. ראה סיי ע"ו, ע"ח.

³ עפ"י הסאמר אין משיבין על הדרוש (בהקדמה לסורה: נוכים) רש
 הוא הרב ספורנו וראש הוא הנשיא הגיל.

⁴ ע"פ ס'מכרם דל על כל צרה שלא תבא על הצבור (כשנה תעניה
 ג' ט'; ספרי בכדבר פוסקא ע"ו; פסחים ק"ו ע"א).

⁵ יהודי איטאליא השתמשו לפעמים בפרט נוצרי כאשר נבאר בח"א.

סו.

אל הגעלה כחיר חיים סנייט⁽¹⁾ לאסמי בשם הגאון מהר"ק⁽²⁾ בעסק הגיל. איש חסודות שלום. כתר שם טוב עולה על נבי מרומי מדותיו החשובות ותהלתו עומדת לנס עמים, לפנים כישראל לא הוי מלתא מסירתא אלא גלויה ומסודרסת ותקח אזני שמץ מנהו ונוסף על השמועה אמרו לי בקולטוסו דכריו כי נעמו המה יגידו יאמרו כי זך וישר פעלו ולכנו יכין לא ימה מני אורח רורפי צדק סכקשי משפס לא ימטו אשוריו שואל ללמוד על פנת לעשות ועתה אדוני להשיכו אמרים אמת לכבודך ולכל מצפה לתשובתי עיד הרופא הגעלה רמיר⁽³⁾ יצו אענה ואומר מנלת סדרים כי האלוף ספורנו יצו עשיתיה לו מנלת סתרים עד הנה לא חפצתי לקחתה ולשים עיני עליה כי לעת כזאת לא אחסוך באמות האמת לא ארד לעומקה של הלכה לנמות קו על סרת הרין מתוחה אקושטא דמילתא הרין עם כי אם לרחק אם לקרב הרופא הגיל ואם מה שנעשה עשוי, כי מה יתן ומה יוסף כי יבא דכרי איך שיהיה כי אם לשמח לכ נוצח נצחון הכל ודאנה. כל איש אשר נשא לשוא נפשו ולא יתפש עקמימות שכלכ רק אחרי כי רוח נמוכה ונפש שפלה הגמצאת ככס תלמידיו של אכרהם אכינו הביאו אתכם עד הלום להמיל כחיקי מה יהיה משפט הדבר ומעשהו ואמרתו האמרתם היום עליכם הלא כה דכרי כאש המחלוקת הוה יקח נא מים רבים וכלו לכמותו והשליכו עליו ולא יבער עור. ככקשה מכס כקשו צדק בקשו ענוה ושלומות כחול ירכון בלב שלם ונפש חסצה איש אל רעהו והראשונות לא תזכרנה, הקדימו בשלום כל אדם כי אוהב שיגע איהב פצה יסעם⁽⁴⁾ כחיק חכמים לא ינוח, וכל אחר ואחר יחשוב בעצמו כאלו הוא יצא מכית דינו זכאי או חייב ורק שלום ואמת יהיה ועיז את סניך אדוני אנקש כסרט ואצער כתסלה כלשון רכה תשכר גרם המריכה הגירס רעה לעולם ומכית יראו ויעשו כן יתר בני הקהל יצו גם האלוף ספורנו הגיל איש שלומי איהב במחתי כו לא ישם לאל מלתי והיו נכונים לאהכח ולחכה, כי ישראל ניי אחר והאמת והשלום אהבו. קותה נפשי לה ובענותנותיה דטר קא סמיכנא שישמע לקול חסץ ביקרו. גם אנכי אשיטנו בראש אוהבי כל הימים אענדו עמרות לי, זאת עשו וחיו אורך ימים ואתה אדוני לעולם תשב כתיבה כהשקט ושלום.

(1) לא נודע לי סמקום אחר. בודאי צ"ל פויטו (Poggetto) שם משפחה ספוארה בעת דהיא באסמי ושלישה מהם נרשמים במדא 50 אבל לא הם ולא אבותיהם נקראו בשם חיים.

(2) ראה סי' ס'.

(3) אולי ציל רימיני (Rimini).

(4) יפעם, ציל ובכעס ע"ש הכתוב קהלת ב' ט' וכעס כחיק כסילים ינוח:

סז.

ליוסף לוי¹) יצו לטונטאניי אברהם לוצאטי²). את שאהבה נמשי שלום.

שמחתי באומרים לי ויחד כל בני מדרשנו כי רצה המקום לזכות כבודך להגיע לעבודתו בר מצוה וכי בטקהלות עם ברכת אלהים ומלך עולם בוסן תורה לחוד ווסן תפלה לחוד. יישר כוחך ששכרת³) טוטות יצר הרע ופרקת עולו מעל צוארך כן גם אל יעורך לנצח לטוב כל הימים. קול צהלה ורנה היה גם בביתי שכוע זאת כי ילד יולד לנו אח רביעי אלי היתה מילתו יום או בתמוז ונשמחה בו. קבל ברחמים וברצון טווחתי אלה המטים עקלקלותם לאות על אהבתנו והיי רן אותם לכף זכות. שלה ידך ואחוז בכנף הקלטום ותוב יושר דכרי אמת גם לנו. והיה זה שלום לך. רעך אשר כנסשך איים [?].

סה.

כתב ליוסף לוי טונטאניי מאת דוד כהן⁴).
 ברע כאח לי שלום. טאו נסעת טאתנו בי נכסוף נכספת לביח אניך רחקת מעל גבולנו, אכן הרחק לא הרחקנו זכרון אהבתך אשר לא תסור טאתנו כל הימים כאהבת קרוב לאח רחוק, וכדין כך, כי אנשים אחים אנתנו יען כי התלמידים קרויים בנים, ואיך הלומדים טרב אחד נעשו אחים זה לזה והיו לאחריים, בכך תכושר טאתנו על האמת ועל השלום אשר עמנו תיל וכן תשמיענו את קולך לשמח לכבנו, הן אנכי יצאתי ראשונה לכתוב לך הסעם. אחר מלא שכוע זאת יקרב אחד ממנו וכן יהיה תמיד עד אשר לא יהיו סניך ריקם מלקבל טאתנו אלומות שלומה, גם אתה תנסול עלינו חסר לכתוב לנו על הכלל והפרט כי כלנו מצפים לשלומיך עם כל אוהבי שמך וכראשם הנעלה אניך יצו.
 ויניציאה ס' שמוע בן זכור⁵) השני.

¹) ראה כ'ו 1.

²) ריואן 221: שמח תשמח רחתן אכרדם בן המטואר כס' טאיר לוצאטו ודבלה סרת בילה (יפה) בת הגכבר כס' יקותיאל דאטולו (שס'ו יסי דנים תצוה) שם 124: שטואל בן העלה יקותיאל דאטולו עם חנה בת הגשכ: כס' טאיר לוצאטו (איר [ש]ע"ב). ויש עוד אכרדם לוצאטו אחר אשר היה רב בטארווה ונסטר שמי (תניי 36; סחא 35). על משפחת לוצאט: בכלל ראה שריל אוטאביאגראסיא סתורם אשכנזית Busch's Kalender und lahrbuch 1847/48, Wien.

³) שבת סז.

⁴) אחר סתלסדי המחבר ולא נורע סטקום אחר.

⁵) ס'י שלה (בסדר י"ד ר').

ס.ט.

לרנני קיק סראנה לכקשת הציואנה¹) מצד הנאוניס טסה.

ארכו הימים אשר נמצא שם בקהלכם הקרוש מתגורר ומתנסל כיט נפתלי המכונה הירץ על עסקי אחיו הגממר שם כמיר יעקב זיל וכסי הנשמע מסי כתביו אל אחיו כמיר שלמה יצז אשר פה אתנו עומד לא עלה כידו בזמן חמשה חדשים אשר שקר על רלחותיכם יום יום, לרבר על און שומעת כי דינא דמתא מענותיו ודכריו ולגזור עליו אם לחוכה אם לזכות, עד כי אחיו הגיל הסיל תחנתו לפנינו להליץ בערו אל יקר תמורת גדולתכם למר קץ ישועתו. וישיבתו שם אין ישיבה אלא לשון עכבה, עיכ שוטרי משפט ועושי אמונה אתם ידעתם את נפש הגיר הגיר חוץ לכיהו וארין מולדתו ימים רבים רחוק מאשחו וכניו כי מרה הוא סמעט העסק ומרבה ההוצאה ואורח אשר לא נמה ללון רק על הרין והאמת כא כי חסר הוא להשלים כוונתו ולמר לשלחו מן הארץ — נא בלשון בקשה ייטיב כעניי מעלתכם להקשיב אליו יסתח שפתי: ופיו יגיר לכם מה יבקש, ואתם עם רואים את הגשמע²) אכירי לכ אמת ומשפט שלום שפטו רק הרחק לא תרחיקו ללכת אתו בהארבת זמן כחסרכם כפחתי כי תחישו מפלג לו טרוח סועה מסער, ולכן יהיו דכריו מעטים, והי יגדיל ככורכם ויארירו למעלה ירום ונשא ונכה עם החיים והשלום.

ע.

ססק שצריך לגרש את האשה ששהתה עמו י שנה ולא ילדה.

לעיני כל ישראל ואיש עברי גלוי וירוע ונפשו יודעת מאד החיוב המוטל עלינו כמצות ה' כרה לכל יהיה האדם יושב ובטל מסו ואשר צותה

¹) הציזאנה, גל שכן קרא אשת יעקב הגממר כפראג על שם משפחתו ציואנה (Cesena), כיוצא בו הוא שם הדניצה היא אשת אליעזר חיים דניצה (כ"י קלוי, 1). בדיומן 88, 89 (ליא 65 66) נמצאו הטורים שכתב ריאם על מעבת קבוח סרדי ציואנה ואשחו סרת סלכה וכראש השורות יש שני שמות הללו הירין שלמר, לפי השערת החכם בערלינו האקראשטיך הוא שם הכותב, אמנם באגרתנו נזכרים נפתלי המכונה הירץ ואחיו שלמה, לסו אין ססק כלל ברבר ששני שמות הנל הם שמות שני האחיב הללו אשר הציבו המצבות לכבוד אכיהם ואמם שנים רבות אחרי מותם והכותב היה ריאם, אנכ אורחא לסרנו ששם משפחתם של שני האחים היה ציואנה. והציזנה הגיל היא אלמנת יעקב ציואנה אשר נפטר כפראג.

²) סכלחא ססכתא דבחדש יתרו ריש פיש ר"ע אומר רואין הגשמע ושומעין הגראה (עיין ברש"י שמות כ"י פ"ו). — ואתם עם עשה"כ איוב י"ב ב' כי אתם עם ועמכם תסות חכמה. וסיא דקרא קדרש.

תורתנו ואתם פרו ורכו לקיים [לקיים] המין האנושי, וזה לא בלבד לישיב כרד בלי אשה עור נגדו רבו הכתוב בהווה כי גם למי שנשא אשה ולא זכה לבנים הוזהרו רבותינו זל והמה בכתובים נסמכו, למשמש במעשיו מאד ולהשתרל בכל אומן האפשר להעמיד תולדות או לסחות מצדו יעשה את שלו וה' המוכ בעיניו יעשה. כמו שדרשו ע"פ בכוקר זרע זרעך ונוי¹) ופסוקים אחרים ובסרמ לאיש אשר עבר עליו סך שנים כפי מה שסדרו המה ולא עלה בידו להוליד בזיווג ההוא שות שותו עליו לשלח את האשה ההיא לנמשה בנמ שכוקין ולתת לה כתובתה כי היכי רלא להוי זרע ולא תצד²) ודבר זה ברור ממה ששינינו במס' יבמות סוף פ' הבא על יבמתו לא יבטל אדם ממז אאיכ יש לו בנים וכי נשא אשה וישה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל ויוצא ויתן כתובתה שגא לא זכה ליבנות ממנה וכי³) והביאה המור איה מ' קניב כלשונה ממס וכי עיש⁴) ולא עור אלא ששם בנמרא בקשו למור את הקץ ולומר שאף קורם " שנים הרבה מצוה לגרשה ראמר רב יהודה בריה רב שמואל בר שילת לא שנו אלא בדרות הראשונים ששנותיהן ארוכות אבל בדרות האחרונים ששנותיהם מועטות שנים שנים ומחצה נגר שלשה עברין וכי⁵) ואע"ז דאדחיא ליה הא דרב יהודה מראמר רבא בימי דרבי אמעוט שנים וכי ירדנו לסוף כונתם שרבר. מצוה הוא ואין לומר דבעשרה שנים ליכא מאן דפליג איכא מד חסיר וליכא מיד יתיר ואמרין שגא לא זכה ליבנות ממנה דהיכא רליכא לתלות בחולי או דמה לו, ישיבת חוץ לארץ לא הויא מניעה לתלות שכן הביא המור שם: כתב איא הרא"ש זל שכחוצה לארץ אין כוסין אותו להוציא אחר " שנים רתלינן בעונש דירתו בחיל ולא מסתבר להורות כן שיבטל אדם ממז כסברא רעועה רחוינן רוכא שפרים ורכים בחיל וכי. והאי דקאמרין יוצא פליגי בה רכוותא היכי משמע אם כוסין אותו כ"ד להוציא או לא, דהריף כתב סוף פ' הגז' היכא רשהה עמה " שנים ולא ילדה ולא קא בעי לאסוקה ולמיכס אחרייתא מסקינן לה בעל כרחיה אפי' כשומין ואפי' אמרה דאינדא בהדיה וכי ובפרשיי על הסי' לה תיך " שנים וכי כשכאים לכוסו להוציא הוא אומר הסי' לה תוך עשר ועדיין אינו זמנו להוציא דמשמע מדכריו שכוסין אותו כעל כרחו אף אם תואנה הוא מבקש ואינו רוצה להוציא. אבל ר"ח זל כתב דאין כוסין אלא אומרים לו כבר הייבך חכמים ואם לא תוציא מותר לקרותך עכריינא וכן הביא המור

¹ יבמות ס"ב ע"ב וע"י רש"י קדלת י"א ו'.

² מועד קטן ט' ע"ב תורע ולא תחצר תוליד בנים ולא יסותו.

³ משנה יבמות ס"א ע"ב וס"ד ע"א.

⁴ לא היה לדם תלמוד ע"כ מכיאו מן דמור.

⁵ שם ס"ד ע"ב שתי שנים ומחצה.

וכתב בשם אביו כיון דאיכא פלונתא ראוי להחמיר. והקארו דל כפסקין
 כתב שתי הדעות. לכל הפנים מכלם נראה דלא מבעיא שצריך שהח' יתן
 אל לבו כיון דשרה כגיל לנרש ולהוציא, אלא שנם ביד כוסין או לפחות
 מדברים לו דברי כבושין עד שיאמר רוצה אני. ולכן אל יאמר אומר דהא
 חזינן כמה דשרה עם נשותיהן יותר מעשרה שנים ואין ביד כוסין אותן
 להוציא ויבא מה שאמר המדכי סוף ס' הגל דאפשר דהלכה כרב דלא
 פליגי אלא באי ואהיה בריתא סמכינן כומן הזה בחזין לארץ ואנו שוהין
 טזי מ"י שנים ואין כוסין להוציא דאף הוא כתב שם דנראה פירוש זקנו
 דכתב דין הוא וכי אלא שאין נוורין נורה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד
 בה וכי ואולי אפשר דלאו אהיה סמכינן כמו שאמר הוא אלא אמאי
 דכתב הראש זל דאין כוסין כי היכי דלא להי נמ מעושה. ומיהו כלם
 לא נחלקו אלא באם כוסין אבל אין הכי נמי דעל ביד שבכל מדינה מוטל
 אם לא לכמות לפחות לדבר לו כדכתב ריח זל כדלעיל ומי יאמר שאין
 עושין כיו נם היום מרגן ורנגן דככל עיר ועיר. ואצ"ל שהבעל עצמו צריך
 להקדים ולעשותו. ואולם אמרו יוציא ויתן כתובה שכל זמן שאין אנו
 מכירים חסרון נלוי בעצמה או סימני עקרות אינו דין שתפסיד מכתובתה
 כלום ולא אמרינן מולה גרם וכשלה הסער הגדול הזה כמיש הרין זל בהריא
 שם ואע"פ וכי הא סרקה כנמרא דכיון דאיהי לא מענשא ומסתמא כדירה
 תלינן שנענש וכי ומשיטא דכתובה הוא מנה ומאתים דכל מה שהביאה
 מבית אביה שלה הוא לעולם עכ"ל. וכן כתב המדכי שם ואפילו באי
 חייב ליתן כתובה וגם תנאי כתובה וכי וכל זה שריר וקיים והרין דין אמת
 ופשיט משנה שלימה שנינו וכריא עדיף כביתא וקימו וקבלו כל הפוסקים
 והאריכות בו אך למותר, וכעת השמיענו כזאת קצורנו זה כי מי האיש
 אשר שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה לו מצוה עליו לנרשה ולשלחה
 מאתו ולחסרון יוכל להמנות לאשר לא יעשה כן ביד כוסין או מזהירין או
 מוכירין לו דבר זה. ואך שיתן לה נדונייתה וכתובתה משלם וכל תנאי
 כתובה כי אל אלהים הוא יודע תעלומות חכמה ואם אין זונן עולה יפה
 האלהים יבקש את נסרד ויתן מנוח לזה וזה וכני ישראל יסרו וידכו ויעצמו
 לעבודתו וליראתו.

ע.א.

ספק שלא יקח אדם שתי נשים¹.

לענין לקיחת אדם ב' נשים אין ספק כי גם שנהיה הרבר בימי
 אבותנו ומימי קדם אשר לא היה העולם מלא עדין על כל גדותיו, או

¹ ספק זה נמצא גם בזקני יהודה כ"י לפי רשימת תוכן הספר הגל אשר
 נתן ליבאוויטש 111. תקנת רבינו גרשום נתפשטה באיטאליא מ"ז אירע לפעמים

מפני מחשבות ה' כי עמקו מאד, גם שהתירה תורה מה, אשה לאיש ולא שתי נשים לאיש אחר⁽¹⁾ ואולי לא רכרה אלא כנגד יצר הרע. ועתים מעתים שונים ונאמר על דרך מה שכתב הקארו זל בשם ספר האגודה שאין נכון לעשות כן איבעית אימא סברא ואיבעית אימא קרא. ואימא נמרא. סברא שהרי לכל נכרא יש בן זוג ושורת השכל מחייב להיות סותר אדם מן הבהמה לקחת לו עשרה כנגדו, לכך אחת היא יונתו תמנו ומעוף השמים יחכמו היא היונה ממש. והן כל הגשים אשר לא כרעו לבעל ומועמות הגה הציתניות רחיים בצוארו של אדם כיש כי תרכינה וכי תפוצנה וכדורות האלו שקשים מזונותיו של אדם: קרא. דכתיב זכר ונקבה כראם ולא זכר ונקבות. דלאו שמם אדם בשלימות. וכן כתיב אם תענה את בנותי ואם תקח נשים על בנותי. והתורה צווחת ואומרת ברוח קדשה כי תהיין לאיש שתי נשים או האחת אדוכה ואחת שנואה צרות זו לזו ומן המצר מי יקרא יה ולא תהיין הן ובעליהן בצער, וכתיב אשתך כגסן סריה וגו': נמרא. דסוף סרק הבא על יבמתו אמר רבא נושא אדם כמה נשים הוא דאפשר ליה למיקם במסוקייה⁽²⁾, ודכרי אמת ועצה טובה קמל אמנם כדורותנו האלה מי הוא ואיזה עשיר שבישראל יוכל למלאות את ידו לאמר דאפשר ליה למיקם במסוקם מאחר שאין לנו עוד שדות וכרםם וידל ישראל ועושר היהודי אש של קש במרם יכער יכבה. היום ראש ומחר רש ומעשיהם ככל יום ואיך יקח כמה נשים וירכו בניו למו חרבן סמונו ומאין יוציא מסוקן המן הגורן או מן היקב אלא ודאי כעת יאמר ליעקב ולישראל רלית בר נש מצי למיטר אפשר לי למיקם במסוק תרי נשי ולכן יעתר אל אלהים וירצהו לזון ולכלכל עצמו עם האחת אשר דזכיה ר' לו ואיכ נפקא לן רכותא מהבא דאפילו שהתה אשתו עמו עשרה שנים ולא ילדה אין לו לישא אחרת עליה אלא יוציא ויתן כתובה, וכן כתב דריכיש בתשובה ס"י צ"א, וכתב שם עור שמנע בפני קהל לאדם שהיתה לו אשה שלא ילדה לו בכמה שנים שלא ישא אחרת עד שנתחייב בכח נדוי לגרש אשתו הראשונה להתאמר עמה מכתובתה והכי משמע שהיא דעת הריף ז"ל מטה שכתב סוף ס' הבא על יבמתו והיכא דשהתה עמו י' שנים ולא קא בעי לאסוקה ולמיטב אחריתי מסקינן לה מיניה וכי ואי הוה סכירא ליה שיכול

רחוקות שאיש אחד נשא שתי נשים גם כן המחקר (ראה Riti IV 2 § 2; בערליגר תולדות היהודים ברוסא II 2, 200 Abrahams, Jewish Life—; in the Middle Ages, London 1896, p. 117).

(¹) אולי צ"ל נכ שהתירה תורה כמה נשים לאיש ולא רק שתי נשים

לאיש אחד.

(²) יבמת סדה ע"ב אמר רבא נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא

דאית ליה למיזינינה.

לקחת אחרת עליה למה ליה למימר ולא קא בעי לאסוקה ולמיסב אחריתי
 הוה ליה למימר לאסוקה או למיסב אחריתי ועוד תקנת רבינו גרשום נלויה
 וידועה ונרולה היא אלינו הכיאה הכל כו' ס' קי"ז זיל והחרם ששם ריג
 שלא לישא שתי נשים אין להתירו אלא כמאה אנשים משלשה קהלות
 ושלשה ארצות כגון ארנון לומכורדיאה וצרפת ונס המה לא יסבימו ער
 שיראו טעם מכורר להתיר. וכן כתב המרדכי סוף ס'י) נושא אדם כמה
 נשים וכי והלכתא כרבה ומיהו בזמן הזה יש חרם של רבינו גרשום שלא
 ישא אדם ב' נשים והלכך יתן כתובה, ועם שהרשבי"א¹) השיב ע"ז שלא
 משטה תקנתו ככל הארצות והמרייק כתב שלא החרים אלא עד סוף
 האלף החמישי²). מכל מקום תקנת ריג עטרה הם לראשנו ואם לא
 נעשו ראויים להעשות, והנה הרא"ש ז"ל והוא אחריו כתב בתשובה³)
 שטוב הוא לעשות תקנה כחרמות ונחיים על מי שישא אשה על אשת:
 וכן ססק הקארזי ז"ל שתיכף שהביא כפסקיו דעת הרשבי"א והרייק⁴) זיל
 על תקנת ריג עשה לו סמוכים מרכי הרא"ש ז"ל וכתב דבריו עצמן טוב
 לעשות תקנה וכי. וסוף דבר זאת אומרת שלשום סבה אין כח לאדם
 ליקח שתי נשים כמדינת אלו דכתב הגמוקי יוסף כס' החולץ בשם הרשבי"א
 ז"ל שאמר בשם רבותיו והוא מוכא מהקארזי ז"ל מור א"ה ס' א' דמקום
 ישנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על
 אשתו דאומרנא הוא רמוכח דארעתא רהכי אינסכא ליה דלא לנסיב אחריתי
 והוא ליה כחמר שאינו רשאי לעשות גמל עכ"ל.

ודאי כל נליל איטליאה כקום שלא נהגו לישא אהרת היא, ואם
 יש אחד מעיר שנשא אולי בקישי התירו לו ואין דעת חכמים נוחה הימנו,
 ולא מקרי נהגו כשביל אחד ולכן כל אשה הנשאת ארעתא רהכי נשאת
 שלא ישא אחרת לשום סבה ואף גם אם תשהה עמו י' שנים ולא תלד
 ועל כן יכולה למחות ביד בעלה עד שיגרשנה ויתן לה כתובה או לא
 יקח אחרת. ואיכ מכל המעמים האלה אין לאדם ליקח שתי נשים, ויכולים
 לעכבו מסכרא וקרא ונמרא. ואפילו רכא דהילכתא כותיה לא אמר
 אלא היכא דאפשר ליה למיקם וכי ולעת כזאת הוא דבר שלא אפשר
 כרכתיכנא. ואיכ אפילו שהתה עמו י' שנים יגרש ולא ישא עליה אחרת,
 ואפילו תיל⁵) אפשר לזה. תקנת ריג נכונה והרא"ש מאמרו קיים והקארזי

¹ יש להשלם סוף פירק הבא על יבמתו.

² טובא בב"י אבן העזר סוף ס' א'

³ ראה סאמר הרב ראזע:מחאל על תקנת רבנו גרשון כס' שי לסורה

(כערלין תרנ"ג) צר 53—38.

⁴ כלל ס"ז ס"י ד' טובא בב"י שם.

⁵ והרייק, צ"ל והריס[ביא] [כ"י שם].

⁶ תיל (תהלה לאל), אולי צל ה"ל (ד"ו ליה).

זל. וכיש המקום שלא נהנו במקומות אלו אין ארם רשאי לשום מכה כגיל
לכמלה. ובכן השומע ישמע ותחי נפשו. זאת ועוד אחרת לא יקח לו. וידע
כי שלום אהלו.

עב.

לבקשת ר' משה כהרר יחיאל טרדיאל¹) כתכתי לכיז מנשה
ממונטאנינה.

נכר חכם בעוה שלום מורך לכב חיקר ר' משה הלזה נא, עד היכן
כח מניע יראה ככורך כי בהתעסקי עמו עול הוא לזין אשר הלזה לו
ככורי נפסקה רצועה קמנה הנקראת סינייה והיה כי ירא ספני הגעלים
הכריח אותי לכתוב לארזני כי עלי האשם ואני הוא ששכרתי ויסה כחי
ששכרתי, ואני היודע מה אני בסני ככורך מרוב נדיכתי יכול
לשכר כוס של זוכית בביתי אין אני עז סנים וקשה עורף לוטר לסניך
צדיק אני ולא חמאתי, אכל חמאתי וקמן עוני מנשוא וכו כמחתי כי ימחל
לי רצוה עלי גיכ לעשות דבר יכשר בעיניו לכפרת פשע ולו רוב שלום.
ויניציאה יום שלאחר ציכ²) השניז.

עג.

כשם הגאונים מטה כער עני אחר אל הקיק אשר בארין.
דברי חכמים בעלי אמונות מארץ מאנטווה אשר יעידן ויגידן כלם
כאחר על הכחור כמהרים כי טוב וישר הוא נקי כפים וכר לכב אשר ישמש
תיח וגדולה שמשו וכדרך חמאים לא עטר מעולם כסס מרות נטועים
היה לנו כאשר אמר³) הולך כתום ואיש אמונים וראוי להשניח עליו
להאציל לו שפע רבה ברכה ונזכה על צורנו ועל די מחסורו אשר יחסר
לו הוסיף נרמא כנויקין, גם אנחנו שמנו עינינו למוכה בקצת ולא ראה
סנינו ריקס, אכן יען הקומץ לא השכיע⁴) נפש שוקקה ועדין צריך הוא
לרחמים ולהתנרב עם כרכו ה' הנה נא הואלנו לרבר גיכ אליכם הגדולים

¹) בלוח שער הרבנים האוסרים המקה ברווינו נמצא גם: חאלוק כסהרר
יחיאל טרדיאל נרו סק'ק מנטובה (מקה ישראל פ"ח ע"א) הוא רחבם
טארדיוולו הגוכר במסבית מלחמות י"א ע"כ, ר' משה שלנו הוא בנו ולא זורע
לי שמו: ססקום אחר. יחיאל Tardiol הזכיר גם מורטארה (סח"א 64).
²) ציכ (צום כפור?). ואל זין valigia שק עור לכנדים ברך, סינייה,
צ'ל כורייה correggia רצועה שקושרין בה השק (לוצאטו). לפי אירוש זה יש
להגיה עור במקום עול.

³) כון אל הסדרש (קהלת רבה י"ב י"א; במדבר ר' י"ד ד' וט"ו כ"ב ;
פסד י"א) שכ"ד מסמרות הם כ"ד ספרים ור"ל שרוא תלמיד חכם.
⁴) ע"ס המאמר אין הקומין משיבע את הארי ברכות ג'

אשר בארץ ולזכות בני אל חי כמצוה זאת אשר הוא נותן לסניכס לתת עליו היום ברכה למעורו ולתמכו מנרכת ידכם מסתנות נחלת אל בין רב למעט לרצונכם תזכחו זבח שלמים יבחר בצדקה יכון כי ילבש צדקה כשריון כל סרוסה מצטרפת לחשבון נדול ולמחיה ישלחנו אלהים וכרך יכרך אתכם ותחת הנחשת יביא זהב. ולצדיקים אומרים מעט והם עושים הרבה עב יהיו דכרינו מועטים כי נדיכי עמים הייתם מאז מעולם צדק לסניכס יהלך וגם ה' יתן המזב בו עולם ונושע תשועת עולמים.

עד.

קניית כתי חיים בסורטו נרואר¹).

כי החיים יודעים שימותו וכאשר הוא סוף כל האדם ונחלת מקום קבוע אין לנו כי אם ארבע אמות קרקע בכל מקום שהן להשיב העפר אל הארץ כשהיה, ועם ישראל אשר בהם נאמר ואכריל אחכם מן העמים להיות לי חובה עליהם להשתדל להיות מוכרלים ומסורשים בחיים ובמותם ומן חללים שוכני קבר ואף כי אחרי מותם. את כל זה ראינו ונותן אל לבנו אנחנו חים ראתה עינינו מקום אתות קבר בסורטו נרואר אשר היה מאז מקדם קנוי ליהודים ובצוק העתים כאו נים נכחלתנו תקפה ידם והחזיקו בו ויעשו עליו ארונים ואין מידם מציל, וכראותנו הצורך הנדול ורב ועצים ממנו לכל שוכני הגליל ההוא כי אין בכל הסביכות ההמה בית הקברות כי אם רחוק מאוד מאדם והיה למורח ויגיעה רכה לכל זמן המצטרך חיו, קמנו ונתעורר והשתדלנו ונתננו לכסף מוצא והשגנו תל השדה ההיא למקנה נטורה ומחלמת כנראה בשמרי הקנייה על זה ויחדנו אותו מקום כאשר היה לבית החיים בית הקברות לשבות בו ולנוח בו באהבה בכוא סקודת האדם לשם שמים וכאמונה נתעוררנו לזה, זכרה לנו אלהינו למוכה ועתה לזכות את הרבים עמנו ניכ הגה אנחנו מכארים ומסורשים לכל איש ישראל אשר ידכנו לכו להמנות במצוה זו יהיה הרשות בידו כל עוד שיסרע לירינו א' ציקין²) ואז יהיה כמנו באותה הזכרת לכל דבר בכל סכל ונבחרה בנינו כלנו אחיכ שני אנשים עם הרוב שיהיו ממונים על דבר זה, ואשר עליהם יהיה המשא לפקוח עין על המקום ההוא ולהחזיק

¹ בסורטו נרואר Porto guaro שם מקום קטן סמוך לויניציאה בימים ההם היו יהודים גם בכפרים המגוחים סביב לפאדוזה. בשנת שליח קנו ר' יעקב כהן (רב בוניציאה) וסשה נראסיני ודוד לוצאטו בשם קהל ויניציאה חלקת שדה להגדיל בית החיים ולשטרו מן האחים הכופרים אשר חנו כהאי לידו (ראה (Schiavi, Nuova Antologia LVII 497).
² ציקין היא סטבע והב (Zecchino).

בו ס' ל'ו¹) ומעות אשר יאספו מזה ולהרשות לסי שיבא להקבר בו ולהעריך לו הפרעון ולנכות ממנו ולעשות כל המתחם לדבר זה לש"ש וכאמנה נתעוררנו לזה זכרה לנו אלהינו למויבה ולכל אשר יכנסו עמנו כמצוה זו. וה' יחיש סרות לעמו וישיני ארמת עפר יקיצו וכלע המות לנצח. ולנו ולרם שנות חיים ואורך ימים ושלום יוסיפו אמן וכ"ד.

ע"ה.

כתב למריאיסמי לכקשת כ"ט יואל בלנראר²) יצ'ו על עסק הפרדה בלקיחת מכוררים.

הקשכנו ושמענו כי דין ודברים ומרגים נסלו בין האחים המסוארים כמ' ס' יצ'ו ועל כולם נחלקו נ"כ במקום המשפט אשר ילכו לכור דינם כי רעת כמ' ס' הוא להעמיד ברין אחיו הגיל שמה בקהלכם ומביא סער לדבריו מהסכמה נעשתה מאתכם על כל דבר הפרש לעמוד שם ברין זכלא³). ולא כן יחמוץ כמ' ס' באמרו אין שמה ככל הקהל אנשים כשרים לרון כיניהם מהיותם רוכא דמינכר וכמעט כלכם פסולים זה לזה טחפת קורבם והגותרים שנים או שלשה מי יודע אי גמירי וסכרי או לא, לכן הננו אתאנו על האמת להודיעכם כי נראין דברי ס' שאין ארם יכול להבריוחו לעמוד שם לרין סמני הסכה הגיל וע"ז יכא דברינו עתה לצוות עליכם שלא תכריחו כמ' ס' בשום אופן לעמוד שם לפני דיינים, וגם כי על קר הרין והיושר היה בידנו להכריח אחיו ס' להיות פה אתנו עומד ומכור בידורין לשפוט צדק כיניהם להיות זה בית דין הקרוב, סכל מקום כרי להכנים עמו לפנים מן השורה יותן לכמ' ס' משפט הכחירה ללכת לרון עם אחיו ולכור בידורים או כסארורה או בידרוניה או במטורה או כפיראריה או כיוצא בהם ואחד מהמקומות האלה המוכ בעיניו יכחר ושמה ילכו להצדיק את הצדיק. אך שמה במריאיסמי אל תכריחו בשום צד על זה ואם עד הנה בין כך ובין כך כאולי חוקו עליו דכריכם או כי מוכרח כאתכם ליקח לו בוררין או עשה איוה דבר נגד רצונו כזה, מעתה ומעכשיו אנו מכמלים את כל העשוי והיה כלא היה. ואם לא ירצה כמ' ס' לרון שם הרשות בידו ורק פה ויניציאה או כאחד מן המקומות הגיל ילכו להוציא לאור ס' משפטם. על דבר אמת וענות צדק יהיו לרצון אטרי מינו אליכם לישמור ולעשות, ומן כורא ניכ שפתים יהיה לרחוק ולקרוב שלום שלום. ויניציאה . . .

¹ בוסילו bossolo נקרא קופת דצדקה אשר השתמשו בה לקבץ מעות בשעת הלית המת (לוצאטו).

² ראה ס' קס"ח 1.

³ זכלא, זה בורר לו אחד זה בורר לו אחר.

עו.

אל בני קארטי¹ יציו תחת כתב רכני סירארה שלוח אליהם²
 עינינו לנוכח הכינוי רכנים שכנתב הלו סמעלת רכני סירארה
 ומתוכם לסרנו כי פשה נגע התלונה הנישים בכס ססירוד החכילה בניכס
 כי ע"כ הם מושלכים בכדור זיל הבא קא מדחי ליה וזיל הבא קא מדחי
 ליה וע"ז הוה דוה לבנו, ונס אנשי המקום אמרו לא היתה כוה קרושה
 לכן אלה הרכרים הרוכרים על צרק החכמים האלה לעילא מן כל ברכתא
 ותושבתא ראוים הם כודאי, ואנחנו מוסיפים כח בנכורה של מעלה ומוזכרים
 וסוהירים אתכם ענסי ארוי אל לעשות ככל אשר שות שותו לסניכס
 כמתכ הלוח ויען שטענו יש מכס אשר נתחייבו מחדש לסרעון קצת חיכות
 האלה והגשארם הרה נסו ורומה עליהם כאלו סקעה מהם תוכות תשלומין
 אחרי כי לא עליהם היה נשם נרכות לחייב עצמם ועל המתחייבים מחדש
 לכד המשא הזאת, דעו וראו כי לא כן הרבר ולא כך הוא הדין כי אתם
 הרבקים כלכם כאנדה אחת בחייוב כמו זה כמו זה ולכן על כלכם יעלה
 ויבא דכרנו ולמען כל צדיק בארץ ישולם ולא יארכו לו הימים ותרכה
 היגיעה מהוצאה ופדרת הדרך לבוא ולחזור ולכוא ער מקימותיכם אחרי כי
 כבר נכתב אליכם בדברי רצוי ופיוס ולא אביתם לעלות לתכלית הרכר
 הוכרחנו עתה לכבודכם ולכבוד בית אבותיכם להכביר ידינו וכענות צדק
 אנחנו מצוים וניזורים עליכם בגזרת נחיש וכל תוקף להיות נכונים לקיים מה

¹ משפחה ספוארה, גדדולים בני קארטי קריאי העדה אנשי ש"י
 (ס"י ע"ז), ענפי ארוי אל (אנרתנו), הסעערים על ססר סאור עניס ב"י עוריה
 מן הארדוסים שמו פנייה לבני קרטי ובקשו מאתם לעמוד בספק (וואידיסלאוסקי,
 תולדות הרסיע ספאנו צר ס"ז). מקום מישבם היה קאואלי (ס"י ע"ז), וקריסנא
 (הקדמה לספר חות יאיר מה' אברדם בכסררד יחיאל פורטו וינצאה שצ"ס;
 העורבים ובני יונה סכרסלי צד 10; דעת קרושים 145; וואידיסלאוסקי בסקום
 הג'ל). דאלוף ר' נתן אוסולינג היה לו תביעת סמן עליהם ולא רצו לעמוד
 עמו בדין ואזהרות הרבנים ופסקיהם לא הועילו כלום כמו שאנו רואים
 מהכתבים הרבים שנכתבו בענין זה. ראה ס"י ע"ז, ע"ז צ"ה, צ"ה, ק"ב, ק"ח.
 — בניסין יקותיאל קרטי ססובה לבני סרינת סילאן אשר ישבו בה ונתרשו
 היסנה בשנת שניו (ס"י קס"ו). אלחנן קרטי בכס"ד חנסאל נתן קרטי נוכר
 בכ"י אחר קאסאלאג British Museum חלק ב' ס"י 469 ואברדם בן
 ישראל שאול רסאל קרטי בסחור כ"י (IQR VI, 404), שנייה חיו לערך שנת ת'.
² הקיום הוה נשנה בקובץ ב' של הכתבים, סעס ראשון כס"י צ"ה
 וצעס שני אחר ס"י ק"ס לפי הוצאתנו בחדר עם האנתה הוסצאת כס"י צ"ד
 והגחתיו נס כס"י צ"ה ולא הסירותיו כמו שעשיתי עם שאר כתבים הגשנים
 בשנויים קטנים כדי שיהיה לששל ורבר השלסר על כלם.

שנאמר פה לכם לעיל אל תסילו דבר מכל אשר דברנו וטרם כלות זמן העשרה כגל קומו ועלו אל המקום המוכן על האמת והשלום שם היו לאחרים להגביל ולכרר עסקיכם ותנו ככוד לתורה צוה לנו משה להיות צדיק חונן ונותן לנושה בו, ולהי קותה נפישנו כי תשמעו ותחי נפשכם או יאצרו בנוים¹⁾ ממקום קרוש יצאו אלה שהם ראויים לכרכה ומן השמיה תתכרכו עם החיים והשלום.

עז.

אל הנאון סרווינצאל²⁾ יצז בקאזאל לבקשת האלוף אוטולינג³⁾

בשם הגאונים מטה.

שמענו את נאקת האלוף ירא אלהים ושר מהריר נתן אוטולינג יצז על הלוה ואינו משלם מהחייבים לו בגלילות האלו כי רמו מירם יבקש וירא כי לא יוכל לו להציא אותו החוצה זה רוחו בקנה וזה דוחה אותו בקש יש אומר ויש דברים ואין כלי המעשה נימרים, ועל הכל נתן כקול על הגדולים האלוף מהריר קלטן מלודי והסאיארים בני קארטין יצז קריאי הערה אנשי שם כי הוא מתהלך בארץ ומכלה סרוטה מן הכיס והוסן יקר שנמצאות לאיש כמות המתכטל מתורתו אוטנתו ומחשבותיו אך למותר

¹⁾ נויס, המחבר השתמש בטלה זו וכן בסלת עמים אף במקום שסדרה

ישראלים.

²⁾ ראה סי' סיה, 5.

³⁾ רחם נתן אוטולינג, קראו האלוף, השר ואמר עליו תורתו אוטנתו, הרבין תורה בתלמידים בקק קוניאן וכו' וכנה בהיכ בקוניאן, (תני 275). אחד מן האוסרים את הסקוה ברווינו (סקוה ישראל ליו ע"ב) וזכר גם בסי פלני סיס המוקדש לאותו ענין. ריא"ס מזכירו בספרו לב האריה (ויציאה שע"ב) צד י"ח בהקדמה לתרי"ג וז"ל וכו' נסלכתי וכו' ודראני דבתר לקובי אשר נתן לו בחכמה זו כשם ברת איום התרי"ג מצות על סי הסדר וכו' ע"כ. והבנים סגנו פרק אחד בספרו כי הסימנים של תרי"ג הם סעשה אוטולינגו. מהארות אשר לפנינו אנו רואים שהיה או זקן ובקש למסע לארץ ישראל בקש יסיו דר כנראה בלודי (הקדמה לאהב שססס ואנתנו). רי אכרהם משקחל סקירי (Chieri) כתב א' למנחם השיג ליצירה: ויסקרני לשלום לסעכית שארי כסי נתן אוטולינג יצז וכני ביתו (סוכב בנחלת יעקב סי' ליו וראה שם גם סי' ל"ט). ראה אודותיו עוד סירסט III 14; סחא 46; הערות אחדות סכרסולי על שני המשפחות אוטולינגו וסקראריאה בן חנניה VII 32 וכנודו שסיינשיידער המוכר VII 113. בריואן 220 נמצא: לסוער אשר ייער לו לאשה הבחור וכו' נתן בר מנחם אוטולינגו הבחורה לאה בת האלוף כסדר שלמה ארלי. אולי היה נתן זה נכר הג'ל. ראה סי' פ"ט, צ"ד, צ"ה, ק"ח, קס"ח.

להתהלך לפני ה' כארצות החיים ארץ הקדושה לקול תתו המון תחנות
 ובקשות לא עצרנו כח למאן מלדבר בעדו אל מעכתי ולחלות סני הסארתו
 אם כדרכו כן הוא להשתדל ככל מאמצי כח להעיד את לב האנשים הגזורים
 לפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם נדיבים כמוהם יהיו מעשיהם. ואם לא
 ישמעו לקול דברים המושכים את הלב ולאשר הם מצווים ועומדים מהר
 סיני, וה' יחזק ויאמץ כחי לצוות עליהם ולהכריחם לפני כיד הצדק עד
 שיקבלו עליהם את הדין בסועל במסרות הפרעון מבלי העלות עוד ארוכה
 ומרסה לדבר ונוקי סמונא בחוקת מאריה למען יקום ויתהלך כחוץ ויהי
 אלקים עמו ויעל אל הר ה', נכון לכנו וכמוח כי לא יבצר מאת מעכתי
 מומה תשמור עליו, ותכונה ורצון טוב לתת בעד הצדק והיושר ארשת
 שפתיו ועל המסרבים יצוה עד אשר ישלמו את נשיים וגם המה חכמים
 ישמעו ויעשו ואנחנו נהיה לאדוני נאמנים כבריתו כאשר מימי עולם ועושי
 רצוני כאהבה, ולה' נשים דכרחנו מקדימים כתפלה מצעדי נכר יכונן וכמא
 כבודו ישים תהלה בארץ והיה רק למעלה וירכו ימי השמים.

עת.

לד נטורי קרתא. די להון חכמתא ונכורתא. מנהון תסתיים שמעתתא.
 יבראשם כוהר הרקיע תפארת הגאון כמוהר אכרם פרויניצלו יצז והחכם
 מהורר משה הבהן יצז בקאואיל מונסירא.
 מתחת זרועות עולם שלום! הנה זה ימים עברו עבר ונתעכב בגלילות
 ההמה האלוף מוהרר נתן אומלינג ופעל ועשה ככל מאמצי כח לנכות
 ביד החייבים לו את אשר הוא נושה כם, ובפרט מאת המטוארים בני
 קארטי יצז ועם כי ככיתו לא שכנו רנליו ימים רבים והוציא וסור כהולכה
 והוכאה לא עלתה בידו, וגם לאהר הבמחתם בשיר וכרח לפרוע לזמן
 המינבל ולא יעכבו עוד, הגה איננו רואה כל מאומה בידו עכ נמשו דאכה
 סאד על הראשונים הוא מצמער וסן יכאו להוסיף עליהם עוד אורך ימים
 ביון דרש דש לבס בקרכם לאמר לו לך ושוב וסחר אתן, ומאהבתינו
 את האלוף הגל אומלינג ועל היושר והמיב לא נעצור כח מלחלות סני
 מעכתי ככל עוז על שלומו וסוכתו היינו כי כבוא לסני בית דינכם הצדק
 האלוף הבהן הגיל לשם גיסו האלוף אומלינג הגיל לבקש מלפניהם עורם
 בקרש להוציא מידי החייבים האלה דמי נשיים ימינכם תעזור ותגן ותושיע
 לו על דבר אמת לאמתו ורק זה חסדכם תעשו עמו להחיש התכלית ולסדר
 את הקץ מהדבר הזה כמשפט מהיר ונחוץ לצוות ולפעול עי חרונים כאותה
 שעה ותיקף כמוטל עליהם יתנו לכסף מוצא כי אם כדרכו כן הוא עת
 לעשותו, כי ככר בא מועד ומועדים וכלו כל הקצין והקצין אומלינג הגיל
 אליכם הוא נושא נמשו לעשות בקשתו, ורכות מחשבות כלב איש נכון
 וחכם כמוהו למוכה על זאת נתפלל ונחלה סני מעלותיכם כי לנו יהיה

לחן רב ואלהים יחונם וינרכם ימלא משאלות לכם ויהי עמם כי יושב כשמיב לא יקפח שכרם וכנטולם המיב וכסאם ירום וישיא ונכה מאד כרוב חיים ושלום. ויניציאה.

ע.מ.

אל הגאון מויה ליב מסראנה¹). לבקשת כ"ט משה שמעיה יצו בשם רבני ויניציאה הארו אשר כלכנון חכם הרזים שלום! הלא זה האיש היקר כ"ט משה סנאליה יצו חרבה והמציר בתפלה להליץ בעדו אל מעכ"ת אהב צדקה ומשפט אל דבר אמת ומשפט כי זה שנתים ימים בקרב הארץ עבר זמן חייב כ"ט ישראל כ"ט יעקב יודא מונטיקיר ושותפו כ"ט ישראל בן ר' סיץ הייז²) ז"ל כסך אלף קע"ח מרוני י"ב דוקמי וניציאה³) הראים למרוע לו כנראה כשטר בשם ניסו כ"ט שמשון כהן אשר הוא שולח ההעתק מטנו ושאלתו ובקשתו מעת מעכ"ת יימיב בעיניו להביאו לפני בית

¹) הוא הרב הספורטס ר' יהודה ליווא בר' בצלאל בר' חיים הגודע בשם סדר"ל מסרני ובסי העם האהער ר' ליב בעל נצח ישראל ותפארת ישראל (סראג שני"ט) נסטר י"ח אלול ש"ט"ט (אור החיים No. 1017) אבי אביו נקרא אפרים (ש"ינישניידער, סאנאטשניטש 49, צד 195). ראה כ"ט חסר ה: Stein, Geschichte der Juden in Böhmen, Brünn, 62, הערה ו' Jerabek, Der alte Prager Judentfriedhof, Prag 1904, 69—70; (עם צורת סצבת קבורתו) וזללת יחוסו סר' סאיר סע"עליש. 31—33, 1905, בסטר יוסף דעת (ס"ה סראג: לפ"ק = ש"ט"ט) יש הסכמה בשטו ובשם כהר"ר אפרים וסרר"ד יצחק ב"ן חתן סרר"ל. בהסוכר סססקים וואלף וש"ינישניידער אב Rabi Iude בסראג שנוכר בכתב הסלך דוראלף סיום 17 Dec. 1697 הוא סרר"ל הג"ל אה"ס אין שום ספק כרבר כי הוא דוא. אגרה זו נשנית באותו קובץ בעצמו בסקום אחר בשנויים האלה: סנאליה (ס"ל); מונטיקיר (סנטיקיר הלוי) סיץ (סרץ) האנשים האחרים הזכרים בכתב זה אינם נודעים לי ססקום אחד. ²) ה"ר (רית ה' ינקום רטו) נמצא תמיד אחרי שם אנשים שנהרגו על קרושת השם. ראה דיוואן 243: משנה שברון על בני הייד (בן המחבר) הוכה בליל ביעור נסמ"ד יום א' ה' ש"ט"ב; לוחות אבנים 46, 52; צונץ Zur Aus dem Leben der Juden in Geschichte. 334; בערלינגער im Mittelalter², 109). כ"ט משה שמעיה הגזכר לסעלה ובכתב הבא בשם משה ביר שמעיה ס"ל וישראל מונטיקיר וישראל בן ר' סרץ (כן צ"ל בסקום סיץ) וכן שמשון כהן הגזכר לסעלה לא נודעו לי ססקום אחר.

³) ר"ל סטבע ויניציאנית. בסקום סרוני צ"ל סרוני Troni ובלשין יחיד Trona, סטבע אשר נקראה על שם הרזכס Nicolo Tron כי תמונת עליה, סטבע וזא' הוסיעה בראשונה בשנת 1472 לסמסרס (והזכס לצאטו).

דיני הצדק את אלה האנשים הגיל ולדבר על לבם לפרוע החוב הוא כי אם לא ישמעו ויחרלו חרי חלה עליהם רשת הנחש והשבעה הכתובה כשטר אשר עברו עליה, וגם אם אחיז ימנה הר' משה הגיל לדרך אחרת לבוא לידי פרעון שלא כשוכתם ובנוזקים המה יגרמו לעצמם כאלה רבות. וכיר מעכית לעשות משפט וגם יכול יוכל עד יוצא לאור הפרעון הגיל, וכל אשר יפעל בעד כ"מ משה הגיל על הצדק והיושר יהיה לנו לחן וכל הימים כפינו פרושות לה' להאריך ימיו כמוב ולהגדיל תפארתו בחיים ושלום.

ד.

לרבני קראקה לבקשת הגיל¹, יושבי על סדין החכמים יודעי דת ירין הגדולים אשר כארץ שלום!

לא זו בלבד כי אף פעמים שלש נוספות כתבנו למעכית לבקשת כ"מ משה בר שמעיה סגל אשר נתן קולו לפני חילו ולפנינו על אשר הוא נושא באיש כ"מ משה קאלאורה² מתיק דוקאמי ומעלה רובן פרע בעדו בקמביא³ וערבות. ושלא לו חשבון צדק מהכל כידוע נ"כ להטאור הנדרול כ"מ פנחס יצ"ו⁴ וירא כי לא יוכל להביאו לפרעון וימס. על ימס עברו ורבו כמו רבו ובקשנו מעלי להביאו לפניהם ולשות עליו לשלם את נשיו כרת וכהלכה שלא לנעול דלת בסני לויין ועל כל אלה לא נענית ולא נעשה רצונינו עד היום, ועתה הגה גרלה צעקתו וורכה והפציר בתפלה הגונה לשוב ולדרוש כאתו קץ למה ולכא הקאלאורה הגיל ולהשתדל בחכמתם הרחבה שיתן יד לפרוע את חובו כראוי ונכון סן יראה בעיניו ככ"מ משה בר שמעיה הגיל כי אין מרסא עיי דיני ישראל וימנה אל

¹ נשנית באותו קובץ בעצמו עם השנויים האלה: קאלאורה (קאלורה); ולשית (ולדשית); בסקום, ועל כל אלה וכ"ו (ופורעין בעד אחרים בארבה; דבה, ועל כל אלה לא נענה ולא נעשה רצונו עד היום); דגונה (ותחנינים); וניכל (ונוכל יהיה בנו כח לעשותה).

² הרב רחב הגדול שר וטפטר הראש ומנהיג מ"ה שלמה קאליהארי היה רופא סוכחה בקראקה בזמן הגאונים הרמ"א ובעל שארית יוסף והיו לו איבעה בנים והשני מהם היה הרב מ"ה משה קאליהארי שנפטר ביום י"ד הח' ספ"ד (רעמביצער, כלילת יומי ח"א צד כ"ג וכן על כל המשפחה הזאת בכלל) גם רחכס עמשטיין סוכיר בספרו משפחת לוריא שלמה קאלהרא הרופא בקראקה צד 46 הערה 4 וצד 35. ראה עוד ספלת עיר הצדק צד 31.

³ קאמביא (váltó, Wechsel, cambia).

⁴ מיעדבעד (לוחות זכרון, התצאה שנייה פראנקפורט א. ס. תרס"ד, צד 51) מכ"מ מצבת הרב פנחס הרוויץ שנפטר בקראקה י"ז טבת ש"עח. ראה להלאה סי' ר"ו.

השמאל כעש יג') וכדרכים אחרים להסרע ממנו, והדין דין אמת דין תורתנו ראוי להקריטו על כל, ואם מצוה תבוא לדינו טאת מעלי ונוכל כמח לא נחמצנה ונקייטנה כרצון וחנוה, עיכ שמינו אל המדבר פנינו לרבו לפניכם הרברים האלה לחלות פניכם יעשו וגם יוכלו להחזיר לבעליו לעשות משפט וצדקה בו ימינכם תתמוך כבוד התורה וכסאכם יהיה נכון כתיככם שלום מספר סתאום וחסד אלוה עליכם להגדיל מטלכתכם למעלה כרוב ימים ושלום.

ויניציאה אהבו מוכ והצינו בשער מששט²) השמיח.

פא.

לנאון סינצא¹) סירארה. בשם החכם סארוד⁴).

עץ שתול על סלני מים בתורה לסתח עינים חכמת אדם מאיר פני לחיים ושלום. זאת באתנו אנת מעיכ עי בעל האשה השתדלנו כנירושיה

¹) בעשי (בערכאות של נויכ)

²) עטוב ה' סיו.

³) ר' הוקיה בר בניסין סינצי רכ בסירארה רבו של ריא'ם והוא התנבא עליו שיהיה רשן סופלא (חיי יודוד). דיאן 7: לקונ כוננתי קינה היא זאת הגו על מהריר בניסין סינצי וציל אביו של סת-ר חוקיה יציו אשר לסרתי ממנו תורה שנה אחת כפירארה; שם סי' 90: מצבת קבורת אשת כמר בניסין סינצי יציו (רחל, ס'ו אב שסיד). משפחה ישנה וספוארה (ראה Jew. Encyclopedia V 381; רשימה סרביני פירארה שם 372). בקובץ שרת וסאקס כת' באספת פירדלאנר כמחצאום האויאטי כפעטערסבורג (ווינער כחלק שלישי מספי דעת קרושים צד 5 הערה *) נמצאה הסכמת דר' חוקיה סינצי מה פירארה השפח על ססק דין של חכם אחר דחתום, אורח נטה ללון כויניציאה שכיח (הוא סררים גלאנטי). עם דברי דר' יוסף ססינה (הכל בכת' של הרח סינצי ווינער שם צד 59, סי' 30). ראה עור תני 3—101; סחא 22; סי' קניב, קניב. גם אנת זו נשנה ובהעתקה ב' חסר ציון הפרשה.

⁴) ר' יוסף סארודו כא סאאלניקי (תשובות הרשרים סי' ליב, קורא הררות הוצאת קאססעל ליט א'; שני בניו שם סי' ב' וס'ה ב') לויניציאה והיה שם כעין רב אצל הליזאנטינים כי עסק בניסין (סיא, קניב, קניב) ובפריון שביינים (קסיט, רח, ריט) אשר כודאי היו ליזאנטינים שנשבו במלחמת אוסטריא עם תונרסה והובאו ליזא, וחתם גם ברמכסת ספרים עם רבני ויניציאה כגון בספר ערנות הבשם של ארקולטי (ויניציאה ש'כב בהנוספות) ונוכר עור סי' קל'ד. אטנם לא היה רב סמש כי אם סוחר כאשר כתב ריא'ם בהקדמתו לפרושיו על ארבע פרשיות דתורה הגקרא פרשת הכסף (כ"י באקסארד) חיל והוא פירוש קצר וסכורי לכל ארבע פרשיות סן התורה והן בראשית, פינחס, מסות, ססעי

ותל עלי גמר הבונה ועשינו שליח להולכה כאשר בקשוני ועתה עלינו
החובה לשלם תודתנו ונא וחסדא ורחמי למר על כל אשר טרח ומצא

לקוח מן מפרשי התורה המשטנים עשיתיו אף יצרתיו לבקשת החכם החסיד
כטוררר יוסף פארוו זצ"ל שנת השס"א ליצירה פה ויניציאה וכו' והדקדוקה
טחחלת בדברים הבאים: בהג"א ברצות ה' דרכי איש ירא ה' חסיד ובעל סעשה
החכם השלם כטורר"ר יוסף פארוו זצ"ל סארק ליואנטי מרבה במחירה פה
ויניציאה ומצליח בדרכיו איזה שנים. שנת השס"א עלה בדעתו למצוא אחי
סתופשי התורה יחבר לו חבור ופירוש על התורה לקוח ומלוקט מכל המפרשים
אמנם טובא ליחיד ומיוחד דרך אחד לברו יבואר בו המסוק בשטחו לא כדרך
סוד ולא ברמז ולא בדרש כי אם בפשט פשוט וכו' ועלי הגיה הצריק את
ראשו ושכלו לעשות זאת כי היו לו לחן ורשותי ובאנו במשרה לעטול במלאכת
הקדש זאת ותקעתי לו כפי בשכועה לעיין על כל מסוק ומסוק כל המפרשים
על התורה הגמציאים עד היום ברפוס שעלו למספר שבועה ועשרים והוא
המציא לי כל המפרים וכו' וידי אחרי אשר עשיתי ארבעת הפרשיות הג'ל
נתעצלתי איזה ימים שהעסק בכך והיה דאיש דהוא תם וישר רצוני החכם
פארוו זצ"ל בן סוחיי ומתחרש בדעותיו לא רצה להתמיד עוד בחבור ולקח מסני
המפרים ושם קץ ותתקן לכל המוסכב. אח"כ חור עליו נללה הזמן והחסיד במחורותיו
והוצרך ללכת סמה ונתיישב באססארדס ושם נפטר לעולמו עכ"ל (Neubauer,
Revue XXII 82—3; Libovitz 117—18) ספר כנל חבר ר סנחם
ביר יעקב הכהן מפרשו כי ספרו מנחה כלולה אשר השלים בעיר קריסונה
בשנת השס"ב הוא פירוש החושש כלול מסיטב המפרשים ומחלביהך (כרמולי,
העורכים וכני יונה 7). יוסף פארוו עסק הרבה בהצאת ספרים ונתן ו' סאוו
פרחים להדפסת בראשית רבה עם פירוש יפה תואר מר שמואל יפה אשכנזי
(Steinschneider, Jüdische Literatur in Ersch und Grubers
Encykl. II 28 p. 60 n. 52) בדעתו היה להדפיס את את המפר
סאמר יין הס' שומר על שתיית ינם תלוח פאת זקן שנדפס אחרי כן
בשנת ת"כ ע"י נתן שאירה (בלי מסקום הדפוס) כי בסוף הדקדוקה נמצאת
המספר סרבני ויניציאה הם אבינרור צייראל, בן ציון צרפתי יתודה סרואל
אשר נתנו לר' יוסף פארוו ובהקדמה נזכר ניכ ב' פעמים שמו (ר' ע"א וע"ב).
בהאגרת לקבלות על הדפסת התלמוד (ס' ק"ע) נאמר וכל טריה תרוסה להביא
נרבה או הלואה הכל יעלה ויבא ליד סעלי החכם הענו דחוסד כס"ר יוסף
פארוו יצו והוא אב במצוה פה ויניציאה. בקצור נזכר ענין זה גם בחיי יהודה
(נייער ס"ז ע"א). אגרת זו לא נכתבה בשום אופן לפני ש"ן בשנה שבא ריא"ם
להתיישב בוניציאה ולפי השערה קרובה לא נכתבה לפני ש"ם בשנה שקרבו
פארוו ומורינא זה אל זה ולפ"ז לסדנו אנב אורחא מן אגרת זו שבאגתי וסן
עוד לא נשלם התלמוד רפוס סאלוניקי אשר התחילו במלאכתו קודם אלל שכ"ג

בדבר הזה וסנה אל תסלתי לתת את שאלתי, ובמה אקדם מניו כי אם לחלותו גם עלי יעבור כוס של תנהוטים טמצותו עלי מצוה מאירת עינים ויסצאני נכון תמיד לעשות נחת רוח לפניו והקין קיימת לו לעוה"כ אשר בעל נמולות הוא ישלם לו שכר מצוה זו.
ויניציאה ואהיה תמים עמו השם"א¹).

פ.ב.

לרודי התי מהרד אבטליון טמורנה יצוי²).
נר ישראל אשר בו אתסאר שלום.

שות שותו עלי חכמי קין לאנטיני³) ליד מעכית האגרת הבסומח הואת. ונה הוא באה מאי תוכי וכיון דאתא לידן נימא ליה מילתא משלמי ושלום כל ביז ותיל אשר בטובו היינו וידעת כי חסצת בי. גם אנכ נרוא יבושר כי ילד יולד לי יצא זכר לעולם והבנסת כריתו יהיה יום ג' ו' אייר⁴) ה' אלחיו ירצו וינרלחו לתורתו ועבורתו ואת יראי ה' יכבר זקני משפחתו ועיני אדוני רואות בונקה ושיבה טובה אשר לכבוד מעלי והכבודה צלעתו. ואקור ואשתחזה מרחוק ואשק ידיו.
הרום רגליו נכרד⁵) ומשרתו הצעיר. ויניציאה במזל טוב השם"א.

פ.ג.

בני יצחק לזקני⁶). ארוני אבי זקני. ימים רבים עמדתי מלכתוב אל מעכזת כי מרוד הייתי במלאכתי הרכה מאר. ועתה הרוח לי הזמן פעם קמתי ואתעררד לכא לפניו בשתי שורות להוריעו כי שלום לכלנו בכרואת (ראכנאוויסין סאטר על הדפסת התלסטר 62, בדרוקי טמרים כרך ח') ואג לא נשלם אחד לזו שנים לא נשלם מעולם, באמה אם היה נרפס פעם אחת כל הש"ס במאלניקי לא היו שותקים מסנו, ראכנאוויסין הגיח הדבר בספק באסרו, ואיני יודע אם נרפס ברפום הזה כל השיס או שנשלם הדפסת הש"ס עם הדפסת שטרפסו בקושטי" (שם 63). — ראה עוד אורות ר"י מארדו תניי 166; CB-4837; סירסט 67 III; טח"א 47; א"ה 732 (טעה בסקום לידת בנו רד). JE I 537 נאמר בטעות שהיה רב באמסטרדם משנת שנה' עד שעיט שנפטר בה.

¹) שמואל ב' כיב כ"ד ואריה תמים לו, תהלים יח כ"ד ואהי תמים עמי;

²) לפירארה, ראה אודותיו סי' ל"ח 1. גם אגרת זו נמצאת בהעתק ב'

³) לאנטיני, ציל לזנטיני, אחת משלש הקהלות בויניציאה עד היום הזה

⁴) הוא וכולן בנו השלישי (חיי יהודה).

⁵) נכד, ר"ל בן אחיו (ראה סי' א, 1)

⁶) ליצחק שמהו אבי אמו בויניציאה. בשס"ה היה ריא"ס טלטר תינוקות

בבית הקצין ולטן בפירארה. יצחק היה בנו השני ונקרא על שם אבי ריא"ס.

תל וכן אני משתוקק לדעת משלום כבודך וכי. על משמתי אעמודה
ואתישבה בתורה ומלאכה, וכל תשוקתי כלכי להיות זוכה לראות פני
והזקנה יצו כאשר יהיה רצון סאת ה'.
בנשיקות ידכם. מיראה כי ליליו שסיה.

פד.

לכני מרדכי) יצו לויניציאה. בני יקרי שלום.
כתבך חצי איש וחצי עז וכלו כהמה קבלתי וכך אקראנו, כי מחציו
ולמעלה איש להיותו לשון צח ומוכ, מחציו ולמטה עז, לשון מחוכר סמך
עז וגם באו ימי הלכיכוח, וכלו כהמה כי מלמעלה ולמטה כלו מלא מעיות
כאותיות שכושים אפילו הלח כחית²) ואין צריך לומר זולת זה.
לכר זאת אשכילך ואורך שככתבך] ויס מינה כתיי וכשאתה כותב
מלת נוצרית ככתב עברית תמיד צריך לכתוב כמית כמו ויסמה, כמיסמה,
מאכארו וכיוצא כזה אמרתי לך למען תזכרנו כאשר תכתבו כסנקס הכוסיגה³)
דבר כמדומה יהי מה, עכז היה לי יקר כתבך ואל תמנע לכתוב לי לסעימים
כך בלשוננו, כי אחר המעות ילמד אדם דעת וטוב ללמוד במעות
מלמעות כלסוד. האיש אשר דברת לשלוח עי הררשות לא ראיתי
ער הנה ובעת כואו אלינו יטור שמה כבית הנכירים ואשר תתן לו יביא אלי.
צר לי מאוד על כיס סלוגי⁴) ער הלכ, ומה אעשה כי כל הגוטה
לאהבתי ולהטיב לי הוא נאסף מן העולם. אמנם כעוד יש בו הנפש תמצא
תקוה. ויהי טוב אם תשתדל ללכת לכקרו ולומר לו מצדי כי אני מתפלל
בכל יום על כריאתו. כי יש לי צורך גדול ממנו—ואנחנו כבער ומכוכה
רבה מחמת אחותך אסתר השרויה כסכנה רכה וחלי ככר מהוא רל⁵) אשר
מלכר כי הי' היודע אם אצפה לראותה עוד כריאה, הוא רחמנות עצום
לראותה כוער כמו כאיש לזהם ופניה אין לה עוד, לא תאכל ולא תישן
וקולה לא ישמע, ומה בין הגוצרים ובקק מתיס למאית מחולי זה ער כי
אני ואמך ואחך נעצבים ודואנים. הי' ירחם עליה ויחזירה לאיתנה. אצפה
כי תשיכני דבר על אגרות עכר. על אפרייהן ודקרוקיהן על ראשון ראשון

¹ הוא בנו בכור שנוהג לו ב' אלול שניא (חיי יהודה).

² ר"ל שכתב הלך בחיית.

³ ויסטינה (Anzug, öltöny = vestina) ויסטה (Kleid, ruha),
(=vesta) כמיסטה (battista), טאכארו (Mantel, köpönyeg = tabaro),
בוטינה (Werkstätte, Kramladen, műhely, bolt = botega) מלת
אטלקיות הן והמגרת צורתן ככתב הגרונ והוסתי העתקתם בלשון דגר ואשכנז.

⁴ סאגרת פ"ז טוכה שדוא אכרדם קאסיא.

⁵ באיטלקי vaiuolo, בלשון העם (Blattern, himlō) varole.

ואתה דע לך איך היום נא אלי איש אמונים והודיעני על נכון איך אמרתי להודיעך למען תתיצב על משמרת להודיעני איך יסול דבר יום יום שמה עמך.

הרעב כבד בארץ הלחם יקמן ככל יום והמעות מכיס יעומו כנשרים. תקבל האגרת הזאת מאחיך יצחק כתובה באצבע חזירים כסורח גדול כי אין לבבו סונה רק לרע כל היום, וכל העבירות נעשו לו כהיתר ולקולי כחרש לא ישמע ואני עיף ורנע מהמלאכה אשר עלי מהתלמודים והדרשות. —

תן סקודתי לאוהבי השואלים ממני. ואת זבולון אחיך תסקוד לשלום ואתה בני היה לכן חיל ועשה כאשר דברת בקביעות עת לתורה עם סוד ישרים ושמע המדרשות וסקח עניך בעסק הכומיגה להועילך לך לכרך והיי מתפלל בשלומי ובשלום אסך ואחיך ואחזיתך אשר כלם לך ידברו שלום.

ה' ינויאר השמי'.
ה' ינויאר השמי'.

סדה.

להיח אברהם קאמיאו¹ יצז ויניציאה.

אהוב ונחמד וחכיב שלום! הן לא כתבתי לך שלשים בסועעות ורעת יען שסעתי כי נחלית ונהיית ואמרתי לא נחית ארעתי לכקרת החולה בדברים שבכתב, אכן את בני יצז צייתי לאמר לכבודך את אשר היה לי לדבר בעת ההיא, ועתה בצר הרחבת לי בראותי מעשה אצבעותי ושטעי כי קסת ותעורר ואמרתי כורך נותן ליעף כח והוא יחויק במעוון ויעמידך על כנך, ובאמת נצטערתי מאוד על חליו הן מסאת עצמו הן על היותו סיבה לאיחור שיבת בני הביתה, כי לא לרצון ווא לי עמידתו שם בלי עשות ולא כלום, כי הוא יכול ויושב במל כששים ושמיים לעשות רצון חנם כל ימיהם, עכ' יהיה לי לחן אם לא תגזור לבוא בית אלהינו להרריכו כדרך ישרה טוב שיבוא לביתי בשלום.

חדשות יש להגיד לכבודך הגם כי חסץ הייתי שלא להעלותו על הגייר אמנם להיותך נמצא בוניציאה העיר רכתי אמרתי אנלה אונך אולי תחשוב ותדבר ותועיל דעת אטו כי יש ויש מה אתי נבר חכם בא מארץ

¹ נוכר עוד כפי ציג, הרופא אברהם קמיאו (Cammeo) נבחר לרב ברומה שנת שע"ח (ראה Berliner, Geschichte der Juden in Rom II 2, p. 54) ובלי ספק הוא החכם הגיל. בחיי יהודה (נייער סז ע"א) מספר דמחבר ורל: ימות החורף של שנת שס"ג הייתי בלא תלמידים והלכתי אחר רהבל מלאכת האלקימאה כי השיאני הרופא החזק אברהם דיקסיאו סעיר רומה שהיה אז בחור עם אביו סה. ראה גם Corr. J. II 218 שם קראו החכם שאבק di Camio.

מרחקים הראני לבנה בחרושה כריאה ומוכה באש ובמים
 ויושבת אצלו האבן ועשרה נסיונות נתנסית ועסדה בכולן
 חוץ מן האחרון, ותצלה לכל מלאכה) מבטיח לתת מטנה
 לחצי דרק המונקים [f] או סחות, אך ירצה לדעת אם יוכל למכור מטנה
 סך רב ואין כל זה הכל ועשן כי אם האמת בעצמו. שמענה ואתה דע
 לך אם חוכל השיבני או אם לא תאריך באתך הלום יחרי' נמתיק סוד.
 אשתי מבית זה שלשה ימים על ערש דוי הקרחת רב ואין מכלכל
 לה, והיא יושבת ענונה וכלי תשמיש הראויה, כי אין אצלה לא שכנה
 ולא קרובה, ואתה צא וחשוב אך לבי כל עמי, אך עיני אל ה' לשלוח
 לה רפואה מקדש ואתה חזק ואמץ והריעני מתי נתראה סנים. והב יצולם.
 סירארה והיה אור הלכנה כאור החמה) השסה.

פו.

ליליאני אלמרינו! יצו!

אני שלום! וכי אדבר אכרכה את ה' ככל עת אשר שם את נסעי
 ומכעי דואנ ומצו יותר על משעי אשר אעשה ננר אלהי מאשר אכעס.
 כי לולי אני כן באכע וכמונ כי עתה לא באתי לסניך, ויחר אפי על רוב
 עלבון אשר יעשה נגדי והגה יען או הייתי לאויב לך אתה ידעת כי על
 הדין ועל האמת יסרתיו חוקתי שנאתי כי רבו משעיך ואשמתוך לי אשר
 גם סמך לא נכחרו כי שמתני למסנע לך על לא חמס ותחת אהבתי
 שנאתני, ואם סוף הריסותי ידי אליך סוף ענה כך ולשוניך כחרב חדה
 אשר חרסתני ונדסתני והבאותני עד הלום להכות כאנרוף דשע מבלתי מרגיש
 חי אשר יהיה תמיד מעצור לחוחי, ככל זאת למען אכיר הגעלה יצו אשר
 מסנו ומאהבתו הניעני בלי חסרון יוכל להמנות לי הנאות
 ומובות ואותו אהבתי ולדברי הבחור כמ אוראל¹) יצו מאשר דבר
 על לבי להיות אוהב שלום ורדמו, ומצד מזני כאמור להיות מן הגעלכים וכו'.

¹ לבי דעתי רל שיש לאיש הגיל קמיע של אבן וצורתה כלכנה
 בחרושה ואינה נשרפת באש ואינה נשבעת במים (ובדאי כונתו שגם מועלה
 כנר. אש ומים) ותצלה לכל מלאכה ומסכן למכור הקמיעות הללו ברמים מעטים
 והוא דבר סתר ספני המכנה. בימים ההם כל העולם היה סאטין ברבוי הבליים
 כאלה והמחבר בכל הכסתו נשתקע בהם.

² ישעיה ל' כ"ו.

³ שיר לנשותי כמסד ליליאני אלמרינו במדארה שנת ה' שיך נמצא
 בריומן סי' 129. שם 51: על וידוי שהעתיק דרד יחנן אלמרינו ול והוא נרמס.

⁴ לא נודע לי מי הוא.

⁵ יוסא כ"ג ע"א (ר"ה בב"ק צ"ג ע"א)

אבקש שלום מכל אדם מעביר ראשון לכבודי לא חששתי, וחשתי ולא
בוששתי עדיך לבוא אליך בואת להודיעך כי לבי שלם עמך ומבקש
אהבתך ואם חמאתי להגביה ידי ננרך סלח ומחל וכמר כי אין אדם שלים
ברוח קצף העולה על הלב בערן רחמא, ומהיום והלאה לא תזכרנה הראשונות
ודק שלום ואמת יהיה בינינו והי' יסרום עלינו סכת שלומנו ויברך את כל
עמו בשלום.

פז.

לחכם עזריה סיקיו¹) יצו ויניציאה.

שומע לביצה²) חכם שלום! עצה שנולדה בייש שכת קדש זה
עבר בין אחד מגבירי יצו וכיני, על אכילת ביצה ומתוכה כעין המחלוקת
כאתי להגיד למעני אשר כאסוף ביצים עזובות כל דברי חכמה אספת.
תודיעני ברוח ביצה³) וגבורה רוח דעת הדין עם מי ומי משלנו קרוב

¹) הוא ר' עזריה בן אפרים מינו כעל בינה לעתים תדול תרומה רב בויניציאה
תלמיד המחבר (סימן קפ"ב 1) אשר שר שיר בשבח ספר סדבר יהודה
(בראש הספר) הגקרא כפי כל עזריה מינו (Figo או Pigo). אמנם הגבטא
האמיתי הוא Pichio כמו שפראה כתיבת כניו סיקיו. נפטר ר' אור תז תקבר
ברחינו (לי"א 131. ראה CB 746; מח"א 49) נזכר עוד סי' קניד. בספר ורע
אנשים אשר יצא לאור בשנת בסת"ר בהוסיאטין נמצאו סטנו שתי תשובות,
כפי' כיה השיב על שאלה זו: על כסה סן האנוסים סודע ישראל הירצים
רשות לשום את בניהם כוסרים וכי' שאלה האנוסים מצווים ככל אחר מישראל
לסרוש עצמם ובניהם מעבודתם וסכל האיטורים הגהלים בזה האיק נרום אנחנו
לכשיהי' כוסרים או כוסרת וכי' ע"כ. ראה עוד שם רף כד ע"ב. שם בייש
תשובה סי' כז כתב וול: דא, רוב טרחא כמלאכת הק"ק יעא סבית ומחוק
סס שא סלך ושרים אשר כעת אני סוכרח לזאת ולבא בחצריהם
ובסירותם לע בורת הקהלה הקדושה והבי' סיעוט הספרים הגמצאים אצלי
דצדיכים לענינים כאלו ובספר ספרי הנסרא על כן יהי' רברי סעכים ע"כ.
ראה גם סוכרת רכני אטליאה (בסוף ספר רעת קרושים) סי' 87 תס סי' 83. אביו
ר' אפרים מינו נפטר בויניציאה כסליו שכו (בעדלינער יסוד עולם 39, הערה
30; לי"א 130). כפי' שער ידועע (הוסיאטין תרס"ד) סי' י' נמצא כתב אחר משנת
השצ"ו, לחכם השלם כסדר"ד יהודה מינו דלי.

²) שומע לביצה בדרך ענה אסר על עצמו שיהא כביצה. כאסרם
ול אסרוה שלא נהפתחו עיניו, ועו השומע לביצה הוא חכם כי, אשר כאסוף
ביצים עזובות כל דברי חכמה אסף ונוסף על זאת לשון זה הוא כמו השומע
לביצה, ויש בו גם רמו לכתב ר' עזריה שכו תבע סטנו דסי ביצים שקבל
כמו שנראה מהמשך הענין.

³) עם רברי הכסיו ול ביצה סיו עא ספני שצריך ביצת הניד
ומי' הערוך ערך ביץ וול ניר הוא סיר וכי' ועשו כמו ביצה הוא חוק.

להכנה¹) עד כי הורנו גם גם ביצות²) ביצי אוצה לפרוע
 לפרניות³) בסם כיצד סברכינ⁴) הכיאו בעל מנורת הסאור נר
 ששי פ'ג אד ינאי כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו ובר פלונתאי
 פירש שרצונו אכילה במנת⁵) כל דבר שיהיה להם או כשר או זולת
 זה עד שיעור כביצה ביצה טובה הימנה⁶) ולדידי לא ניהא לפי לשון כל
 שהוא כביצה, ופרשתי כל דבר שהוא מתחלת ברייתו כביצה כמו אנו
 יזסוח, דג קמן וכיוצא בו ולמשל טוה, ביצה טובה הימנה ונקרב את קרבן
 אלהינו ונכביר ביצה במלין⁷) לחכמי הארץ וכלם שחקו לפי ביצתן ראמרו
 כי לא טובה הביצה באופן אשר דמיתי ואותר אנכי לכדי כביצה כי ערין
 אשית עצות בנפשי ואיני מתישב לי ואולי נוי אוכד כביצות ביצות
 המה⁸) להגיד לך באתי.

ולכן נא תבקש בסתר⁹) קינה וכיצה במקומו בסרק האמור אולי
 ויכל לקעקע ביצתן¹⁰) ומחשכתי כביצה תיכון ואומר לי ביצה ותשויה¹¹)
 אני כינה בי הארכתי סרעון הביצות עד כא רברך, ואמרת חכו נא מעט
 עד פירוש ביצות מרחוק אמנה אושן¹²) ואתה אל תאשימוני כי עזבתי נושא
 אחר והלכתי לנוע על הכצים¹³) כי ללמוד כלל דבריהם זיל ואפילו

(1) עי' מה שאמר רבה בפירוש המשנה (ביצה ב' ע"ב) משום הכנה.
 (2) עי' הגמרא סנהדרין ה' ע"ב תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו ס
 ביצים אין סכשירין ע"ב ולא פירש כי הוא החלטן שלהם והשומעים סברו כי ס
 ביצים הם כדכתיב (איוב ח' י"א) הינאה נוסא בלא ביצה (ערוך), ואולי צ"ל
 בתקום גם השני ס'.

(3) אולי כוננו שעליו לפרוע לנשים דמי ביצים שקבל.

(4) ברכות ס"ד:

(5) במנת, יש להגיה מין או לפרש מלשון מנה כלומר חלק כל דבר.

(6) הוא פירוש רש"י במקומו. בימים הרם לא היה שים בידם מפני

זרת האספסור ע"כ מביא המאמר בשם מנורת הסאור ולא ידע שבר פלונתיה הוא
 רש"י בעצמו.

(7) עשה"כ איוב ל"ה י"ו כלומר רבינו בדברים על ביצה לפני החכמים.

(8) עשה"כ דברים ל"ב כ"ח כי נוי אכר עצות המה ואין ברם תבונה

אולי יש לסחוק את המלה כביצות.

(9) מפני הגזרה הגל' המטינו בויניציאה בחדרי חררים את התלמוד

(כתב יד או נרמס) שהיה להם, על זה מוסב מה שאמר ת בקש בש"ר.

(10) עיין ערוך השלם ערך ביצה.

(11) תשויה כן כתב בכל מקום תחת תושיה.

(12) עי' ישעיה כ"ה א' עצות מרחק אמנה אמן.

(13) עי' שופטים ט"ו והלכתי לנוע על העצים.

כביצה כמה דיו שסכו במסי ירש ונקראת מסי כיצה וכע"ד
 גם כביצה טוב[ה] קמ"ל וראוי להכין כמה היא טובה,
 עכ הנו לכם דבר כביצה ולמען לא אחיה עוד מקח עצים במדבר¹) ועל
 כת למשא, לא אאריך עוד רק לתשוכתו אצמה ואחלי לאל לתת משאלות
 לךך וכל ביצתך²) ימלא והיה ברכה אתה ורועך אנשי מוסת.
 שמיסרת של ביצה³) כותב כנחיצה אהבך כלי שמצה.

פח.

למזהד משה מרמי כהן לרינו⁴) לכ חכם ישכיל שלום!
 התמהמהתי ולא חשתי להשיב דבר אל מעכז על אנתו היקה
 מימים רבים עכרו כחוכה לי כי הכרת סניה ענתה בה מולדתם כמזל
 מאדים כת כעס אף וחיסח מקרוב היה ננד[י] האיש הוא נתתי
¹) סקח עצים במדבר צל סקש עצים במדבר (כמדבר
 סז ליב ולצ).

²) ביצה במוכן ורע כמו שנמצא כמה פעמים בדברי חכמינו זל
 (קארוס עך הגל).
³) שכת כיס ע"ב.

⁴) לרינו, צל לרינו (Rovigo). הוא ר' משה בן ר' יחיאל זורטי
 הכהן, אחר סן המוסלים המקה בדוינו והיה נקרא גם רפא (משני השמות יחדיו
 נולד השם רפא—מורמו) אמנם לא הוא הגוכר בסי משכית מלחמה יד עיא
 שורה 1 בשם הרב רפיא זל כמו שסבר מורטארה (מח"א 15) כי בשנת שמי:
 שבה נרסס ספר הג'ל היה עוד בחיים ואמשר שבמקום זל צל כ"ך. בסי
 סקה ישראל (ויניציאה שמיז) לד ע"ב אמר עליו המחבר ר' יהודה סאלטרו
 זל האלוף משה בן הגאון כסודרד יחיאל כהן מורמו זל סגוע שועים וקציניכ
 שיש לו עין רק וסברה נכונה ובקי ברינים הוא בהיותו מרכיץ תורה בלאבאריאה
 היה נסי ביד קרוב לחוינו שאמר והסכים לכ"ר פדוזה ויירנה וע"ה ש בא
 בדוינו ותלמודו בידו ינדל נא כח סר באתריה לאזור כסדו עכל. בשנת
 שסיח הרפים גם הוא ספר בפני עצמו כויניציאה על המקה כרוינו בשם סלני
 סיס חותם א כ בשנים ורך כחכמה. נמטר כיס תמו שמיד (דיואן 343, ליא
 29). אביו ר' יחיאל נמטר קודם שמיכ ואמו רחל סרים סי חשון שניז
 כויניציאה. בסי צרי למש (ויניציאה שעיט) בא גם הוא בין החותמים (Soave
 Cor. Jsr. 1876, p. 149). ראה על משפחת רפא מורמו ספר העור ביב
 וכני יונה סאת אליקים כרסולי (רעדעלדיים התרכ"א) ואת המסר דעת
 קדושים ובפרט צד 145 וגם הערתנו כסי' ה' 2. אולי רסו ריא"ס באגרת
 הנכחית על עשק המקה כרוינו שהתעסק עליה כעשע כל חכמי איסליא
 ורבים וגדלים חוצה לה (ראה ח"א)

הכתב אליו ואמר לא ארצני בשעת כעסו ואמתין עד כי אפס קצף והיה
ביניהם שלום ואשיבה לו שלום.

ואשמע אחרי קול רעש גדול ועמך כמריבי כהן כי ממשה ועד משה
ככאן ואילך מוסף והולך, וכאמת לא היה טוב כעיני ואשתאה אחריש
עתה כי מרעתי כבר כלה זעם ושטף ועבר פן יחזיקני בית לשון מרבת
גדולות ולב רשעים כמעט מאשר חבה יתירה נודעת היתה מזה לזה . . .
ונאמר לקיימה כשנולדה, ואנכי לא אצתי להשיב לגדול ממני כחכמה
ובמנין עתה הגה באתי לשאול בשלומי ועוד ימים באים ואשיבה ירי במלי
דאורייתא דידהו ונימא ביה מלתא וכנן אספיק הטעם להשתחות לו ואומר
שלום נכון למועדי מצותיו. סדארה חי לוליו השמיה.

פ.מ.

לכים ישראל קוניא?¹ יצו. הולך תמים ומועל צדק אוהבי שלום.
הגיעני עד הלום כתב מאת האלופים מויניציאה עיר ההסגרי² אשר
היה ידוע אצלי מקדמת דנא בדברי עם כבודך עזו ולאשר כמעט נמיו
רגלי לבוא לרור כן כאשר ארוני יודע, וארא והגה הכתב המשוחד לי
דברים בעלמא אין בו כלל העולה לדבר למצוה נגדם, ונכ המגילה עפה
ברפוס אשר לו כהיותו כי חסן הייתי תענה ותאמר איזה דרך יחלק אור
זכה יעשה בו וסאיזה עיר ומדינה יוקחו הגערים ללמוד ומי בראש על
הצבא וההנהגה וכיוצא בו כן היו מתהלכים לכות בני האדם לעזור
ולתמוך גם אם ירחק מהם המקום, כי להלל ולשבח מצות תית לא צריכא
דכולי עלמא ידעי כי עסק תורתנו יין ישמח לכב אנוש ואיך אמר יאמרו
כל אחר אוסר לנפן עירו ומדינתו ויין חומשים ישתה בארצו, ומה לנו
ולשירה הזאת לא ידעתי מקום זו אנה הוא אני לומד כסוח בקיני ולמה
אמסה בקיני [?], אין בכל זאת מחשבתו הקרומה אל המצוה ולכבוד כאשר
האמנתי ברור וידוע לו סכל אשר דברנו יחד כויניציאה כמה פעמים כהיותי
דורש קבוע פה ככהכ הגדולה ככל יום ותל מקשיבים לקולי תמיד כל
הקיק, ואתמול כיום ש"ק הארכתי למענותי בדבר זה והעידותי בהם היום
על טוב הכונה והבחר הטקום ויושר המעורר וחכמת התורה להאמר בצירוף
רית ואמרי רז"ל אשר שמו כפי מן השמים, ואם ידעתי לו [לא] יועילו דברי
קבועים לעתים כתורה או נדבות קבועות מחמת כמה הרפתקים אשר על
הקיק יצו והעורר בהם בעלי בתים, לא נתיאשתי בעת וזמן דברי אשר
יצא מפי ישיבו ריקם בכל כל. וראיתי אני להודיע כיום דברי אלה לכבודך
על כל סבה שתהיה למען ידע כי אחרי עבודת ה' ואהבתו כאהבתי אני

¹ ראה סי' כ"ט לי' וסי' קל"ו.

² כפי שכתב בחיי יהודה היה נסגר בכל עת שסגר את עצמו ללמוד

מוכן במירארה וככל חקום אשר יהיה שמה מקומי לאלום התיק ארונני
האומגלינגי¹ נרץ אשר לרגליו² אשתחווה ולמען אחיו יצז אויש וכן יניד
לארונני מזהרד אליעזר מניצה³ יצז בשמי שלום.
מירארה כז יוני השסיה.

צ.

להר שלמה סולם⁴ יצז ויניציאה. חן צדיק בארץ ישולם שלום!
סקרת שלומים ממעלי קבלתי ויכר יהודה ויאמר צדקת ממני, אבל
אעשה ואבי שנשמים נור עלי להתראות רישיה דקרא כהתחלת סי' בית
כאורך ימים או מחמת מסודר וכלתי מסודר. האמנם יכסח עלי כי אגרתו
זאת תחא לי לקירושין לקבץ אותם על יד בכל הקורם שאוכל ואשלמה
בתורות לי, וכין כך יתוצה לקבל ממני תסוד זהב ושלום ואהבה.
החסן ביקרו מירארה יז לולי השסיה.

צא.

להח אברהם קאמיאו⁵ יצז לרומה.

האיש אשר חסצתי ביקרו שלום. אגרתו מירך ננורה ולא בא מה
המקום והחסתי ינון על ינוני כראותי כבודו מצטער על יציאתו מיניציאה
ותשוקתו אליה. ונשאתי קז כעצמי מה אעשה אני הגבר אשר שם נולדתי
ושם נתגדלתי ושם ישכתי בסוד משחקים בעסר רק הליכות
עולם אל תקר⁶. ועוד מעט שכוע זו סורים עבר שמתי לדרך פעמי

¹ הוא ר' נתן אנטולינג (ראה סי' עז, 2).

² ב"ס סי' ע"ב: וכי בערביים חשרתו: המשתחיים לאבק הליהם.

³ ראה סי' קליה, 3.

⁴ מסמחה מסוארה: בויניציאה, שמעון סולם (נמסר שסז) היה אבי
סרת שרה האשה המרוללה ע"י שירותיה האיטלקיות (רעטץ X 146; שואכע
Corriere II 157, 160, 188—196 ושם 159 על יעקב סולם). ראים מוכיזה:
לשבח בהקדמת חבורו אסתר אשר כתב והעתיק לכבודה (תני 330). וזכר עוד
משולם בר יצחק סולם (סחא 64), אבל שלמה סולם לא מצאתי רק עוד מעט אחת
בריואן של המחבר סי' 284: שיר למעלות לשלמה סולם ביום חתונתו עם סרת ריקה.

⁵ סי' 1.

⁶ דבריו אינם ברורים, מורכבים הם ממקרא סררש ומשנה: לא ישכתי
בסוד משחקים ואעלו (ירמיה סז יז); תנא דבי אליהו כל השונה הלכות
סובסח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרא הליכות
אלא הלכות (מגלה כח); והוי מתאבב בעטר תלידה (של תח אבות א' ר').
אולי כונתו ששם שחק עם התנוקות בעטר ושם לסר תוד.

לשוב לדור שם וקבעתי לי מקום בבית שארי הנשיא הצקוסי⁽¹⁾ יצז בשכר הגון והקיק מסה סכוני נם סככוני לא נתגוני להתאמץ לעלות במרכבה ישובו לאסור אותי סה שנה אחת או שנתיס ימים יאריך הסיפור בספרות איכה נהיה הדבר ומה אעשה והרת נתנה בעברי ה' [?] ולעמול להח ננר רצוני. ואתה עתה ברוך ד' אשר חננך ה' חירות על הלוחות השחרות והנחרות אם נכספה נפשך לעיד ההוא שוכה את שכותך אליה. ומה נם כי תעלה רוח המושל עליך עם כלתך הנעימה הממתנת עליך כארץ עיפה למים כי כן היו דכרי ימי הפסח אשר הייתי בויניציאה עם קרוכך חמך יצז המתרעם על רוחך, שמה תרעה ותרכץ בנאות דשא ואת צמח דוד קרוכך תצמיה וקרנו תרום כישועתך כי לך מקה כל היום ולי תהיה קורת רוח אחרי אשר מנעני הזמן לישב בקריה העליזה הזאת ישבו כה אוהבי ורעי ומגנדי יעמדו ועל כלם אתה הוא ידירי, עד אשר ינוח ד' נם לי ואשוכה למקום מנוחתי.

אשתי והילדים חנן ה' לי הגם כריאים ושלמים חוץ ממעט גרב א: ילפת אשר על פני נוסת הגערים וכלם אליך ישכרו ושמך לא ימוש מפיהם. הודיעני אם קבלת כתב בעד חרי שמעון בן נמליאל מנארגי הדר כפיטאליאנו⁽²⁾.

ושא ברכה מאת ה' פירארה יום ה' ודגלו עלי אהבה⁽³⁾ למכני השסיו.

צ.ב.

לנאון מיהריר בן ציון צרפתי⁽⁴⁾ יצז. שר צבא קרש לי: כאשר דמיתי בן היה מהאשכנזי ההוא אשר דבר לי מעכת כי כבר השתדלו ממוני הקהל יצז והיו מוציאים אותו מכית הספר כאשר כאו סיעה של אחינו ואמרו כי כפיו מלא לאמר להתהפך אל נקסם⁽⁵⁾ והוליכוהו אל בית המוסרים באופן כי כבוא עתה הבחור הלז לשאול מאתם סיוע מנעו להוציאו משם ולא רצו שום אחר מכני הקהל להמסל כזה אפילו כריכור קל שזה פרוטה כי חמירה סכנתא ולא נכון לעשות קטנה או גדולה בעסק כזה וגם כי צעק ושוע שתם תפלתו ועתה חלה פני בכתב הלזה בא להגיד אל מעכית כי מצרו לא נמנע לעשות כל האפשרות, וכן אני . . . כי שם פניו כחלמיש והסציר עד בוש ולא יכול לסבה הגזכרת⁽⁶⁾—ואין מלה

⁽¹⁾ הצקוס, צל סאלס ארו בן יוצא לנו מארת צי.

⁽²⁾ לא מצאתי שמו במקום אחר.

⁽³⁾ שיר השירים ב' ד.

⁽⁴⁾ ראה אורות חיוו חלק א' נזכר סי' ק"א, קסז.

⁽⁵⁾ נקסם (או נקסם?).

⁽⁶⁾ אם שמעו הכוסרים כי יהודי אחד גלה דעתו להמיר דתו הביאודו

בעל כרחו אל בית המוסרים בן היה המנהג בכל ארץ איטאליא.

בלשוני זולת זה רק להשתחות אסים ארצה לפני כסאו אלהים יכוננהו
עד עולם סלה. סירארה כג דיצמ: שסו מקמני משרתו הצעיר . . .

צג.

אלוף תימן להחכים ידריס כרול ונשא על המורים שארי הגאון המרומם
כמרה יהודה סאלמארו מפאני¹ יצו. מאסף לכל התכונות שארי ואדוני שלום!
ואני בכואי מפארווה לנכול רווינ² עם מעכית זה ימים מעמים
צבור יצבור [?] אשר דברנו בהיותנו רוכבים צמורים להקל מעלינו שורח הדרך
על אורות ומסתים ומלחמה מהטקה וגם שם כחוינו לא הונח לי לילה
ויום מאת אשפיוכי להטכ הסימור כזולת זה, וזה שכתי הבית לפני יתיצב
ספר תשובותי עד כי אשר מאמתי חשף [?] נסתי עד הגה מעליי
אות קסנה בנידון זה לא יכולתי להתאסק עוד ואשים עיני מסרת השכת
עד היום על הדין ועל האמת לא להציא מפי ולא מתחת ירי כלום חי
אלא כעוסק בתורה בכלהו תנאי ובכלהו אמראי לשמוע שני חלקים מהמענות
ורגני מעיו לכוא לחלות סני מעכית אם יוכל ישלח שתי שירות לכר מיסור
דרכו אשר הוא הולך בדכר האיסור לא יסריח לכתוב . . . המתנגדים
שהכלי נקוב כמטל תורת שאובה וההמשכה תיא³ וראיה הרוצה לנקות
המקוה שתקנתו בכלי נקוב או לסחות עיי איזה יהודי מסה. וישלח נא
לי אחר מן המגילות ההן אשר נרססו כי עמי היתה ושלחתיה וענותו
תרכה לסלוח על המשא.

כרוך ה כלט כריאים ואנכי וכיתי לעכוד את אדוני, ושלומות כחול
הים מזונתי לנות ביתו וממני לבנו הגדול יצו ואשתחווה בקידה ואויש.
סירארה אזי מים שטפוני⁴ השסיו.

¹ ראה אודותיו ח"א.

² כן תקנתי כאן וגם למטה במקום ירוניני כי האגרת הוואת מוסכת על
המריכה הגדולה בענין המקוה כרווינו אשר נרחיב עליה הדכוד כח"א. שלשר
ספרים נרססו בענין זה: א) טשבית מלחמות הוציאו לאור רי יצחק נרשון
(ויניציאה שסז), ב) מקוה ישראל חכור די יהודה סאלטרו מפאני מתושבי
ויניציאה. (שם שסז), ג) סלני מים (שסח) סרי משה כהן סורטו (ראה סו'
ש"ח 1). המריכה נמשכה כמה שנים ועוד לפני הדפסת הספרים הגל
הוציאו האוסרים והמתוים מלות עפות בענין הזה אשר נקראו גם לחות. למי
מוסבים דבריו, לפני יתיצב ספר תשובותי על הלוח אשר הדפס החכם מאלטרו
אמנם יותר קרוב לאמת להציה מלת תשובתו ולקרות במקוטה. הסשבית
ולרמב הדברים הגל על ספר המשבית: אמר עליו שפאס בו. דאותיות חשף
לא הבנתי, במקום מעליין אולי צל מעליית ריל שלא כתב עד עתה אות
אחת כנרון זה.

³ תיא רת תחת יד אדם.

⁴ תהלים קכד די (רמו לעסק המקוה).

צד.

אל מע"כ בני קארמי¹) יצו זרע קרש מחצנתם שלום!
 הן היום הקריב תלונתיו לסנינו האלוף מוריד נתן אוטוליני²) עליכם
 חאחים המוסלמים בני קרמי יצו על אשר הוא נושה בכם סך הגון זה כסה
 ימים ושנים וכבר כלו כל הקצין ועבר זמן וכל עדן ועדנים אשר האריך
 לכם לפנים סן השורה כאשר הראני לדעת מתוך שמרות ומכתבים שרירין
 וקייסין ולא באתם עד עתה לכלל סרעון להויל זהב מכים ועיניו מכלות
 אליכם ותקומו מסה נמש. וכעת המיל תחינתו לסנינו להזמין אתכם לבוא
 לעמוד בדן עמו פה ויניציאה כי בן הראה אותנו איך קכלתם עליכם
 בשמרות שנתהונו ביניכם ותנאי התניתם שיוכל להביאכם אל המקום אשר
 תתאוה נמשו עד ויניציאה ועד בכלל לרון עמו גם כי ירחק מכם המקום
 אם לא תסרעו אותו שם למען יבוא כספו באמתחתו ובאמת עמו אנהנו
 בצרה ע"ז כי דאבה נפשנו על צערו והן גם למען שמכם המוכ המהולל
 בננים ואשר אהבת עולם אהבנו וכל לשון תקום אתכם למשפט תרשיע
 ומה טוב אם סאו הקשבתם לקולו ולסרוע פרעות כמטל עליכם וכעת לא
 השמענו כואת, מיט לא יוכלנו לאטום אוננו מלשמוע לו על הישר והצרק,
 ז לכן נחלה פניכם בכל עוה לתת לכסף מוצא מהרו חושו לשלם חוככם כי
 זה כל חסין, ואם אין נזורים ומצוים אנחנו עליכם כנזירת נחיש להביא
 הסרעון אל האלוף הגיל. ואם יש מילין להשיבו ולרון עמו בכיד ע"ם
 התנאים המבוארים ביניכם על אשר הוא תובע מכם עד כי מושכעים
 ועומדים אתם מכה התקיעת כף והחרמות אשר עינינו ראו משמרות אשר
 קכלתם עליכם חובות תשלומין דבר בעתו. ובהגיע כתב זה לירי הגעלה
 כים . . . יחשוב כאלו יראה וישמע גם ליתר האחים אשר בעיר שם כי
 על כבוד הגיל במשא הואת להשמיע תיכף אליהם.

ואם כי חשכנו אל נכון שלא תתמהמה ולא תבואו לירי מרה זו
 רק שקול תשקלו הכסף אל האלוף הגיל כי סאו ומקדם הגריכות לכם
 למנה קרושים אשר בארץ סמעי די להתפאר, לכן נשים קץ לזכריו
 וזכרת ה' היא תעשיר ותצליח אתכם והייתם לזכרה בקרב הארץ.

צד.

אל בני קארמי הגיל בשם הגאונים מסה לקיים כתב רבני פירארה יציל)
 כא לירינו פתשן כתב הלז סמעל רבני פירארה ומרבריו לסדנו כי

¹) ראה סי' עין, 1.

²) שם 2.

³) הקיום הזה נשנה באותו קובץ בעצמו בשננים קלי הערך בסט' הבאה
 לצי' ההוצאה הגוכחית אחרי סי' קים ונסצא עוד פעם שלישית בקובץ הראשון
 בהוצאתנו סי' עין (ראה שם הערה 2).

משה הגנע ספירוד החכילה הגעשה בניכם להיותכם משליכים בכרור זיל
הבא קא מרדי לי וייל הבא קא מרדי ליה ויהיה לנו יגון וצער גם אנשי
המקום אמרו לא היה כוח קדושה ומשפטם לכן אלה הדברים הדברים על
צדיק עתק מהחכמים האלה לעילא מכל ברכתא ותשכחתא הם ראויים
כדראי ואנחנו מוסיפים כח כגבורה של מעלה ומוזכרים ומוהרים אתכם
ענפי ארזי אל לעשות ככל אשר שית שחו לפניכם בסכת הלזה ועין
שמענו שיש מכם אשר נתחייבו מחדש למרעון קצת חובות אלו והנשארים
היה נסו ודומה עליהם כאלו סקעה מהם חובות תשלומין אחרי כי לא
עליהם היה נשם נדבות לחייב עצמם עתה ורק על המושיבים מחדש לכר
המשא הזאת ודעו וראו כי לא כן הדבר ולא כך הרין כי אתם חרובים
כלכם באטורה אחת בחייב זה כמו זה עד אשר תחלקו נחלתכם, ולכן על
כלכם יעלה ויבא דברט, ודעה אנחנו מצוים וטורים עליכם כגורת נחיש
בכל תוקף להיות נכנים לקיום מה שנאמר לכם פה אל תמילון מכל אשר
דברתם ומרם תום זמן העשרה ימים כגל קומו ועלו אל המקום מוכן אל
האמת ואל השלום שם היו לאחרים להסדיר ולהגביל עסקכם ותנו כבוד
לתורה צוה לנו משה להיות צדיק חונן ונותן לנושה בו, וקוהה נאשינו
לה תשמעו ותחי נמשכם או יאמרו בניימם סמקום יצאו אלה שהם ראים
לברכה, ומן השמים תתברכו עם החיים והשלום.

צו.

אל קיק רומא¹) בשם הגאון משה ברבר כבוד שכת ואכילת נבינה של
גוים סנות צבאות קדושים רוממי שרי תמיד שלום!
מספרים כבוד אל וקדושתו ראו ראינו נלילי זהב אצבעות החכם
גזיר אלהים הרי דוד אמר²) יציו רצוף אהבה ככתב מגיד מישורים
המוכ והישר אשר הרריך כנעלים וחשובים בני קהלכם הקדוש לעשות
סייג ונדר להיות ממכניסי שכת במיהרא דמהניא לשכות בניכם כמצות
רצון חכמינו זיל להוסיף מוחל אל הקודש במרם יבוא השמש וכל מלאכה
נסבוח תהיה, ואשר על זה תוכרו לה יחדיו חכרת אנשים מלומדה לא
בציד לעלמא מתלתין ושיתא צדיקים³) זריון מקדימין הרודים בעם העושים

¹) גם ארת זו נשנה באותו קובץ בעצמו בס"י שלישי הבא לסי' היצאתנו

אחר ס"י ק"ס.

²) שלח מירושלים לקבץ נדרים ונדבות לעניי ארץ ישראל (ראה ס"י ק"ז).
השלוחים הללו היו בימים הדם גדולי הארץ ועשו לפעמים לא מעט תקנות
מעולות בקהילות חצוה לארץ ורבי דוד היה אחד מברגולים הללו כנראה

סאנתנ:

³) סוכה אר.

כמלאכה סמוך לחשיכה—ונשמע וישמח לבנו אשרנוה וקיימנוה כרחוי כתשכחות
 והוראות כי גם פה לא עשינו מאומה מאז מעולם לסנות ערב וכעוד היום
 גדול עת האסף המקנה והמקח והממכר בכל הקהלות מזה וכוזה. אשכנזים
 הלוועים וליואנטימים¹) צוחה ברחובותנו קול קרא ומדבר סנו דרך ימי המעשה
 להכרית עולל סחוץ ובחורים מטלאכתם ושכתו ולא ימצא מאיש ועד אשה
 עד יונק אשר לא יקום לקול ההוא ולא יצא חיים במחמו לבלר נקולמסו²)
 בי אל בית התפלה יעלה ויבא כל העם מקצה ססק חשיכה אין מתעסקים
 כוראי ומרליקין את הגרות ומוטגין את החסין בערב השמש לא אץ לבוא
 ולא וו כלכד כי כל מאכל אשר יאכל אם לא יובא אל התנור שעה אחת
 קודם הגיל לא יכנס עוד כתוכו אם מעט אם הרבה ויכלא העם מהביא —
 הן כעונותינו נותרה בת ציון כסכה בחרם³) ריקנית טן המצות נתרמינו
 ביום צרה, לכד זה נשאר לנו סיתר הרפאים סתנה טובה כבית ננויו ושכת
 ישמה כבר שמוה נוסרים לנאולחנו אלמלא שמתו ישראל יסתי שכתות
 סיד ננאלין⁴) אשרי שומרי ערותם ויישר כחכם ששפרווסם⁵) סשיעתו
 ותשימו העקוב למישור.

ואולם תחי נפשכם לעד נצמערנו כביר לא מוער כי שמענו את
 אישר הוביש—מי שהיה—את סנינו והביא סער וראיה סמנו לדבר עכירה
 היא אכילת כנינה של נוים, כי אמר עלה נעלה גם אנחנו כזה ולא הורישנו
 אותה כי אכול נאכל אותם ויש ויש אתנו דכים סקהלתנו לא נזדרו כהם.
 אי לזאת נאמר יסכר סי דוכרי שקר כי הוציא דבה על קהל ה'
 הן לא נהייתה כזאת סאו ומיטי קרם, ועד היום לא נמצא נוהג קולא
 כרכר זה וקמן נורול נזר סמנה כככל יתר סאכלות אסורות נכלה וטרסה
 וכשר סגול אתנו ולחוטרא עכדינון סאשר נגלה לנו, לולא אם יסתר איש
 כמסתרם ואנהגו לא נרע מה נעשה, כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות⁶)
 והגסתרות לה' אליקינו.

אמנם כגלוי המישפט לנו, ומאת מעלתכם תצא תקנתא לחוק את
 כדק נלותנו זאת ססה ומסה אשר נתמלאה כולה בקיעים, וכאשר החילותם
 לרהאות את גורל ידכם החוקה לעבודת אליקים כן תרכו וכן תעשו, ולמען

¹ שלשה קהלות הללו קיימים עד היום הזה בויניציאה. הלוועים הם
 הקראים איטליקים.

² משנה שכת א' נ'.

³ עשהיב ישעיה א' ח' לטי דרך המכבר לשנות ע"י אות אחת טעב
 הכתוב (בחרם=בכרם).

⁴ סתנה טובה. וכו' שבת י' ע"ב; אלמלא שסרו וכו' שם ק"ח ע"ב.

⁵ ש ש ס ר ת מ, צ"ל ששברתם. שכת סז ע"א.

⁶ כ"ב ק"ב.

לא יהי עוד כתבנו זה יהב חכמתא לכימינ' נקצץ בנתיעות² הדיבור,
והי ישלח עורכם מקודש לעכרו כלל שלם ונפש חסצה כשלוטמס.
על הכתב

גילות עליות בני עליות נכורי כח עושי דברי ה' כאמונה ראשי
ימנהיגי קיק רומא בצלם אורם כאור החמה לכולם שלום!

צז.

אל הגאון מוהרר מנחם עוריה מסאני¹ יצו.
המתחיל במצהה מטרומ שכתו על שקל אנשים נכסף רעכיר מארבה
עשה [עצה?] לאדם רם ונשא ואם מצער הוא, לו יאתה תהלה כי גדול
המצוה ממנו ומאתו נליתי אחן הרי אליה⁴ יצו מרצון מעכית ונשמע
פתנם המלך והשיב לי כי בראותו המלאכה פשה ורכה והוצאה יתירה
מהעולה על רוחו, עכ אין דעתו נוטה להמסל כה, מצורף לזה כי הוא
סבורר לשום לדרך פעמיו עתה ולא ישוב אולי עד זמן שני ירחים, והיה
אחרי אשר יסכים ה' על ירינו להרפים החיבור אם יחסוף מעכית לתת
לו מאתים או שלש מאות מהם כסף ישקול כאשר ישית עליו כערך
קרוב . . . ובכן דברתי עם כבוד וואני דנארו⁶ וכי ד' ישראל ופרוני⁸
אשר התפארו עלי לעשות מהם אלף בנייר טוב וכאורך הידיעה⁷ מסכירות
ויפות ולכל הפחות אמרו לי תעלה ההוצאה טיב סקורי⁸ כי האותיות

¹ לכימינ, צל לחכימין עיפ דניאל כי כיא: יהב חכמתא לוחימינ;
² עיפ הברייתא חגינה יד עיב אחר קצין בנטיעות וכן יש לדגיה
או בנתיבות.

³ סי' ו' הערה 1. — לפי העתקות אשר לפני עיני נמצאים הארבעה
היסנים מצד עד קי' שתי פעמים באותו קובץ בעצמו.

⁴ אליהו אשכנזי הגוכר באגרת הבאה קבל עליו להרפים החיבור וכאשר
שמע כמות ההוצאה נסוג אחר, ריאים סודיע זאת להמחבר ושואל אותו אם
רוצה להרפים מסרו על הוצאותיו. אליהו בר' אליעזר אשכנזי הוציא זבחי
שלמים פי' על סדר ההפילות וקדושה ותקיעות של ריד, כד עבודת יויכ לרם
קורדוכיו וכד סלקות כמנהג חסדי אי' (לובלין שצ'צ, אוצר הספרים אות ד
39; CB. 3242), אביו הרופא ר' אליעזר בן הרופא ר' אליהו דר בוניציאה
וזהו לו ריב ועסק עם הרב שמואל יהודה קצינאילכוניין ועוב סקום שושבו ובלה:
אף ימיו בקראקה (פירסט 62; 1; סח'א 4; אור דחיים 418).

⁶ הוא הארון בעל בית הרומס Giovanni di Gara שררפים ספרים

רבים.

⁷ הוא המגיה בכית הרומס הגיל (ראה צונין 258 Zur Geschichte).

⁸ אורך הידיעה = folio.

⁸ סקודי מסכע וניציאני (Scudi).

נרולות כן ידמה וכן יסרוץ כמות הגייד עם ביאר כי אותו תוספות
המתחיל בפרק לפני עדיהן יבא בכתובת רמ"י) קמנה כי כן משמטת
לדעת, ועל הדגחה אם טוב אני בעיני אעמוד על המצפה בכל כוחי על
צר היותר טוב וההתקפה מוסקד כירי.

יכאו נא דברי מעכ"ת וכברנוהו יגזור אשר ויקם לו כי מאז היותי
נכסף נכססתי לזכות לשרת בקודש וזרת מעלתו, ואם כי חזמן השסילני
עד ארץ ומרם באתי לכלל איש הי ענה כי והרע לי חסורי
סחסרא והכי קתני בחנתי כאשר המה ישמחו ויעלצו לשרתו ולכרך כשמו.
וכפי סרושת השמים יכונן כסאר מאז ינדל אלהים חי וישתבח בקרב הארץ
תמיד עם החיים והשלים: ויניציאת הדום רגלי מעכ"ת רצויה [?]

צ.ח.

להגיל גושנסקא ריזן עילאין שלום!

לו כסרר דברתי את אשר דבר אלי האיש סהר"ר אליהו אשכנזי
כרבר סדר העבודה²) איך נסוג אחר סטנו והדעתי לו כמות התוצאה
ואיך יבא החכור כרמותו בצלמו הכל כתבתי באחכה לכת בשבוע העבר
והאמנתי כי הגיעה האגרת לידו—עתה עיי שליחו קבלתי אגרתו זאת
השנית ועמה היו שני שליטי¹) ולא חסצתי לקחתם, כי מהם ירדתי

¹) רסי צ"ל רשיי.

²) סדר העבודה כון אל סדרי עבודה לתמידים ולמסאים . . .
נדפסו חמישית ויניציאה ירשים לפי צעדנער 529 בשנת שניו; לפי שמינשניידער
CB. 6342, No 6, בשנת שין. אגרתנו נכתבה בכל אופן אחר שין כי המחבר
סרבר מאשה וילדים ואלה לא היו לו לפני שנד כי באותה שנה נולד לו יצחק
בנו השני, אמנם יש לשער לנכון שאגרתנו נכתבה בשנת שניו כי הדס עשרה
סאסרות אשר התעסק ריא"ס בדרססו יצא מסכבש הרפוס שניו (CB. 6342)
No 11; צעדנער 530) בשנת ברכה עד בלי די בבית דנא דגזכר באגרת
הקרומה (ובטעות דגיה Wolf III, 696, Nr. 4 את Bartol אשר רסס את
שנת הרפוס לנכון שניו) ואין ספק ברבר כי הרפוס לא נמשך יותר משנה שלשה
כי דרכם היה למרר להשלים המלאכה בחדשים אחדים.

³) שליטי הם סקורי כמו שסמורש בראש אגרת צ"ס. מסבני זה
נקרא גם סנן כמו שגראה סרברי רי יהודה מוסקאטו בספרו נפוצות יהודה
דרוש כיא וזל שם: ודעו והאו גריבי עטים: אסמו עם אלהי אכרדם מיני
ארץ סאר נעלה, רצוני כי כאשר הזהבים הנקראים סנינים הם
עולים לכוה להשלים רצון ה' הוא באסת דבר נעלה סאר ע"ב והעיר על זה
אספעלכוים (סאר תולדות דג' רי יהודה מוסקאטו דרואכניש תר"ס, צד 82)
שדרורש רמו, על המטבע האיטלקית שנקראה בלשונם (Scudo) עיש ויון
הסנן של מושל המטבע כוי.

לסוף דעתו לא היה תחלתו כמחשבה להוציא רק ארבעה או חמשה דוקמי¹ ואולי אחרי אשר ידע כי לא יבא סחות מייב דוקמי יסוג אחר ימינו, לכן אמרתי אני אצפה לתשובתו אחרי ראותו כתבי הראשון, ואם יסכים להכניס בעובי ההוצאה הנני מוכן להתיצב על חעבודה וכל אות נפשו החשובה נמלא לא נוסף ולא ננרע הן כרמות החבור והנהתי, ובכל זאת הנני שולח לו אותו הנניר המתחיל בסרק לפני עדיהן כמצותו, ועיני תלויות אל אשר ינזור אומר כאשר יראה יגיר.

ספר תורת משה²) להח' אלשיך זל עורנו סה אתנו וערכו אי דוקמי בלתי קשור, ואולי אשלחנו עיי הלוח בא, כי אין מהם אצל המכר זולת שנים או שלשה, והוא שאל מאד מהחכמים, וכמרם ילך ואיננו אקנה אותו ואשלחנו עיי האיש הלז, וכמה רצוני בהדפסה הלא ירוע למעכת בי כל ימי הייתי מצמער ומשתוקק להדפיס ספרים הרבה אין קץ, ואין איש שם על לב תשוקה זו כמוני, כי קוטה נפשי והחלתי להדפיס קמח שמיצתי סני בעצמי ממש, כי ישנם כרעתי סורים וסבוכים רעם סחבורים³) . . . אשר אם יתנני הומן מעמ השב רוחי הייתי נותן קץ ותכלית לאשר החילותי. אמנם נל המלאכה אשר לפני והילדים אשר תגן אלהים את עבדיך לא ינחני אף שעה קלה לעיין ולהבין ולהורות, לכן ער ישקיף וירא ר' משמים להוציא ממסנר זה נפשי אשר עם היותה מלאכת שמים מצאתיה ראיתיה מנע נמור⁴) . . . אם לא רוח ממרום יערה עלי להזיל עלי רסיסי מל חסרו ואמתו כאשר דבר, אם יהיה דבר אשר תשיג ידי טובה ממנו אכיר ולו אודה ואהלל ובתוך קהל וערה אהללנו המיכה ה' למוכים ולישרים ולעמרת ראשי תהיה הורך. ואורך ימים ושנים.

צ.מ.

להגל.

אחרי כלותי לכתוב היתה לי ערנה קבלת תשובת מעכת וגם בא לירי החמשה דוקמי שלוחים מאתו ולקחתי גיב השני שקורי הראשונים — אכן קיתי לשלום ואין טוב כי לעת מרמה ממלאכה הוא עתה להמדיס,

¹ אוצר הספרים אות ת' 157.

² אגרת זו נשנה באותו קובץ בעצמו ושם כתוב. סורים סבוכים במקום סורים וסבוכים רעם סחבורים . . . המלות הללו אין להן פתרון גלוי לעין כל שיש להשלים סחבורים שונים ובמקום אותיות רעם יש להגיד רבים במקום. סורים סבוכים יש להגיד לפי דעתי ספרים ו חבורים, לפי הדגרות הללו תהיה הגוסחה האמיתית: כי ישנם כרעתי ספרים וסבורים רבים סחבורים שונים.

³ כונתו שאין לו סנאי ספני הילדים אשר מלמד אותם ומומטר עפרם בבית.

כי יצאתי לקראתו לשחר סניו ואמצאנו ובקשתי ממנו להתחיל כמצוה
והראני את נוהו ובית הדפוס ריק נכוב לוחות, ואין איש מאנשי הבית שם
כבית מהעשים במלאכה, ויחד עם הזפירוני¹) נשארנו בהסכמה לכל הקודם
שיהיה עשרה ימים לתת ראשית לדבר בעיה — האותיות יהיו מאושרות
ומכות מאד שנדפסו בהן בחדש הצ'ר²), והברך הרביעי לא יהיה כי אם
ארוך³) ועל הכל נשתדל למלאות רצון כית בשוכ המדפיס לאיתנו הראשון
אני בעתה אחישנה אשר יהיה לסי דברי המדפיס כאשר אמרתי ברצון ה'
" ימים או מז למותר.

כך יקבל מעכ"ת הגייר אשר שאל ויעבור עליו עינו וישלחנו ואחר
יורסם ככתב רשיי קמנה כאשר הודעתי כבר, ולעת המעשה אשמור חק
ככל הן בנייר הן בריו הן בהוצאם כיד ה' המובה. — ספר תורת משה
לא רצה השליח לשאת אותו — אין עוד מלה בלשוני כיא לחלות פני
כבודו להחזיקי במספר משרתיו הקטנים ויהיה ר' אלקים עמו ועל כמעלות
החיים והשלום כעבר האמור⁴).

ק

להגיל. רישא דרהבא, עין הברולח שלום!

שתיים זו כתבתי והודעתי למעכ"ת כי עד הנה עזרנו ר' לכוא עד
תכלית חסגנו ותשלם כל המלאכה מס' ע"ב) תסלה לאלהים ודוד ודוד
לכושה ככל מכל לפי ענית דעתי תאוה הוא לעינים ומנוקה משניאה,
וכאשר יוכל הרואה לראות מהדף אשר שלחתי תחלה במלאכה ומסוף
המעשה ועתה אדוני בעל הדפוס דוחק אותי בעד השארית הראויה לו
מפרעון, ואין סיסק בידי לתתה לו, גם זאת דברתי כבר למעכ"ת כי הוסיף
על משכורתה מאשר אמר לי מקודם, ומדבריו למרתי ירצה בין הכל כמו

¹ הזפירוני, כן היה נקרא בקצוד ר' ישראל זפירוני הגובר למעלה בסי'
ע"ז 4, בנו אלישבע הזפירוני נפטר בליל הרשענא רבא שנת שעיר (לא 147).
² שנדפסו בהן בחדש הצ'ר, אין ספק שכונ לספר צמח רוד
להרופא רוד סמסמחת התפחים (De Pomis) שנדפס בוויניציאה שמו ע'
המדפיס נארא (di Gara) אוצר הספרים אות צ' 185 No; CB. 4841.
³ אולי ר"ל Folio.

⁴ האמור אולי צ"ל האמור (יהודה אריה ממדינא).
⁵ מס' ע ראשי תיבות סדר עבודה והוא חבור הדמיע סדר עבודה רבה
ונוטא לתמידין וסוספין של כל ימות השנה, נדפס עם סרודי תפלה משנת שמיני
והלאה הם לכרו דפוס וויניציאה שיצ' 8 (אתגר הספרים אות סי 146). באמת
בא ריאם בשנת שמיט לוויניציאה ונר שם עד ה' תמו שין וחוד לסונטניינה
וישב שם עד כמ'יו שני. ראה סי צ"ח, 1.

מז סקורי. חלוצי היא לפני מעכית לשלוח לכל הקודם מותר שלו ולסדר עלי מה לעשות מהנותרים כי כדבריו כן אעשה ולזאת אעמוד על המצפה בתשוקה רבה. וכנשיקות ימינו הגאדרי, בכריעה והשתחוויה אצא ואומר שלום.

קא.

אל הגאון מוהרד שטואל דאל ויקיני¹) סירארה בשם הגאון ר"י זצ"ל²). אור עולם אוצר חיים שלום!

דברים שככתב בית ראתה עיני ותכן מה שמבקש ממני להנכות מן הבחור כמ' לאודריא ריאטי³) יצז סך אשר הוא חייב אל קוסת ת"ת משם, ובודאי אמירה לנכוה כמסירה להדיוט הגורד אל אלקים אל יאחר לשלמ — האמנם עדין גר ותושב הוא עמנו וראשו ורכו שם עמכם יוצא וכא לפניכם כל היום ולא ארכו הימים אשר היה שם ולא ירעתי מדוע לא הצלתם בעת ההיא מידו כהיותו לפני כעיה וכמקום הראוי, ולי איך יאות לשלם כעזו ולקרוה לו ולהיות ביד ומל"ת⁴) כ"ד להזרע מנלימא דעל כתמא עם כ"ז לא סמרתיהו בלא כלוב לתת כבוד לר' ולכבוד מעלתכם כי הביאותיו לפני זנב דמו הגה נדרש באזהרות רכות ודברים כדכונת. ואף הוא השיב אמרים לי כי יכתוב ידו לאחיו שם סירארה אשר שלם ישלם את נדרו לכל הקודם ולא יעבור ואמר עם הספר לתתו לי למען יכתבו רכריו — ער כאן כרתי היות מקום שירי טנעת, ואם היוצא מסיו יעשה ויתן לי הכתב כטרם הרצים יצאו דחוסים אשלחנו בתוך אגרתו זאת ואם אמת

¹) דאל ויקיני, צל דאל ויקיו ורוא הרב שטואל בן סהלאל dal Vecchio שחבר כסה ספרים (ראה אוצר הספרים אות ה' 195, ובסרט מח"א 68). ר' אברהם ריל ויקיו ב"ד שבתו סדוקנים רב בטאנטווה שעה—ת"ב נזכר בקובץ כי בסוועאום האויאטי בפעטערסבורג (סריא בס' דעת קדושים צר 40, ס' 2).

²) הגאון ר"י הוא דרב שטואל יהודה קאצנאלכוניען; כן חתם בכל תשובותיו (איינענשטאט, דעת קדושים, סטרכונג תרנ"ז—תרנ"ח, צר 82), אבל ריא"ם שהיה כנראה סוסרו לעת זקנתו קראו רק בשם ר' יהודה. ראה ס' ס' 1; ס' 2; קיא 2; קיד 1.

³) לאודריא ריאטי מסשפה ישנה וספוארה. כלוח יחוס ריאטי (Rieti) אשר העסד רינער (Geschichte der Juden in Rom II 74) לא סצאתי שם לאודריא, אולי נקרא בשמו העברי חגניה או חוקיה שנוכרים שם זנב בסודא 54. חוקיה ריאטי הוציא בויניציאה שעזו ספר מסלי שלסה עם העתקה איטלקית (BC. 68 n. 418; פירסט III 158). יצחק ריאטי נזכר בס"י קל"ח.

⁴) וסל"ת, צ"ל ושליח.

ידבר לכל תכלה יש קץ גם שם לא יונח לו כצאתו וכבואו — והאל
יענה את שלום חן וכבוד יתן לו בכרכת שמים מעל ושלוש.

ק.ב.

אל בני קארמי יצו¹).

אתם ידעתם את נפשו החכם הארון אביכם ונפשו אחיו האלוף צרורים
בצרור החיים שהיתה רחוקים וקשורים כנפשי כשלהכת הקשורה בנחלת
טרוב ארבה וחובה ומה גם עתה אתם גם אתם² זרעם אתריהם אהבתי
אתכם כבנים הנולדים על כרכי אשר לזה גדולי כבוד הייתם כותם
על יד ימיני ועל לוח לכי חקקתי, וכאשר לקחה אוני שמץ ממנו מן
הדברים אשר יולידו אפילו בפחות משפחה לא אוכל להתאמץ ועצור במלין
והנה כאשר שמעתי כן ראיתי מודעה יצאה מאת האחים בני האלוף דורכם
זיל בדין ודברים אשר בניכם וידעתי נאמנה אם לא תאכו ושמתם לקום
ולכוא לקץ ותכלית חלוקת נחלת אבותיכם זיל כי תצא אש המחלוקת על
חוצות ויאכל גדיש ותסארת ביחכם הקמה נקומתה וצביונה³ ועכ"פ סוף
סוף אי אפשר להשפט ודחה דהיתם אותם לימים רבים מרחי אל דחי
ולגנ—ועתה בנים שמעו לי הנו לכם אנשים כלבכם יריב⁴ ויסטרו
בניכם באהבה ואחיה וכבוד של הכית הזה יהיה עלין ובמקומו יהא מונה
ולטה תחראו בפרסום בין בדי [כריני ישראל] בין נראה שלא כרת ולא
יאות ליקר תסארת גדולת המשפחה — ולהיות נכון לכי ובטוח כי קול דברים
אתם שומעים בפרט מאודב מדר לב כמוני היום כאכ את בן ירצה השיבותי
אתור ימיני טכא כנוירה, שמעו ותחי נפשכם, ועושה שלום כמרוטים יחוק
במעוזכם יעשה שלום בניכם חיים כלכם היום.

ממני ומאתי יצאו הדברים סי הסוכר אליכם, נרצע לאהבתכם.

ק.ג.

מסיכות הרבנות למהרר שלמה מלוג⁵ יצו.

כי עוף השמים יולך את הקול הולך וחוק הלא חכמה תקרא בראש
הומיות עלי דרך כי איש אשר רוח אלהים בו עת ממרום יערה עליו לא
יוכל להתאסף מלהריק כרכה לזולתו על כל יודעיו ומכיריו. גם אנחנו
כאזינו שמענו טוב שם משמן טוב שמע סכ"ס אשר תורת אלהים בקרבו
ומאו היותו לאיש לא שש מתוך האהל אוהבי שערי ציון המצוינים בהלכה

¹ אולי נכתב גם אגרת זו בשם האון ר"י. בני קרטי סי ע"י, 1.

² קרושין ט"א ע"ב.

³ ר"ה י"א ע"א.

⁴ יריב, ציל ירינו.

⁵ לא נודע לי סמקום אה"י. לנו הוא שם מקום (Lugo).

ותדבק נפשו כרינה של תורה פרמיה ורקדוקיה עלה מאד כחלוניה כא
 בארמנותיה עד כי גדל והשיג כל דרך וכל סיג כסף מהר בלי סיג
 ומסתחות הפנימיות והחיצוניות נמסרו לו והריתו ביראת ד' קנה לעצמו יתר
 שאת ויתר עז כארי יתנשא. ואולם מחמת רום מעלתו מרוח ענוה יתירה
 דאית ביה היה לו כמות עינים לא ידע אנוש ערכו — לאיש אשר אלה
 לו קמנו ונתעורר להסיר מכישול מדרך רבים למען ידעו כי נראה אליו ד'
 ויהיה קדש ה' מכוון להגדיל תורה ולא תהא מונחת בקרן זוית לתת לו
 שם כנדולים ולהכתירו בכתר תורה ומעתה השכמ ניתן לו ואת העם יורה
 וירין לאסור אסור וכדיני ממונת יסמוק ובין קודש לחול יכריל ויביאו לו
 עסק במיב ניטין וקדושין וחליצות, וכל הבא בידו וככה יעשה לאיש תם
 וישר ירא אלהים יטפוש ויזכח לנרות ולהחרים כמי הומן והשעה וקראו
 לו שם חדש אדוננו מורנו ורכנו מוהרר . . . ולא זה היום החלנו מעשהו
 ומהיום ראוי למעלה זו כי אם בשכבר הימים היה הנגן לכרכה זו אלא
 שהיה כורח מן השורה ומש מר¹) כר' זירא ויתחבא הארס ואת כתו מפני
 השם אשר לא רצה ליטל², ועתה נעתר לקולנו ולא נסוג אחר לבנו
 ארחותו ארוחת תמיד יקה, לחמו נותן מימי נאמנים אליו עמים ידרושו
 וישינו ארחות חיים גם הוא ירעה וירכץ שה סוורה ישראל עד בא רועה
 נאמן אשר לו יקתה עמים ולא יארכו הימים ויהיו עינינו רואות אמן.

קד.

לקונסמאנמינה להיח שונצין יציר³) מצד הגאון ר' זיל.

כתמר ירח ארו אשר כלכנון שתול על סלגי מים שיאישיו וענפיו
 מרובין וצלו צל נאמן, תחתיו ינחו יניעי כח מרומם על כל ברכה כהיר
 הוא בשחקים נזור ומקים, כהלו נרו נר מצוה ותורה הילך יאיר עד נכון
 היום לב חכם לימינו ככל סינות שהוא סונה האלקים יענה את שלומי יהי
 אלהיו עמו ויעל כמעלות הרמות והגשאות והגה רק למעלה ירום ונשא
 ונכה ועשה סדי תכונה וכל אשר יעשה יצליח!

¹) ומש מר, צל ומיטטר אנדררין יד ע'א רבי זירא דהו מיטטר
 למססיה.

²) מוכב מן הכתוב כראשית נ' ח' ויתחבא הארס ואשתו מפני ה'
 ומן אסר דרל לא כל הרצה ליטול את השם יטול (ברכות סז), לפי אול-
 יש להגיה במקום ואת כתו ואת ביתו (כיתו זו אשתו).

³) דרב שמואל כר' ידושע שונצין מוכב בשורת תורת אסת (ויניציאה
 שציו) להרב אדון ששון כסי' י"ט תחת ערות אחת משנת שני' ונוכר בקרא
 הדרות (הצאת קאסעל בערלין תרסיו) סי' ע"ב ומיב ע'א. — דגאון ר' (ר' יודרה
 קצינאלבייזן סי' ט', I).

זכרתי ימים מקדם כי זה כיד או כיה שנים נכספה נפשי לתאוה
 ואת בני אדם בקשתי וחליתי בכל עו להשתדל עם מי שיהיה מן חסרתמיס
 היושבים ראשונה במלכות מנרולי שער המלך משם יריה לדבר באוני
 מע"כ הכאיאלי¹) העומד שם לשם מלכות השרדה מסה יריה לכתוב יושר
 רכרי רצון אל השרים האלה לתת את שאלתי חן וחסד אשר היא היתה
 ל שנות²) ולהעמיד בשמי ובמקומי תחתי כסינסאריאה³) אחת אשר נתנה
 לי כבר עוד כחיים חייתי לאחר מניני או נכרי ויקרא בה שמו למען אניחנה
 לאדם שיהיה אחרי, כזאת שאלתי מעם יקר תפארתו, ועתה זה כשני
 חדשים הגר והגר לי מיכ יעקב בר משה סארינצו⁴) מסי סזרים אשר
 קיבל מקרובו כמר יעקב בר קלונימוס סרינצו איך צוה עליו לאמר לי כי
 בקשתי ושאלתי תצא לאור מהם כחצני כי השרים הוריעוני עם בני אליואק⁵)
 יצז שרצונם לעשות רצוני נחת רוח לסני הן אני נשארתי לכרי חושב
 מחשבות למה זה אמצא חן בעיני מעלתכם וכמה אוכה אורח [אודה] שבח
 ותודה לשלם לו את הקרן ולא את החומש וארע נאמנה כי מאת ארוני נהיה
 הרבר הזה סכה שביבילנו זכר לנו ולא [ולו] יקרא הלל הגדול ואשרי דאתי
 כתמניא אסי, ולו יאמר שוע וגדיב על נדיבות יעץ, לו לכרו ולהם לכרם
 ויחר כלם בקרושה אודה ככל לכב וחייב אני לכרך על כונתם הרצויה
 כל עוד נשמתי כי לא אצא ידי חובתי ולא יוח שמכם תמיד בין כתסי
 לזכרון והיה אמנת עמי זה חוסן תשכחית והוראות אל מעכ"ת כחול שעל
 שפת הים כי שם ראצית לו, ממנו מל של דוכב יספתי ישנים, גם לאין
 מססר יביא בשמי אל עמרת הוד הקצינים קרובי הגזכרים לאשר לא מנעו
 לבוא באנת מיוחדת, כי לא היו דכרים מעולם שבכתב כינינו.

¹ כאיאלו (= bailo) כן נקרא באיטלקי השר היניציאני בשער
 השלטון בקוסטאנטינה בימי הבינים (Gesandter, követ).
² לשנות ר"ל לשנות כתב הרשאה אשר לו על שם אחד מנינו או
 סנכריו (בן אחותו) או ר"ל לשנות כלומר לחדש דהרשאה.
³ סינסאריאה (Senseria גם באיטלקית) מלה שגורה במי העם עד
 היום הזה. ראה שער יהושע (הוסיאטין תרסד) סי ל"ו.
⁴ סארינצו, ציל סארינצו (Parenzo) שם מספחה ירועה. רשון
 שרינץ נזכר בריומן סי' 194 (שנת שס"ט), יהושע סארינץ שם סי' 273
 (שנת שע"ז), סארי בן יעקב סארינצו דרפיס שכיד את הטור אורח ח"י
 תחת השנת הרב שמואל יהודה קצינאלכונן (ראה עוד Steinschneider
 Jüd. Typographie 45, 58, 60). אבל את שם ר יעקב בר מסה
 סארינצו לא מצאתי בשום מקום.
⁵ בני אליואק אינני יודע מי הם.

האמנם ידוע לפני מעכית כי זה ימים מועטים באתנו ידיעה שיתכר
 אצלי כי יש בהם כמות קהלנו⁽¹⁾ זה חומרות ותקונים חדשים גם ישנים
 נחשים ועקרבים על כל אדם קמן וגדול אשר ישתדל להשיג סאת השררה
 יריה באמצעות מלכות אחרת מחוץ דבר פרטי אשר יהיה מתנגד כי אם
 צד⁽²⁾ אם מעט ואם הרבה אל תועלת הקיץ יצו וזה נעשה בכל תוקף
 ועוז מכבודך אשר הסכמות אלו ברור אצלי⁽³⁾ כי ממקום אחר יגיעו לידם
 מעלי תחונה מישרים ועם כי ידעתי אני כודאי גמור כי לא היתה שאלתי
 זאת בכלל חומר תקנות אלה יען אין בה מנרעת מאימה אל הקיץ יצו
 עם כזו להתרחק מן הביעור ומן הדומה לו כל החפצים לא ישו לא אחמול
 ולא אכסה ואם יתן לי כל כסף וזהב שבעולם לא תתקרה דעתי לקבל
 חסד כזה, כי חסד הוא וסן אהי בעיני ד' ועמו כמתעתע. לכן יהי נא
 לרצון אמרי סי לפני הדרת כבוד מעלי לסגור דלתים בעד השתדלות הדבר
 הלו, כי אסילו כבר נעשה רצא דבר מלכות פה עין, אלכה לי אל הגדולים
 מהסינאט⁽⁴⁾ יריה ואשיבה משמטי ככראשונה ואענה ואומר המוכה הזאת
 לא חסצתי לקחתה ושקר החן והבל כי עת לכנס ועת להשליך. ואתם
 אלופים כשם שקבלתם שכר הודאה מאתי על הררישה תקבלו מס על
 הסרישה ותחשב לכם לצדקה, ואל תאמינו ברע סן אומר שקילו טיכותיכן
 ושריוה אחיוירי⁽⁵⁾ חלילה לי מזה כי כונתי לשמים ואל נונה מעכית והרזונים
 בעם וקצינים הגיל לכל האופנים ינשאו לעמתם משבחים ואומרים ככודם
 לדור דורים לא אשכח לעולמים, רק יגרל נא חסרכם האחרון סן הראשון
 גדול ככורך ביתר שאת ויתר עז, וטה לי עוד לעצבים ולהמריח מעכית
 ברוב דברים ואני עניתי מאור זקנתי ושכתי או אומרה לאל סלעי לא
 שכחתני כאשר מקרה ופגע יקרה לפני לעבוד למעית עם כי אין בית
 המלך חסר כלום, עיני ולבי שם יהיו להיות מהגדול המצווה ועושה ובין
 כך אפרש כפי אל ד' להגדיל ולהאריר שלומי יניד עליו רעו וחכמתו
 תעמוד לו ונסשו אותה ותעש לו שם גדול כהיום חזה וכשמש יאיר
 לעולם.

על נבי הכתב: החכם עיניו בראשו, לכו עמים לנונה אשו, אלוף
 מגדיאל גדול שמו בישראל. כתר תורה והדרה עומה כשלמה אורה הוא
 אדוני החכם השלם המובהק ונעלה כסויה ישמאל שונצין גרו.

⁽¹⁾ כמות קהלנו, אולי צל כמו בקהלנו.

⁽²⁾ כי אם צד, צל באיזה צד.

⁽³⁾ אצלי ואולי צל אצלו או אצלם.

⁽⁴⁾ מהסינאטו וקני העיר (senato).

⁽⁵⁾ שבת סי:

קה.

בעד נלחי סימינאריאו שאמרו אל הוטמת הרוכס ירה בלכתו שם¹.
 כאור בוקר שמש צדקה ומרפא בכנפיה כהיר הוא כשחקים יסיץ ענן
 אורו ונצוציו יניחו ויניעו במקום חושך ואסלה שם יסיע ויאיר או יריעו
 כל עצי יער וצמרים עפות יפצחו רנה מצמצמים ומהגים כן האיר ממורה
 שמש יענת רום תפארת מעלתך ראש ישיבתנו יגדיל ויאדיר ד' הורה
 והורה מלך רם ונשא אשר כסאו מעל כל השרים אשר אתנו ואשר ניתן
 קרן מלכות כראשו ומעיל צדקה יעמחו אל עבר פני עכרך אשר חשך
 משחור תארם בכואך אל ביתם נתמלא הבית אורה ושמחה גם חושך לא
 יחשך ופיהם מלא שירה כים למנדול ועד קמן, כי כטה נקדם אדונינו וכטה
 נקף למעלתך על רב חסד וענוה רבה מי האמין לשמועתנו כי תבא היום
 מארמנות כבודך והיכלך אל ביתנו ודירתנו ממעון רם ונשא אל ששל עם,
 סחדי מלך חור כרפס ותכלת מטות זהב וכסף אל מלונה במקשה חורים
 וסדקים אחוז כחבלי בון, וכיקר תפארת גדולתך אל נמלים ויתושים קמנים
 ואיך נשלם די תודות לרוטמתך אחר מאלף מוכתך אשר הראיתנו לרעת
 לעכריך, וכטה יכפר פניך, אם כמנחה מתהלכת לפניהם ויריהם ריקם מכל
 טוב, וגם לאדוננו אלפי אלים רכבות נחלי שמן ואם יתן איש כל הון
 כיתו בוז יכוזו לו, כי העושר והגבור לסניך ואתה מושל בכלם, ורק מוכתך
 ואהבתך כאב את כן ירצה כרועה נאמן ירעה בחיבה יתירה נודעת להם
 עד הלום, אין כחם אלא כפיהם לכקש לר' בעד ככוד מעלתך וכפם
 פרושות השמים לאל חי לתת לראשך ליות חן עמרת תפארת שיכה אשר
 בדרך צדקה תמצאם כתר למלכות להצליח בכל אשר תעשה וכמאך יהיה
 נכון כל הימים והיה לך ד' לאור עולם ועיני עבדיך הכוסרים רואות
 ומשתחווים ומורים אפים ארצה.

קי.

בעד חכם נזיר אמרי² בלכתו בעד נרדי אי.
 על דבר נרדיכם ונרכותיכם אשר נדרתם עי ציר נאמן לשולחיו
 החכם הגזיר כי אמרי לעזרת עניי ירושלים, הלא כתכנו לכם סרמ וכלל
¹ ריואן 211 (Letterbode III, 103): אל מעלת הרוכס מרין
 גריסאני יצו בלכתו לבקר סימינאריאו ס' אנטוניאו (San Antonio) עשיתיו
 לבקשת נלח א' סרם אשר שרו אותו למניו בשמו עם אוראציאון (orazione)
 ניכ בלהיק הגה היא כתובה בין כתבי Marino Grimani.
 נבחר לרוכס 26 April 1595 וסלך עד 1605 (Romanin, Storia)
 documentata di Venezia VI 419—22) לפיו נתכ שכח זה בין
 שנה—שפיה השלטון רהה היה אודב יורדים כנזכר בס' סיד.

² נזכר ס' ציו, ראה שם הערה 2.

וסרט לימים חלטו כמוזכרים ומוזהרים כי האניות עומדות על הגמיעה, ולכן חלינו פניכם למהר ולשלוח כסף נרכותיכם ליד ה' האלוף כמרה ליד סארזיל¹⁾ נוכר וקאסיר עיז ויען עד הגה לא ראינו לא הן ולא שכנן הוצרך הח' הנזיר לשים לדרך פעמיו ולכתת רגליו מעיר אל עיר בעצמו ובכבודו לראות ולהשתדל כנבייה זאת, ועתה הגה הוא כא אליכם, עכ יכואו בקשותנו עמו לפניכם לתת מיד לכסף מוצא ולשלוח תיכף המעות אל הח' סארזיל הגל בטרם יסעו האניות ותחשב לכם חז לחטאת ופסע כי יאמרו לא נראה אלינו צער האכיונים האמללים מנקשים לחם ואליכם נושאים את נפשם, ודעו וראו כי קבל עליו הח' הגזכר לכלתי יסע מהעיר או מהארץ הזאת עד אשר ידע כי שלחנו כאמת טעות נדבתכם ליד האלוף נוכר הגל. עכ אל תאחרו אותו וה' יצליח ררכו, קיימו מה שקבלתם עליכם כבר, ודבר בעתו עת האסף הגרבות ולכת האניות לדרוכם צדור הכסף יקחו כידם והעניים יחיו את נפשם וה' המיב יגמול לכם כחסדו ורכ חסד וכרכה יהיו כקרב הארץ והייתם לו סגלה וככל אשר תסגנו תשכילו ושלום.

קו.

כתב שלח ר' יוסף כהן יצי²⁾ לר' יוסף הלוי למונטאנינה³⁾.

צדיק כתמר יסרח שלום! אני סי מלך שמור מצות אלוסי מורי אשר צוה עלי לאמר מה לך נדרם קום קרא לשלום אוהבך אשר כנסוך סן יאמר כלככו אחי כגרו כי כמו נחל ומיודעי שכחוני ובכנ הנא⁴⁾ מסי ככוקר חסוך ואמנתך רבות כרכרי סיוסים כי כשמך ינלון כל היום בני מדישנו לא נסוג אחור לכנו ולשונונו תדכר משפט להגיד כי קשה היתה עלינו פרידתך עם כי ידענו נאמנה מים כמשורה תשתה מכור עמוק עמוק, כי אם רכו מי נורות שיחין ומערות מתוקים מעשיהם⁵⁾ מה ויניציאה וגם שם ירך תנחה כתכונה רכה וחכמתך גם כחוץ תרונה סן העיר הזאת, מים על האי שופרא דחכורתא דילך קא ככינא⁶⁾ כי אשרי רעך הגצבים

¹⁾ ליד סארזיל סרכני ויניציאה. ראה ח'א וסיי קס"ט, 1.

²⁾ בדיואן 275 נסצא: נער (משה) בר יוסף כהן דרופא (נסטר) י"א תמו שיעי, שם 316: על סיק דזקנה (פילן) אם הכהנים (נסטר) נ' סבת שעיס) בני דרופא (אשת יוסף הכהן), ואין ספק שיוסף כהן הזה הוא אשר נוכר באנתנו.

³⁾ ראה סי' נ"ו, 1.

⁴⁾ איוב ל"ז ב' ודגה מסיו יצא, אולי צריך להשלים יצא.

⁵⁾ מעשיהם, אולי ציל מעיניהם.

⁶⁾ עים ברכות ה' ע"א: להאי שופרא רבלי בעפרא קא ככינא.

עמך כי היית משגב לנו וברול כברול יחד מכיין את שמענתני¹). אך טוב
 וחמר תעשה עמנו אם כאורך נראה אור משכל אור מוחש גם מרחוק.
 ובכל אשר תעלה במעלות ישמח לבנו ותגל נפשנו הדורשת שלומך
 תמיד עם כל הגלויים אליך.
 ויניציאה יום א' ס' רב לכם בני לר²) השניו.

קח.

בעד האלוף אוטולינג יצו אל בני קארמי³) יצו.

שבת אחים יחד אנשי שם המעולים בני קארמי שלום! פעמים
 כאהבה וחיבה יתירה כתבנו למעלתכם זה כמו שנה כמזכירים ומוזהרים
 ומצוים עליכם לצאת ידי חובתכם עם האלוף התיק וכו' וחלינו פניכם ככל
 לב אל תתנו דמי לו כתוחלת ממושכה ע[נ]ך כי כן דבר דת ודין הוא
 נוסף על אזהרות רבות שהזהירכם הנאון פרונציל גרז עיו ולא הועילו
 חכמים בדרכיהם כלום כי לא שמעתם ער כה לא לו, ולא לנו כי האלוף
 אוטולינג כתת רגליו עד קואל טונסירא⁴) על ס' תשובתכם על אשר
 אמרתם כי שם תהיו נכונים להסיס דעתו בתשלוסיין, גם כי התמהמה וחכה
 לו שם כיר חרשים דיקם שכ ללכת כאשר בא ומאומה לא נשא בעמלו
 כי לא כאתם ולא שלחתם ולא מניה ולא מקצתיה ויצא חנם אין כסף ותהי
 לו ההוצאה יתירה על השבח עם כל הרכבים שהדרך ממעטת, ועתה שכ
 ובא האלוף הגיל בככי ותחוננים ירכר ומבקש למען נקום ונפרסם אתכם
 כאשר יאות ככל הגלילות אימלאני אולי או יכנע לכבכם לבלתי עכור
 עוד על מצות התורה שבכתב הטה השטרות אשר ברור מללו חסרות
 חסרות אלה ושבעה ותכ⁵) — אבל אנחנו קשינו עורף סרנו מרצינו אבל
 נעתרנו לקולו גם כפעם הוות כי כבוד כיתכם נאוו בקודש עטרה לראשינו
 ותמיד אותו הללנו כל היום לחדש דכרינו כמקדם לסנים משהיד ועוד ידנו
 נסיה ככתבנו זה להזהירכם אל תאחרו עוד מלשלם ולפרוע חובתכם להאלוף
 הגיל תוך זמן שלשים יום אחרי בא לירכם אנרתנו זה כי עת לחגנו כי
 בא מעור ומוערים, וזה טסח נפש מכלה פרוטה מן הביס ואלו דברים שארם
 אוכל הקרן הקיימת לו. ואם חז לא תשימו לב גם לאותיותינו אלה, הלא
 תדעו כי לא נוכל להתאסף עוד מלעשות קו הדין על מקומו ונקים ונתעורר

¹) תענית בי עיא: ברול כברול יחד (משלי כו יז) מה ברול זה אחר

סחר את חבירו אף שני ת"ח סחרדין זה את זה בהלכה.

²) פ"ר קרח (טז ז). ר"ל רב לכם ר' יוסף הלוי.

³) ראה ס' עיו, 1; ציד, צ'דה, ק"ב, ק"ח. אודות פרונצאל ראה כ"ה 5

⁴) מקום מושב דגאן פרונצאל.

⁵) ות"כ (תקיעת כף).

בעזרת ה' בנבורים, להשיב כסף לכעליו והאמת יהיה לו קיום והעמדה, כי אם אהבת עולם אהבנו אתכם הגה המשפט לאלהים הוא אשר לא ישא סנים לאוהבנו יותר, גלוי וידוע לפנינו כי תהינה אזניכם קשוכות הפעם ולא נכא לירי מרה זו כי משרים יצא יושר ותאות צדיקים יתן ושלום.

קט.

בעד אברהם מורטירה אל בורגו¹).

הילך תמים ומועל צדק שלום! הגה זה בא לפנינו המעולה כמיד אברהם מורטירה יצו מתרעם על כבודך על אשר הארכת למעניתו כפרעון אשר אתה חייב לו כי רחית אותו בקנה והראת את ירך החזקה ככתב אשר בו הכמתת אותו ולא קיימת לשלם שמר חוכך לסוף חודש סי מימרי²) והנה עבר חודש ויחל עד כוש ואיננו רואה את כל מאומה בידו כי לולא התמהמהת כי עתה לא שכ זה פעמים שלש בכל יום ויום עומד עלינו לחלותינו לכתוב אל כבודך עז, ובכן להיות שאלתו הגונה באנרתנו זאת מוריעים אנחנו לך כי תמהר לשלם לידו את אשר הוא נושה כך וכל תאחר עוד, ואם אולי דין ודברים יש לך עמו על חובנו זה, הילך זמן עשרים יום מעת הגעת כתבנו לירך לבוא אלינו ולהניש עצמותיך ודברי מענותיך לפני המבורים, והיה בעבור כבודך הזמן הגיל וצירור הכסף לא יקח בידו ויבוא ליד כים אברהם הגיל וגם סניך לא ידאו סה כאמור אז יכריתנו הצרק והיושר לצוות עליך בכל כוחנו לעלות תיבף ומיד כל אשר הוא תובע מסך בלי עיכוב. ועתה עשה למען שמך, והראוי לאיש תם ויושר כי בן כמחנו כך עם החיים והשלום.

ויניציאה סי ומלכים מחלציק יצאו³) השמו.

¹ סמסטה. סמואר, דרב שאול מורטירה חי בויניציאה קודם שנכתב לרב כאמסטרדם, סריואן של המחבר מוכח שדר בויניציאה עוד שאול מורטירה אחר כי כסי 240 נמצאת מצבת קבורת סרת ריצלין אשת כסר שאול מורטירה. תל, ודרב שאול סאמסטרדם לא נפטר בחיי ריאיס כי ריאס נפטר ת"ח ומורטירה ת"כ (CB. 7100) וגם אחרים סבני מורטירה חיו בויניציאה בזמן אשר אנחנו עוסדים בו כנון יוסף מורטירה (למטה סי' קטז. 2), אבל שב אברהם לא סצאתי בסקום אחר. — כורתו שם סקום (Borgo) ולא נוכר שם סקבל האגרת.

² סיטיסר הוא חדש settembre.

³ סרי וישלח (כראשית לידה י"א).

ק.י

הקרמה ודידיקאציאן לכקשת כים זלמן בורדלן¹) למריה רפאל
ציוידאל²!

מחשבות אדם ותכלותיו יסכו בלכתן יעלו שמים ירדו תהומות, גם יצרי מעללי איש עצמו משערות ראשו, ולכי עונני זה כמה ימים כי דרך אנשים לי ועולם כמנהגו וזה כל אדם עשוק בדם נפש אפסוני חבלי השוא ועבוד אלהים לשקוד על ראשי שערים המצויינים בהליכה אחר הבצע נמשתי אלוף נעורי אתה ארוני-רם ונשא. הר גבוה ותליל לא אשכח לנצח ותורתך בחוך מעי ולכי יחיל בקרבי כתוחלת ממושכה תמיד לעשות אות על התורה ועל העבודה למענית והן היום הקריבו כליותי ללכי טומה תשמור עלי לעשות כונים למלאכת השמים ירח למוערים מניב יודעים יתהלכון למצוא חיש קל רנעי המולר יום השבת ויום החודש יפתח, וכאשר הראתיהו לעיני מאהבי המה רמוני לבצדיקי הרבים ואמרו לי כי איננו מעון גניזה ויסיחוני לחוקק אותו כפתוחי חותם הרסום גלוי לכל העמים, או השיבותי אהור פעלי ער הסנה הראשונה, ולכי ראה כי הרבה חכמה ודעת אין בי והמלאכה הזאת לא מרובה, אם לא אמצא מן וצנה להיות בעורתי ואמצא חן בעיני ארוני רם ונשא, כי הייתי מיוצקי מים על ידו מצעירי צאנו ולקחה אוני יסין רעת מנהו ובפרט בהשכון תקופות וסולדות הזה, ואמרתני אני כי טוב להסתיר עמלי זה כסתור כנסיך מלה והיה זה שלום לו ושלום יעשה לי בשתיים, אחת היא כי בא האות והמסת כי מה שקנה עבד הוא יורה על רצונו לשרתו ולברך בשמו, והשנית כי יראו כל עמי הארץ. כי יש אדם גדול בענקים נקרא עלי, ויראו מנשת גוגשים אצים לחרף ולגרף מערכות מעלי ידי אלה, ועתה אנילה ואשסחה כאשר אדע אם יניע ויראה וירצה מאת הדרת כבודו יפרוש כנסיו יקחרו, ולאליהם תכון תפלתי ומשאת כפי להכין בחסד כמאו מהחכמה תעוז לחכם אורך ימים ישביעוהו גם בנים לבניך יראוהו וחיים ושלוש ער העולם.

ק.יא

למורי ר' משה³) יציו מץ חשון השניח.
גר מצוה וחזרה אור שלום! הבלני רגלי מרחוק לגור ואהיה שעשועים

¹) שם בורדלן לא נזכר ברשימת מורטארה ולא מצאתיו רק בריואן
ס' 65: לזוג וכי הבחור הנחמד כמר מאיר בורדילאן, ולא נראה שיהא שם
ה: Portaleone הידוע ומונח בספק מי דוא המחבר שבקש הקרמה זו ומה
שם ספרו, בוראי לא נרפס מעולם כי דרך המחבר להזכיר אם נרפס מעשה
יצאו בשם אחר.

²) אורות ר' רפאל ציוידאל ראה ס' ריי—רייד ובפרט הערה 1 לס' ריי.

³) אין ר' משה זה ר' משה בסולה מלרוקא כי זה סת בצפרו בשנת

יום יום כמו חודש ימים כמירארה ומנמוה כי כמעט הסכמתי ליסע מן העיר
הזאת אני וכיתי ללכת לזרז בארץ צינטו¹⁾ אלא דהררי כי מסני רצון
אוהבי ורעי וגבירי מסה אשר הסצירו כי לעמוד במקומי, וזה שכתי הכית
סעט. וזאת כאתני אגרה כמעית דורשת הסנקס אשר נתן לידי באהבה,
יקבלנו כחכה יתירה ותודות אין קץ לו על אשר גמלתי טוב ומה אני
ומה חיי, הגני לעבודתו המהורה, די יחננו ויגדל כסאו מעל כל וחיים ושלוס
ער עולם.

קיב.

את זה שלחתי ביום המורים: הגני מחל ושולח סת לחם הכ ל
זה הכ א [?] נייר וקלף תמימות ושלימות שוורים וסרים טובים עם לחם ניי [?]
ושלוס.

סי על דרך אינז רי סקורצז מינירי לאטוקי²⁾.

קיג.

בעד היהודי אשר נתלה אחז כמונטאנינה³⁾.
בסן אדרת אשר ענסייה ארזי אל, שארית בני ישראל, קהלות יעקב
רכים וכן שלימים הגמוצים בין העמים מנישי מנחה סהורה, משנכ לעיתת
שמד (חיי יהודה) כי אם רי משה הגזכר בסיי נלה ובסי קטיב ולא ידעתי לכוני.
יש לשער שחזו רי משה באסולה אשר רר בוניציאה והלך משס ימי יום
לארץ ישראל (כן כתב שטיינשניידער, סאנאטשריפס כרך 42, צד 40), לפי
השערה יותר קרובה הוא רי משה נויה בן סררד קסמן רב בוניציאה שנסטר
כא אדר שנת שציו (ל'א 138). אמנס ססי קטיב יוצא שרבי משה הגיל
חי עור בשנת שס"ח בוניציאה ועיכ הדבר סופל בססק.

¹⁾ בארץ צינטו Cento הוא שם עיר, בססרו חיי יהודה
ססטר כי בשנת שניז היה ברעתו ליסר בית סאר בשותסות עם רחכס Paciotto
da Revere כצינטו אבל בין כך נגרה חכוי (Corriere II, 156).

²⁾ סאטר איטלקי, Ego vi scorso tenere lattuga אבל לא
נתקררה רעתי ואחרי כתבי זאת שאלתי את סי רחכס לוצאסו דרב הססואר
בוניציאה והשיב לי כי בסקס ניי יש להגיה ויין ובסקס ושלוס יש להגיה ושכר
עם הכתוב סיכה כי יא: אטיף לך ליין ולשכר ועל המלות סינירי לאטיקו
כתב כי לפי רעתו הוראתן: un vino grosso (senza aqua) del
genere (qualita) leatico, chi e un vino prelibato conos-
ciuto anche nell' antichita רל יין בלתי סוג מסין ענבים ידועים נכ
ביסים קרסונים, ועוד לא נחה רעתי ואולי ימצא אחר הגוראים פירוש יותר נכון.
³⁾ בריוון 99 נמצאת סצבת קבורת: וחיים בר משה ז"ל נתלה כמונטאני
(סכית לוי, יום השבת שס"א) ואין ססק כי הוא היהודי אשר כתב בערו שני
כתבים הללו.

בצרה להוציא כל אביון משוע עני וגוע, יושיעכם האל מכל צרה וצוקה ותשתוכן מכל בישא וישיש חייהן וישנא יוסייהן!

שה סוורה ישראל מה השה לקה באחר מאכריה כל גוסו מרגיש כן ישראל נוי אחד¹) יתלכדו ולא יתפרדו בכל צרות אחד מהם גם לאחריים צר, ולכך נוצר, והנה צעקת בני ישראל מקיץ מאנטאנייה כי רכה נשמעת למרחוק ואנחתם כי ככרה סאר, כי נלכד בסכיכותיה איש יהודי אשר הגלה עם הגולה מקדמונה²) ככואן סמאנטוכה לסרואה עם נוי אחר שליח נושא סך סעות, ויהי כדרך ככפר סמוך למאנטאנייה הכה היהודי הכה ופצוע את הגוי ואטרו כי כונתו היתה לשלול שלל ולכזו כזו לנוול כספו והם כתריהו [?] הרדים[ו]הו ער כי תפשוהו ויכיא[ו]הו מונטאנייה ככית הכלא והמושל כישם דן אותו למיתה וגור לתלותו ולהלין נכלתו על חעץ כזקום אשר שלח ידו להרוג להיות שם לחורב כיום ולקרה כלילה לעיני כל עובר ושכ לארסה ולמסיסה ליעקב ולישראל לגדופים. והנה סלכר הפקר היום נפש אהת מישראל אשר אעים שחמא ייסודין נתחייב מיתה לא נתחייב, ומה גם קהל מונטאנייה נפשם סרה להם וכולם נאנחים כי יהיו חרסה לשכניהם לעג וקלס הגוים זה דרכם עם היהודים איש אחר יחמא ועל כל הערה יצא הקצף, ואם חזי יתלו אותו כאשר עלה על רוח המושל ומקומו אל ינח ושם יעמוד תהיה קללת אלהים תלוי כי על אם הדרך כמסילה הוא והמשל לשני אחים תאומים כל הרואה אוטר וכי³) ולכל העכרים העוכרים מכל העברים ניכ ללכת למנטאנינו [למנטווא] מסיאמנט סמילאן ומורימי⁴) ומכל צדיה לפארוה ולויניציאה יכושו ויכלמו וכלן יהיו לכזו, ונוסף גם זה להכאיש את את ריחנו הנודף כבר, כמי שאכל שום אל כל העמים אשר אנחנו יושכים בקרבם. ואמנם לא עמדו מנגד אנשי קהל מונטאנייה הגיל וכאו הנה להתרעם על גבורת המושל. לפני השירים ירה לבקש סלפניהם להשיב אחר טשפסו יען חשב להשחית נטה קו הדין סתוח כיותר, וגם הזים מטשתדלים ע"ז וכה מכמחם להשיג רצונם על הדין ועל האמת כי שרי המלכות סלכי חסר הם ועושים טשפס וצדקה לכל, ומאזני צדק כירם,

¹) מכלתא יתרו ססכתא דכחדש ס"ב (סאיר איש שלום ס'נ ע"א) כבילקוט על התורה רסו רעז וכדרכה סקומת (סאיר עין שט).

²) סקרדומונה, צ"ל סקריסונה, הגירוש דזה היה כשנת שנזו דיגורשים סנו למנטוואה וכי ולסרוה (J E IV 349; VII 8a).

³) סנהי סז ע"ב: תניא אוטר ר' סאיר משלו משל לסהדי לשני אחים האומים בעיר אחת אחד סינהו סלך ואחר יצא לליססיות צוה הסלך ותלאוהו כל הרואה אותו אוטר הסלך תלוי צוה הסלך והורידוהו (גם תוכי שם ס"ט).

⁴) ומורימי, ציל ומירונא. שמת הערים הם: Montagnana, [Montova?], Piemont, Milano, Verona

אך ההוצאה מרוכה, והמוציאים הם מועמים וכשל כחם, כי כבר זה ימים
 המה מריקים שקיהם ככספם כתת לו מוונות כבית הסוהר וכמה הוצאות
 עשו גם שם נם פה ובמהלכים מזה ומה וכדברים כיוצא באלה. ותפלה
 וצדקה והוצאה מעבירין את רוע הגזירה. ועיז בא לפניכם האיש היוצא
 לקראתכם שמו אה⁵ עצמו ובשרו הוא של התפוש הגיל ויאמר: הגני
 שלחוני ואלכה אל אחיבי כאימליה לרפוק על סתחי נדיבים כי רחמנים
 הם ומשתתפים בצרות אחיהם אולי יהיה ה' אתנו וישלח עזרה מקדש
 להציל את אחי סמות אנאלנו ואתם תשכנו לכמת, ונאמר לו לך ודי יהיה
 אתך ועתה כבואו שעריכם היו נא קרובים לישועתו רחם תזכרו ומפרי
 ידכם תנו עזר להצלה זו כי מצוה רבה היא ולא לכד כי תחשבו משחת
 נפש איש יהודי כי גם כל הקהל ההוא וכל חנקרא בשם ישראל תצילו
 מהיות שחוק לכל העמים נגינתם וחרפתם, וכידו נתנה סנקס כרפים מסומנים
 עליו תכתבו נדבת ירכם אשר חתנו לו, ובכל המקום אשר יזכור צער זה
 כואו אליו וכרכו, כי הלא תמיבו שאת סאת ה' אלקיני שכר חקף מתנותיכם
 כפול ומכופל אחר אלף תשינו רכבה כצמח השרה תצמח לכם ארוכה
 וטרפא לכל מחלה, יוצא ויציץ ציץ לכם כרכה ותהלה וצמח דוד
 סהר תצמח וקרנו תרום כישועתנו אמן.

קיר.

יוד בעד קק מונמאניינה לחברת סריון שבויים עיד היהודי שנתלה

אחכ.

ורופי צדקה וחסד הגוערים אל ד' לרחם על פלמתינו חבורתא
 קרישאתא רסיש אשר כויניציאה שלום!
 חשבנו למשפטם כי לא נעלם סאת מעכית את כל התלאה אשר מצאתנו
 לנו צעירי הצאן בני קק מונמאניינה עיד האיש יהודי תפוש כבית אסורים
 כעירנו על אשר נתלה עם נוי אחר נושא סך סעות והכהו והרכה סצעיו ואמרו
 עליו כי כל זאת עשה לגזול מסנו, וכבר יצא משפט מני מושל העיר
 לתליתו ולהלין נבלתו על העץ ככובע אדום¹) על ראשו כסרשת
 דרכים ללעג ולקלם לנו ולכל היהודים, ואנחנו קמנו ונתעורר לכבל גזירה
 זו כמטצעות סעלות האגייר²) יריה, ומלכר סקוח נפש להסיר סעלינו
 ומעל כל היהודים חרסה ומשיסה כזאת ולכל זמן ועת לכל חסן השגנו

⁵ שמו אה (שמו אה ?).

¹ ככובע אדום כרי שירעו כל עובדי דרך שהתלוי יהודי הוא.

² האגייר, צל האונדור כאשר נמצא כמה פעמים בתשובת סריון

סמארובה (תשובת רסיא סי' נ"א) Avogador באיטלקי. Avogadori di
 Comune נקראים עורכי דין, דאה עליהם היא.

עד עתה¹) וקוּתה נפשנו לה' כי יתן בלבו להשלים למוכה ולחציל ממות האיש, ואמנם עשינו הוצאה רבה עד הגה, לא יאומן כי יסוּר בשליחות והוצאת מליצים וסוּפרים, כי בדברים כיוצא באלה סן הצורך לתת הכסף כאכנים, ואנחנו מתי מספר וכלתה הפרומה מן הכיס עד כי תיש כחנו ויראנו מן נצמך ח' להניח העמק ועוכנו את האיש ומת—ע"כ ראינו להפיל תחינתנו לפני מעלתכם אשר ידענו אנודה על ארץ יסדה להשכיל אל דל על הכלל והערט ולבקש מלפניכם למען ד' ולהשיב נפש משחת ולהשכית כוז וקלון מכל היהודים עוכרי דרך לתמוך כידנו מרמי הקורש חכרתכם או קהלכם כנראה בעין חמלתכם לעזור להוצאה זו עד אשר נוכל לנמור במצוה זו אשר החילונו ואשר על נס שמכם תהי נקראה, ולא נעמוד על הפרק בעת אשר שברו אוהבי היהודים בעזרת ה' להשיב חצצם, בתקותנו כי לא תשיבו פנינו ריקם כי אין נ"ח ומצוה גדול מזה, ולתשובת מעלכם נצפה, וה' יכמל מכל עמו גזירות קשות וחרפת עמו יסוד.

קיד*.

למחר (סנחס²) לקראקה.

אבני נזר מתנוססת על ארמתי וראשו, עוז ותורה ותפארת כמקדשו האלף נביר אביר דגמיר וסביר שלום.

ארמתי אעלה ואנירה לארזני כי אנכי בדרך נחני ד' מה ויניציאה כלי סנע ומכשול שקט ושלום לה' ישולם חסד ותהלה לשמו כי נעים, ואמנם בכל סנות שאני סונה ובכל המקום אשר אבוא שמה סתח סתוח מצאתי כלכי תמיד מעורר את האהבה והעמדה הראויה לי נגד מעלתו על כל אשר מצאתי חן בעיני להבירני כי חגון ורחום הוא וכל הלילה תמיד לו יחישון דעיני מלתת כבוד לשמו וסי יססר צדקתו קצת שכחו של אדם ולא כלו אפילו שלא בפניו ומה לי עוד צדקה כי אם להקריב עצמי וכשרי וכל כוחתי לפני מוכחי להיות לי לרצון לצוות עלי כאשר אוכל עם כי הלא מצער, בקירה והשתחויה.

ויניציאה ס' אלה מסעי השים.

מקמני משרתיו.

קמו.

להגאון הרמעי³) לשם כמד יוסף מורמירה⁴) יצו.

ממה עוז מקל תפארה שלום! אל נא יתר בעיני ארזני ואדכרה אך

¹ ר"ל השינו שנתן להם זמן ולא יצא הדין סבא אל המעל.

² ראה ס"י ר"ו, 1.

³ ראה ס"י ו' 1.

⁴ יוסף מורמירה, הרב אביגדור ציוראל היה דודו כמו שאמר

כאן והרב שמחה לוצאטו היה שארו (קביר, 4). ראה קט, 1.

הפעם כי כתבתי למענית שלשום במועצות ורעת דורי הגאון המוסלא מרה
אביגדור נרו עיד החלק המתיחר לי כמעות מעמר . . . ושמעתי כי קכלו
היהודים כבר יחידים רבים את חלקם, ולי אני עכרך לא בא דבר מסעכית
למנוחה להודיעני מה נהיה משסמי אם למוכ אם למוטב עם כיי ימים רבים
עמתי מצפה לראות מה ידבר בי ומה ישוב על אנרתי, ועתה כי הקרה
הי לפני המוכיל הלז השם לדרך פעמיו לעיר משכן כנורו, אמרתי אשיבה
ידי עוד אחת מעט לחלות סני מעכית יחגיני להשיבני דבר עזו כי ירעתי
רוח אלהים בקרבו לעשות צרקה ומשסמ לכל עמו ומשניח בחתוניים,
ולמען הגאון דודי וגל יחיה¹) לחן ולחסד. ואני תמרד איחל לשמוע משלום
הודו והססתי על כל תהלותיו לפרוש כפי לאל להוסיף ימיו במוטב וכנעמיס
וכנשיקות ימינו הגאורים כקודש אצא בכריעה ואומר שלום.

קמו.

בני מרדכי יצז לניסו כמי משה יצז.

דודי היקר והגעלה! את עורות גריי העוים אשר שלחת עי כים שם
טוב מיליאי²) יצז קבלתי ובמה אקדם ארוני אכף לפניו? אלו סינו מלא
שירה ולשוני רנה, הגה כהמון דק כחלותי סני אל יתן לו משאלות לכו
ויצליחה ככל דרכיו עד יוכל ליתן ויחזור ויתן ורוח נדיבה תסמכיהו עוד
ימים רבים.

אנכי תהלה לאל התחוקתי כמעט ככראשית ולולא הקור הגרול
השורה נח עלי הייתי בריא אולם, אולם הצנה רבה היא, וננדה נראה
להלחם כאש ועצים וכנרים כפי כתנתי — ירעתי כי קרבו ימי הקומידיאה³)
יילכם, זכרו אותי לטובה ויודיעני נא ככורך מי מהגערים יכנס במקומי,
ובכן אקצר ואעלה בכריעה לפני הזקנים וסקורת שלומים להכבדה דודתי
נותך תמיא⁴) ולארוני ולאחי זבולון.
סירארה ס' לאיש חליפות שמלות⁵) השסיה.

¹) הרב ציויראל נפטר י"ח מרחשון השס"ב, לפי נכתבה אנרת וו קודם
זן גל גם אם נקרא יהיה במקום יחיה מוכח כי הרב גל היה עוד בחיים
היותו בעת כתיבת האנרת.

²) לא נורע מסקום אחר.

³) הקומידיאה (commedia) בעת דריא חשקה נפש בני ויניציאה
היהודים ואינם יהודים בטיאטראות (ראה ח"א).

⁴) תס"א (תכרך מנשים אהל).

⁵) סר' וינש (כראשית סיה כיו), רטו למתנת דודו.

ק"ז.

בני יצחק יצו לוקני חמ"י). זקני חביבי הגעלה שלום.
 כנססה וגם כלתה נסשי להראות את סני כבודך בשתי שירות, עד
 אשר יוכני ר' לכתוב אלו העשרה מאמרות אשר כם אספרך אותו לשלום
 ומי יתן ואוכל להגיד לו מרשי לכבי אשר הם תמיד עמי יוסם ולילה לא
 אחשה לזכרו אותו ואת זקנתי תמא וכל בני הבית שזיתים לנגדי תמיד
 ואהבתם כל אשכח לנצח, הלא ידע ושמע כיה כי על משמרת אתיצב
 עם חייט כמתניו ללמוד מלאכת התפירה, וכערב אני נא ללמוד תורה
 ולכתוב עד שהלילה לי למשמר והיום למלאכתי ואחוזו אני כזה וגם כזה,
 ועתה אני לומר הלכות תסלין כי בא עת לשיטם סאר על ראשי, ואמצא
 חן בעיני כבודך לשלוח לי זוג אחד מהם כי סה הם יקרים מאד, וארוני
 אבי ישלם רמי ממכרם ולזכות יהיה לך גיב.
 אנחנו כלנו כריאים ושקמים תל ואולם אחי מרדכי עריין לא שקט
 מהשילשול והוא חלש מאד וכמוהו כמוני וכלנו משתחזים לכבודך ולחודי
 וזכרונו לא ימיש מאתכם והיו ברכה.

סירארה ס' כי אותו אהב אביהם²) השמיה.

ליר זקן נשוא סנים, ישמרה שוכן מעונים, כמר יצחק שמחה
 זקני יצו.

ק"ח.

בני מרדכי [יצחק?] לגימי משה. דורי הגעלה שלום.
 תשובתו מנשיאי אוולה²) שמענו ותכל נסשנו בשלומי וטובת מתנכם
 כן יהיה תמיד וירבה ויגדל, אמרתי בלבי לבשר לארוני כי כלנו סה החיים
 והשלום וכריאים תל כלנו יחד גם אחי מרדכי קם והתהלך בחוץ זולת
 כי הבונאלו³) אשר לו ישימו רנליו חולות לא יוכל לצאת ולבוא כרצונו,
 שמעתי מהמתנה אשר אמרת לשלוח לי מהם ויש לי רכ דורי יהי לך
 אשר לך, ישלח ה' רבואה למכתנו, ולאסס חרוש ואשר ידעתי מרדות

¹) שם חמ"י היה יצחק שמחה. דוד אשתו שואל לביה שמחה נסמר
 ראש הדש תמו שעיא (דיואן 278).

²) סר וישב (בראשית ל"ז ד')

³) אוולה שם משמחה di Asolo. גרשון אוולה נזכר בס' קצת, 3
 וקליא 4. להרב שמואל ארקולטי קרא מחותני ויש אמרת כ"י מרדכי הגיל
 לבנו ר' שמואל סון (ראה מאג' הרב יארי בס' ע"ץ 15 Corriere III).

בס' קס"ב סוכיר המחבר לזאן אוולה בין תלמידיו.

⁴) בונאלו, סלה אטלקית, אולי (Bläschen, hólyag) bogia.

כבודך בקומידיאה אסטיק הפעם, ובשלומות לוקנים ולהכנודה דודתי
 ורודי כמרי יוחנן ולאחי זכולון אשק ידי כבודך ואומר שלום.
 פירארה ס' או ישיר משה¹ באינמרמדיאה² השמיה.

קיט.

ממני להרשיל³).

כי יבא אליו כיט יהודה קאנרימי⁴ או איש כמיהו לרווש ולבקש
 איה אחר סן הספרים ההמה אשר לי בידו, יחנני ויברכני להאיר סניו אתם
 ולהראותם להם, אמנם לא תזוו ידם מתחת ידו שלא ימשו סכיתו להוציאם
 החצה, ולא כאוסן שלא [?] יוכל שום אחר להעתיק מהם דבר ואסילו
 אות אחת, כי הוא ירע יצדם וסכעם העלולים להזיק בכיוצא כזה, אך
 למעני יעשה ככל אשר יזמן להמריח על עצמו לשרות אצלם עד
 יבינו ויראו כם על מנת לקנותם וכאשר יסודר אחכ ממני יבוא ליר מעכית
 את שלו ולי יחיר ספר או סיפור⁵, ולכמד יהודה הגיל אל יראה ושלום.

קכ.

ממני לרי גרשון כהן מקלונייא⁶ לקראקה. שורש סורה ראש סר
 ררו חמש סאות שלום!

מים רבים אשר שמשוני נחלה עבר על נפשי כמצוקות עמוקות חזקות
 ומכות מככות מאז נסרדנו איש מרעהו, לא יוכלו לככות את האהבה מראש
 מקדם נמכה בינינו אשר מעולם לא זזה שכונתה מכותלי לכבי, והמוציא
 מרשות לרשות חייב רשע הומן הבוגר מלמלני והוציאני מרה לרשות
 היחיד מעבורת קודש קהל ויניציאה לבית יחיד כדרוו הכי נכבר כעיר
 פירארה להרכיץ תורה, וזה לי שני חרשים אנכי יושב פה עם האשה
 והילדים אשר חנן אלהים אותי, שלשה המה הזכרים ושתי כנות, השכר⁷

¹ בשלה (שמות טז א').

² באינטרמדיאה intermedio. רל הפרס השסיה כתיב בן שני

חצאי עולה () , כן פתר הרב לוצאטו מיניציאה.

³ הרב שפחה לוצאטו (ראה ח"א). הספרים אשר סרכר מהם הם סצרי

הסחבר ככתב ידו והוו כמשכון בירי הרשיל (ראה ס' קבדן; קגיה 7).

⁴ בריוון ס' 278 נמצאה סצבת קברתו כוה"ל: כמ' יהודה (כן הרומא

ר' ברזילי) קנארומי ארזכי רל (סת י"ח אייר שע"ח) ובס' 269: ס"ק סרת

דיאנה (אשת ר' כרוילי הרומא) קנארומי.

⁵ ראה ס' קבדן, הערה 3.

⁶ ראה ס"א, 1.

⁷ השבה, אולי רל שסקבל סוונותיו (הש"ך) סן בעל הבית אשר

קוסד ברשותו, או צל השכר. האיש הגיל היה ר' יוסף ולסן. דיוון 184: על

והפרס פרס וחצי¹) מה שהיה כבר בויניציאה אמנם הרצאה קלה כולה כלא חשיבא לכני דידח שם, עד כי אין מחסור ואין מותר, אין נכסים ואין דאנה, אין מרחוואין צרה, וחי בהם אמרה תורה די לעבד העובד במלאכה די להיות כרוב, כי כבר התענו כי לא יעשו²) וכי הקרה ד' אלהיך לפני היקר כיט עוויאל ככיס משה³) בתוך הכאים היום שבת קורש בהיותי יושב ודורש בהכנסת הגדולה פה ונתן לי שלום מצדק⁴) אלף ורבבה, חי נמשך ארוני המלך אם ירעתי שמחה בלבי מעת וזמן הרכה, אבל לא לשקר שמרתי וזכרונו ברעתי אם גם הוא לא שכחני ואחר אשר הכמרגי להביא אנתי ליד מעכית הגה כאתי בשתי שורות החצונות שהן עליונות אשר בקוצר ספרתי לו מצבי למען תחלף את משכורתי לבשוני נכ איכה תרעה איכה תרכיץ ושלום הבנים בניך וכל דבר ותפקדני לבקרים ולרגעים בשלוטך כי נעים. עוד זאת אודיע לאדוני כי זה שתי שנים הרסתי חלק אחד מדרשותי אשר דרשתי כרכים בויניציאה יהיו כמו ק' דפים, ועין ראתה אותו ותאשרהו. יודיעני כיה אם בא מהם כגלילות ההם ואם אשלח לך ארבעים או חמישים אם ימכרו שם ואיך אוכל לשלחם, או לפחות אחד למענו תהגה בו כי ירעתי כי יגל לכך בסרי למור. מרבר יהודה אהנך יועלה זכרוני לפניך ותנחמני כאמיתך ולפניך אשתחווה ואויש.

פירארה יד כסליו . . .⁵)

קכא.

למלמר⁶) נכברות מדוכר בו שלום!
 כמוני כמך ידעת משכיל נעים כמה וכמה מוטל על כל לומד תורה ותוסכיה מאושר להתרחק מן הכיעור והרומה לו ומדכר המביא המון העם

סיק הקצין הגביר כהדי יוסף (לבית) זלמן (יט אב שס"ו), שם 185: קינה עליו (סלכה נות צדקו וכו', אל יוחנן נחם וכו' חיים ואברהם עוסה בלי נוצה), שם 186: קינה על אלמנתו ריינה [=סלכה] נמסרה ש"ע. בחיי יהודה מזכיר שמלבר סוונות כל ביתו קבל לשכר שתי מאות וששים שקדי לשנה.

- ¹) כנראה ר"ל כי שכרו רק חצי מה שהיה בויניאה.
²) ספרים נ' ע"ב אטר ריביל כ"ד העניות ישבו אכר: על כותבי ספרים י"לא יתעשרו.
³) לא נודע לי מסקום אחר.
⁴) מצדק, צ"ל מצד.
⁵) ספרו מדבר יהודה נדפס שסיב, לפיו כתב אנת זו בשנת שס"ה, כן יוצא גם מדבריו: וזה לי שני חדשים אנכי יושב פה עם האשה והילדים כי סוף שס"ד בא לפירארה ומקץ חרש ימי הביא שמה אשתו ובניו (חיי יהודה).
⁶) השם נמחק, מהמשך האגרת יוצא שהאיש הדוא היה סלמר בבית

לרכב ולהשמר נגדם כי המה כהבל סיהם ידרכו ולא כן מעולתם לשאת כאשר שמענו כי הפרש נפל בין מעב'ת וחמאורים בני בילנראו יצו הלוך הלכת בערכאותיהם אשר למשמש נקרכת, כן ראינו להשכילך ולהורך כי לא זה הדרך המצווה עלינו כפי אלה המשפטים אשר תשים לשניהם ולא לשני וגו') והלא יש אלקים בישראל ונמשך יודעת מאד כל זה, לכן אם ריין ודברים יש לך עם הקצינים הג'ל כחרו לבם אנשים בדרך זבליא או לכד הקרוב יספק ביניכם עיפ התורה וכרת משה וישראל, עשה זאת איפה ואל תשיב פני ריבם, ויען ירעתי כי תעשה ונס תוכל נקצר במילין, צא ועשה כן והי יהיה עמך. ויניציאה נ' מנת השס"ו.

קכב.

שמעתי אומרים כי ביום א' או ביום ד' מהשכוע העיל יעשו בתוך המים צחוקית גדולות אשר לא נראו כהם מימים רבים, וגם מאת היהודים קבלו גיב מעות לא מעט כי גם הם יהגו כחוש הראות, וגם כי צר לי על עשותם כל זה בימים האלו אשר בין המצרים כי כם חוכה עלינו להיות מצר ודואג על חרבן בית קדשנו והעיר אשר נראה בה ד', עכזו יהי רצון מלפני כבודו להודיעני מתי יהיה זאת, ולמצוא גם לי מקום שמה למען אוכל לבוא לראות גם אני כי כל דבר חדש נכסף. ואני תמיד איחל לעת הגחמה ולהצלחת כבודך.

פ' והנה המקום מקום² השס"ו.

קכג.

בעד חח' ר' נפתלי אשכנזי למכור ספריו אמרי שפר²).
 יציין ויפרח ישראל נושע בה' אחינו שבכל עיר ועיר בישועה ונחמה ופרנסה ושלוש!

בני בלנראדו. קלונסוס בלנראדו היה לו בית המרש כביתו וריא'ם היה אחר מן בני דחכרה ודרש שם הרבה פעמים כמו שסמפר בספרו סרכר יהודה. סבני בלנראדו נדבר כפי קמח.

(¹) עיין רשיי במקומו.

(²) מסות (בסרכר ליב א').

(³) ר' נפתלי ברי יוסף אשכנזי בא מצפת לויניציאה והרמיש שם ספרו בשנת שס"א, והיה סבני ישיבתנו בעוד עסר מה. ויניציאה. עלה לאל ניסן השס"ב (בהספר ריא"מ, סרכר יהודה רף ע"ה ע"א). גם בספר אמרי שפר נמצא ציר טריא"ם לשבח המחבר.

המתנרכים בעם כרכו ה' אשר הכין והזמין לכם היום מתנה טובה
מתנת כריא ולא כמתנות אחרות, רק ליתן ולקבל ממתנה נחליאל, יען כי
זה ימים בא הלום מאי חכם לב ואמיץ כח בעמלה של תורה סיני ועוקר
ורים כמריה נפתלי אישכנו ישבע רצון העיון ומלא ברכת ה' בדרוש, אך ים
זועף ותהום המררות ירש ולזכות הרכים [הוציא?] לאור קצת כתעלומות כינתו
דרושים חרשים חרושים כרכרי קדושים כספר נותן אמרי שפר זה שמו אשר
קראו, ואמנם להיותו ממוסל ככנים ושפל כרך וכיתו ריקס ומנהג מנהג
הצדיק הוא בשגעון. ינהג לרכא תחת דגליו כל נתח טובי
ואיש חסיד ונתן הסיכה לשלוח הספר הגיל על פני חוץ עי הח' הבכילי
הלו להוביל כירו אגורת כסף מרטי מסכריו להחיות נסשו נפשות ביתו.
עכ את המתנרכים בעם אנחנו מכקשים לקנות מהם הגיל אמת קנו ואל
יחר ממנו. והיה ערכו כרוחכ לב נכון הקונה, וכל המרכה תכוא עליו כרכה
כי אתם ידעתם שכר המטיל מלאי כנים של תיח וסחורתם נמכרת כראש
כשיכ כי טוב סחרו מסחר כסף והיה לכם למשמרת עד אור כוקר אור
הננו לצדיקים לעתיד לכוא להגריל שכרכם הרכה מאד עין לא ראתה וכי
ולהחיש ביאת נואלנו כמהרה כימינו אמן.

קבר.

למרה שסחה לוצאמו יצז¹) — ולא הגיעה לירו.
אלמלא טקרא כתוב אל תצא לריכ מהו ואשר חכמים ינידו ה' דן
את כל האדם, והארס דוקא, לקף זכות, כתכי הלו לא היה אפשר
לאוסרו בלשון זה, אמנם אחרי אשר ירעתי כי כן הגם כי כאמת איני
יודע איכנה אוכל למצוא כף זו של זכות ועל מה ועל מה מנעת טוב
מבעליו לכלתי תת העתק אחך טן הששה ספרים אשר לי משכון כידו
בעד שנים צקיני²) לאשר רצה לתת ממני ד' אננארי כי איכ הוא
הלא אצלת ממני כרכה ותצל מפי דבר אמת מרוסת לחם כאשר ככר היה
כס כרי לקחת את שלו ולהותיר לי ספר וסיפור³), ואנכי לא חמאתי לך
להיות לי גרמא כנויקין ואנכי אראה לקבץ השני צקיני ולאשר יוכלם
ככתב שלי לכיה יתנם, אך כין כך יזכור כי אמנה היו דכרי שיקרא כס

¹) מורכב מני סמוקים הללו מלכים ב' ט' כ'; איכה נ' ליד; יחזקאל
כ"ד ד' וריל הקביה מרדקק עם הצדיק כחוש השערה ורע לו, אולי סוסכ מלת
הצדיק על השם ב"ה.

²) ראה ח"א וסי ק"ט.

³) צקיני (Zecchini), אננארי (Unghero) והוא רוקאמי הגרי)

מטבעות הן.

⁴) ספר וסיפור (לשון נוטל על לשון על מה שנמצא בספר יצירה
ספר ספר וספור) מטבעות קטנות הן.

כבו כרצינו ואסרתי עליו ההעתק כפרט וכן נרר לי, ולכן אל ישלח ידו
 כב, ואם העתיק מהם אסילו אות אחת ישרף, ונא לכל ישוה מעכ"ל לשאר
 כמד (יוסף טורמיה!) אשר עשה כך לסמוראל שלי²). ופה מיראה
 ראיתיה כי גולת העני בכיתי וצריין לא יצא נקי מנח"ש זולתי, כי אם
 לקחני הזמן מעידכם לא לקחני האלהים מעירו, ואולם חי אני ומלא כבוד
 ה' וכבוד תורתך כי תתרצה ותתסיים להשיבני סי היה זה כי חזקה שאין
 יוצא מתחת חכר דבר כלתי מתוקן כמוך אדוני, כי אם לא אראה תשובתו
 כזה ארע כי מקרה כלתי מהור הוא, לכן הבינינו מלכי ואדעה ומלא סי
 תהלתך כאשר תמיד לישוני תהנה צדקת גדולתו וחכמתו אלקים יכוננו
 וירכרו עד עולם סלה.

קכה.

אל טהררז אכטליון³ טרוינו בער דודי טהררז אכטליון יצו.
 חכם לכב ואמיץ כח כתכונה שלום! אנרת בית הן (רבים) עתה
 קבלתי ושאלתו באתני, ואני עני וכואב נעצב ונצב על ערש דוי ודגה
 ארוני הלא זה אמר החכם: החולי זוקן סקרי אך הזוקן חולי מבע"י
 שתהן ענו כי היום בטבע ומקרה, ולא אוכל בעת כזאת להסתכל אסילו
 באית קטנה שבספרים רק כאשר ישוב ה' ורפא לי ואתחוק מעט על
 משענתי אז אעכיר עיני עליהם אם יהיה כי כח לראות מה ידברו האמנם
 לא אבטח למענית לכתוב כנידון זה כי מיסים הראשונים שהיו מיכים

¹ קט"ו, 2.

² ס סטוראל הוא שיר איטלקי Pastoral רחל ויעקב. בסקום
 ישנה וספר המחבר ספריו הדביר גם את האמסוראל הנה (חיי ידורה שרדפים
 ישר בסבוא לסי כחינת הקבלה צר XII). סכאן אנו רואים שהספרים אשר
 נהן לסשכון היו כתבי יד.

³ הוא הרב אבטליון קונסילי אשר הפסיל את הסקוה כרוינו
 (ראה על עסק זה ח"א) רבים הסביטו עטו ודגדול שבכולם היה ר' אבטליון
 סטרוינא ולא מסטרי נאהי כאשר נמצא בחתימת כתבנו (ל"ח. 1). (ראה תנ"י 15;
 סח"א 16 תחת da Consigli; אור החיים סי 8). נסטר ערב חג הסכות שע"ז
 (דיואן סי 267) גם שם נקרא אבטליון טרוינו, וכן נזכר שם סי 78 וסי 208
 (אחיז) יקותיאל בר שלמה טרוינו וסי 97 סיק דולצי אם בני יקותיאל טרוינו
 ובסי 293 שבתי בכטר ויטאלי טרוינה וציל משרת בני חברת ת"ת בק"ק ויניציאה.
⁴ הן רבים, ציל והכתבים כן מוכח מסוף האנרת ששם אסר אשר
 הצאתי בסי הכתבים. מיוש הדבר הוא כי הרב קונסילי שלח לר' אבטליון
 הן סאנרתו כתבים רבים שקבל סאחיים בענין הסקוה וכתוך הכתבים היה
 ססון ורבי.

⁵ לא סצאתי סקור סאטר וד.

מאלה [לא] חשצתי להמסל בכיוצא ומה גם עתה כי זקנתי ושכתי ולא
 עמד שעתי [מעמ'ק] כי ורוחי נמר. הן זהב אשר מצאתי כפי הכתבים¹)
 ישוב אליו טמון כזאת, וזה אעשה ולא אוכל להסיק רצונו אם יחנני ה'
 ככתי לעשות נחת רוח לפניו כמח לא אחסר כי אהבתי את אדוני וה'
 יכתוב אותו כספר ההיים.
 מיראה ז' תשרי שס'ז מעתיר כשלומי אבמליון ממדינאה.

קבו.

?? בחסד עליון כל ימוט עכרנו יום אתמול יום התענית כלי יגון
 ואנחה רבה, כי לא היה חוס גדול ועצום רק קורת רוח היום, ואם ככה יהיה
 אחיו האחר תיב הכא לקליש²) נוכל להתרצות ולהתפיים. וכאמת תמיד
 הגמיון היכה כי ה' מרחם על עמו ישראל ולא יחסוך כמותם וכאכוד גופם
 כי די לו כאשר יזכרו את רעתם אולי ישוכו לו ולא ינסו עצמם יותר
 מן הראוי כי כניו המה, ועכ אם היות שני הצימות האלה כחוס ימי השנה
 לעולם מקיר עלינו היום ישתכח שמו. והוא יכונן וירחם עלינו ואשק יד
 כבודך ואויש.
 ויניציאה ס' ויכפר על כני³) השס"ז.

קבו.

?? כיום אתמול כי עבר השמים התקדו כעבים ויהי גשם שומף
 על הארץ ועוד מעט והשמש זרחה ונראתה הקשת כענן ברבנו עליה כרין,
 ושאלנו את ס' מלמדנו אם הוא אות על אשר נשבע ה' מבלתי הכיא
 עוד מכול לשחת. ואם נאמין שהתחיל זה רק אחר המכול לכר ולא נראה
 קורם, והשיב לנו כי גם מרם המכול היה כי הוא דבר יחיכו המכע אבל
 לקחו ה' מאז לאות על דחמיו וושהכ את קשתי נתתי ונוי מה שכבר
 נתתי מעתה יהיה לאות.
 אם נשמע עוד איזה חידוש בבית מדרשנו אז נודיענו, וכברוע לפניו
 אצא ואויש. ויניציאה ס' כי ברוך הוא⁴) השס"ז.

¹) כן היה המנהג משנים קדמוניות לשלם בעד המסק.
²) לקליש, אולי ציל לקללה ע"ס דברי חכמינו ול רבאב ריע מוליה
 ישראל (תענית כ"ט ע"א).
³) ס' סנחס (במרכב כיה י"ג).
⁴) ס' בלק (במרכב כ"ב י"ב).

קכה.

כני עליון כלכם אנשי אמת היושבים תחת מלכות מעלת השורה
 ירה אשר במירה פירמה¹) שלום וכרכה בקרב הארץ!
 יחריו נגשו או ידברו לסנינו האנשים האלה שואלים הם כמיה דוד
 מרקמאה²) כמו טמונה ממירה פירמה ועכו האלוף נרשון אוולה³) וכ"ס משה
 בר בערמן כהן יצז וכ"ס שלמה גדליה בכמד יהודה רומני⁴) וזולתם רבים
 וספרו לנו כמה מכות ובלבולים שייכים ומתיחסים לדוי מירה פירמה
 להקבץ עמים יחריו להבין ולהשכיל לתקן ולעשות סיני לכל צרה שלא
 תבא חזי לכן לבקשתם הראייה וההטנה הגה אנחנו נזרים על כל בעל
 הבית מהגרים כבל עיר וכפר מהמלכות הוה ירה כמירה פירמה אשר אליהם
 יכוא כתבנו זה בגזירת עירין ונחש הנושך⁵) לכוא להצא סה ויניציאה
 ליום מצ חשון שסיח זה העיל לעשות ועד וקבוץ כללי כיניהם על כל
 הצריך לתועלת כלם, ואשר לא יבא או לא ישלח כניל אם לא לאינס
 ניכר מלכר אשר יסול ברשת הגזירה הגל, כל אשר יסכימו חכרו עליו
 אשר ימצאו סה יהא מעושה ויחייב גם הוא לקיים ולהיות משועכר על כל
 אשר יגורו ויסכימו, והגותן כתבנו זה לידי כל אחר מהם יהא נאמן כביחם
 להעיר כאשר יצטרך על נתינתנו והשומע ישכון לכמח וייטיב לו, ורי
 דבר על עמו ואל חסידיו כרכה ושלום.

קכט.

חכם חרשים שלום!

ידי לא שמכו את הריו הוה לשחר סני מעכית ולשאול בשלומו היום
 לכר כי גם קודם לכן שמתי שחור על נבי הלכנ¹) זכר לקרבן הראוי להקריב
 לו ברדישת טובתו, ועשיתי אנרת והסקדתיה כדברים וסרעון לציר נאמן
 לדעת, אבל עיני לא ראו מענה סכות בענן לך מעכוד מלמעלה ולמטה
 תשובה²) והודעת מוכ מצכם כלכם אשר לא שמעתי ממנו ומה אעשה

¹) תחת פירמה הגדתי ככל סקום פירמה כי מירה פירמה היא
 terra ferma היבשה אשר תחת מסשלת העיר ויניציאה דיתכא ביסא.

²) מרקסאה, ציל מרקריאה, ראה ז', 1.

³) ראה קיחה, 1.

⁴) רומנין היה שם משמחה מסוארה, אמנם הגיל לא מצאתי בשום מקום.
 בבית רומנין אחר היה מרדכי בן המחבר מלמד תינוקות בשנת ש"ט, רומנין
 הגיל דר בעיר קטנה הנקראת Vito (חי, 20, Corr.)

⁵) רל כמירת נח"ש (נדוי חרם שמתא).

⁶) רל דיו שחור על נבי נייר לבן.

⁷) כלומר מעכוד על הגייר מלמעלה עד למטה לכתוב תשובה.

ונמשי חשקה לרעת זאת ואמרתי אשנה פרק זה ואחלה פניו לזכרני⁽¹⁾
 כאחר מדבריו אכני שהם ואכני מלואים למלאות תשוקתי להשמיעני ששון
 ושמחה באהליכם וכריאות והשקט ואז תנלנה עצמותי ולככי יבין ושכ ורפא
 לי ואשים מלתי לך להצליחו ולהפיכו ואצא בפקידת שלום לכל בנך
 ולהגקודה בתוך המרכז⁽²⁾ אשק ידיו ואר"ש.
 וינציאה ס' את והב בסוסה⁽³⁾ משרתו לזה וחתנו לעתיד.

קל.

אברהם מאוסימ⁽⁴⁾ לאחיו.

האח האח שלום! נקה לא אנקיך משמועתך הזאת השמעתני מלשמו
 כשכיל זה כרית אחים ולכתוב לי כאשר דברת לאמר כי אין הפתח כרי
 להתיר הגדר אינו מותר ואינו מופר יען אם חמאתי ושמתני, ולאנרותיך
 לא הייתי בעל תשובה באותו פרק ובאוחה גישה⁽⁵⁾ אשר הגשת אותן לי,
 רק הזמן מנעני מכאן כתמים למקדך לכקרים לרנעים הראים ועול הלימוד
 אשר בישכיעות ממות אומר סלה [?] יש לנו באלפסי הגדול, ואתה
 רחום סלח נא ואל תמוש מזה לכשריני תמיד שלומך ושקידתך בלימודים
 כי לי אין שמחה אלא ככשר לי בשורה כנו ואנכי אמוני כיתנו כעת
 הזאת אודיעך כי הרינו ואחינו ואחיותנו כלם כריאים ושקמים ישליו אוהלים
 ועומדת במוחות כחסדי אל.

קלא.

ממני לחנאון הרמ"ע יצ"ע⁽⁶⁾. המאור הגדול לממשלת היום שלום!
 כי אדוני. האשה הנצבת בבית הקצין כמרה מנשה שמחה יצ"ע היא
 שרת ספיראנצה עזובה ועצובה חלתה מני להיות לה למלאך מליץ אל

⁽¹⁾ לזכרני, אולי צ"ל לזכני.

⁽²⁾ רגקודה בתוך המרכז היא כדאי בת המקבל המארישה לכותב כי
 הוא קורא את עצמו. חתנו לעתיד" וגם. את הב בסוסה מורה אל אהבה
 בסוסה. כנראה כתב ריא"ס ארת"ו בעה איש אחר ולא בעה עצמו.

⁽³⁾ פרי הקת (במדרב כ"א י"ד).

⁽⁴⁾ בדיואן 226 נמצא: יכתבתי להחזר אברהם מאוסימ, ברור בעיני
 שיש כאן טעות סופר או טעות הדפוס וצ"ל מאוסימו או מוסימכו. ע"פ ארתנו
 הדגרה הראשונה יותר קרובה. שם 366 נמצא עוד: על סק החכ" סרדני
 מאוסימו ועל בנו הבחור יצחק.

⁽⁵⁾ באותה גישה, ר"ל לא החזיר התשובה עם אותו שליח אשר
 הביא את הכתב.

⁽⁶⁾ ראה ר' 1. מארתנו יוצא שרמ"ע דר בשנת שחד בסאדווה.

מעכ"ת כי שמעה את אשר מצאתי חן בעיניו כאשר יצאתי מים על ידי ואני לא יכולתי למאן לה מסני העבירה אשר לי אל הקצין נכירה ונכירי יצו כלימור בניו. והנה שאלתה ובקשתה אחר אשר ישבה ימים רבים שמה שארוהו גם היא גם אחיה, ועתה דגיע עת דודים להגנים לחוצה את בתה שית ותשש כוחה כנקבה¹) באשר היא באלמנות חיות מתרסקת על נריכי עם לסערה ולתמכה וכפרט מהק"נ²) שכה אשר עזו כתבו ניכ זולתי אל יחירי הקהלה מן הראשים ויעלה תחנוניה גם לסני הרר נאון עוו מעכ"ת לסייע במצוה כרוח פיו ותפארת עונו להשתדל עם הראשים הגל אשר ביניהם לדעתו כהרד נרשון אוולה³) יצו כ"ץ והגעלה כי שמעון לוריאה⁴) ואחרים יורו לקבץ בערה היותר שאפשר בכל אופן מעיל לטורר הכתולה הגל, והנה נא ידעתי כי כן נשש מעכ"ת סאליה משתוקקת לכל דבר שנקדושה ומה גם בהצטרף לזה בקשתי אשר עם היותי צעיר ונכזה אכית אהבה מעכ"ת תסוכבני ותחשבני עד כי כבר הבמחתי כי לא תכוי

(¹) ברכות לב.

(²) ס"ה ק"ג, אולי ד"ת מהקוסת נדבות.

(³) ק"ח, 1.

(⁴) ר' שמעון המכונה יוסל לוריא (ריואן 414) היה אחר סרגסי הקהל באררוה, כי בשנת שס"ב כאשר היה המלכות ליסר ניטו (Ghetto) בעיר הגל באו בשם הקהל בראשונה שבעה ואחד שלשה אנשים לשאת ולתת עם המלכות ואחר סרגם היה לוריא (Osimo, Narrazione della strage compito nel 1547 contro gli Ebrei d' Asolo etc., Casale Monferrato 1876, p. 48; Ciscato, gli Ebrei in Padova 1300—1800, Padova 1901, p. 83—86) ופעם אחת נקרא גם Simon Mantovan (בספר הגל 253) על היותו סמטוכה, אבל כבר בשנת של"ט דר בוניציאה כי באותה שנה באו עכרי מושל העיר לחפש ככית סחורות אחר בניי משי וכיוצא באלה אשר המשא ומתן בכס היה אסור ליהודים (שם 114). סכנו נזכר אחר בריואן המכה, ס"י 341: בריטראטו [ציות] הרומא כרחד דוד חיים לוריא ססארוואה (כלי אי"י), ס"י 399: ביום טובה . . . ולהאלוף הרומא הגעלה כסדר דוד חיים לוריא יצו בהולד לו את שמעון בנו יום מילתו ו' אלול שצ"ז (ראה גם תנ"י 80, ס"י כ"ד), בנו השני היה יחיאל חיים (תנ"י 202, ס"י קצ"ד). רחכם עפשטיין לא הזכיר שמעון הגל בספרו ששפת לוריא (ויין תריס"א) ואולי איננו מסישחה זאת. לוריא היה לו עסק עם הרב ארקולטי, אבל תוך הענין איננו ברור (ס"י קס"ג, קס"ד, קס"ז). שלמה לוריא הנזכר ס"י קס"ג וקס"ד בא סאי ולא היה איטלקי. שמעון לוריא נפטר כ"ו אדר שס"ד (ריואן 414).

מסבחה. ואני תמיד איחל לה ימים על ימי מלך יוסף בנילה וברכה ושטחה
רבה ער העולם.

וניציאה כז מנחם השס"ד.

יחזק מאזנים נחשב מתלמידיו קמן שבבלם הצעיר יהודה אריה
ממדינא.

קלב.

ממני לר' שמואל סאונויני¹ יצז צלוחת של סליימין² שלום!
נשאל ושאלתי מאת הגעלה כמרי יוסף נרשני³ לשם מענית לתת
לו תוסס שטיעת⁴ אשר חברתי בימי נעורי המתחלת קינה שמו"ב⁵
ואני כבר הרססתי אותה זה מעט כספרי. מרכר יהודה והוא חלק ראשון
מרושי, כי רכיס היו דורשים אותה ממני, ובראותי כי מעלי למעשה ידי
יכסוף אמרתי אקריבה לסניו כל הספר כי לעניותי⁶ לא יהא פרוש מן
הציכור ואנכ הרא יצפט לקרות לעתות הסנאי אינה מהרושים האלה כי
לכך נוצר לבוא לידי חבטי לב כמוהו הגם כי עד הגה לא יצאו מן העירה
ולא נראה מהם רק ארבעה או חמשה חוץ למדינה זו ואם נדולה עברה

¹ סאונויני, צל סאנוויני (Sanguigne), לפי הרב שואבע ז"ל השם
הגכון באיטלקי הוא Sanguinetto, ראה 2 n. 47 III (Corr.) שם עיר
או שם שוק ברומא (מחא 58, הערה 4). ר' שמואל סאנוויני דר בממדינא,
ראה אודותיו הסוכרי XIX 104, ראה סי קנ"ה 1. — דיואן 119: ברוך
עסינרב סטורלי עם אשת חן סרת חנה בת הגשא והגעלה בסדר שמואל
סאנוויני; שם 401: למשוש חתן על כלה. . . . כס' עוכריה בכס' סצליח
הלוי ז"ל ומ' נחסה בת כס' שמעון סאנוויני.

² משנה כלים ל' די ובררבה טקוסות.

³ חמשה נרשני (Grassini) נודעים מן המצכות הגרססות בליא (מפתח
106) אבל יוסף נרשני אין ביניהם. בדיואן 247 נמצא כס' יוסף נרשני,
אבל נרשני לודו ונרשון לודו. Moisé Grassini (נפטר שני, ל"א 86)
היה אחד מן שלשה האנשים אשר קנו כשנת שליח שדה אווד לכית הקברות
בוניציאה (Nuova Antologia XXVIII 497, ראה סי' ע"ד 1).

⁴ תוסס שטיעת, צל שטינית (Ocelet) והיא שירה שסזונה שורות,
כספרו מדבר יהודה. סי' ע"ב אמר המחבר: רצנה נפשי להעלות מה וכו' למנצה
על השטינית אשר חברתי בנעורי [בהיותו בן י"ג שנים] וכו' בסמית ר'
סשה כסלה סלרוקא ז"ל. בראש הספר גלות יהודה (הוצאה כי פארווה שנת ת'
נמצא שיר מתלמיד המחבר יחזק סארוואנו (ראה סי' קצ"ב, 8) המתחיל
שטינית סזמר לתודה, על יוסי חבר גלות יהודה (ראה צד 36, הערה 2).

⁵ היא הקינה דבקראת בין בעברית בין באיטלקית.

⁶ כלומר לעניות האשר.

לשמה¹) ועובר אנכי כזה חק ונכול להביא לפניו אשר לא שאל ואולי לא יכשר להתקרב על מזבחו המהור, אולם גודל תשוקת כל מחנך החושק שחכורו לפני מלכים יתיצב עם היותו בלתי ראוי וכל יתיצב אסילו לפני חשובים, יתנני נא להודיעני מקבלתו וירצו²) וה' אלקיני ירצהו ושלומו. נכסף לעזרתו ויניציאה כיה סיון השמיני.

קלג.

לקיץ פירארה כער מלך סולאניא שהמיר אח'כ³).
ליתנים מוסרי ארץ שלום! אסור מצוא חספן לעשות דרכים כנית הסודר, זה כמה שנים נמצא מה עובר איש מבני קהלכם שמו כמרה לאורדריאו אחיו של כים שמיאל מהארמיס⁴) יצו מחמת הוכ יש לו לני אחד מסך כמה . . . וכני קהלנו יצו אשר ראודו מוסר עצמו מפני רוחקו לרחמי שמים, עוז התאורנו וקצנו לו מן הכא כירנו מנחה, ולא הספיקה ולא השיגה ידו וינאל כי עדין העקר חסר עם הוצאות ודברים אחרים כמו מז או מז דוקאמו בקרוב.

ולאשר כרת משה וישראל ומנהנכ לרחם על רל ואכיון ועין שמענו כי אחיו הגיל אשר עמכם כרוך הוא לדי ותם וישר הוא, עיכ נתעורדנו להלות פני מעלי יכנסו ככצוה זו להביא אליהם את רי שמואל הגיל וללחוש באוניו ולרכב על לבו עד אשר יתרצה ויתמייס לתת ולמלאות השאר הנצרך להוציא מטסנר האסור הגיל וחסרו לא יסיר מעמו, וגם כי כאשר

¹ נזיר כ"ז ע"ב.

² וירצו, ציל לרצון או וירצו.

³ סלך סולאניא, לטי דעתי ציל סלך מהארוסיס והוא

לאורדריאו מהארוסיס הנזכר בתוך הכתב או היה גם סולאניא כנויו.

⁴ צונן סונה וסופר, ילירי הארוסיס הנודעים בשמותם (בתולדות ר'

עזריה כן הארוסיס כרם חסר חלק ה' צד 132 ואורטרה דוסף עליהם עוד שבעה בסע 124 II Corriere) אבל שנים הללו אינם נזכרים ביניהם רק בשנת הרגיד הוציא רחם קויסמאן זיל הרשאה אחת מיצנת שע"ט שחשיכה אורה שבה נתנו רבני פירארה רשות לר' שמואל מהארוסיס לקרא את הסר סאור עינים סרען סן הארוסיס (הרשאה אחרת; Revue XXXIII 78; XXXVIII 214). לאורדריאו מהארוסיס היה אסור בכית האור על שלא סרע חיבו לני אחד ולהתיד את עצמו מבית האסורים נלה דעתו להסיר דתו שנתיאש להגאל (זה כוונתו בדבריו: מוסר עצבו לרחמי שמים, כי בסובן זה אבר על עצמו כחיי ידורה: נשעתי על רחמי שמים, מוכא משואבכ בסע Corr. II 220) אם לא יתנו לו אחיו בני ישראל סך הנצרך לאולתו. אולי ראו גם בדבריו: אסור מצוא הפין לעשות דרכים שהאסור רצה להסיר.

שמענו והקשכנו שאף הוא ישיב אמרנו לאמר כי לא זאת הפעם בעצב
וראשונה ולא שנייה אשר תסך ועור אותו ושלה ידו לסייעו והוא חלל
ברית אחים גם מעכית לא יחיישו מלהשיב ולומר לו כי אעפ"י שחמא
לו ישראל הוא עוד הזום ומכשרו לא יתעלם עוד וזכילא כתריתא¹ אולי
ישוב מדרכו הרע ותחשב לו לצדקה, ואם לאוה סיבה לא ירצה שיתגלה
ושיועד היותו ממיל מלאי לכיסו לטוב כעיניו ישלחם מתן כסתר ואיש אל
ידע כי אם יודע כל סתר רחום והגון אשר יוחן את אשר יוחן אחרים.
מעתה אתם ידעתם את האיש האסור מה גם אחיו הגל יתר ממנו וכתכונתכם
תעשו ודי אשר יצא המכון לאורה להיות כמיכם כמונו זוכים כמצוה זו
להוציא מכית כלא האיש האסור עכ"פ כלתי ערוכ [עכוב?] ור' אלהיכם
ירבה את כסא כבודכם יגדיל וירומם הרתכם כחיים ושלים.
ויניציאה כיד חשון שסיד.

קלד.

בעד הח' קיר² להח' ר' דוד מהטוב³ יצו.

זכתי שלמים עלי תשלומי כפל ד' וה' לשלם תודות לארנוני אשר
שמע בקולי וישמור ומרה על אשר דרשנו מאתו. ולמצא חן כעיניו הרריך
בנעלים תלמוד הגון לפניו אשר כמחננו בו גם אנו יישר חילו אחרי רחמינו
נכרא רבא דקא מסהיר עליה, הגם כי לא היה לנו עריין זמן יפה לכדיקה
אם בא⁴ אויזן טילין תבחן מפני מי שמרחה בערב שבת והיה כי יהיה חקר
לתכונתו נודיע למעכת דבר, ובין כך אל נא יסיג אחור כית להתיצב על
מצצה ולפקח עין אולי יקרה ה' לקראתו אחרים אוטרים נפשנו חשקה
כתורה, כי לא ירע הצדיק עינו מהם ויושבים לבטח שנכחו ברעת וכינה
בעיה וחלק יהיה לו כתובם נחלת שכר מאת ה' משמים.

¹ ברכות ח' ע"א.

² בעד הח' קיר, בס' קסדה נמצא בעד הח' בק ריי והמעתיק
גמס: בקריאת שניהם, וגל להגיה גם כאן וגם שם 'ר' (Ibn Re) ואולי
הוא החכם יוסף ריי אשר נפטר יום שני של פסח השנה (לא 9), ראה
CB 5981.

³ מהטוב, צל מהטוב והוא שם שנתקן מן האיטלקי del Bene
וגל שרוד מהטוב הגל הוא ר' אליעזר דוד מהטוב בעל כסאות לבית דוד
(באוצר הספרים אות כ' 263 גרמס מה ט"ב) אשר חי בסדארה ונפטר בשנת
שציה (סח"א 7), קורות ימי חייו מספר בקצור בעל אור החיים בס' 421
וקראו ל"כ מה טוב וראה חתימתו בכ"י. כמה פעמים התם שמו אד"ב
(ראשי תיבות: אליעזר דוד מה ט"ב).

⁴ בא, אולי צ"ל הוא או בקום בא אוון צ"ל באון.

שלומי אמוני בית הקרבתי [י] אל החכם השלום מארהי¹ נרז וכאלה
רכות מעמו הוא נותן בעז ותעצומות למעבית ואני תפלתי לך ארוני עת
רצון יהיה לו תמיד להחזיקני במסכה אוהביו כאשר לבי ובשרי ירננו לאל
חי על כל מוכה וברכה אשר יברכהו אלהים וישים לו שלום נכסף לאהבתו.
ויניציאה כ"ג תמו השסי"ב.

קלה.

שלום כמרומי בעל בעמיו. למהרר שי"א² בצורה לשם כמ' מאיר
לוצאמי³

הגני להדות ולהלל למעבית על אשר נעתר לי על אורות האשה
אשר כתבתי לו זה ימים גם הלום ראיתי כי דפץ כי יגמלהו ר' כצדקו
רען ענותו תיכני והוסיף לי אומץ להעמים עליו פעם בפעם אעיו גם
עתה לבוא לפני על כי שמעתי את דברי האלוף כמוה אליעזר דניצה⁴
יצו שדעתו נוטה לבוא לדור מה עמנו ולכו נכסף מאד להסכמתי זאת
לתועלת הבנים בניי הילדים אשר חנן ה' את עכרך כי ישמעו מסיו תורה
וילמדו לקח תחת צל קורתו וזאת לכד היא שעומדת לו לסיקה לעזוב
חוקת ביתו אשר שמה בסארוה כי אמר יש ארמטי⁵ בכני הקהל יצו
לכל יוכל שום אדם למכור ולא להשכיר חוקת ביתו כנסעו משם, לכן
באתי לשחרר סני כבודך למעני יעשה שיבקש מבני הקהל לעשות להחכם
הגיל חן זה להרשות אותי שיוכל למכור או להשכיר החוקה כביתו לשען
לא ימנע בעבור זה מכוא בתמים לדור מה וארהג גם אנכי ממנו בנדיול
הבנים כאמור, ואם אני נכנס לבנים מן השורה לתת משא על משא למעבית
ימתח ויסלח לי, וגם הוא עלי ועל סועל ירי יצויני, ואני וכיתי נעכור את
ארוני ולכי ובשרי יתחננו לאל להנריל ולרוםס כסאו ולהאריך ימיו ברוכ
שלום.

ויניציאה ל"א דיצימר השס"ד.

(1) הוא ר' יוקב סארו (ראה פ"א, 2)

(2) הרב שמואל ארקולזי (ראה כ"א, 1).

(3) ראה ס"ז, 2.

(4) הוא ר' אליעזר חיים ניצה בעל דמשק אליעזר (תני 326, ס"י כ"ז ;
סח"א 44), לפי אגרתנו דר אליעזר דניצה סק 1603 לסאראם בסארוה ובטעות
נאמר b JE IX 318 שהיה c. 1600 רב בסארוה. ס"י ק"ט, קל"ו, קס"ה,
ר"ה, ר"ז, ר"ז, משלשה סימנים האחרונים יוצא שהחכם הגיל היה שליח קהלת
רומי לקהלות טולוניה ורוביא לקבץ שם נרכות בעדה.

(5) מארטי (parte) תקנה.

קלו.

בעד הדניצה¹). אלוף מנריאל אלוף עירוס² שלום!
 נשמעו הרברים את אשר הרחיכה וסערה סיה לכלי חוק שם בעיר
 בארוה אין חכמה לאשה אשר אין מעצור לרוחה העיזה סניה ותאמר נגר
 קרובותיה אשר [אשת] האלוף כמריה אליעזר דניצה יצו לכושת וגם לחרסה
 למשפחתה ולבית אכיה בין למתים בין לחיים דברי חרוסים וגדוסים כמדקרות
 היב מאשר חם לבי בקרבי גם יחד לכל הקרובים ואדוני יודע כמה הכזיון
 רבך בנפש כלכל לא יוכל רוח איש כי תכא אמה עכריה מכנות מרח³)
 אל הבוי לחלל שרי קודש מטשפחת רם ולדכר דברים אשר לא כן נגר
 כבודה של בת איש תם וישר ואשת חכר כחכר, עיכ אמרתי אכא אני
 לפני מעכית אשר ידעתי סאו מקרם ומשנים קרמוניות כמה וכמה ידירות.
 אהבתו לבית אבותנו ואנחנו כלנו נושאי דנל[ן] יחן נא אצבעו כיניה
 וישים ידו לר' לדעת מה זה ועל מה זה, וכאשר ימצא כי שפת שקר
 ולשון רמיה זו נתנה עליה בקולה בכלימה ובח נכלה כישראל אשר לא
 נכון להאמר יתבע עלכון העלוכה וענש תענש העולכת כמוב בעיני אחרי
 אשר יכריחנה לחזור סרכריה ולרצות ולסיים את אשת האלוף הגיל כי
 מלבד אשר יעשה בזה המוכ והישר בעיני ה' בשבט מישור שבט נשיאתו
 גם לי גם לכל המשפחה, והיה לי לחן רכ וימנע אותי מכוא כתמים שם
 בעור וסעד שרים ושוסמי ארץ אודבי ולהשתרל כעשני ליסרה אותה שבע
 על המאתה, כצדקתו כמחתי שלא יסוג אחר, עיכ יהיו דברי טועמים
 ובנשיקת ימינו הגאדרי עכבר הגסטר סאת דכו אצא ככריעה וארש.

קלו.

מני לכימ ישראל קוניאן⁴) יצו.
 איש נכון וחכם שלום! לא ידעתי כנפשי אם זוכר כית את אשר
 דבר לי עת היותנו יחד במרויוז⁵) כהעשות שדוכי הגסמאר יוסף יצו

¹ הדניצה היא אשת החכם אליעזר חיים דניצה שאשה אחת רוציא
 עליה שם רע, ראה סי' קסד. 1. בשרית ר' יעקב לבית לוי סי' קכ"ו יש
 השובה סריא"ם על אודות אשה אחת שנחשדה עם פלוני ופסק שאין לקח את
 הבעל לרשה, ולפי השערה קרובה מוכח הפסק הגיל על הדניצה.

² הוא ר' שמואל ארקולטי רב בפארווה (סי' כ"א, 1).

³ סבנות סדה, על שם מעשיה, ואולי יש בלשון זה גם רמו לשם

כשפחת האשה הנוציאה הלעו.

⁴ קוניאן (Conian) ראה סי' כ"ז. 1.

⁵ Treviso.

אשר היה עם לבכך אדוני לאסוף ולכנוס תשכיר¹) במקום מושכך עד יעלה השכר והגן להשכיר מלמד טוב ויודע ספר, וגם כי נבער אנכי מדעת מה היה בלב כית עלי סוזהבת²) נעורותנו אשר קדמה בינינו ואני השיבותיו כי נסתרה ממני הבחירה או כי עוד ימים באים אולי אהיה אנכי מוכן להסיק רצוני, וגם כית אמר בין כך ובין כך ינוח הרבר לעת הצורך, ועתה אני כמעט נטוי רגלי ליסע מהעיר הזאת כי דחיקא לי שעתא מוכא בארץ אוכלת יושביה ואם יש ויש אתי מקום ומקומות, רק הרחק לא הייתי חסץ להרחיק עב אמרתי לכתוב שירות אלה לכית אם מן האפשר אשר יצטרך ללמד וללמד לשמור ולעשות, לכל אשר ירצה יש בי כח לשרת, אולם זה עקרו של דבר דלית דין צריך בושש וצריך אני לרעת ולהחליט דבר בעד כל חדש אייר לכן ייטיב נא עמי להודיעני דעתו בזה הן או לא, וגם זה חסרו יעשה עמדי לחיות הרבר כמוס ונסתר עמו כי לא ייטיב לי אם ישמעו העברים או לשום אחר מהקהל שהיה ברעתי להתסדר מסה, עד עת הנסיעה עצמה, ויקרבו השתחוחתי לפני האלוף הותיק חותנו יציו. ואסיים ואריש ויניציאה יחי עוד לנצח³) למבני השסיד.

קלח.

לקק סיינה.

עדת אבירים, בעלי עמים, אנשים השלמים, הולכי על דרך היושר והתמימות מלאי צדק דעת ושלימות חקק אשר בסיינה וחכמה בראשיהם וראשון הוא למקראי קדש הנשיא החכם כמרח יצחק ריאטי⁴) רוב שלום! הרבת והסציר בתסלה ובקשה לאלהינו עי"ב⁵) כתביו השלוחים מהח

¹) תשכיר (תינוקת של בית רבן).

²) סוזהבת, ציל מאהבת.

³) תהלים מ"ט ט, ויחי וגו'.

⁴) מורטארה הרשים צר 54 יצחק ריאטי (Rieli) אחר על סי לוח הפייטנים מן שד"ל אבל לא ידע לא סקום שושבו ולא זמן חייו, רינער בלוח ידום משמחת בני ריאטי הרשים יצחק ריאטי עי"ב Mosé V 231 משנת שנת אליעזר ברי יצחק ריאטי סר וחבר לוח סאמרי עין ישראל כסדר אלטא ביתא ונרשס בוויניציאה שע"ב (אור החיים 435). בדיואן 125 נמצא שיד לנשואי משה ליאון מרורי (Revere) עם נחמה בת כסרד נראציא ציאו (צל ריא) ריאטי נרשס (שנת דשניה). מאנתנו יוצא שרר בסיינה (Siena) הדה עוד בחיים לערך ש"ס. ראה גם סי ק"א, 3. יוסף ריאטי בסיינה (משבית מלחמות דף צ"ב ע"ב).

⁵) לא להינו עי"ב, ציל לאוהלינו עי (על יחי).

חמול מצליח כהן מויטרבו¹) הורש ומכש מאתנו לכתוב ולצוות אל כמיר פאציסיקו דמיליציו²) המלוה להווה³) בקסטיל אימיריאו⁴) שיעמוד לדין עמו שמה סיינה על עסק חזקת חנות בקסטיל אימיריאו הנז' אשר לפי דברי מהר חמול מצליח דמיליציו⁵) דין ודברים יש לו עליה, מלכד כי תורה צוה לנו משה מורשה היא כי יריבון אנשים עד אלהים יבוא וגו' ואין אל אלא דיינים דייני ישראל ושנוי הוא מדברי סופרים באזהרה רבה, עוד זאת שנית ראו ערות נאמנה מיחירי סגולה קהלתכם ומסרנסי חברת גיח אשר כרומא שנתרצה ונדר כמ' פאציסיקו הגיל לעשותו ושם שם לו חק ומשפט ועבר זמן ולא קיים ואמנם כאשר שמענו כי מקום החוקה הגיל קרוב הוא לכם ומתיחס למעמדכם, ראינו כי עליכם המצוה הזאת ולא רצינו לשלוח זה הפכתב בנכול ריעים וזאת בחרנו מן הגאות להמקט רצון כויה חמול מצליח רגיל בקצת לרבר באוני מעל' ייטיב נא בעיניכם למעול עם כמ' פאציסיקו כמי חכמתכם וכינתכם ולעשות שכומן קצר כנראה בעיני כית שיקיים נדרו אשר הבטיח וחיובו המוטל עליו מדין תורתנו ויבא שמה סיינה או ישלח או יעשה שם מורשה בערו עם הרשאה מסמקת ויעמוד כרין עם כי חמול הגיל וישמעו הריינים שניהם יחד וכאשר ישפטו כן יקום, ואתם אורחי האמת והשלום זאת עשו וחיו לקיים המשפט על מכוננו ולהעמידו על בנו, כי גם ה' יראנו היכלו בתקנו. ושלום.

קלמ.

קרנים!⁶) למונטאנייה. נאחו בסבר בקרניו שלום! ;
ראיתי והגח קרן עור פני כתבך ממנו קרנותיו לתקנם למשוך בקרן לראש השנה העיל, ובא אלי קרוכך יצו וקרנים מירו לו וחלה פני משם

¹) בא ראשונה על החתום בספק רבני רומא בעסק המקה שברונו (משבית מלחמות צד ע"א). טאנרתנו מוכח שכיננו היה מויטרבו (da Viterbo), אבל מורטארה (סח"א 14) דרשיטו רק בשם כהן.
²) לא ידעתי לכוונת, לפי דעת החכם לתאמו יש להגיה דימסיצי (da Sezze) ודוא שם משפחה מיחכת. אך גם אם נכונה הגדת יידי הגיל אין לכוון את האישי פאציסי דמסיצי כי לא נמצא שמו במקום אחר.
³) המלוה להווה, בימי הבינים היה המנדג שהמושל נתן רשות לזמן קצוב ליהודי אחד להלוות כריכית ליושבי העיר או הארץ, אולי כון בטלות, המלוה להווה לאיש אשר לו ברובה רשיון כזה.
⁴) קאסטיל אימיריאו שם מקום (Castel Vittorio) קרוב לנינובא.
⁵) כנראה הוא חמול מצליח הנקרא למעלה מויטרבו.
⁶) מסונטנינה נשלחו לו שופרות שנמסרו להתקנים בוינציאה, אמנם ר' שלמה חיים אשר קנו השופרות מסנו לא היה בעצמו אומן במלאכה זו כי

מצמיח קרן לזרים למרחם קרנכם כיום תרועה, ואתה רע לך כי דוממתי קרנות צדיק אל ר' שלמה חיים ואמר לי כי אינו בעל הקרנים ולא היה הוא המתקן אותן, כי היה מקרן מסרם את אלה לשעבר נוי תסל אשר קרני ראם קרניו היתה מלאכתו, ועתה נסגם מהעולם לעולל בעסר קרנו כאוסן כי נגדעה קרן ישראל ואין יהודי עוד סה אשר קרנו תרום בכבוד כצאתי את העיר כקרנות הגוים אלך בפרינציפאלה²) ואבקש אם אמצא מהם מרים קרן לעמו וכרצונך תרום קרנינו כאשר כתבת, בין כך כה מניני וקרן ייעי ואכרכך עד ירום קרן משיחו ולך שלום. י"א:

קמ.

בער קרובי הרוני מלכות מאנמכה¹).

אנשי חסד נאספים לעשות צדקה עם כל אחיהם וכדבר אביון צרות נסשו ובהתחננו ישמעו ויעזרו לו לעזר ולהועיל בהשפיע עליו מן המזב אשר הטיב ר' להם בני ישראל אחינו שנכל עיר ומקום רואי סני כתכנו זה לכלם שלום רב.

הלא למשמע אוון ראכה נפשכם כנסשנו ודאי ולככם המר ימר כשכבר הימים שמעתם את כל התלאה המכה והמכונה בוקה ומכוקה ומכולקה²) אישר מצאה בכאנמכה, אל אותן הרוני מלכות אומללה יולדת השבעה³) כי בהצוי ימיהם נכרתו ונגזרו מארץ חיים זאת ואתם ידעתם על מה ועל מה ויותר מהמה מרומה רבה נשיהם וכניהם ואהיהם נודשו מהעיר מיד ולא יוכלו להתמהמה וגם צרה לאכל ויגון עשו להם לקחת כל רכושם וקנינם הכעט אשר היה לסניהם ויסרוץ לרוב סרץ זה על כל סרץ ותכאנה האלמנות והיתומים האלה אל קרבנו וכל רואיהם הוילו רמעה כנחל וכל השומע צעק יצעק אוי ואבוי על מצוקה רבה ואמרו כלם לחמול [ולרחם עליהם וכן נעשה כאת כל הקהלות סה נרבות השמיעו ואססנו לרם סך מה, והנה הוא בירם ככר הולך ומתמעט וכא עד קצו וקרבו ויאתיון ימי החורף

אם נוי אחד אשר נקרא Theophil (כן נראה לי לסתר מלות נוי תס ל) והגוי הזה סת.

¹) בפרינציפאלה, כנראה כוון אל העיר פיורנצה (Firenze).

וינציפאלה ר"ח השון השם"ב.

²) באלול שס"ב דרש בשוק מאנטוזה. אחד מן החאים הגוצרים והוציאו לעז על היהודים שחרמו וגדפו את משיחם ורתם ונדרנו בנודת המלכות שבעה אנשים ושאר היהודים נתגרשו מן העיר (Carnevali, II:Ghetto di Man-). (Iova, Mantova 1884, p. 18—21).

³) נחום ב' י"א.

³) רמו לשבעה הרוני מלכות.

אין מאכל ואין כסות בקרה ולכם הומה בקרבם על נותני לחמם וצידם אשר נמרסו מהם, עיב כחרו לשלוח מוביל אנרתנו זאת איש אמונים שמו כמי . . . גם הוא אח לצרה מא מהרומתים¹) להתנפל ולישא בעדם רנה ותפלה אל נדיבי אחינו לחס על האמללות והאמללים האלה אשר לקחו כפלים למורעניות בא עליהם שלא כדרך כל הארץ ולהריק עליהם ברכה למי תאות צדקה ותצור תום דרך מואת אשר היא לאלמנות ויתומים האהובים וקרובים לה וצעקתם ישמע אל מכיל הדלים, ובשים על לב איכה היתה הגזירה על המרוסים ההם ואיך היו נשיהם אלמנות וכניהם יתומים אין לך כלי מחזיק ברכה וראוי להמלה ותנינה מזה. — ולכן יהי נא מושך חסד וחונן ליתומים האלה ולאמתם וכל איש ואיש לכבו יכין וירך וירחם וכפי ערכו יפתח ידו יתן ויחזור ויתן כי לא נעלם מרעת אנוש על אחת כמה וכמה ישולם לאיש מסעלו אל חנון ורחום ורב חסד אלהי הרוחות לכל בשר הוא יצילנו מגזרות קשות ויתן מנוח ומרניע לעמו עד יביאם אל המנוחה האמתית ואל הגחלה ועיניכם ועינינו רואות אמן.

קמא.

עדות בעד מרת דיאנורה המוחזקת למכשם ה²).
אל אנשי ערת מי סנה. אשר בכל עיר ומדינה. בעלי עושר וכבוד ותכונה. ולכל קמן וגדול בכל סנה. רואי סני אנרותינו זאת ומעתה אנא יושיע נא אל למושעות כברכה ושלום!
אל כל מקום שתכא האשה הזאת הגצבת עמנו בזה כשכבר ועתה היא הולכת אליכם היום שמה מרת דיאנורה מבית אמרנו נבוא להעיר את אזנכם על יושרה ומובה כי זה ימים ושנים רבות הוכילוה רגליה מרחוק לגור אתנו ובביתה שכנו רגליה פה בקרב קהלנו זה זמן רב באה ושבה ומתהלכת מבית ומחוץ בין כלנו ומעולם לא נמצא עולתה בה אשר יאמר כי הוא זה דבר דומי וגנות לא הרעה ולא השחיתה ככל קהל קדשנו הלכה כתומה כמשפט בנות ישראל הכשרות בשלום וכמישור, ואם שמת שקר ולשון רמיה הרוכרים עתק כבוז הרחיבו כשאול על גמשה ודברו עליה רעה כמה פעמים אין אדם שליט כרוח הפה לכלוא שסתי חי מרכר, האמנם אלם צדק לא נהיה כרכר אשר אמרו עליה, ולמען דעת צדקתה ככל מקום, והרחק לא ירחיקו ממנה כל השומע או שמע דבה רעה הוא מוצאת כאולי עליה הגה כאנן בזאת להגיד את אשר אתנו כרכרים אמת לאמתם ולא

¹ מהרומתים, ציל סרמומתיים.

² דיאנורה. (Dianora) הוציאו עליה דבה רעה שהיא סכספה ונתרשה מן העיר. במאנטווה גרנה. בניירת המלכות בשנת שים אשה וקנה כת שבעים ושבע שנים משום חשר כשפים (Carnevali l. c. 13).

יהיו סן החושרים ככשרים וכל הון אותה לכף זכות ומאמין לנו הריין האמת
ירין עמו כאחד ומיוחד לטובה ועליו תבוא כרכת טוב.
וינציאה חי מכת השמיד.

קמב.

למורי ורכי הרכ משה¹) יצי. מגדל עז כתוך העיר מורי ורכי שלום!
האי צורבא מרכנן דמרח כאורייתא היא דקא מטרחה ליה²) שהרסים
ספר דרב נוכרי, דנפש חיליה תורת הבית הארוך להרשביא³) זל כהשנות
ותשוכות כאשר יראה מעבית וישמוט ואחר חעטל והגיעה כי רכה רכה
נושא את רגלו לתתם על פני חוצות וצרכיו מרובה, ידענא ביה כמר כי
מכל אשר דבר ידבר לסניו לתמוך לכל כמסל במצוה וככוז להפקת רצנו
נתתי בידו שורות אלו לחלות פני מעבית לעור ולהועיל לו ככל אשר
יוכל, וכעל הנמול ישלם לו ולכני שלם תמיד לכקש מלסניו על שלום
ומוכתו וכחול עוד ירכה ימים וארש.

קמג.

לספר תורת הבית הארוך⁴)
הבית אשר בנה שלמה המלך בין רכנן וכישראל נחל שמו הרשביא
זלליה וכו הבונים העושים כמלאכה הראיה זל מראה את ברק הבית וכו
רעה נכר חכמ סחוק כל ברק על משמרתו, משמרת הבית עד כי
כעל הבית מוצא כל ההגותיו בתוכו ואורח מדרך עיד הפלסול והחריפות
הנמצא למר סכעלי תריסין אלו, ואין נמ אחר חושך עצמו סן הרין למלו
בשתי ידי, אם בן כל דואיו ישיגו ולא יסמירו בשפה יניעו כים לקנותו
ויתכלא הבית כלו אורה בשעריו ותכרכו בו מכל נויס הרכנים הקצינים
נדולי סדינת פולין רוסיאה וליס א⁵) אשר נתנו כח כחתימותיהם
להביא הרכר סכח אל המועל נמ ה' יתן המוכ לאנשי אמונה וצדק כמריה
שלמה לוריאה⁶) וכמ' סרדכי שאול⁷) בחכרת הגכיר כמ' יוסף סרוק יצי
אשר ככספם וזהכמ אתם תהלות ה' כתרווה הרפסוורו הרריכוורו אליכמ.

¹) ראה קיא, 1.

²) ע"ס תענית ד' ע"ב דאי צורבא מרכנן דרתח אוריית' דקא מרחא ליה.

³) ראה סימן הבא.

⁴) המסר דוה דרפסין בוינציאה שסח (ברצונך) ר' סרדכי שאול בן
ר' שמואל שאול בעור שלמה לוריא על הוצאות יוסף ו' סרוק כמו שנכתב
לקטן (CB. 6891, 34; Zedner 714; Rosenthal 988, Anh. 2304).

⁵) וליס א, ציל וליסא.

⁶) שלמה בן דח' ר' יוסף לוריאה (סי' הבא)

⁷) ראה סי' הבא.

קמד.

לבקשת הרי מרדכי שאול שהרסים ס' תורת הבית.
אנשי שם קצינים נאונים ורבנים פרנסים וחכמים וכל אשר מבני
נפוצים בגלות אריאל אשר בעיירות וכרכים בכל פאה ופאה בגלילת אישילת
שלום רב עד כלי ירח!

הובילה רגליו מרחוק עד העיר הזאת איש אמונה ורב כינה הריר
מרדכי ברי שמואל שאול יצו וכירו ספר משולש וחיל משולש ועונו משולש
הוא ס' תורת הבית לא נראה כזאת בישראל מימים ימימה אשר הוא ושותפו
הרי שלמה בן הח' ר' יוסף לוריאה הוציאו וכאו מאי לקוסטאנמיני ועבר
בארץ אשכנז למדינות רוסיא ליטא ופולוניא ומשם הלאה וכירם מוכם
חתימת של החכמים והרבנים מהגלילות ההמה מספרים כבוד הבית וקדושתו
וטודים לעזרתו ואת סנינו חלו ובקשו חכמי ק'ק קראקה ג'כ להיות לעזר
ולהועיל אל החכמים הגל כעסק הרספת המסרים הגכבדים האלה וכחסר
אל כי רב הוא באו עד תכליתו אמנם רכתה ההוצאה עד מאוד וכמה
הרסתקאות רערו עליה¹) עד כי באו כירינו שלשים ועד רבעים מהמספרים
כחיל כבוד ועצום וסך רב. אשר ע'כ הגה הוא יוצא לקראתכם וכירו קצת
מהם לתתם למעלתכם, למען יוכה כל איש לחזות בנועם אמריו כי נעמי
ולתועלת הגהגת עצמו כהגהגת הבית ככל מרינה ויהיו נא אמרנו לרצון
לפני כל חוזה כתבנו זה וישמעו לקולנו לקחת אותם מידו וכסף ישקול
יתן לו כעין יפה ורוח נדיכה כי תחת הנחשת יבוא זהב לביתכם וכחכמה
יבנה בית איש בער טאמץ כח הלוח אשר לא עצרו עמל וטורח צרה
ירנן מלכות את הרבים כאבן יקרה הזאת תיקר נפשו בעיניכם והמילו
מלאי לכיסו וסרי עברו ויסור שמה נתן תתנו לו צדה לדרך כי חלוש
המוג הוא ויצטרך גם סוס לרכוב עליו וסער לתמכו ולכם תהיה צדקה
וכזכות זה שאר יעקב ישוב אל עירו ואל מקומו. אמן.

קמה.

בעד הח' בק ר' י' (2) וצל לשלוח לקרובו לליואנמו.
לאשר המשרה על שכמו שלום. את קולך שמעתי מתוך האש
כוער כתנור יעיר כל חמתו על כי לא נתתי מענה לשון למעכת ואנכי נקיתי
המעם מאשמה כי אחור לא נסוגתי מלחשיב ומה אעשה אם לא הביעה
תשובתי לפני כסא כבודך, והלא לבני וכשרי ירננו לך ותמיד דמות דיוקנו
חוקקה בקירות לבבי ולצניף מודד ונזר לראשי אענרנו כל הימים — ועל

¹ ריה טז עיא וקדושין ל"ג.

² כנראה הוא החכם הנזכר בסי' קליד, ראה שם הערה 1.

אשר יסר יסרני מנסיעתי מקונסמאנמינו. סרירה טובה¹) היתה כעני
ולא נחמתי כי עשיתיה כי לולא התמהמתי שם אוי מה היה אלי, או מקרי
דרדקי דגוס ולא דייק²) או הולך תועה אחר הבצע, וכבר בחרתי
במוכ וגם מצאתי חן כעניי השר פ' . . . אם לא כי א"א הבאיש את רוחי
כעניו על פשע ולא חמאתי כסוחר יקוה פעלו³) והחכמה מאין תמצא, ולא
כן אנכי עמדי בתורת אל התחוקתי ולא ארסה. ואם את פיו לא שאלתי
לאמר כעצתו יתגיי על אלה מסעי לא הפסיקה השעה למשוך הזמן בחכה
לצפות ולהמתין כי היה מסע האניה והאנשים ההולכים אצים וכאשר חקה
חקקתי נורה נורת⁴) אמרתי אראה יה בארץ החיים לא יחרף לכבי מחמת
טכות הארץ ההיא ותחלוזיה אשר ידעתי כי רבו וכאו לאוני, אבל למסתמך
בהכרחי גם נרגו חרדל כנהרי נחלי דבש וחמאה יחשב, וכך היא דרכה של
תורה וכו⁵) לכן עם עורנו מתנורר מה ויניציאה אוכל לתמך בימן א"א יצו
בהיותי תנא דמסייע ליה מכולם מאשר נמשי חשקה בתורה בן יכבר אב
אהיה לו תמיד ואם לא אעברה ואראה את הארץ הטובה א"י כי כל ישעי
והפצי להצמיח צרקה בעזו ותשויה בינה ונכורה, ונכון לכי ובטוח כאשר
יחקה מעכית עינו הגדולח כשכלו הוך על רצוני זה ועל חלקי הסוג . . . [?]
יורה יורה ויחזן כי יפה כח הכן כואת ויליץ בערי לאיא והייתי כעניו כמוצא
שלום, ובין כך ככל המקום אשר אהיה שם יאמר הצבר אהבתי את ארונ
ובשמו יגיל כל היום בכל כחותי וכפי פרושות השטימה תהיינה להנריל
שלומי ולנשאו ולחוסמו בתמארה כרצון נמשו המהורה ושלום.

קמו.

בעד כמ' יקתאל קרמי כעסק מעות סרינת מילאנה⁶) ויניציאה

ח' תמו השס"ד.

מה' מצערי נבר כונן וכא אלינו הגשיא והגעלה כמ' בנימין יקתאל
קרמי יצו דורש מוכ לעמו ממנה לכני סרינת מילאן אשר ישבו בה
ונתנרשו הימנה ובשם אחוזת מרעיו הגשיא האלוף מרה קלונימוס פאויאה⁷)

¹) עם בכ"ק לח ע"ב סרירות טובות; בכ"ס ס"ד ע"ב סרירה אחז יש
לי בניכס.

²) כ"ב כ"א ע"ב.

³) עשהיכ איוב ו' ב' וכשכיר יקוה פעלו.

⁴) בסדר רבה ריש מ"ט.

⁵) אבות פ"ו ר'.

⁶) בשנת שני' גרש מילים השני מלך ספרד כל היהודים מסרינת מילאנה
אשר עמדה תחת מלכותו והפקיד לתת להם סך סמיים לתשלומי נוקיהם כדי
שלא ימותו ברעב (JE VII 8). מכני קרמי דברנו ס"י ע"ז, 1.

⁷) לא מצאתי שם זה בשום מקום, אולי צ"ל פאויאה (Pavia).

וכמי שמואל כהן יצו מטונים כגיל ובקש מלפנינו להיות לעזר ולהועיל לרבים כעשותנו נדר וסדר כער יתר הפליטה הנשארת הזאת על המעות המופקדים ועומדים בעד היהודים ההם כמילאן נתונים מאת המלך האדיר מספרד למען לא יעלו כתוהו ויאכזרו מתוך הקהל חז, ואנחנו בישמענו מפיו דברים של טעם ואמרות נכוחות מכונים ומצורפים ניב אל תחנינות ובקשות יחיד סגולה מן האינטיריס אדיל¹) אשר יש להם יד ושם וחלק במעות הגיל ואשר קצתם עם אגרותיהם וקצת כסיהם מלאו לאכזר ולהחנן לתקן כמי בחנו משפט נאולת הבספ צורף זה מן בעליל לארץ ירע באתם, אם היות כי שמענו כשכבר הימים מעלת רבני מאנמוה יצו עשו איזח סייג כרכר הוה מימ יען לאיזה סיכה מן הסכות לא כאו דכיהם עדיין לכלל קיום כחם הגיה על מכונם של ישראל גם אנו אמרנו אחרי אלקינו נלך והפכמנו ונמרנו כי ער²) לכת בעשיג מי שיהיה להם דין או תביעה זה איש או אשה קמן או גדול טובמחים אנהנו כי לא יעשה כן בישראל לחמא לאלהים כי כלם ידעו זאת מקמנס ועד גדולם ולא יעצרו³) דין תורת ה, ואם אולי כשגנה היוצאת סאיזה אחד כבר עשה איזה פועל בנידון זה ישוב ויבטל הכל מעקרו תיכף ולא יסול במצודים וחרטים. אכן מעתה סדרנו שמעלת השלש מטוני המעמד הגיל כער כל חריש שבט יודיעו הסכמתנו הזאת וישלחו אותה ככל המקטות אשר נסוצו שמה היחידים אשר ישבו מאז במעמד ההוא בין שנפע מן המרינה קורם הגירוש והן כזמן הגירוש עצמו ויפרסמו בבתי כנסיות העדה שכל אשר יש לו חלק או דין ודברים במעות הגיל יכא ויטצא כסי אראנה⁴) ליום רח אייר זמן הגאות לשים כל איש לדרך פעמיו או ישלח מורשה בעדו כהרשאה מספקת, וכן יחוייב כל אחד מהגיל המטונים ויהודים אחרים להכצא שם לזמן המונבל הגיל שמה יתועדו יחד וישאו ויתנו ויתמשרו כניהם כרת מה לעשות לכא לידי נביות המעות הגיל, ואם באולי לא תוכל לעלות מכניהם הסכמה לדעת אחת, או מחוייבים ללכת לכיד הקרוב לשם אשר ימסרו להם שלישה דינים ולא יוכלו שום אחד מהגועדים שם בגזירת חיה⁵) להסדר ולנסוע כהמיאראנה ער יוסכם כניהם על עסקם זה וכאשר ינזור ויפסוק מאת הריינים ההם מחוייבים כלם לאשר ולקיים בכלל

¹) אינטיריס אדי, *interesentes* הם האנשים אשר יש להם דין ומשפט לקבל חלק מן המעות הגיל.

²) ע'ר, אולי ראשי תיבות על דבר או על דין.

³) יעצרו, אולי ציל יעכו.

⁴) בסו אדנה, למטה כתוב ויאדנה, וכן נכון כי הוא שם מקום

Viadana בסחו מנסורה.

⁵) ח'ח (חרם חכמים).

וכפרט ויעשו תיקון כאוסן שיכא הדכר לירי גמר וספק עם כיאור כי אשר לא יכוא להתועד ליום ר"ח כו' אדנה הגיל אחרי הספרסס סרונו זה יחוייב לעשות ולקיים כל מה שיסכימו האחרים שנתוערו והן שנתסשו יחד בנביית המעות הן ככחירת הדיינים וככל דבר, גם הם כמותם יעשו ויהיה סיהם כסיו וכאלו הורה גם הוא כועד הגיל.

הן כל זה ראתה עינינו נכון ונאות לשלום ומישור האנשים אשר יש להם חלק ונחלה ככסף הנזכר ולתועלתם וכן אנהגו נוודים וספרדים עליהם כאמת ובמשפט וצדקה. וה' ישלח את הברכה באסמיכם יחיו רגן ויפרתו כנפן וימצאו הן ושכל טוב ככל המקומות מושבותיהם יהיה שלום כחילם.

קמו.

לקהלות אשכנז כער עניי א"י.

אל מול פני המנדודת המהורות, קהלות הקרושות, אשר כארץ אשכנז אולניא ודוסיא היושכים ראשונה כמלכות, להם העושר והכבוד והתכונה. אנשי השם שארית יעקב מציקי ארץ וראש סנה, קהלת הקדש אשר כארץ הגה, וכל קודאי המגילה חניא וחיסרא ופדויי ה' ישוכון וכאו לציון כרנה! הציקתנו דוח כמננו כאוכות ומכאוכות חרשים גם ישנים וצרות רכות ודעות אשר ישמענו ונרעם מאחינו הנתונים כצרה די כארעא דישראל וכקריית צפת תוכיב רישי נלותא ורישי מתיכתה וכל תלמידהון ראינון כעקא ומרעין כישין כרעכ וחוסר כל זה כמה עול ברזל על צוארם דור שכולו חייב חוכות הרבה ותם לדיק כחם לסרוע ומאומה אין כידם רק כליון עינים, ונקיון ישנים, ועתה נוסף ינון וצרה כי נתפשה האניה אשר עליה היה כמה צרודות כסף הולכים לעזרתם ובמה ניוי צמר לעשות ככל מלאכה שם ער כי אסילו כיניע כסיהם לא יוכלו לאכול לחם צר, וצרים אחוזני ומקונסטנטיני הגידו לנו צרותיהן וצרות צרותיהן כי הרעב יכלם והישיבות החשובות מתפזרות והולכות והכחורים והנערים אשר כתלמוד תורה היו לומדים והמרים נסוצים על ההרים כצאן אשר אין להם רועה מאין לחם ואין שמלה והרעב כבד כארץ מלכד הרעב חראשון, וזה רעה חולה כי כמעט מישתכחת א"י הקדושה כי צרו צעדיהם מלכת כרחוכותיה, לולא כי נדכה רוח הקצינים כקק קונסטאנטיני וישיכו את דוחם לסרוע מקצת חוכותיהם, נספס כשכי הלכו לפניהם צר ונוגש, על אלה וכאלה אשכלות מרורות למו אשר ישמענו ונכמרו רחמינו ולא עצרנו כח מלהתחנן כערם לכל קהלות הקרושות והמהורות להישתתף בצערים ולחום ולרחם עליהם כנרבת לככם ומתנת ידכם לתמוך כיסין העניים והאכזונים האלה המכקשים לחם, ועניי עיר קרשנו כאמת קודמים לכל דכר שכקדושה לתת עליהם היום כרכה ותרומת כסף כמוב בעיניכם למען לא יסוצו ויתסזרו ויצאו החוצה, כני העכרים הכיסו לראות כעין השכל נודל המצוה הזאת וכמה מעלות טובות כהכא, ידענו

כי תמהרו תחישו מעשיכם כי ירענו כי רוח נדיבה היתה עמכם כל ימי
עולם ועכ לא נאריך עוד ואורך ימים ושנות חיים יוסיפו לכם מן השמים.
וכל אשר יאסף מהגדלה ייטיב בעיניכם להרריכו דרך ויניציאה כי היא
לחץ ימים תשגן והאניות נוסעות מסנה.
ויניציאה ס' ולא יכרת כל כשר' השם'א.

קמח.

מודעת כמ' יואל בולנרא² לקק ויניציאה.
אל האצילים והקצינים שמעו מלכים ורוזנים ראשי ומנהיגי קק
ויניציאה!

הנה אנכי יצאתי לכוא אל עיר הזאת כי ירעתי שהגיע עת לעשות
ערכים חדשים זה כמה כדי לסדר מענות ודברים לפני המעריכים עיר משא
המס אשר המס ימס לכבי לכלתי ראוי לי וגם הלום ראיתי אחרי רואי כי
הומן הולך ואבר והדברים ארוכים והמכמוכים מתרכים כקהלתכם, ואין
הדבר בא לידי גמד עשות ערכים חדשים כמנהג, ומן השהייה והעכוב הזאת
כאולי אין איש מאנשי הקהל אשר יסכול ממנו היוק גדול וחסרון לא יוכל
להמנות כמוני לסכות רבות אשר אין זה מקומם לסאר לכם כמה תכבד
העבודה והעול הכבד הזה עלי כי שמור אשמרנו לרדך בו כעת וכומן הראוי.
ואולם בין כך ובין כך להיות דבר כלתי הגון ונאות היותי מוכה על סנת
לרסאות ומוציא ונותן ממון שלא כדון, ראיתי לכוא בזאת לפני מעלי למען
תהיה לי לערה כי אני מודיע ומתדה אליכם שכומן שלשה ימים תצוו
ותסדרו שיחזור לי הכתב מן המס ולא יוכל שום איש לכוף ולננוש אותי
על דבר אשר כמוני ידע לבככם גיכ כי אין עלי לשלם ולסרוע והיה ככוא

¹ סר' נח (בראשית ט', י"א).

² בולנרא, ציל בילנראדו, אחד סכני בילנראדו סטיבי ומכבדי
המחבר ובראשם ר' קלויטוס בילנראדו אשר הזכירו לשבח ולתהלה בהקדמת
ספרו מדבר יהודה וכרף ניה ע"ב נמצא. ררוש להתחלת המרש של הקצין
כסיר קלויטוס בלנרו יצו בביתו. כרף ע"ט ע"ב הזכירו עוד פעם אחת לשבח
שרמיל סלאי כיסו בעד החכם נפתלי אשכנזי, נפטר פורים קסן שע"ב ובאותה
שנה גם אשתו אילה (ריוון 250, ליא 135). — יואל בילנראדו נזכר ס' ע"ה
וכנראה הוא בן ר' קלויטוס הנ"ל ואשתו חנה נפצרה צוב אצור שע"ב (ריוון
256; ליא 136). — גרשון בן יואל בילנראדו נזכר בס' קפי"א, קציט, והחיד
אברהם בילנראדו בין תלמידיו בס' קס"ב והוא האחרון שבהם לפי הומן. שמואל
יצחק בילנראדו הוא המספר מיתת הרב נתנאל טראבוסו (אוצר טוב משנה
תרס"ו, צד 21. ראה ס' קצ"ג, 1). החכם ששיינשניידער מדבר על משפחה
בילנראדו בהמזכיר XXI 73.

הזמן הערכים אציע רברי ואשר יגורו עלי אקיים כי חז אין דעתי לפרוש
 מן הצבור ולהתרים נגר הערה כלם קרושים — ואם את הרבר הזה לא
 תעשו אז אלך למקום זרוע הגמיה והיר החוקה ויגורו על הכתוב שלי.
 כידו לתת לי להיותו על תנאי אשר הוא כמל מעיקרו, ואישתדל לכקש
 הצלתי ותועלתי ואל תאשימני עוד כי אני הזהרתי ואת נמשי הצלת-
 בעיני אלהים וארם כמורעה זו להודיע למעלי כי רצוני לשלום ולשאת
 במשא הקהל כאחר מצעירי הצאן אשר יש להם שם ויד בקהלכם, ולתשובתכם
 אצפה על החזרת הכתוב הגיל ואם לא, ואת תהיה לי למורעה והתראה
 רבה. וה' יגמור בעדי וישים לכם שלום.

קמט.

לקק חיינא¹ עיר השבויים. בשם החכם סארד² יצוי
 לגבירי ואלופי ומדי ישראל!

לקל רברי מעלי אשר כתבתי אליכם על עסק השבויים אשר נלכרו
 בגלילות הרמה, קמתי בקהל אשוע דברתי ויקשבו וישמעו ועלה כירי ברוך
 ה' כי התנדבו קהלות לואנמינו ותית של ספרדיים סך הגון אשר יבינו
 מעלי מתוך הכתב אשר אנחנו שולחים לכם על עסק זה ואחר עד עתה
 לתת מענה כי לא רציתי לרבר דבר עד אשר לא עשיתי מעשה. והגה
 כשם שמכרכים על המוכה הזאת אשר לכבוד אלהינו אב הרחמים השתדלתי
 לעזור רחמי הקהלות אלו רחמים בני רחמים לרחם על השבויים האלה
 כמצויים ועושים מאתכם. אחלי עיר חסר ורחמים מאתכם לבל תשיבו שני
 ריקם על אשר שמעתי כי המעונה כמ' יורה צרפתי³ וחכיריו הנתונים
 בבית הכלא שמה בעירכם, ברוכים אתם לה' כי עד הגה חסלתם עליהם
 לתת להם אוכל להשיב נפש וצרכי מחיתם, וזה כמה ימים מנעתם הטוב
 הוה מהם והגם עוסרים ברעה ונפשם בהם תתעמף בצרה וכחוסר כל נוסף
 על היותם אסורים בזיקים וכן לא יעשה בקהל ישראל בעלי חסלה וחנינה,
 עיב בכל לבי אחלה למעלת בית למען ה' ולמעני לחום ולרחם על האביונים
 האמללים האלה ולהתמיד ולתת להם רי מחסורם ולהשגיח על סרנסתם
 ועל חששותם אם אפשר כי אנשי צדק אתם, ונוסף על אשר יהיה לי
 לחן רב, גם ה' יתן הטוב והשכר השלם כי הוא כעל נטולות כעל ישלם.
 ובתקוה ובמחון זה אצא ואיש.

¹ וויינא (Wien, Vienna) בענין הגיל נשלחו שני כתבים :
 לפראנ (סי' רח, ר"ט).

² יוסף סארדו ראה סי' 2.

³ ר' יהודה צרפתי נזכר בתשובות סדרים סארדוה סי' ע"א (תני' 214)
 אכל כוראי אין זה יורא שלנו.

ק.ג.

עוד לק'ק וויינא ע'ד השכויים בשם ק'ק ליואנמיני מויניציאה.
שלומי אמוני ישראל שלום!

אגרת מעכ'ת על דבר השכויים הלכודים כחכלי נכר באה אלינו, ואחרי הוריות הראוי בדבר ליוצא כזה אסתייעה מילתה כי עלתה נרכת ק'ק ליואנמינו סך ק'ע דוקס'י בקירוב. וק'ק ת'ת של ספרדים סך ל'א דוק' בקיחב ובהיות כי עלינו הח'ס נתנו המשא להיות נכאים מהגרכה הזאת ולהגיעם ליד מעכ'ת באופן יותר נאות ומועיל האמשרי נודיע בזה למעל' כי אנחנו מחזיקים המעות סה ברווח לתועלת השכויים ובתוך אגרתנו זאת תקכלו כתב מזור'ך¹) אל גי . . . אשר תיכף ומיד שתהיה עסק השכויים הנ'ל בא לירי גמר ויעמדו מעכרות לחירות הוא ימנה כשמנו כל הסך הנ'ל עם הרווח אשר יוכל לעשות כנזכר ליד אשר יגורו מעל'. חזקו ואסצו לקבץ יחד הסך הצריך עד יצא כנוגה צדקת האסירים האלה, וה' ישלח רצוצים חסשי מכור אין מיס בו ונחווה סלך כמטיבו במרהה כימינו אמן.
ליד הערה הקדושה, אכן הראשה הק'ק אשר כויינא ונור הקודש על ראשם חמ'יהם ופרנסיהם לכלם שלום

ק.נא.

לכל הקהלות ע'ד מחצית השקל לא'.

סנולה סכל העמים, יחדיו יהיו תמים ק'ק ועד שער השמים ארץ הצבי ארץ סרי לסלאכות ה' ותורתו והעם היושבים בה עכרוהי דאלהי שמיא יתר הפלטה די בארעא דישראל!

ידענו נאמנה כי נלוי הוא לכל העמים כיום הזה אשר היתה כס יד ה' להוסיף ואכלם הגשך והמרכיב והרעב לאשר זה כמה ימים הרצים יצאו רחופים מאתם להסיל תחינתם לפני כלנו. ונס סה תכאנה אגרותיהם הסמסרים סכל הקורות הגוראות והמה נדפסים ברסוס של בית הרח'י²) כי איזה עין אשר תקראם ולא תדמע ולא יכטרו רחסם להזיל כמל דמעה לשמועה רעה היה רק זועה, ומי האנשים אשר לא יקומו לשים דמס כמים סכיכות ירושלים, ואין רכר נסתר ונעלם כי בק'ק סה ויניציאה דכרנו ונכנסו דכרנו באזניהם והיינו לאחדים ברוח נדיבה סלכר הקוסות והגרכות משולכות אשה אל אחותה למצוה זו העמרנו עלי'ך³) לתת מחצית השקל ככל שנה איש כוסר נפשו לה' לסיוע להעניים האלה גם בני אדם גם בני איש ואשה אשר תראו כהסכמה חקוקה גם הוא בעט ברזל כי היה תכלית רצוני ורצון

¹) כתב מזור'ך איני יודע למרשו.

²) ברסוס של בית הרחם (?).

³) עליו, ציל עלינו.

קהלנו שיתן ויתנו אחרים סמנו יראו ויעשו כל הקק כי צרכיהם מרוכים וכל ישראל יש להם חלק בה חבות היושבים עליה בתורתם אימנתם ותמילותיהם יעמוד להם, ויען דאינו כי יש ויש סן הקק אשר לא נתעוררו ערין לזה באנו כמזכירים שם ה' אל דמי לכם אל תתנו דמי לעשות סדר ותיקון בניכם על נתינת מחצית השקל הגיל ולקבוע לו אופן וזמן נאות, סדרו ועשו כמוני או ביותר טוב בעיניכם כי לרצון תהיה לפני ה' הצדיק צדקית אהב והוא תעלה על כלנה כי עניי עיר הקדושה קורמים לכל, ואעים שחרכה בקדושתה עומדת ולמה נאריך, קמו ועל נדבות השמיעו ועל נדבות תקימו עם ה' אלה וכן נעורר את אהבה ער שחמץ ה' להשיבנו אל המקום אשר לוקחנו משם כל ישראל חברים אמן.

קנב.

להגאון סהררד חוקיה סינצהי¹) לסירארה כער הח' סאררר²) יצי.
 ארו בלכנון ישנא וינדל!

שמעה אזני ותבין לה מתוך כתב מעכית סקרא יוצא לכמה מעמים על אשר לא רצה להמפל בעמק נתינת הגט אשר בא השליח שם לקבלו ואחר דכריו לא שנינו. אמנם להיות כל ישעי וחסצי להצטיח בין הויוונ הלז דכר הכורת בינו לכינה ולקרא לאסורים דרוו נס עתה כדרכים כן יהיה אחרי אשר לא נסו לתת גט אלא בשליח הולכה יעש נא כית עם העניה הוואת חסר ואמת וישתרל לכתוב לה גט כאשר ויעשה בעלה שליח אחר להולכה ככח ורשות למנות שליח אחר או אחרים במקומו אשר יכא סה וימנה שליח אחר אשר יניענו ליד האשה בעזרת הציר, אך הדבר אשר אדרוש מאת כית הוא כי ימהר להחיש מעשיהו למען נראה לשלוח אותו עם האניה המוכנת ללכת כעת, סן המוכיל המזומן עתה לירי יעבור ואיננו ואבקשוה ולא אמצאנו: -- ידעתי כי למען חסרו ואמתו לא יאחר לעשות שאלתי זאת, ונוסף על מה ישקנה עכד יהיו כל כחותי לו למס עוכד המשלים גמול טוב לכל אורבי שמו העוסקים כמצוה הוא יתן שכרו האמתי וגם כל טוב וחיים ושלום מוכן לעבודתו.

קנג.

להגיל עכור הגיל.
 תורת אלהיו בלכו שלום! מאדם מענה לשון קבלתי זה כמה ימים כ'ד [?] הגט אשר יעשה עליו שליח לקבלה ואשמע את דבריו כי לכמה סיבות לא רצה להמפל בו, ובמרט כי לא נהגו שם לתת גט לשליח לקבלה למען

¹) ראה ס'א, 1.

²) שם 2.

לא יבצר בעבור זה לקרוא ררור לאשה הענונה חורתי וכתבתי למעכת וחליתי פניו לראות לפחות שיעשה הבעל שליח להולכה עד סה עם רשות בידו למנות שלוחים אחרים תחתיו וכדציע דגמ יניע אותו תיכף עי איש עתי ליד האשה. ולא יסף עוד מעכת להראות אלי על זה. ואולי לא בא כתבי לידו, עיכ שלחתי את ידי ואשיב שנית כבוצר על סוללות כזאת לחלות סני מעכת למען ה' ישתרל כמצוה זו ויעשה ככל האמור אך ימרה יחישת מעשהו כי עתה יש אתנו ציר נאמן טוכן ומוסמן והאניה חשכה להסרד מיום אל יום. ויהיה מעשה צדקה זאת שלם לרחוק, סן תצא מתחת ידינו ההכנה הזאת וירכו הימים ותהיה האשה כאלמנת חיות. נא ישמע ארוני לקול החסץ לשרתו וגם עלי ישלח דברו וימצאני אהב טהר לב וכענינים רמות מצפות למלאות שאלתי אשר דברתי לה' לגרל ולרוסס הדרת כבודו ועוז ידו תרוס לשלום.

אסרו חג של פסח השמי'א.

קנר.

אל החכם המוכהק כמהריר עוזיאל ראש באמסטרדם¹.)
 נבר חכם כעוז הוקם קל על עמודי שמים לתורה ולתעורה אגור בן יקא שאגור חכמה ומקראה לאון שומעת, כמהלך שבילי הרעת, באונינו שסענו שסעו יגיד עליו דעו למעלתו שלום.

היתה עלי יד ארוני באגרת שפה ברורה ודבריו אחר דעתא באותה ערק וכאותה שעתא ממש עורני מדבר על לבי לאחוז כקצה הקולמוס ולכתוב למעכת ופי אמלא תוכחת יען למן היום אשר ידעתיו כשם ושסעתי מהללו כפרט מאת ידידי החכם כמהריר עזריה סינ²) יצז נפשי נקשרה לאהבתו והקדשתי עצמי לשם שלמים למזכו ולכהן בעבודתו כי כה משפטי כל הימים דחיל ומוקר רבנן ומרי דברי כו זכרתיו לשבח והלל כלא דילונ³), הנם כי לא נתראינו סנים ואף לא בעברו דרך יום כה ריניציאה, כי הייתי אז על ערש דוי, ועתה זה ימים נתבקשתי מישיכה של מעלה וכמה לחתום על סמך אחרי רבים להטות על רבר בחורים שלכשו כנרי נשים שמה בקהלתכם כיום שית⁴), והיו דברי באותה חתימה מעטים ולענין

¹ הוא ר' יצחק עוזיאל ספאסי אשר היה רב באמסטרדם משנת ש'ע עד שפ"ב (תני 208, סי' ר"ב; נרעסן IX 524; JE I 537 b) בדיואן סי' 363 נמצא: כריטיראמו דחכם כמהר' משה עוזיאל דל (רוסא) נרסס, ר' יעקב עוזיאל חי כויניציאה בשנת ש"ס (סאנאטסשויסט כך 48, צד 694, הערה 3).

² פ"ו, I.

³ כלומר נומר עליו כל דהלל.

⁴ ש'ת, כודאי רית שמחת תורה.

דינא לא נחקור בעת עליהם די בזה כי לא סתחתי כננאי שום אדם ולא בקלון חכרי כי אם כמסור ודרך ארץ כראוי לאוזב אשר בקיר מכיר חסרונ ומצבכו כמוני היום וכאשר מסלמדי הישכלתי, ולא היו ימים טועמים כי בא הלום ברוב ענין קול כמיל ברוב דברים שככתב משמיה ומטמיה דמר סמח דברים כלמי טעלת כל החכמים החותמים אותו ססק כי אין לחוש לדכריהם להקל, יאין כם סטש דקמלי קני כנאמא אינן), ולא דגיעו לדועי כקר סכלים נכדלים מניע גלגלי דוראותיהם כאשר יהיה שמה רוח השחן והכצע ועל אנורת כסף ישתחוו לאמר על אסור סותר ועל סותר אסור ולא נתקררה דעתו כאשר דבר חרפתו מניע על הכלל כלו יצא עד שכא לזון כעין הסרט נכ והמיל סם בקדשים אחד לאחד כאשר בדה סלכו למצוא חשכון חכרותיט כומה כמדקרות חרב כוילותא דרכנן ישרים ועדה אשר כל השומע חייב לצאת ירו לקראת נשק — ואני אני הסותת והרל שככלן אומר כי אין לחוש לדכרי, כי חכמתי רבה לצחוק סלכתוב, מי יתן והיה כן אלא צר לי כי הרברים כהיסק היו, כי בצחוק הסמרתי לחסשים, וכמכתב חכמתי אני אז יותר כי הרוחתי לסאות וידוע להוי לך אדוני כמכתבי וחכורי הדסמתי תל, ולכל הדוכרים עלי עתק כנאוה וכו, אם כי נסכלתי ואשנה הרבה, כל יגיעי לא ימצאו לי עון אשר חמא כרוך אלהי ישראל מיום היותי על הארמה כי עם זה אשר חורתי על כל הסקרא ולא מצאתי כשמה לאוין, לאו. דלא תצחקי אכל מצאתי לאוין אחרים. . . ולעת הצורך אדע לקום ולהלחם עם כל איש ריכי וסונם כככודי אך עכיו סהיות כונת המננד לכזות, והכזיון דבק כנסש חיים אנחנו היום, וכל בעל חי סרגיש, הזה סועל חכם ונכון? ואם עדת חכמים יראו כעיניהם לחוות דעתם על איזה גרון נגר סכרתי, וכך הוא דרכה של תירה כל היום בין כעלי תריסין זה אומר כה וזה אומר כה, ותמדת אוהב כמסופה), על כל העדה יקצוף ויסער סיו לכלי חק לחרף ולנרף כלל וסרט וכלל, ולא על עצמי כלכד אני סדכד כי זה כמה שסמתי חלקי מן הנעלכים תהא כסרת עונותי, אכל גם על שאר החכמים קשישי ואנשים סכינים ונככדים וכתובם אלומי ואוהבי ורעי בתורה החכם לוצא סו²) ונחל נוכע החכם לוסכרוזו⁴) אשר ראיתי חתימתכ לא ידעו ולא ישחיתו כככוד ישום אדם כמוני כמרהם, ולשון תקום אחנו להרישיע ולדכר עלינו תועה,

¹ סנהדרין ל"ג.

² ע"ס סאטרים זיל קרושין לי ע"ב את והב כמסופה אוהבין זה את זה כמסופה.

³ הרב שסחה לוצאטו (ראה קי"ט, 1)

⁴ ר' אכרדה לוסכרוזו (סיד, 1) בעת ההיא חי גם ר' יעקב לוסכרוזו

(ראה סידס 254 II; ליכאוויטש 98).

ואם איזה יחיד ומיוחד ככתבו נרון זה כסרכים וסלונים נגד מעכית, אף אתה קוץ ודרדר תצמיח לך נגד אותו פרט, וכבודך מירו תבקש, אבל לא להכות בשכמט סיו נגד נקיי הרעת וענוי ארץ אשר דברו כענוה ומוסר. ובאמת נעויתי משמוע שכזאת יצא מלכ חכם לא ישכיל מיהו, ונכהלתי מראות הרברים בכתב ולענין הלכה אם שניתי או לא בחתימתי אם עין רואה כרעת וכהשכל תכיט בה, יראה כי מה שאומר מעכית שכאו כה סאמרים סותרים אולי היא סתירה שממנה כנין — ודי ככך כי לא אוכל להעלות על ספר כיום הזה יותר מזה, וגם לא להשיב אמרים על מה שכא ככתבו על שכנגדו, אשר לגבי דידי אין כל חדש תחת השמש ויריעתי מקסת בסרטים המיב רק עת לחשות כי כל רוחו יוציא רק כסיל, אכן כל הכתוב ונאמר כשמי אדוני חכם וירע מה יעשה, כי אני זעיר ועיריאי, ועל דבר אמת אהיה תמיד למשען לבעליו, גם כי משענת קנה רצון אני. ולנחיצת ורוחק השעה כי כלה באה ונכנסת¹) לא אוכל להאריך כלככי ואשתחוה מול מעכית. ומאת ה' מן השמים ששון ויקר ואורך ימים ושנות חיים.

קנה.

אל הגיל. אילנא רכן רב ענסייה שסיר ואנביה שניא אשר כצלו יקנו לו חכמה ותשויה עצה וכינה שלום.
 מי יערך אליך אדוני לספר ומי יערב לבו לגשת להשיב אמרים אל קול אדוני ככח קול אדוני בהדר נעים ומירות ולשון למודים אשר כאמת [רחק?] . . . ומכל חנף ודבר כזב לא ראיתי כגה ממורח ומסערב זה כמה, ואנכי עיף וינע וכש מקור שירי ולשוני מודכק מלקוחי²) ורכו סערת ראשי ולכי עזכני, עיב אמרתי אל זמירותי, החרש תחרישון סוף סוף³) ותהי לכם לחכמה, ואל מליצותי: לך דומיה תהלה ובלעני שמה אשר מאז היה גם הוא . . . מציה גם תום האנחות יגולו מימי שלג וכלשון אחרת השב על העיקר כעשרה מאמרות על תלונת מעכית האומר בכתבו איה איטו סי אשר אמרתי לכתוב בלשון אחרת את דברתי רברים קשים כנידים שבהם כוותיו כיישתי ותרסתיו לקרותו דובר עתק כנאווה וכזו ונהגתי כחכרת הכסילים המוציאים כל רוחם. — ידע נא מעכית כי כאשר כתבתי כסוף אגרתי ויל רק עת לחשות כי כל רוחו יוציא כסיל חז לא על כבודך דברתי, כי הוא חכם כעיני ותמיד באה חכמתו כעטרה לראשי, רק היה

¹ שבת מלכתא.

² ההלים כיב ס"ז.

³ מסחים ל"ט סוף ע"ב אמר רב סמא והוא דעביר סוף סוף דלדרי

סוף סוף (ע"ס נירסת הערך ערך סוף, קאהוט IV 56).

רצוני בזה, כי אנכי לא רצתי לומר כל אשר בלבי על האישי שכנגדו
 סן יאמרו עלי כל רוחו וגו'.

האמנם על כל יתר דברי מכתבי אשר עליהם חס לנכי כקבני למעכת.
 שבע נא אודן דברי בקיצור, הגה את כבודך ואנרתו ושמו הטוב נפשי
 יודעת מאד כי לא מרוב חכמי דורנו הוא, צנועים וחנפים
 העמוסים ללבן ומראים עצמם קשורים ליעקב, והם
 החמירו על עצמם אפילו רואים מסת דיו כחרל אשר לא
 בטכסה עורות הש"ם וכילרי נכרים ימסיקו כף על ירך
 עליהם ועל לומדיהן יאמרו אפיקורסים שיהיו! אמרי
 בנה אשר אנחנו שכתנום וחזרו ויסדום וזלהנו, וראוי לנו לקבל האמת
 ממי שאמר ולעשותם כלים לחסור סירות דברי תורתנו וחכמיה, וכאדם
 אדוני אשר עשר ידות לו בכל חכמה ומדע, ואיך ידע תורת האדם בנקודת
 הכבוד הנקרא אצלם רואיללו⁽²⁾ המוכב על כל רכב ששע פרש⁽³⁾ אשר
 יארע בין שרים ופרש⁽⁴⁾ נדיבים ונדולים . . . כי כאשר יקום איש אל
 רעהו לאמר שלוף חרבך והלחם בי על אשר סערת סיך נגד כבודי ואראך
 כי נקלה וכזוי אתה, ואם זה ישיב אמרו להרם, לא יצא מפי כזאת ואתה
 אצלי בחוקת איש נכבד וכשר, או ישיבו חרכם לנרנם ותערם וישארו
 אוהבים וכל אחד כבודו במקומו מונח. ובכן הגה גם אני אמרתי כאגרת
 שפה דובר נבלה נגד אותן החכמים בדה מלכו וראוי להכותו כסלוגי וכו'
 והרוכרים עלי עתק בנאוה וכוו. ועודני טחויק כדרכים ההם, ועתה באו
 כתבי מעכת וכס הוא נישבע וקיים ואומר שממנו ומאתו לא יצאו הרברים
 לא הן ולא דומיהן וכי לנו שלם עמנו ומבקש אהבתנו, למה זה יקצוף
 אדוני על קולי לחבל את מעשה ידי לומר שכזיהו, אם הוא לא צוה
 לכתבם ולא כסיו⁽⁵⁾ בשפתיו, כל הכזיונות והעלכונות ההם יחולו על ראש
 המסציא הבורם מלכו וכתבם, ואדוני וכסאו נק, ואנחנו אוהבים לאדוני,
 גם כשכוע העבר בא אלי איש וכירו רצפה להבעיר איש ססק על דבר
 תענית עריח שחל כשכת שראוי לעשותו ביום ו' ולא כיום ה' וחלה סני
 לחתום עליו, ומשכתי ידי הימנו כי ככל כוחי אמנע מלהתנגד כדרכים אשר
 אין בהם טועיל ואמשר שלא יהא כס ערב [?], תנוח דעת כבודך על
 קוטב אהבתי כאשר אדריך אני קרי חכה⁽⁶⁾ היוצאים ממרכו

⁽¹⁾ שיהיה אולי ציל עם משלי א' ב' להבין או שהבינו.

⁽²⁾ רואיללו (duello).

⁽³⁾ פרש, יש למחוק או להגיה פרץ.

⁽⁴⁾ פרש, ציל פרשי (פרשים) רל כן דרך השרים והפרשים (Ritter).

(Iovag) הגריבים והגדולים לתכוע סחרסיהם להלחם עמהם.

⁽⁵⁾ ב טיו, ציל בסם לשון ויבטא בשפתיו (תהלים קז ל"ג).

⁽⁶⁾ תנוח דעת כבודך על קוטב אהבתי כאשר אדריך אני

ארמת לבי — וה' בהיכל קרשו ינזור אומר להגדיל מאורו ויסעת הרח
כתאות נפשו היקרה והחשובה ונפש חספ במוכו הקפן המחוקק אנוש הצעיר
יאמ הכותב פה ויניציאה.

קנו.

לפרנסי קק אמנורקו יצו עד מין אחד¹.
שמענו ויסם לכבנו כי קטה רוח באיש סקהלתכם רוח רעה סכעתו
לדבר תועה נגד תורה שבעים ודברי חכול, צדוקי ביתומי או קראי סה זה
דעתו לא ידענו, די בכך כי מין ואסיקורם נסור הוא בהעיו מצחו נגד
דברי רכותנו זל אשר הבית נכון עליהם בית ישראל ככל תפוצותיהם, ואת
דבריו שמענו אשר שלח סה בכתב כמה תפישות והשנות ננרם ככל העולה
על רוחו מכלי יסוד וראיה אשר עליהם השוכו תשובות נאמנות כי אמת
מארץ תצמח. וככן זה הוא דברנו לכעלתכם, כי אם תתישב דעתו עליו
וישקוט כבוא אליו תשובות אלו צורקות וטובות, וידה על האמת הרי טוב,
אם עוד יעמוד בסדרו ויקשה ערפו דגה אנחנו סעתה ומעכשיו בשם ה'
אלקי ישראל וכד של מעלה מגדים ומחרימים ומקללים ומאוררים אותו וכל
מי שהוא נגד אחריו להאמין ולדבר סרה כסודו, ובחוסר כל האלות והקללות
שהושמו מימות סרעיה ועד עכשיו ונזורים שיהא ויהיו כל אחר מהם סוברל
ומופרש מכל קהל ערת ישראל לכל דבר שבקדושה ונס לא ישאו ויתנו
ולא ידברו עמו שום אחד אשר בשם ישראל יכונה עד אשר ישוב סדבר הרעה
בפני קהל ועדה ישאל מחילה מהם וטרבותנו ניע ויקבל עליו להאמין בכל
דבריהם ושלא לפתות סה מעולם על כל דבר קל אשר יצא ססיהם ימסי
כתבם, ואם אחרי שידעו מעלותיכם שבאו לידו התשובות האלה, ועיניכם
תראנה כי לא ישוב ויורה לכל דברי תורה שבעים ועוד ישמעו שיצא
עתק ספיו ככל האמור, אז תפרסמו נורתנו ככהכ שלכם ותגהנו בו כלכם
סאז סנהנ סגודה ומחרם עד אשר ישוב תשובה שלימה לכל סראה עיני
כבודכם — וה' יסוד לב האבן סקרכו וישים בנו אהבתו ויראתו ויברך את
מעלי ואת כל עמו בשלום.

קציני עם, אנשי שם להם נאזה תהלה. פרנסיס וממונים היושכים
ראשונה בקק אמנורנו.

קנו.

להגאון הרמיע ססאנו יצו לרינייצי. ויניציאה טוב לי תורת סיך השמיז²
תל תלפיות, לו כל עינים צופיות שלום לתורתו וחכמתו.

קרי חבה, אולי ציל תנח דעת כבודך על קשת ארבותי כאשר אדריך אני
חצי חבה.

¹ על ענין זה ארחיב הדבור בח'א.

² אורות הרמיע ראה סי' ו', 1. שם הסקום לרינייצי צריך להגיה

איתקשו עכרים לקרקעות¹) רכל היכא ראינתו ברשותא דמרייהו קייסי, ואני עבר המלך מאו ומה יתרון כי אעמול להגיד לו במקום אשר אני עומד עליו, אם כל הערים והרוחות קולמות ומקציות²) אותי למצותיו בשוה, רק למען ידע שכתי וקומי ויאיר אל עבר סני הדר כבוד הוד תורתו ומברכות סיו יברכני, אמרתי אעלה בתאמר³) ותניד את אשר כבר עשהו נלוי אל מעכית וראי מהרורי שלי⁴) כי נסעתי מעיר סירארה לדרו את הארץ יניציאה טרוב חשק וחפצי אל ארצי ואל מולדתי, ונתקדר דלתי כארוחת ירק וקורת רוח כו. משור אכוס ולב נרבה, והגני סה היום ראשיתי מצער, ואחריתי קייתי להי ישנא בלי משנה, ואם מעט ואם הרבה אוכל שתוקה תהא שנתי עובר סאהבה כתורת רי התמיסה בעורתו הרחבה.

ועתה הארון נור התעודה שימה נא ערכני עמך ואהיה במספר עברי דום מעכית הצעירים גם סה כאשר שם, הגני הגני להשניח על נמיכת ערכי כאיזה אחת ממצות עשה שהזמן נרמא כי בכך ישמח וינל לבי, ואם ירחיב ה' עת פנאי לתפארת מעכית יהי לי לחן אם יודיעני ריש שליך מהיתר קיסול המליות בשבת אשר יצא מפי צדקה משמיה רטר עם קצת תופשי תורה, ואם כי משלי אמרתי להם דברים של מעם אינם אורים לי אולי יודו אם ישמעו אמרי סיו — ואני תמיד איחל לצדקתו העוסדת לעד ויסחול לי על כל העיוי לבוא לסניו ותמיד בשורת יצהיר ויביט בעין יסה. ועין ה' על מעלתו תהא לרוסט הררתו וכסאו מעלה מעלה בנפש סאר עוון היקרה ורצון הצעיר להיות במשרתיו כורע ומשתחוה לנגדו וכותב לשלום.

אסקופה לדריסתו יא.מ.

לריניו (Reggio), אבוא כ כתב בספרו Nomologia שראה את הרס'ע בריניו (ראה קאסעל בקורא הדורות לקונפורטי ס'כ ע"ב הערה 1), בלח שמות הרבנים האוסרים את המקוה בריתו אשר נמצא בסוף מקוה ישראל נרשם: הרס'ע ספאנו סק'ק ריניו (שנת שס"ז). — ספוסק אני אם נכח הרס'ע השס"ז כי סן תוכן האגרת יוצא שנכתבה אחר נסיעת ריא'ס ספירארה חזרתו לויניציאה, וזאת נהיתה בשנת שס"ז וגם סגנון הכותב ולשונו סוכיח שלא היה בעת ההיא צעיר לימים בחוד בן י"ז שנה, ע"כ נראה לי להגיה השס"ז. אמנם אין הדבר ברור.

¹ שבועות ס"ב.

² ומקציות, סועל יוצא ונגורה: מלשון סוקרה.

³ אעלה בתאמר, עשה"כ שיר השירים ו' ס' אמרתי אעלה בתמר,

לפי דרך המחבר לתת הוראה אחרת למלות ומאמרים ע"י שנוי אות או היבד אחת.

⁴ ברכות נ"א ע"ב.

קנח.

אין חקר לתכונתו המאיר כאור תורתו דרך ככב בחכמתו הוא אדוני האלוף הגעלה כמדריך סאננויני⁽¹⁾ יצז למודינא.
מוקנים אתכונן קרמך חכרך בעדשים קדמהו ככשר⁽²⁾ ואני אתעצב אל לכי כי כמה אקדם כית אשר קדם סני והכרעני לכף חוכתו כבשרא שמינא אע תורא⁽³⁾ דדהבא אגרותי ססור פרי ססרו. סניני פני המליצה, מרגליות הרגל כתיבתו, ומדוע מצאתי חן בעיניך להכירני, ואנכי נכרי לא ניכר כחוצות הרעת ורחובות התכונה, הן אמת כי שנים וימים ירכו לי כליותי לחבר ססר טודה נכוכים כתיבה בלשונו הקדושה⁽⁴⁾ ואך כי צריך אני עוד למורה מי הוא יורה אותי אשר על פו אצא דרך ראשון ועתה אני עסוק כדם נפש וסכיבי סער מאד⁽⁵⁾ (ואולי זכותא ררבים ינחני למתחו חפצי בו ואעבור כל מובי על סני) ונס סהם אקח לכרגים ונשיאים . . . ואין לי אפילו עדשים לתת לתשלומים, יהיו תמורתן מורשי לכבי אשר מעכשיו עם כל כוחתי הגה כמתנת בריא לכית. יואל לצרף כבור סוני תפילתיו את תחינתי לכוא עד קץ סכוכשי זה. יראו עינינו ועיני ישרים וישמחו ואני אשתחוה ואברעה לסני כיה. אנוש . . .

קנט.

להגאון מהריר שמואל ארקחלמ⁽⁶⁾ יצז ויניציאה עץ חיים ססרי מעשיו תשבע ארץ מורי ורבי שלום!
זה כעשר שנים סאים ונס על סי אגרותי גליתי דעתי לסניך על אורות חבור אשר היה עב לכבי לחבר, להורות לכני עמנו דרך הכתיבה

⁽¹⁾ למעלה סי קליב יש אגרת לר שטחאל סאננויני ובלוח דרבנים האוכרים כס' סקה ישראל סיה עיב נרשם האלוף כמדריך פייביש סאננויני זצל סקיך סודינא ויש לספק אל מי טשנידם נשלח כחכנו, חכנו וסננו סראים לסקבל נדחל ונשווא סנים ווקן ולסז יותר קרוב שסאננויני של אגרתנו הוא ר' פייביש אבל דרכי לא כרה כלל וכלל.

⁽²⁾ איני יודע כעת סקור האמר.

⁽³⁾ אע תורא דדהבא, צל אפתורא דדהבא (תענית כיה ע"א).

⁽⁴⁾ רל כונתו לחבר ססר אשר יורה את הגכוכים דרך הכתיבה כלשון הקרש וסענין זה מדבר נס באגרת הבאה, בלתי ספק שאל דבוכת נס ססאננויני סכתבים לספחם לכפרו אשר היה ברעתו לחבר וכנראה שלח לו אחד סספירו חווא נענה לו ועל זה נותן לו תודה באגרתו דגוכחית. ראה סי דבא.

⁽⁵⁾ לא ידעתי למטר אותו.

⁽⁶⁾ ראה כ"א, 1.

כלשהיק והצעתי לסניו שיחו ועצומו ואיוה דרך יחלק והכל מכל כל, אף שאלתי מאתו קצת מאנרותיו לשומם כתוכו אצל ישרש וסרח¹) ויראו עמים מלים סמלים שונים ואחזי יצא ראשונה ספרו הנחמד ערוגת הבושם ובקצת פרקיו כפרט בפיח מהם יגע מעט בכונתי וארא—ובעמדי התחוקתי לתת למחכרתי צורה נאותה, והנה הוא היום בשני שלישים בניו ובשכולל, ובהיותי בניניציאה זה כשמונה ימים ממדרי מל²) שמעתי כי גם מעכית עושה חבור על לימד הכתיבה כאותו פרק וכאותו עיסה ודרך אשר החילתי ואשר אני עושה. ויחרר לכבי וירא מאד ויצר לי כי יודע אני כי יעבור כבודו לסני עכוד כיוסי והדר ודעת וחכמה ויעבור אדרתי מעלי אשר הייתי מתסאר בו להיות המתחיל אשר לא יושג בדבר הזה ועתה אם אמת הדבר צד לי מאד עזו הלא יזכור מעכית כי ממני ממי ובעמי יצאו לו הרברים ויש אצלי העתק כתב מכתבי הניל למעכית³) [כי כארתי היטב הסמתי ודרכי כחכורי ההוא, ואיך החשיף כרוב יסעתו מעט אורי וישעי⁴)? ואם שוא ודבר כזב הוא אשר הוגר לי, כאשר כן גם לבי אסר לי על מעין המתנבר כמזה לא יחשוץ להקדים ליאור קמץ נרשם, ואשקוט ואישים מלאכתי ואוציאנה מאסלה לאורה בעודה. ואודה לה: ושם מעכית כי טוב, הלא לכל הפנים ממני מששמו יצא וכל מחשבותי ילירי ביחו יהיו— יחניני נא ארוני כרוב ענותנותו להשיבני דבר עזו וישלח הכתב מכוסה⁵) לויניציאה ליר חמי כמי יצהק שמהה⁶) יצו בנימו ויקיי⁷), כי לבי נוקסי ולא אוכל לעשות דבר עד בא דבריו.

וממעמקים אקרא לה: כל היום על שלומי ואורך ימי וחלוף כחו ועור ינוב בשיבה ואשתחיה לסניו אסים ארצה ואיש. כורע לסולו יאם.

ק.ס.

ממני להגאון מררד כן ציון צרפתי⁸) יצו. הנשר הגדול ארך הכנסים רב הגוה.

- ¹) ישרש וסרח, אצל שרשים וסרחים ריל לדראות לקוראים אך בימים משרש אחד כמה מלות וכל אחת ואחת יש לה דוראה אחרת.
- ²) ברכות נ'א עיב.
- ³) ריל יש בירו העתק מן הכתב אשר שלח לו לפני עשרה שנים.
- ⁴) כלומר לקח ממנו המחשבה לחבר ספר כזה.
- ⁵) סבוסה, כו המנהג היה לשלח הכתבים ביריעות נלויות.
- ⁶) קר, 1.
- ⁷) בניטו ויקיוו ghetto vecchio, כן נקרא מושב היהודים בניניציאה עד היום הזה. סבריו, ובהיותי בניניציאה זה כשמונה ימים סוכה שארת זו נכתבה בפירארה בשנת שס"ה ס' ערוגת הבושם נרשם בניניציאה שס"ב.
- ⁸) ציב, 1. ריאם אסר כהקדמתו לספרו מדבר יהודה דף ר' על בית

טורה ומדריך רבים כתורה וכמצוה הגאון טורנו ורכנו כמיה בן ציון
 צרפתי יצו שכנית עווו בוניציאה: כאר עמוק ומיטיו צוננים שלום!
 לא לבי הלך מצעות מעכית עיד המלכוש של משי, וגם הלום ראיתי
 אחרי בואי דבר סתוקן ומקובל וטוב כרצונו. עיכ לא נתתי לנגוע בקולטום
 לכתוב לה. כיום אתמול כי עכר זו חזיתי טראוירסה ראוו¹). שחוד טכא
 היא ומכא להוי. האמנם שאל שאל האיש עשרה זהובים, ולא ירעתי
 אם רצונו להוציא כזה כי כמדומה לי אמר כית כי על מנת לקלקל היה
 חסך בו²) יודיעני נא רצונו ואני לא אחשוך מלהשגיח יום יום אם יודען
 דבר סחות ההוצאה.

למען לא יראה שני ריקם ממלי דאודייתא אעלה ואנידה למעכית
 אשר הוקשה לי בהלכות תפילין שכתבו האוסקים שאין צריכין בדיקה.
 שהלל הוקן היה אומר אלו משל אבי אימא, וכן שמאי³), ומאי ראייה דאמשר
 ראתי לאשמעין רישנים כשרים כל זמן שנכדקו ומצאום כשרים, אבל
 לעולם אימא לך שהיו כודקי אותם ואולי הוא דבר הלמד מסקמו לחוזה אותו
 כס' התכלת בתוספות⁴) ובירושלמי סג [ס"י] דעירובין אף ער עתה סתום
 הוא לי ואם במענה זאת יגלה עפר מעיני⁵) אודה לשמו כי טוב, כי עדיין
 הן ולא רמיא כיד⁶), אם אישכ כמקומי או לכוא לשרת את שני הארון⁷)
 כי הקהל הזה כל העם נצב עלי לעשות לי בהלכות אסורי
 ביאה⁸) האמנם רוב דעתי נוטה לצאת ולכוא בעיה, ועודני ניכ סה כחסרו
 הגדול לא יחסר מלצוות עלי כי העבודה בעבודה⁹) חצתי ואשמח כי אראה

המדרש שקבע קלונימוס בלרארו כשנת שג'א כביתו, שם בעלי תריסין נכסין
 ויושב בראש הגאון כמדריר בן ציון צרפתי נרצו נל של אנודם וטותן הריס.
 אורות חיו ראה ח'א.

¹) טראוירסה ראוו, טראוירסה (grembiale = traversa)
 כליא Schürze כן סתר דרכ Luzzatto טויניציאה).
²) ריל למלכוש חול.

³) סבלתא פ' כא סוף פ' יח ויר עירובין פ' ה'א דף כ"ז ע"א.

⁴) בלי ספק כוון אל תוספות סנחות דף ס"ד ע"ב ד"ה תפילין יש

להן בדיקה.

⁵) משנה סוטה ה' ב'.

⁶) קידושין ס"ה.

⁷) הארון הוא בן ציון צרפתי.

⁸) אגרת זו נכתבה בספרארה השג'א, בני הקהל לא רצו שיעוב אותם
 אבל נשאש חשקה בוניציאה ודעתו היתה לשוב ששה וכן עשה באמת.

⁹) בעבודה ד', אולי ציל בעבורי, או כונתו שחשן העבודה בעבודה ולא

על סנת לקבל שכר.

שכמסר עבריו יחוקני ואשתחזה מרחוק ואשק ידיו מקמני משרתיו השותים
בצמא ד-ריו.

קמא.

לרכני אנקניה ראשי עם קרוש וכי.

שמוע שמענו כי האיש כ"ט שם טוב מסימיליאני⁽¹⁾ עכב ביד המלואר
כ"ט גמליאל כסס⁽²⁾ יצז כל הבא בידו כאשר הוא חייב אל המעולה כ"ט
אברהם בן הגאון המטלא כ"ט אבינורו צייראל⁽³⁾ וגמלאת הוא בעיני
כ"ט אברהם הגיל דרך זו הולך כ"ט שם טוב הגיל ליסרע ממנו שלא
מדעתו ושלא כפניו וכדרך עכובים כאלו בורח הוא ונע ונר בארץ ואחרי
בי יש לו תיל סה ויניציאה בית קבוע וסחורה ונכסין וקנינין ראית ודלית
להן אחריות כדי לפרוע סך תביעותיו הלו דלית שוה כלום אחרי תוכות
הכספי הגזכר אל כ"ט אברהם דמה בכתוכים לפרוע לכל מי שיבוא ולהוצאה
נתנו ומסירה לאחר עכזו ללכת באורח מישור כדרך מעלה חלה סנינו
לכתוב למעלי ייטיב בעיניכם לעשות שיסוד כ"ט שם טוב הגז' העכוכים
אשר עשה כ"ט הכספי הגז' מכל וכל, ואם דין ודברים יש לו עם כ"ט
אברהם הגיל יבא או ישלח סה מורשה בערו ויכחרו להם דינים כדרך
(גליא⁽⁴⁾) ולסניהם יערכו דכרי מענותיהם והצדיקו את הצדיק, ואם ירא הוא
לדרת סן יארכו ימי עמידתו סה ויהיה נדחה יום יום יבמח בשם ה' וישען;
כדברנו כי לא יעברו חמשה או ששה ימים אחרי כואו שנעמיד כ"ט אברהם
הגז' לרין עמו ויהיה הרין נגמר ונחתך, וכן אנחנו מבקשים ממעלי כי לא
תשיבו סנינו ריקס ומכחוננו נקצור ונאמר ה' אלהי אבותיכם יכרך אתכם
ינשא וירוסם הדרת כבוד תורתכם עם החיים והשלום.
ויניציאה ס' ועל המשפט אשר יאמר⁽⁵⁾ השים.

(1) ססימיליאני, ציל ספורטילייני (שער אריה Portalcone)
שם משפחה ספוארה, ראה סאמר החכם שטיישניידער בדמוכיר XX 47, VI 48;
וכאשר הרב מורטארה Revue XII 113. בריאן ס"י 131 נמצא שיר לנשואי
הרוסא כמ' דוד שער אריה סנסוכה עם אביגיל, ראה סה שכתב על רוד
זה מורטארה Revue XX 159.

(2) לא סצאתי שמו כמקום אחר.

(3) על הרב אבינורו צייראל נרחיב הרבור בחיא. סינלו אשת ר' אברהם
צייראל נפשה י"ט אלול שעה (דיואן 257) ובנו שמשון ז' תשרי שצ"ו
(שם 260).

(4) זבליא (זה בודד לו אחד)

(5) פר' שופטים (רכריכ יז י"א).

קסב.

כשם הגאון ציוריאלי⁽¹⁾ להגאון ארקולטי⁽²⁾.

עטרת צני וצפירת תפארה לשאר עמו . . . שלום!

מקולות מים רכים משכרי ים המחלוקת אשר שמעתי כן רכה וכן פרץ כקהל ההוא וכין מעכת ויחיד או יחידים משם מתנשאים לעומת ירשים אשר שורף מצה ומריבה, לני כחלילים יהמה לא ינוח ולא ישקוט כי חסד חסצתי ולא צוחה, ולשלום נפשי תערנ בכל עם ה', ואם היות כי לא עלי המלאכה לנמור להעמים על בית לשאול ממנו שאלה כזאת, ענותו תרכני ותנרלני אשר ידעתיה רחכה מני ים, עיכ הגני בא לכקש כאת מעכת יען שמעתי כי נמצא סה עתה ראש לחלוק המגנר למעכת ייטיב נא בעיני להניע עד כה נם הוא מדרה חושה ולהביא עמו אחד או ישנים מן הראשים מהמגנדים לחלק מגנרו כי כחסר ה' במתתי לא ישים לדרך פעמי הלום ריקם כי לא תצאו מזה כי אם בשומי המעקשים למישור ושלום והשקט בין כלכם והכל יהיה לכבוד לכית כי נור לראשי אענרנו כמשפט כל אוהב התורה לכבוד חכמים ויועצי ארץ כמדוה. עיכ אל נא יאחר אדני ושכר הליכה תהיה כירו מן השמים וגם אני ככל המקום אשר יזכיר שמי לצות עלי יאמר ואעשה רצונו וכזה אססיק המצפה לראות נועם פניו ורוב שלום וברכה למעלתו.

ויניציאה יום ג'

קסג.

להגאון ארקואלטי⁽³⁾ יצו:

בוצינא דנרורא שלום! מאו נתננו יד לאהבת האמת והשלום כהפרשות⁽⁴⁾ אשר היה בין מעכת וחמסואר כיט ולמן לזריה⁽⁵⁾ יצו בדכר החכם והאדרה אשר כל אחד ואחד היה שלו חשוב כעיניו⁽⁶⁾ והמכמנו כיר ה' הטובה עלינו להסר כל מחלוקת ומוליד בדומה כנורת אמת של נחיש כנראה כמכתב חתום מיר שנים ממנו יום ו' ד' כסליו שסיא, ככר היה נכון לכנו כנחת ודעת מיושבת לכלתי ישמע עוד קול צוחה וצעקה כרחובתנו עיז והחולקים היו בעינינו כנכאים⁽⁷⁾ ישקבלו עליהם את הרין

⁽¹⁾ דרב אבנרור ציוראל (סי קסיא, 3).

⁽²⁾ ראה כיא, 1.

⁽³⁾ כיא, 1.

⁽⁴⁾ בהפרשות פלשון הפרש או אולי ציל הפרדות.

⁽⁵⁾ קלא, 5.

⁽⁶⁾ ענין המחלוקת אין כדור בעיני.

⁽⁷⁾ כנכאים, ציל כוכאים.

וכיש כי יסרנו חזקנו מסקנו הגיל כאנרותנו אל סרנטי קק אדה: יום
 נ' ס' ו' א' ס' ר' ש' ל' ו' ס' א' ה' ש' ס' י' א' כתובה, באו אלה הדברים. ולעת כזאת
 יציב ונכון אצלנו כי לא ימצא עוד בקהלכם סיצה פה ומצפצף על החכם
 ההוא והאדרבה¹) וכל המסתייע מהם כיון שלא חלו מעקבם [?] ולא
 באו לעולם כאשר כתבנו בסידרנו ואם באולי ישנו ישם מדבר עתק או
 אסילו בדבור קל מטוב ועד רע בענין זה הרשות נתונה להם מאתנו וכח
 נסור לחזור להכריז בישמנו כנוירת ברכה על כל הבא למלל קטן או גדול
 עד יסכר פי דוברי ישר ונס דנינו לשרפה כל מכתבים שנמצאו, ויען כי
 הכל יצא מאתנו ברעת צלילה וטוב לכ סרוב כל כונחנו לישם שלום
 כעולם, ואולם כעבור זאת מאמינים היינו לשעבר כי מנוחתו כבור תהיה
 לכלכם ותשקוט הארץ. ועכשיו ביותר נפלאנו כי ישמענו ישמר זלמן הגיל
 מניד מראשית לאחרית ומקדם אשר נעשו ממעכית ישאלות ומכתבו אחרי
 נמר דין למחלוקת ולערער ולגמנם על אשר סבר וקבל וקיים, וכבר הגדנו
 לכית עזו להוכיח במישור כי מה שנעשה עשוי בצדק, והדין דין אמת כפי
 המקום והשעה ולולי כי שמענו כי הימים לא ימשכו וקרוב לבוא מה ופאם
 נדבר אליו עיב חדלנו מזה כימים האלה וכזמן הזה אשר ימשך עד יכשר
 בעיניו לבוא מה יהיה הדבר לו למנוחה ישב ואל יעשה ולא יחדש בנידון
 זה לא דבור ולא מעשה ולא סכזב לכען לא יוסף הכל על הכל ויסיצו
 מעיונותיו היקרות חוצה לכנות את הרליקה ולא ימצא במחתיתו חרש
 לחתות אש מיקוד כי אם לחיפוף מים כנכא מי חסר ואמת כי כן יאות
 לרודף צדקה וחסד ולבור סיר שאינו מאכר משה חכם עדיף מנכיא כמורו
 והיה כי ילך מעכית אלינו לא ילך ריקם עד אשר נדבר על לבו דברים
 הכתישבים על הלב וישמע לקול דורשי שלומו ומובתו כל הימים.
 ויניציאה יום ה' ריח ישכט השמיא.

קסד.

להנאון ארקווילמי בעסק הגיל. דורש משפט ומהיר צדק שלום.
 דבר כתב מעכית ראתה עינינו ואת קולו שמענו מתוך אש המחלוקת
 אשר עלינו ומאר ראכה לכנו, והנה כאשר באנו להתבונן על הדברים ראינו
 כי מעוות לא יוכל לתקן תוך יום אחר ולא זימים להיות זה שומר סדר
 החולי כי יבוא כנדר צד²) ויתרפא מפה מפה, ויען לא נעלם סכני כי טוב

¹ פ' ויצא (בראשית כ"ט, ו')

² והאדרבה. למעלה כתוב: בדבר החכם והאדרבה. אין להם

אתרון.

³ ישעיה נ"ט י"ט, המחבר השתמש בלשון זה עוד פעם שנייה (לחות

אבנים ס"י י' שורה א'): סן הסצר בא נדר צר.

כית לעולם חסרו וענותו נצבת לעד בראש הומיות ויתר המעלות המדות
 כי רבו הגה עליה דירה קא סזיכנא והסכמנו וסדרנו, שמעתה ומעכשיו כל
 חרם ודברי חרמות ונדויים שנתהו בין מעכית ובין הגעלה כמרי שמעון
 לזריאה¹) יציו והנלויים לזה ולזה מיום אשר החל המחלוקת הזה יהיו אלה
 ואלה תלויים ועומדים על כל חדש סבת העיל וסר כחם מעליהם כל משך
 הומן הזה, והרכרים האלה כצורתן כתבנו וסדרנו גם להם שיכריזו ויסרסמו
 דברי הסוספסמנסיון²) הזאת תיכף אחרי הגיע לירם והומן יעשה דרכו
 להביא לירי נמר כישל סירות שלא נתבשלו כל צרכן, גם אנחנו נשתרל
 עד מקום שירנו סנעת למתוח חוט השלום בין החולקים ולהסר כל אבן
 נגף וצור מכשול של שנאה תעורר מרגים ותמיד כאהבת כית נאחו ולא
 נרסה ונעתיר להי לתת כל משאלות לכו לטיבה ושלום.

קסד.

על מוצא דיכה על ראיח³) סניצה.

את להט החרב המתהפכת לישון חרב חרה סי תהסוכות סכמה אנשים
 אשר לא סכני יושר המה שמענו ספי שומעיהם מרחיכים סיהם להטיח
 דכרים כלסי מעלות איש תם ויושר צורכא מרכנן החי כים אליעזר חיים
 סניצה שתו כשמים סיהם ולשונם תהלך כארץ סארוה לאמר עליו דכרים
 שלא היו ולא נבראו אלא למשל היה כסי כסילים אוהבי כלע וטרסה
 המדברים ככל מקום שהם בסרטן⁴) ולהשיב נמולם כראשם כנמול המולולים
 ככבוד חכמים ואמנם החכם הגיל מרוכ ענותו הוא חלה פנינו להגיח הרבר
 כשב ואל תעשה כי אמר, אלהים יבקש הגידף -- ואמנם ספני כבוד
 התורה עדיף, וזה הרבר אשר רצוננו לעשות כי אנחנו החים נזורים כנורת
 נחש על כל סי שמנים דעתו ועיו מצח לסצות סה כרצח לדבר דבר שיהיה
 כנגד כבוד החי הגיל לא כסתר ולא בגלוי ולא כרמו ולא כמכתב כשים
 אוסן שיוכל סה לרבר, כי אותו דאינו — אחרי הרברו אוחו ונס שמענו
 מאנשי אמת קרובים ורחוקים — כי צדיק ויושר ואיש אמנים לא כוב הוא.
 ולכל סי שיעבור הוא על סארה ויהיה כערער והשומעי ישמעו ויתכברו.

¹ קליא, 5.

² הסוספסמנסיון סלה איטלקית ולא ידעתי לכוננה.

³ ר' אליעזר חיים סניצה (ראה קל"ו, 1).

⁴ בסרטן, אולי דוראהה כמו בזולתן כלומר על אנשים אחרים.

קסו.

מנאוני ויניציאה לפרנסי קיק סרוזה בעסק הגי ארקיווליס¹).
אלהים לברי לבב שלום!

אנרותכם לא הגיעה אלינו עד אתמול בארבע שעות עיכ לא נזרמנו לנו שעת כושר מקדם להודיעכם כי מצאנו ראינו נחת רוח לסנינו מאשר יקרה מעולותנו בעיניכם אשר עשינו לשם ה' אבי עד שר שלום בין האלוף מורה צדקכם וכין הגעלה כ"ם שמעון לוריאה יצז וכי הכרותם אותה כחפצו ולעת כזאת יציב ונכון אצלינו כי לא ימצא עוד בקהלכם סוצה סה ומצפצף על החיר וכל מסתעף ממנו תכטל ומכטל מעיקרו והיה כלא היה ואם כאולי ישנו שם מרכר עתק אסילו דבר קל משוב וער רע בענין זה, הרשות נתונה לכם מאתנו בכח נמדד לבזוד בשמני על כל הבא לחלל כבוד כקטן או גרול, עד יסכר סה רוכרי שקרים, וגם היות כי שמענו כי נראו ביד אחרים אשר לא מעמנו הוא מכתבים סאותם אשר סרוננו, שיהיו כולם מוכאים. וזאת נכון להכריז בנזרת נחש מצדנו על כל בר ישראל שהוציאם מירו או ידע מקומם איה ישמחוייב לעשות כל מאמצי כחו עד מקום שירו מנעת בלי שום ערמה עד יקחם ויביאם לידכם תיקף ואתם תעשו כם כאשר עשיתם לאהרים — ועוד דעו כי כבר הקדמנו לרכר על לב קצת המתנגדים זה לזה בקהלכם בהיותם סה לשום כבוד מנוחתכם וכמעט הבטיחנו לכא לפנינו ולחת קץ לחושך שנותיהם, ועתה עינינו רואות כי כושש רכבם לבוא ורואנים אנחנו סן תהו על הראשונים ויבואו ליירי ויכוח ורינן בערכאות והיה למשיסה יעקב וישראל לנרופים לעג השאננים וניאונים מלכר כמה סרצות אשר לא ימדו ולא יססרו, עיכ הוואלו פנו בנו ותזכו עמנו כנמר המצוה, ובכא דברינו אלה אליכם השמיעו ברכ עם מצדנו כנזרת נחיש שיחייבו ראשי החולקים ומיר שמעון לוריאה ורסיל יצז וכל הנמסלים והגלויים מצד זה ומצד זה לכא סה ויניציאה לפני ביד ישראל אשר ברין או כצדקה או כציע, לא יצאו מזה עד יושם שלום ביניהם, בין כך ימשכו יריהם ככל האמשר מהעשיג, אך הרחק לא תרחיקו מהכונה הרצויה ושלום.

קסז.

אל חנאון כמררד בן ציון צרפתי² יצז.
כאר מים חיים ונוזלים, הנותן מסד דת למשכלים הגאון האלוף
כמהיר בן ציון נרו דלוק על ראש ויניציאה!

¹ קס"ד, 1. השם ארקולטי נמצא כחוב באופנים שונים ייש להם על

סה שיססוכו.

² דאה ציב, 1.

עטרת חכמים יאריך ימים ושלום! בואי היום לכקש אל מענית כער שליח נישא כתבי זה יקר היה בעיני בסכה רחוקה¹) להשתחוות לפני ולחיות כנועם הדרו עי כתב אשר אני בצדק אחזה תמיד, כי דמות ריוקנו חקוקה על לבי הוא, אף כי לא ישרה בעיני כי מהסכה קרובה לתת לו סדרה קטנה או גדולה כי לא יאות לעשות כן, אמנם לא יכולתי להתאסק לנכורים הגנבים עלי לצוותיני לפקוד האיש הזה ויניציאה למען יצליח בשליחתו ההולך אל ארבע כנסות הארץ כער איש יקר תם וישר ואשר לא רצה לעשות זאת רק ספני הלחץ, אשר במצנפת כת יצניף כדור יצופה צופה וראוי לרחמים²), ע"כ יעש נא בית חסד לכבודו כחי תחת הכתב אשר הוא ערו וספרו ומהי תהי משכורתו שליטה ואני עכרו אוסיף לו חובה וחיבה ותמיד איחל לשמוע ממנו בשורת שלום השקט וחיים. נאמן בעכרתו ומתפלל לאלוהיו.

סר|ארה| ויאמר העבר הוא ארני³) השסיה.

קסח.

אל האלוף מהריר נתן אומילינג יצי⁴). חכם ירא ושר שלום. תמכתי יתדתי בעבותות אהבה מקדם אשר לא כוה ולא שקץ לבוא כיום להמריחו ברכר מצוה מצורף לאשר ידעתי כמה מצות חכיכות לפני, הן האדם היה השלוח מוכיל זאת מתוקן לפורעניות צרת הבת כאשר עיניך תחזינה משרים סכתב החי אשר בידו, ולולא ככרה מחלתו לאין מרסא לא היה יוצא ממחיצתו, כי מן הצנועים והכיישנים הוא ואחרי אשר כחר בזה, הרבה עלי נכורים ורעים לרכר מוכ עליו ככמה מקומות אשר יד הכרתי משנת על האמת והיושר ולא יכולתי להתאסק לכקש כערדו גם לפני מענית אולי יוכל להועיל לו ככתב יושר רכר אמה לפקדו ככיי ממקום למקום והי שלם פעלו וגם אני אוסיף על חיבתם חובה כפולה ואצא כצאת העכרים ככריעה לפניו. ויגש אליו יהודה⁵) ויאמר כי ארוני השסיה.

¹) ר"ל לפני נסעו מויניציאה למירארה במרף שסדר לא בא לבית הגאון להראות לו פנים לא בעצמו ולא עי כתב.

²) עים הכתובים ובמצנפת כר יצנוף (ויקרא ס"ו ר'), צנוף יצנוף צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים (ישעיה כ"ב יח) ור"ל שרולך כער איש תם וישר לקבץ נרכות ועושה זאת ספני שיש לו בת כמו שאמר בכתב הבא וכסי קס"ט. ספני צרת רבה אשר אין נפטרת כחליצה ומנוס אין סגנה.

³) חיי שרה (בראשית כ"ד ס"ה).

⁴) ע"ז, 2.

⁵) הפרשה והחתימה בפסוק אחר.

קס"ט.

אל הגאון מהר"ד ליב סרוויאלי¹ יצ"ו. משקה הרים מעליות כינתו
 כנדרולת צדקתו וענותנתו שלום למעלתו!
 אין מעצור מהשיע ידו לי לסרוץ נרד מוסר הראוי לכל יעמים הקטן
 לנרול אכל לא אוכל מלמ מלהפקיר אל סבר פני כ"ת מוכיל אנרתי, כי
 שלחו של ארם הוא עני וצנוע כשר והגון לא כא מעולם לירי מרה זו
 כי אם מפני צרת הכת אשר אין נסמרת כחליצה ומנוס אין ממנה ונודע
 סך אל נכירי יצ"ו והוא צוני להמיכו באמרתו ואני לא ידעתי שמה ויניציאה
 אל מי למנות כי אם לקדושים וחלותי הוא מעכ"ת אחרי אשר יסאר כתבתי
 כחתי או יועיל לו כהבל סיו המהור עם סרנסי העיר לעזרתו, כי כל אשר
 יעשה עמי צדקה והסר בעל הגמול ישלם בכסלים, ואני תסלה ע"ז, ולמען
 לא אהיה לו למשא כסלה לא אכביר כמילין רק אבקש ממנו להחויקני
 בקמני עכריו הגאמנים כאשר הייתי תמיד ואשק ימין צדקו באמרי הוא
 אחזיך אשתתוה לו השסיה.

קע.

אנות לקהלות על הרמסת התלמוד²
 למעלות קהלות. תהלות ישראל נודרי סרצות, בוכב התורה וסו המצוה
 משוכצות, אשר כראש כל חצות, צכי הם לכל הארצות, ישמשם ואורם
 לער יהי זורת, ע"ס הזמן הבורח, יציצו ויסרוח סמים ריח כרוכ שלום ער
 כלי ירח!

כאת רכני ארץ תוגרמה מקהל שאלוניקי יע"א.
 ואת כאתנו אנרת מכשרת ואוסרת את אשר העירה את רוחם לעשות
 כונים למלאכת שמים תורת חכמינו וקדמונינו אשר הועילו לנו כהשאר
 אחריהם כרכת התלמוד החמור עמור לתורה שכיעם, וכראותם כי מעט אשר
 היה ממנו לסניהם כרפוס הסכימו להרסימו שם וככמה נמוקים מעמם להועיל
 לשוב לנו כל הימים מאורסת וניכרת אצלינו לולי כי לסיכה ידועה לנו
 החוקנו אותו כירנ³ עם אשר דאינו ישר וטוב להודיע מעלותכם הגה
 כמגילות ספר הלז כי אם אמרנו נספרה כמו וכמה עצומה עמה מכל חכמה
 חכמת הים הגרול רחכ ידים השיס מחזר לכנו אשר כאורו לכר נראה אור
 וכלתו לא ירים איש את ידו בעיין ואם לא היוות דאכיי ורכא חוינא הכא
 או נתעלמה ממנו הלכה, וכמעט לסכלות תחשב לנו הללנו, כי כסונו כמוכס
 נמשכם יודעת מאד.

¹ ק"י, 2, כח"א נאריך עליו.

² ראה ס"א, 2.

³ רסו לזורת האפיסיור שאמר לכל ארם להחויק בביתו את התלמוד

והגה מלאכת ההרמסה מחכור גדול בענקים כזה מרובה ורחכה מאד
 וצריך לכסף רב אשר לא יחשב, ע"כ תעלה עתירתנו לסני כל רואה ושומע
 לצאת לעזרת ה' כנבורים בהתגרב עם בעורתם כי יביאו התלמוד גדול
 לירי כעשה עם ברזל ועופרת לזכות הרכים וכל כסף אשר הונף ואשר
 הורם למצוה זו וכל מרים תרומה להביא נדבה או הלואה הכל יעלה ויבא
 ליד מעלי החכם הענו החסיד במ' יוסף סאורזו יצ"ל) והוא אב כמצוה סה
 ויניציאה והוא בכתב ידו יתחייב למביא הכסף לכית נגזיו לעשות מהם
 כרצונו, ותוכל מצוה זו להיות נקנית בני דרכים או בכסף כי כאשר ימכרו
 השים ישלמו אותו תיכף לעניי איי והיתה צדקת האיש ההוא כפולה ומכפלת
 עושה צדקה בכל עת הכותב ספרים ומשאלין לאחרים וגם סרוס לרעב
 להמו — או כשפר אשר יקבל ראיה מהח' הגו' שם השים הראשונים
 אשר ימכרו, יושב כספו באמתחתו דמים בדמים יענו. או בכיאה אשר
 יביאו לו כיכ ספרים מהגרססים בערך הגדכות וממצאים אלו מהגים ולא
 חפרים כלום. ואם המצא תמצא מי שירצה לתת הכל במתנה נמורה ומחלמת
 עליו תבוא ברכת טוב — והגה זה בא עליכם קריינא דאינתא המרפס
 הגו' דאיהו להרי פרוקא²) ושלוח בידו סנקס אשר מסרנו לו כו תעלו
 עולתיכם נדריכם ונדרותיכם אשר תדרו והכסף תשלחו אל החכם החסיד
 הגיל ואם יהיה כסר או עיר קטנה ואנשים בה מעט ישלחו נדחתם ליד
 אחר מרכני או מנהגי עיר גדולה קרובה להם אשר ידריכנו להגיל ועל השליח
 הגיל תכישו כעין יסה וחמלה לתת לו בכל מקום ומקום צדה לדרך שיוכל
 להתחזק וללכת לדרכו הלאה והיה מעשה הצדקה שלם, מדרו חושו כי רב
 הדרך גלילות איטליה ואשכנז אשר הוא טובב והולך והסועלים וריוזים
 כמלאכתם ושמתם את המצות כלי חמוץ, וכרבות המוכה אין טובב אלא
 תורה וכאמצעות עזר זה ירבו אוכלי שלחן נכוה בר ולחם ומזון נפשיי
 ונוסגיי וצדקת התוסך כה יעמד לער לקץ הימין לצדק עולמים בימי חיינו
 וכחיי כל בני ישראל.

קעא.

כ"ה תשרי השצ"ט ויניציאה.
 לחכם כמהר"ד שלמה אלגזיא לליסטריי¹).
 דנהירן ליה שבילי השמים ותר רעה יורה רעה ויכין שטועה נורא
 תהלות רב המעלות הארץ האירה כחכמתו שלום למר ולתורתו.

¹ ראה סי' פ"א, 2.

² בבית סז ע"ב.

³ לליסטריי, צל לאוסיר (Smyrna) כי שם היה רש אלגזיא
 רב ודרשן (ראה קורא דהרות דהצאת קאכעל ניא עיא ובמסתח שם), הספר

אל אלהי ישראל יודע, כי סכוני כמים בלחות כאשר מאו יצאתי
 לאויר העולם לא הרמוני עד כלעי רוקי ורכו כמו רכו משתי שנים והגה
 עד כי הן הנה היו נסכה אשר החשיתי מטוב להשיב מסני הכבוד אשר
 נתכבדתי מאנרת ומצות מעכץ בראשונה ולשנייה חכיתי לה' עד יעלה
 נירי ראשית הדמסת ספרו היקר אשר זה לי שמנה חרשים כמה יגיעות
 ינעתי וכמה מרחות מרחתי להסיר כמה מעיקים ומתנגדים אשר עמדו בפנינו,
 יארך זכרם. אמרתי אמתין עד אוכה לבשר לו מהדהתחלה יותר מחצי הגל
 כאשר אני עושה היום ישתבח ה', אעלה איך ואנירה לאחוני כי שבע
 שלפני ריה עבר היה ראשית מלאכת ההדמסה כיה ואחר המרתת להשיב
 הרשויות אשר עלי היו כלנה וההשתדלות אשר עשיתי לצמצם ההוצאה
 היותר שאסער כאשר יניד לו הגביר אלמירהאני¹ הושם יד להדסים ולא
 אחל מלומר למעלות כיה כי המלאכה קשה עד מאוד להעמיד הדבר על
 כורין לצרף שלשה ספרים נפתחים א' א' ולעשות מהם יחיד מיוחד כצלם
 דמות תכנית אשר צוה לעשות מזה אחר ומה אחר והע² באמצע ודברים
 הע וכללי התלמוד ממושמש מאד וההנהגה אחרי הצירוף³ ככדה הרכה
 וסוף דבר לולי היותי מניה ראשון ושני לא ידעתי אם היה החיבור יוצא
 כאשר קייתי לדי קותה נששי יעלה וינא בערך עסק הדפוס אשר סוף סוף
 לא ימלט משניאה כנורע ואיזה מלות אשר מסני החקירה⁴ מהשריי הוצרך
 לשנות כמו תלמוד לנמרא, נוי לעכום וכדומה. כה במחתי וראו עיני מעכית

אשר הגיה ריאם הוא הספר הידוע הליכות עולם, חברו ר' ישועה ב"ר יוסף
 הלוי והדסים ריש אלנאי עם כללי התלמוד לסדריו קארו עם ביאור עליהם
 אשר קראו בשם יבין שמועה (ויניציאה שציט), ודמו עליו ריאם באמרו על
 ר' שלמה שהוא יורה דעה ויבין שמועה ה', בספר הגל דף צ"ז ע"א נמצאים
 אלה הדברים. אמר הצעיר יתדה ידיע ליהוי למעין שבדיני ק"ו יש מעט דברים
 שלא מצאתי אותם בתוך העתק זה הספר אבל מצאתים בספר אחר סתתיבת
 ידו הרב זל ולפי שנראה רשייכי לדינים אלו הבנסתי כולם. במקום אחר לא
 נזכר בספר הגל מי היה הסניד.

¹ הגביר אל סיר האני, הספר הגל נדפס. על יד סקידו [של השר
 וינרדאמן] יואני סרטיני לר' וכן יש לדגיד.
² הע' (הליכות עולם).

³ רל הרגרה ככדה מאד אחרי צירוף שלשת הספרים כמו שהוא באסת
 בספר הגל הליכות עולם באמצע כללי התלמוד ספר אחר ויבין שמועה
 ספר שני.

⁴ חקירה. הוא צענור וחוקר הוא הצענאר במוכנו הראשון ראיקוידוכאר
 (inquisitor) וכן נקראו באסת באותו זמן בויניציאה כמו שאנו האים מרברי
 יסי העיר הגל.

וישמחו ויהיה נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו יעתיר איך בערי לה להחזיק בחולשת זקנתי בריא לבוא עד נמירא בעבודתו ואני אתפלל לו להוסיף כח נבכורת חכמתו להאיר עיני ישראל בהלכה וככל מדע ולהצליחו בתיספת טובה וחיים ושלוש לשרתו ולכרך בשמו י"מ.

קעב.

ל' ברכיאל מסאנו לבקשתו¹).

כני שמע סמר אביך אומר
ריאה פני אדם ואל תבטח בו
כתיב אשרי סיו ולשונו שומר
יהי סורך טמון בתוך קרבו
אל תאמין כי אם לאל נומר
ליא תתאה למלך כמסכו
פאית עסקיך תהי חושב
ניצור זוכר כי כל אדם כוזב.

קעג.

חכם הרזים נאווה כחרוזים שלום למר.

כתבך הראשון עתה ושיריך וחרוזיך באה לי ומליצותיך ששעו בי ותבט עיני בשירי בקמים עלי לשבח לעלה ולקלם אותי, והגה בכח הרבור שכלי כאמת אין ערוך אליהם כעהז ואין וולתך מלכי בן שורר ומורה חצי המליצה למטרה אמנם מצד הגושא אשר נשאתני ותשליכני מעל לרקייע התשכחות והתארים רחקת מאר ארוני מן הגקודה אם לא באת היום אל העיין בעשתי עשר²). או נתיסרת על המאמר. מיטב השיר כזבו, יהי מה הכאתני כמצורת אהבתך שמת רבוקה כמתני חוכת תשלומי כסל וארכעה וחמשה, אבל מה אעשה כי אעבור כס"ח מהשנים זקן אמנם ושבע רוגו המכוכות, ואין מלה כלשוני בשירה וכזמרה, אשיכה ידי להשיב לכית לכד עד הספר אשר היה עם לכבו להרסיס ואמר לו ככמות הכלי חמדה³) יהיה הוצאת שש או שבע מאות דוקאט לפחות כי עכשיו הנייר

¹ מסמטחה ספוארה אכל ברכיאל מסאנו לא מצאתי בשום מקום, אולי דוא (יצחק) ברכיה (= ברכיאל) מסאנו נכרו, תלסירו ותזנו של הרסיע מסאנו ומטנו היא תשובה ס"ח בשרת הרסיע; (ראה גם סח"א 21, הערה 4). שיר כזה נקרא שמינית (ראה למעלה ס"י קליב, 4) על שמנה שורותיה ואולי שנה המפורר סמני סבה זו שם ברכיה לברכיאל.

² אינני יודע פירושו.

³ כלי חמדה (אוצר הספרים אות כ' 128, וינציאה שניו; לפי החכם שטיינשניידער 1, CB 7051 שניר).

והאומנים וכל דבר יקר ככפלים ממה שהיה פה לפני הכנכה בכך אם ישנם כאהליך צורו הכסף יקח כידו ויבא ככרכת הי כי ימצא מקום להרפיו ואם לא יכבד וישכ ככיתו כי לא ימצא מסייע שיהא בו ממש משתי פרומות ככל המקום, כי זה דור דור שוא והתורה אצלם כמאוסה דלית לה סכר¹). אלה הרברים יוצאים מפי וקן חרש כעיניו הדבר אבן בר לכך ודוכר אמת לאמיתו אם כזולת זה ידע ויש בי תל לעשות מצותו יבא דכרו ואכברו אשגברו כי ידע שמי הגיו יאמ מוכן לשרת כל נכון וחכם כמורו הכיתב מריב חשון השצ"ט כויניציאה.

יאי נכרא ואוריתיה לשון הזהב והאדרת

כלול חכמה וכינה כעמרת תפארת

החכם הנעלה כמררד שלמה ין משה בן שואל²) גרו מאיר כמונים.
ומכתב אימלקיו.

קער.

קער רי שמואל כהן דסיסה³).

מצות הי כרה על כל בני ישראל קמן ונדול מכין עם תלמיד הגות כתורתו התסימה יומס ולילה כל אחד לסי כוחו היא אצלחני לעשות כן

¹) כמאוסה דלית לה סבר, ריל כמאוסה שאין לה הקוה (תרומס איוב דו').

²) הנ"ו (הגעצכ תעיר).

³) לא מצאתי שם המחבר דזה בשום מקום, נס קאויס לא הזכירו כמפרו על חכמי טונים (Gasés D, Notes bibliographiques sur la Litté- rature Juive-tunisienne, Tunis 1893), מאגרהנו אנו רואים כי סעה באטרו כי רבני טונים לא היה ברעתם להרשים מפר עד הסאה היח למספרם (שם צר 15).

⁴) הוא שמואל לחיטאנו ודר כויניציאה ויש לסחוק סימן השאלה כמח"א צר 50, בשנת תש"ו הרשים שם ספרו צפנת סענח (אוצר הספרים אות צי 181) ולא מצא ספר זה חן כעיני כעל דבר שמואל (תניי צר 327, סי' כ"א), אמנס דבים סבני דורו המכיר עם הסחבר כאשר אנו רואים מהכתבים הגרמסים כמתח ספרו ואחר סרם יצא סעט הרב הגדול שסחה לצאטו. רי שמואל דסיסה (פרנס כויניציאה) היה ברעתו להרשים ספרו ככר בשנת ת' כחי ריא"ס וההקדסה הגרמסת שם בשם הסחבר באסת מעשה ריא"ס היא כי היא אות באות הכתב הזה אשר לסנינו, אמנס כמשך השנים הרחיב המחבר ספרו ועשה פרזשים נס על פסקים וריס באיוב וכפי צרכו הגנים בהקדסת ריא"ס אשר לסנינו שורות אחדות על ספר איוב והן כתחילות בהקדסה הגרמסת בשורה שסינית כזה הלשון וקצת מספר איוב וכי

ולקרות בכל עת ובכל יום כתורה נביאים וכתובים דברי אלהים חיים והגם
 כי היתה קריאתי בלשון אשר אנכי שומע לא מצעני את לבי מלעיין
 בהבנתה עד מקום שיד שכלי מנעת, וכנן כאשר שמעתי אומרים בשם
 רבותינו ז"ל כי כל אחד מישראל נוטל חלק בפירושה מסיני עלו בדעתי
 כיאורי איזו כתובים ממנה ובפרט כדברי החכם שלמה בספרו העמוק קהלת
 ולאשר היו בעיני ראויים להאמר וגם ישרו לכבני לב אשר הגדתם, כחתי
 להודיעם בקרב עדתנו.

והנה לא נעלם ממני כי אין מחשבה ישרה תעלה על לב איש
 לחדש בניאור תורתנו שנתעלה לא שזפתו עין רואי חכמינו עיה קרמונים
 ואחרונים אף לזאת התחוקתי על דעתי ביותר כי אני לא שמעתי ולא
 ראיתם, שאזכה לכיין לדעת הגדולים הרי זה ישימני משובח ומסואר ויעלו
 לבי בה, ואתם בני אל חי הקוראים תדינוני לכף זכות וירין ה' עמו ועל
 עבדיו יתנחם להושיעם ולתת עליהם ברכה.

קעה.

בשכח אח דומיניקאני וינצינצו קומנימו ראנוסיוא¹).

אנה — תהי רוחי זמיר שוחרת
 ראוי²) להלל בו אנוש יודע
 חכם בתוך אחיו עלי כל ריע
 דורש לעמו טוב כהוד תפארת
 בעל לשון זהב והאדרת
 ישלח בכן עולה ואיש פושע
 רבר כחץ לש — גרה קולע
 לשים בחיק שלוח אני סוערת
 מליו לכל נדח הלא ישיבו
 הגה כמו לבכ כמו מקדח
 מכנים תשווקה במ ערי יישיבו

אמנם מה שנמצאת בקיבוץ שירי המחבר (ריואן = Letterbode III 109) שחבר הנעלה כמי שמואל כהן דפיסאי מוסב על השיר בשבח החיבור אשר נדפס שם בשנת בראש המסר.

¹ בריואן Letterbode III 108 נמצא: בשבח אס דומיניקאנו סיד:
 וינצינצו קומנימו ראנוסיא. במקום אסדימיניקאנו צל אח דומיניקאנו כלומר שריה מן
 האחים דררשנים ושמו בכתב ולשון איטלקי Comonymo Raguzio (אח) Fra
 ראה עליו חיא. שיר זה הוא סוניט שיר אהוב מכל בני איטאליא.
² ראוי, נ"א ערב.

תקום¹) — עמו כה לו ותשתמח
נפש בני עמו ולו יסכיבו
מומור וכננינות ולמנצח

קעו.

להחיר אברהם סמילה²) על ק' סונימי עשה על משה יסה בוכה³).
אחר אשר כככי יסת תאר לך ש - ערי דמעה, ולא ננעלו
מה טוב — כעת תשיר — לשבי חמא לשנות ימין עליון אשר
סעלו.

קעז.

שאלה יעקב היו לו ני בנים.
(נמחקה ועבר עליה בקולמס בתקונים הרבה עיב עבר עזו לעיע המעתיק).

קעה.

על שיר עשה ד' יעקב בשלום ססרדי⁴) בלדת בן לרי יוסף בים
אברהם אכואב⁵).

שזור יערים	שריקות עורים	בהקשיב להרסים	מצוה ונוסה [וכוסה?]
סליצה ושירה	סתומה וזרה	צריכה לרשי	וקסחי וצופה ⁶)
כירך להכתיר	ואוסר ומתיר	עמרה לחכב	בשוהם וישפה
לשונך חרוזי	לשון אשכנזי	לעיל או לרע לא	תבקר ותחפה

¹) רמו לשם קוסנימו כדרכו בשיריו (ראה דיואן שלו וסה. שגדסם
סכנו בלחוח אבנים), אמנם כנראה נמלה שניאה בשורה זו.
²) סטילה היא Stella באיטלקי, ובלהק כוכב. סרטארה הרשים
יוקה בן אכרם Cochaw (14) אבל מוטן סאחר ואולי אכרם הגל נינו של
אברהם שלנו. בדיואן (Letterbode III 109) יש שיר לנישואי כסי אוריה
סכילה עם סרת סטילה סארינטי, (אולי ציל סארינצי), ראה סי' קס"ב 13.
³) סשה, ציל אשה ואחרי שדגרתו סצאתי כל הסאסר בדיואן של
הסחבר (Letterbode III 108) רק בסקום על סשה יסה ככה כתוב
שם לנכון על דסעות אשה יסה בוכה.
⁴) לא נודע לי ססקום אחר.

⁵) אברהם אכואב (ראה בינה לעתים סי' 77 ותגי' 23), בנו הרביעי הוא
ר' יוסף הגזכר כאן (תגי' 365), Löwenstein, Msclir. 48, p. 674, 680,
⁶) אולי ציל ויוסה וכן אל הסי סכלל יופי לדי שלמה ין סלך
(קונסטנטיאני שיש; שאלונקוי שכיו) והוא באור המלות והמשך הענין עם ששם
על כל ססי תניך והסחבר מסכחו בהקדמתו האיטלקית לסי: ללות יתדה
והשתטס בו הרבה. — בהקשיב [בהקריב?]

והגע תניחו	והגח בכחו	תניכו ודגש	וחוק ורסה
ואיה נעימות	כאיכות וכמות	לקורא בשירך	כרישיה למיפה
ככל שור ומלה	המולה ומחלה	ונוסל וחלני	וצריך לרופא
ומה זה תפרסם	כנביא וקוסם	נבואות נגינות	לעין סב ויפה
אהה זו למדה	לכל איש יהודה	כנפח כתופר	כמשקה כאוסה
המית ¹) ישיכה	לך היא חשוכה	ומשיר שתוק נא	וישים יד לפה

קעמ'.

כי ראיתי כחסר אלהים פנים אל פנים ממעלת יפעת אורות השר
המאוסר הארון ההגמון המחבר יריה בעיר שוירינצה [שוירינצה] וויניציאה

¹ ה'מית' היא כנגד משקל השיר ויש לקרא ה'מית' כאשר נמצאה בשיר
ישנים.

² בריואן (Letterb. III 108) נמצא מה שכתוב כאן כשנוי לשון וזל
שם: הרפתתי מתנו [צל' לונאן] דלה פאוסה אשר עשיתי לו השיר הכתוב בספר
זה דף ס"ב (ס' 283) שנת השיע בארינצה [כשוירנצה], אחר עשרים וחמש שנה
שנת שציט שלח לי שני אחים ריפורמטי [?] לראות העורתי חי ויבשרתי כי זה כמה
הוא דגמון גדול בעיר . . . [צריך להשלים: לוריווה: Lodève] ברגשת ואך
חבר ספר על סינוניטי לשון הקדש וחלה פני לעשות לו שיר בשבח הספר
ואתרצה להללו וכן אמרתי לו ע"כ. — בס' 283 הג'ל כתב וזל: אל הרפתתי
לונסו (יוחנן) דילה פאוור. למן היום אשר בעיר פוירנצה המרוללה הכרתך ארון
רב המעולה המתקנו טוב [צל' סוד] כעיון לה'ק כיסים אחרים . . . ובעוד
היה כבודך ביוסא גדולה ואני באתי לויניציאה ע"כ. — ההגמון הג'ל שמו
בלעז Jean de Plantavit de la Pause הגדוע לחכמי הלשון בשם
Plantavilius ושם ספרו בלה'ק נסע הגמון הוא העהקה שמו Planta Vitis
אשר יצא לאור בשנת ת"ה בקיסט טושבו לוריווה (Lodève 1645) חמש שנים
אחרי שכתב ריא'ס שיר תהלתו. וכל מה שכתוב כאן נרמס בספר הג'ל וכתי
להראות את הקורא השנויים שהם בלי ספק הגהות סיר ריא'ס מוסן
סאוחר אדפיס הכל סחדש בצורה שנמצאה שם על פי העתק אחר אשר חנני
בו כטובו ירדתי החכם המסואר Dr. Weikert סראפעאר ברומא (Collegio
S. Anselmo) חל ריא'ס שם:

דבְּרֵי נְעֻצָב וְצַעִיר יְהוּדָה אֲרִיָה מְפוֹרֵינָה מְדַרְי וִינִיציָאָה

כי ראיתי נמקד אלקים פנים אל פנים,

וחלל נפשי נימי סנמרות זה כמה פנים,

ממעלת יפעת אורח הסר המלושר הארון ההגמון המחבר יריה בעיר

פיונינצה וויניציאה מכנה העערת, ויחזיו המתקנו סוד ימים אלהים,

נדקדוק לטון הסיוודים, דנקס נפשי נלחנת ענוותו. ע"כ ילאחי אז לקרחתו

נשיר מומור וכן דנכתי לאמר.

מרכה המשרה, ויחדו המתקנו סוד ימים אחרים נדקרוק לשון היהודים, דנקה
נפשי באהבת עונרתו ועיכ יצאתי לקראתו או בשיר מזמור וכן דכתי לאמר:
יום בו הדר שכלך וחבמתך . . .
בשירי יהודה דף טב . . .

יום בו שְׁכַלְךְ וּבִינְתָךְ הַפִּיט שְׁפַל אִישִׁים אָנִי הַכֶּבֶר
וְאַתָּנָה לְפִי לְהַסְבִּיר סֶבֶר דַּת הַיְשָׁנָה לָךְ בְּמִצְוֹתֶיךָ:
הִיָּה לְבָבִי אִזּוּ בְּחַבְתָּךְ אָחוֹז בְּהַפְּיָרִי בָּךְ רַב־שֶׁכֶר
רוֹאֵה בְּעֵינַי טוֹב לְשׁוֹן בְּנֵי־עֶבֶר יַחַד בְּכָל־חֻקְמָה יְדִיעֶתְךָ:
הַשָּׂר מְסוֹאֵר יוֹחֵן תְּפֹאֲרֵת צָרְפַּת וְאִישׁ פֹּאֲרֵסָה עָדִי רוּם עֵישׁ
יְנַדֵּל וַיְתַרְוּמָם יְהִי לְנֶצַח:
הָאֵל תְּנָה יְדִי לְעַט עוֹפְרָת אֶקְרֹב בְּמַחְבּוֹת וְאֶבְנִי שֵׁישׁ
זָכַר לְדוֹר דוֹרִים כְּצִיִּין עַל מִצַּח:

ויהי היום אחר עשרים וחשע שנים, ואני כבן שנעים בנימי חזקונים,
הגיע ללחצי נקרי, כי מעלתי נשאל ענף ועשה פרי, נבייין לשון תקודש
מעלה מעלה, עד אשר לעשות הפלה, חנור חין ערך ליופיו זו חסף
נרוב נינוח, כל בעל [כפל] ענין נמלוח טונות, עד מלאה חדר לשון זה
נמכתחו, מעשיו [רוב עטור] ולא יקר תפארת גדולתי, הנס כי לא אשמיע עוד
נקול שירים ושירות מפני הזקנה, אחרי בלחתי לי ערכת, וחתי עלי
יד רוח זמחה להללו, זה אומר לי.

בְּטוֹשׁ כְּבֹן יִתּוֹשׁ וְדַרְדַּר חוֹח הִיָּה לְכָל־עַמִּים קָצַר יָדִים
מִבְּטָא מְקוֹם יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם וְקָמוּ בְנֵי עַמּוֹ כְּדָל יוֹשׁוּחַ:
עַד כָּא וְלוֹ הִרְבָּה נְבוֹרַת כַּח הַגְּמוֹן מְשִׁיבָה שָׂר בְּקִרְיָתִים
רַב חֵן וְנִטְעַע חִי כְּעַל הַפִּיִם כְּשָׂמוּ וְחֹתְמוּ כְּתִבַּת לִיחַ:
יְכֹאִישׁ יְדַבֵּר אִישׁ. לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עָנִי וְאַבְיּוֹן הוּא. וְכוּ מְנַרְעַת
קוֹלוֹת וְרוֹב מְלוֹת כְּיוֹם לַחֹדֶשׁ:

כִּי הַעֲשִׂירוֹ הֵא בְּרֹאשׁ מְנַבְעַת נוֹשֵׂא נְדוּל חֻקְמָה בְּמַדַּת נוֹרָשׁ
[צל נורש]

מְלֵא וְהוּא מְפֹלֵא בְּרוּחַ דַּעַת:

ר' יצחק סן הלויים נכר ריאט כתב בהקדמתו לש' סגן וחריב אשר העתיק
בשנת ת"ס סתוך עצם כ"י זקנו חל: ספר חבר הרבמון רילה פאוסה וכו' חדגסון
די לורווה בספר נדול שעשה סכל הספרים עברים סודפסים סוכיר כל חכוריו
וסשכחו וסגדילו עד סרום (נייער, סאסר סגן וצנה לדריר יהודה אריה ססודינה
ברעסלויא הרסין, עלה י"א ע"ב).

ויהי היום אחר עשרים ותשע שנים ואני כבן שבעים בימי הזקנים הגיע לאוני בקרי, כי מעלתו נשא ענף ועשה פרי, בעייון לשון הקודש למעלה למעלה עד אשר לעשות הפלה, חבור אין ערוך ליופיו, בו אסף כרוכ כל כפל ענין במלות שונות עד כי מראה הדר לשון זה בחכמתו, רוב עשרו ויקר תסארת גדולתו. והנה אם לא אשמיע עוד קול שירים ושירות מסני הזקנה, אחרי כלותי היתה לי עדנה. ותהי עלי יד רוח זמרה להללו. וזה אומר לו:

נמוש כבן יתוש ודרדר חוח היה לכל עמים קצר ידים
מכמא מקום יושב ירושלים וכמו בני עמו כבל [ציל ברל] ישוח
עד בא ולו הרבה גבורת כח הגמון משוכיח שר בקריתים
רב חין ונטיע חיי כעץ עלי המים בשמו וחזתו כתבית ניה

המלות רב חין ונטיע חיי הם רמיס לשם המחבר ולשם סצרו שהם נסע בגמן, חי רטו לשמו יוחנן ומלת חן רטו לספר הבת נת. — תבית ניה היא שם ספר גדול (ערך סלין על 1658 דמיס) אשר הרמיס בשנת שנת בוניציאה Marco Marino והרמס בו סריאס שיר בשבח המחבר דגטצא גם בריואן סי 53. גם השיר הזה העתיק בשבילי החכם ווייקערט מן הספר היקר במציאות הגיל ואכניטו בהערתי:

אם מן שאר כל מין מעולה מין אדם ילוד אשה נדנורו:
גם אם נדנורים לשון ענדים היה לשון קודם למנחרו:
פוחה נספר זה אמת יזה כי הוא נחיר הכל וספורו:
דנור נחוך מנור עלי דנור מנור לכל מנור וגם סרו:
גלוח והדלוח ורוב ספלות הפס ידיר חלל ומשנרו:
לכלל וראש חלל כליץ כונל כקעט הלום מקרא ואת שנרו:
דניס בני סונים ונפשנים לא ידעו דרכי שדי ניורו:
נשמה נקול האם ננא הלח דון מרקיו מלחיץ פלר דורו:
אחר אשר נחר עשוח סמר מליר וגם תפיץ עין אורו:
גלה יסוד מלה ומפעלה שורש ענף פרי נחוך ספרו:
מנה לכל מנה מלד סונה אל איס ואל אסיו ואל גרו:
נכסף וכל אסף וקן יסף על כל אשר קנר נקיורו:
נא רון אגש סרוץ מו רנ לכל פסוק בניאורו:
מראה נחיי נחא ומסחאס על כי אמת הפליח נמנורו:
לדנוד אשר ידנוד נסוף יראש (sic!) אדם ילוד אשה נדנורו:

בחיי יודרה כתב המחבר שחבר שיר זה בהיותו חמש עשרה שנה היא שנת שט"ו שש שנים לפני הרפסת הספר כמו בשירו בס' נטע נפן. על שני חכמי לשון הקדש אלה נרחיב מעט הרבור בח"א.

יכאיש ירכר איש לשון הקרש עני ואכיון הוא וכו' מנרעת
 קורות ורוב סלות כיום לחורש
 כי ה — עשירו הא בראש כנבעת נושא גדול חכמה כמדת נודש
 מלא והוא מוטלא כרוח דעת.
 ומכתב באימלקיו.

קפ.

בני באר חסרוה שרים¹) והמה נדיבי העם שלום רב.
 כמה מעלות טובות למקום על אשר החייני וקיימני ולעת זקנה וכני
 לזוננ נכדי בן כתי יקר לי כבן — אשר מאז נפטר החסיד החכם חתני
 ול כחיקי נרלתי והממתי אותו — יקר רוח איש תבונה כהוד יהודה מונמי
 סקודלו אשר מאז הכרתיו דבקתי בו לאהבה כי כה משפמי כל הימים
 אוהב התורה ולומדיה וקייתי לה' כאב את בן ירצה בחתנו והוא יהיה לו
 לבן יחדו ירננו וישמחו ויעלוו כה. אמנם טובה כפולה ומכופלת חשבת.
 העת חננו אותי בחסדם מעלותיכם מאנרתכם היקרה והמסולאה היתה לי
 כרוכ פנינים וכלי יקר כאשר בשפמי דעת הודיעוני רנסק מינה קורבה
 ליקר תמארתכם כאמת שמח שמחוני כי שמעתי את שמעם ווציל אניה
 מיכ ואכברה תמיד כאיש יעשה הבחור נכדי היקר להיות להם עכר ומשרת
 צעיר להפנות כשאר בשרם. יחי לבככם לעד וגם לי לבב כמיכם לא נופל
 אנכי להתאוות לעשות דבר יכשר בעיניהם ככל אשר יהיה שמה הרוח
 רוח רצון מלפנים עלי ועל סועל ידי יצווני. ואני תסלה לאלהי השמים
 יצליח ירוסם וינשא מצבכם כל ימי עולם לכרבה בקרב הארץ.
 ויניציאני סדר השרת לשרת בקרש²) השצימ. יא"מ.

קפא.

להחיר נרשון כ"י בילג"י ששלח לו ד' לשונות.
 נבון והקמית יקנה כבן יקיר שלום.

¹) בני באר חסרוה שרים, אולי רמו לשם משפחה באר, כי
 בדיואן 410 נמצא שיד. לחתנות כטר שבתי בכמ' דוד באר דל עם מ' הוציטה
 בת כמ' טרדיכי באר. יהודה סונטי סקודלו הנוכר להלאה חסיו של ר'
 יצחק בר' יעקב נכד ריא"ט לא נודע לי מסקום אחר. חתנו ר' יעקב בר' קלניסוס
 הלוי הג'ל נפטר ליל ה' ר"ח תמוז שצ"ט (דיואן 375).

²) סדר השרת לשרת בקרש, לא נמצא סמוך זה בצורתו רק
 לשרת בקרש לכר בסר תצוה (שמות כח סז וכ"ט ל') ואולי צ"ל בנדי השרת
 לשרת בקרש (שמות ל"ה י"ט) והיא סר ויקהל.

³) בלי ספק הוא ר' נרשון בר יואל בילגראו הנוכר בס"י ר"ג דאה
 ס"י קס"ח, 1. בהעתקת אשר לפני כתוב ששלח לו לסי נוסחה זו הסלות
 האלה אינן סדומכבר אולם כנראה צ"ל ששלח לי.

הימנת חסרך עמי מחסר לאברהם עם מלאכי עליון, כי הוא האכילם שלש לשונות ואתה שלחת לי ארכעה מהם. היו לי לחן מלכר התשורה בעצמה כראותי כי זכרתי אתך ואותי לא השלכת אחרי נוך כאשר עשו לי כמה וכמה אחרים אשר חן וכבוד נתתי להם. ועל לשונותיך לשוני תהנה צדקך.

לא שמעתי בלתי היום נסיעתך מעי וירד¹) ומשכנך כגוריציאה ואחשוכ כי העלית בקרש והמקום מקום סקנה תורה והאנשים נכבדי ארץ. אמנם ירא אנכי סן תשכח את הרברים לרבר במ כמשפט איש איטליאה²) סוף סוף ארץ מולדתך, לכן אחוז בזה וגם מזה אל תנת, וכעקר בין תבין יסוד הלמודים כי אחרים המה.

המכתב בכר עלי מסני הזקנה ומשא הלימוד אשר על שכמי לא יתנוני השב רוחי ואנשי העיר מאשר נסכו על הכית כקוצים בעיני, ככן תקבל רצוני ואם לא אגרותי כי ככל המקום אשר תזכור את ישמי כנפשי אכוא אליך וברכתך נחיים ושלום. ויניציאה. מנחת מרחשת קרבנך³) השציט. כאכ את בן ירצה לכית ניו יא.ט.

קסב.

אלה הננים גרלתי ורממתי סתלמודי נכשכר כך היו לי בכל לימוד חוץ מההלכהו.

החכם⁴) רע סיקיוו. מהריר⁵) אכרהם לימכרוו זיל. המיד⁶) מנחם עובדיה זיל. מתחד⁷) עזרא אלחרכ כקמשתו. החד⁸) ליאון אוולה היו ס

¹) סע' וירד, סעיר וירד Vido כאיטליאה.

²) רל שישכח לשון וסרע איטליאה.

³) ויקרא (כ' ז).

⁴) ראה ס' סז, 1.

⁵) ראה ס' סד, 1.

⁶) מנחם עובדיה נסטר ד' תמו שמיט בן ס"ט שנים (דיואן 384, ל"א 58), ואחיו יעקב עובדיה נסטר יז' אלול שיץ זיל שנתי (דיואן סס) ובס' 123 נסצא שיר לשואי. אוריאל חיים (חיים יוסף) סלרוקה עם רחל סבני עובדיה ססיניאליה נרפס עם סוניטי נוצרי אולי היתה רחל סמססחה זו.
⁷) בקט ש"ת, אולי צל כנערותו, נוכר כשוית סים רבים יא וכשוה דבר שמואל י"ט וס' (סחיא 2: Alchadav) חותם כיהר עם ש"ח כי נחמיה סרוואל ועם סשה בן סררכי זכות (כ"י קייסמאן 46, 159).

⁸) ליאון אוולה דוא כנראה בן ר' גרשון אוולה כ"ף הגוכר כס"י קל"א על כל פנים דוא קרובו, כס"י קי"ח כתב סררכי בן ריא"ס לדודו סשה "תשוכתו סנשיאי אוולה שסענני ואין ספק שבאותה תשוכה ססנת שציה היתה כשוה

כאמכורגנו. הרופא¹) מהרר יוסף חסיף תלמיד טובהק. הכולל²) הה
 ברוך לוצאטו בפארווה. מהרר³) יצחק פארוואן ברומ'א בשימושה של

טובה שבני נשיאי אולה ברעתם להיות תלמידי ריא'ס ואולי היה לואן (יודרה)
 הגיל בתוכס (ראה שם הערה 1).

¹) ראה אודותיו CB 1451; סח'א 12. כפר בן רוד אשר הוציא לאור
 אליעזר אשכנזי בקובץ טעם זקנים (פראנקפורט אים תרמ"ז) לא חברו ריא'ס
 לתלמידו ר' יוסף חסיף כאשר כתוב שם צר סי'א כי אם לתלמידו ר' רוד
 פנצ' כמו שמראה שם המאמר וכמו שנאמר בפירוש בחיי יודרה (נייער יז ע"א)
 ונעלם מליבאוויטש 108 שר'י חסיף הוא ר' יוסף רומי הרופא בעל בליל חסיף
 כי בצד 108 מונה וכופר הספרים שנמצאו בהם הסכמות הקדמות ושירים
 מריא'ס וביניהם מוכיר בליל חסיף ר' יוסף רומי הרופא תלמידו ראה עוד שם
 90, וצר 105 (בליל חסיף על פי ישעיה ל' כ"ד) וסלת חסיף דומו לשם המחבר
 ואין הקום להימן השאלה. שטיינשניידער CB. 5898 הרשים את המחבר הגיל
 ואמר שפירספת הספר ליל חסיף לא נודע מאומה. גם מורטארה לא הוכיר
 כלל עזר הגיל, אמנם מהריואן יש להוכיח שנרמס איוה ספר מיוסף חסיף כי כתי
 364 כתב ריא'ס: בריטראטו התלמיד החשוב כהר'ר יוסף חסיף דרומא יצו
 נרמס ע"כ. לפי השערה קרובה נרמס תמונת (ריטראטו) יוסף הגיל בתכורו
 שנרמס, ועוד נמצא בריוואן ס' 405: על ס'ק ילד בן ג' שנים וחצי מרומא
 מהררי חסיף יצו נקבר לעומת זקנו בן ק'ר שנה. כסוף כ"י אחד (Ms. Add.
 Cambridge 3, 667) נמצאו הדברים האלה: שרי ליה מריה למ' שמחליף
 תורה באלואופיה ואם על אמיחית נאמר על זאת ודאי לא נאמר והמשכיל יבין
 ור' יצילנו משינאות אמן כ"ד, אני יוסף חסיף קניתי זה הספר וכתבתי הדברים
 אלו סבעש שעלה על לבי לזאות דברים כאלו כתובים על ספר ה' יצליח
 דרכנו (ר"ז שעכטער JQR). ראה עוד חיי יודרה (כ"י כחינת דקבלה מיש'ר
 צר XII; רינער 267).

²) הוא הגרשם כח"א 35 תחת Luzzatto Benedetto ונרמס סטנו
 שיר איטלקי כ"י Porto Astronomico סן ר' עמנואל פורטו (שנת תכ"ט)
 שם אביו ושם אשתו אנו למדים מהריוואן 407—406: לחתן . . . ברוך בן
 הסוואר כהר'ר משה לוצאטו עם ס' זיאכטיה בת הנשגב כ"י רפאל חוקה פורלי,
 אמו ס' זיאכטיה אשת כ"י משה לוצאטו נפטר ר"ח אייר ש"ן (ריוואן 379)
 וריאמנטו אם אביו נפטר שושן מרים שעז (שם 274) ראה קצ"ג 10.

³) במקום פארוואן צ"ל פארוואן הנקרא כ"י נלות יודרה. (ראה קליב,
 4) יצחק פארוואן נז' אשר יצק סים על ידי מעלת הרב המחבר ורוא כ"י
 עק ר' יצחק בן משה פארווה אשר נבחר בשנת ת"י לרב ברוסא (בערלינר
 55, 2 p., II). ראה קצ"ב. בריוואן 354 נמצאה סצכת ביולה אשת כ"י
 אליעזר פארוואן (פארווה) ז"ל.

תורה. מהר"ד¹) בנימין כבלי נביסא. מהר"ז²) אברהם קאלימני בפסוק דקדוק ודרש ניצורי. החז"ר³) משה טריוס כנערותו. החז"ר⁴) שלמה חי סרוול כ' שנים כלימוד הלכה. החז"ר⁵) אברהם כוכב מפיראן נבון ופיאימה. החז"ר⁶) יצחק קוניאן. החז"ר⁷) אברהם כילגראדו.

¹) לא מצאתי שמו במקום אחר.

²) לא נודע מי הוא, אמנם בזמן ריא"ם חי בוניציאה ברוך בן שפחה קאלימני אשר הוציא לאור כ' מעשי ה' לר' אליעזר אשכנזי (וויניציאה ש"ג: ראה 2, CB 4980) וכתב גם שני הקדמות בראש ס' תורת משה אלשיך הנדפס שם בשנת שט"א (א"ח 640). לערך ב' מאות שנה אחר זמן הג'ל נפטר בוניציאה שפחה בן אברהם קאלימני (תני 845; CB. 2595; סח"א 9) ומבני דורו של ריא"ם היו אברהם שפחה (נפטר שע"ה), קלונימוס בר שפחה (שצ"ד). שפחה בר' קלונימוס (שצ"ג); ומנשה בר' שפחה (שע"ח) אשר היו כנראה סבכדיו כי הוא כתב הטורים אשר חקקו בני משפחתם על מצבותיהם (לוחות: אבנים 179, 18, 17). בריואן 249 נמצאה מ"ק נער (אברהם) בכ"י יהושע שפחה קאלימני (ח"י חשון קרב"ן ח"י = ש"ע). שפחה בר' קלונימוס קאלימני לקח לו לאשה שרה בת ר' אברהם בר שפחה ב' אדר שני (ריואן 126) ואולי היה אברהם שלנו בנו ונקרא בשם אבי אמו.

³) סורטארה (סח"א 66) סביאו משרת רב שמואל, אבל מצאתי שמו גם בסי' מסקי ריקאנטי האחרונים (ליוונא תקפ"ז) בשאלה כד וול התחתים שם: בני הישיבה הכללית שבויניציאה התחתים בשם כולם עשיק כי אלול ה' תל"ד, יעקב בכס"ד משה הלוי, שלמה חי בן לא"א הגאון כמנהג נחמיה סארוול, משה בן הישיב הח"ר יעקב טריוס. בשנת שט"ח היה לריא"ם בית ספר בבית טריוס (ח"י טובא Corr. II 219). קנה על סות דורי החכם השלם כמנהג יעקב טריוס דל באנקונה שנת שני (ריואן 177). שיר בנשואי מנשה בן הקצין כס' שפחה טריוס עם אסתר בת כמר נפתלי כ"ץ (שם 133). על משפחת טריוס ראה. Brüll, Jahrbücher I 112 ff.

⁴) הוא בן הרב נחמיה בן הרב ליב סארוול (ראה הערה הקודמת) מבני משפחה סאוראה זו נזכרו שלשה בריואן של המחבר. סי' 213, 118, אברהם סרוואלו; 128 יעקב בכ"ס נחמיה לבית סרוואל יצו מקולוניא; 327 בסות הגאון מהר"ד ליב סי' (עברי ואיטלקי). ראה על האחרון ח"ק א'.

⁵) שם כוכב הוא בלשון איטלקי סטילה Stella אכל לא ידעתי מי הוא אברהם כוכב שלנו, בסלות נבון ופואיטה סהללו שהוא סוכתר בחכמות חזניות ומשורר בלשון איטלקי ואולי הוא החכם אברהם סטילה הנזכר בסי' קע"ז אשר דר בפארווה אבל מקום טולדתו או טושבו לפניו היה העיר האיטלקית פיראן, כנראה דר לערך שנת ת' בוניציאה וע"כ לא רשם המחבר מקום טושבו.

⁶) על בני קוניאן ראה סי' כ"ט, 1.

⁷) ססק סטנו וסיוסף סילי בכ"י קויפסאן 51, 158. על משפחת בני

בלגראדו, ראה קס"ח, 1.

קפנ'.

רכת שכעה לה נפשי הלענ הרבנים הכוז לנאונים מאת קהלות עיר ויניציאה הואת להכוזת בעליהם בעיניהם טכמה שנים והגה, והם הדיומות כשם פרנסים ומטנים וכל מנמת סניהם תמיד להשפיל כח התורה ולהסיר מאת החכמים לנדור סרץ כהוראה ואף על אסור וסותר כשר או פסול, לאשר קנאת הי צבאות ותורתו עוררה אותנו למגדר . . . וככן אנחנו הבאים על החתום סקבלים עלינו מעתה ומעכשיו כשחד עיד החכמים והרבנים וכל הנשכעים כאמת כלי שום ערמה ושיור שכעולם שמהיזם הוא ועד חמשה שנים רצופים תהי האלה כינותינו להיות לאחרים וכאנורה אחת נגד כל מי שיהיה מטנים מעמד או פרנסים מאיו קהלה שתהיה או מכולן שיסם להסיר ממורי התורה שום כח ורשות להחרים ולגרות או לה . . . וליטול אותו לעצמו או מה שיהיה בכזוי תוסשי התורה כאוסן זה היום ושום עת וזמן ששנים ממנו יסדרו להתועד יחד כלנו יתחייב כל אחד ממנו לשמוע ולכזא למקום המנכל וכל מה שיוסבם עיפ הרוב נהיו כלנו מחוייבים לשמור ולעשות בין שיהיה כז קום עשה בין שיהיה כז שכ ואל תעשה כשחד הגל וכניל כלי שום ערעור וסוקסוק²) והי יהיה עמנו למצוא מאתו משפט וצדקה לכל עמו כי זו היא כונתנו לא לכבוד עצמנו כי אם להקים דגל תורתו לכבודו ויקר חסארת נירולתו.

קפד.

חתמתי תחת קבוץ איש עני ויריו כרותות. העני הוא יריו לא רב לו ולכן עזר מצרותיו תהיו תחת קבוץ שהיו לו שש כנות רכית כנות עשו חיל כיולדה לעני הלז וכל העוזרו למצוא להם עזר כנגדן אלהי אכרום יהיה בעזרו כז יאמר: (מכתב איטלקי).

קפה.

פ'סא. לבן כמע' אכרום סולאה¹). נרולה תורה טן הכהונה וזן המלכות כי אלה כתרים הם אשר מצאת מולידיו יכאו ומוולתו כמשך הזרע לכך נוצר, והתורה נקנית כזוך השכל

¹ המכמה זו נכתבה שנת שעז' או אחריה כי כריואן יש שני סכתבים על ענין זה, כסי' 62—61: על נפילת עסרת הרבנים כי רוח העשירים נשכה כה שנת השנ'ד, וכסי' 236: הסרת הרבני ועל השנות הלז פעמים הרבר הז שנת השעז' מה שהיה שנת השנ'ד. התחלתו: לרבנים כקן סוגר.

² וסוקסוק, כתוב בשתי חזין.

³ אברהם סולאה, צל סלימה Solima, ולא נודע סוסן הדז כשם סלימה. דק חכס אחר סחכסי איטליאה והזא אכרום סלימה כליורנו (מח'א 63)

והתכונה עצמית ומלא חסנים עמל וראות רוח כינה אדם כי יתמיד כאוהל וכאשר לזאת ולזאת יזכה חי חי הוא יודה ויודוהו אחיו וכזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע הלא זה כחור מעם המשכיל ומכין המעלה כמור משה בן המפואר ונעלה כהד אברהם סולאה כשתים יעוסף להתרומם ולהתנשא על בני גילו. האחת מנעו נזע אנשי שם היחס והמעלה אב וזקן קצין נשנב המרוםם כמו משה סוליטה וכל משפחתו נדיבים ושועים יד עני ואכיון יחזיקו יראי ה' וחושבי שם עכריו החכמים ותופשי התורה נודע בשערים שנים ובסתחי שערים, והשנית מכינתו אכר נץ פורח עולה נצו בשפתיו ינכר שוניה וקורא ברוח דעת וחכמה ויושב באמות של הלכה ואגדה וככל אשר ידעתיו זה כמה שנים ראיתי סימן טוב בלמדו להרכות פרי תכונה ותלמיד המחכים את רבו. והנה נא ערכתי משפט לשם . . . כי טוב להרוו ולסארו ולתת לראשו עמרת פו להיות לאות לרכים מחוץ על רוח נכון אשר בקרבו, ובכן אנזור איטר ויקם לו שמהיום והלאה כל שיץ וכל סוסר קוראיו אשר יקראוהו כאמת בכה יאמרו לו החכם כמהדי מישה סוליטה וכל האנשים יתנו לו יקר מאליהו וייקר שמו מאד כי את חכמים נמנה כי המככר את התורה יהיה מכובד מהבריות, והגם כי אני ישאל אנשים וזעיר אנפין עניתי ראשונה יען מימי תורת שתי קקול הקורא בעלמא, אולי יבאו על החתום לקיים דברי ומני ומנהוג יתקלט תסארת גדולת הנזכר וגם הוא חכם ויביא טוב לא ימיש ספר התורה מסיו הסוך כה והסוך כה ויוסף לקח יחכמו חכמינו וכינת נבונים לא נסתר ועל כן תרכ גדולתו ויסוב ויורה צדק ומשפט ומישרים עד אשר לא יכנף עוד סורונו¹ ותנלה ותראה מלכותו עלינו סהרה אמן.

חתימה תחת הג'ל.

צלוחת של סלייטון כריחו נורף הריחו כיראת ה' וראשית הכמה יזמעתיו היות הכחור המשכיל הנזכר וראוי לכבוד תסארת אשר נתן לו ומעיד עליו רבו, לזאת אני לכבוד ה' עתה באתי לקיים את דבריו ולתת עליו כהיום ברכה ברכת שמים מעל החכם יתקרי ככל האמור יתחמס לבכו וכליותיו ישתונן ככל יום כהאמין בפח כי יתמיד בלימודים עד אשר יורה רעה ויבין שמועה בישראל ויכרך עמו בשלום.
כיד מחוקק אנוש נ"ו יאים החונה פה ויניציאה.

ואולי הוא אברהם שלנו או קרובו ולמסרה נזכרו שני משה סליטה. דראשון הוא אבי אברהם והשני הוא בנו אשר נכתר בכתר החכם אשר לפנינו.

¹ ע"ם הכתוב ישעיה ד' כ' ולא יכנף עוד סורוך והיו עניןך רואות את סורוך (ועיין ברש"י שם).

קפו.

צרות לבי ואנחותי רכו מש — ערות ראשי
 סככים סצוקתי מחול ים ס — ערות ראשי
 כתב הקאנדייחא¹ שאין אדם יכול לישא משא יותר ממה שהוא
 שקול חוץ מהגמלה וזשיה כי עונותי עכרו ראשי כמשא ככד יכחו ממני²
 ואיני יכול לסכול אותם ואמשר זשיה: לך אל נסלה עצלי³, שהעצל אינו
 רוצה משא אדם קל והיא נושאת יותר מהאזשר.

קפז.

נכזים בכל סכל — נערי דעת יחס וכבוד זהב ורכוש
 אלה שתו כש — טים סיהם ולשונם תהלך ער ארץ כוש.

קפח.

על מה שעלה על דעת סמוני קיק פירארה יציז שלא תזכו אתם
 יחידים שנאתם לרוד שם מויניציאה כמה שהם מרויחים שנה כשנה סן
 המטות⁴ שיתנו לשכירים כשכירות ומהם מורעים סמים וצדקות, כיון שאתם
 לא הייתם שם כשהוציא הקהל בקרן המטות⁴ האלה — כבר אמרתי שאין
 רצוני לכתוב כזה ררך ספק אלא אנור לך לכד רמו תוכן הדבר לסעיד
 למען תוכלו למען כנאכם לדין עם הקיק על זה, אשר האמנתי כי
 לא ימנעו עצמם מלידד לדין עמכם כמשמט קהל עם יחיד כמפורש
 כסי סכ⁵ חלק ז' ויקוב הדין את ההר. כל דיני הכא לעיר אחרת כסרעון
 המסים והוצאות עמהם, יוצא לנו כנודע מהמשנה דכתובות⁶: כמה יהא

¹ הקא נדייחא צל הקאנדיוטי כנראה הוא ישיר סקנדיאה.

² תהלים לח ה:.

³ משלי ו' ו'.

⁴ המטות, צל המנות. ראה תני 103: ויש כירי ספק כי שעשה
 [ר' חוקיה סינצי דרב כפירארה, ראה סי' קיא 1] בענין דמנות שהיה כפירארה
 לאסור על הרתיים ליכנס כנכול המחוקים ורבני ויניציאה ענדה עמדה לראשם
 שם צד 147: והוא [ר' יצחק נרשון] הראשון שכפרושה דחמות כמירה שעשו
 רבני ויניציאה נדר הבאים להשיג נכיל רעיהם בעלי החנויות כס"ש כשית
 סדרם ריקנאטי האחרון. נס ועלינ קאססעל דבר על ענין זה כמאסרו הגדול
 על דברי ימי היהודים באנציקלאפדיע, Ersch und Gruber 27, p. 150,
 ח. והזכרם שטיינשניידער בהסוכיר כרך ו' צד 67 סביא סנדג אחת.
 הדומה לענינו.

⁵ בס' ס"ט, רית סזר סקה וססכר והוא הספר הידוע סרב האי נאון
 שנרמס כויניציאה שנת שס"ב.

⁶ צל כ"ב ס"א ס"ה.

בעיר ויהא נרון כאנשי העיר ייב חודש מלשון הזה נראה ברור שאחד נרון כאנשי העיר ר"ל ככל דבר הן לטוב הן למוטב ולא פלנין דכורא וכל מה שחלקו הפוסקים ונכנה עליו כרך גדול של ספר מ"ס אינו אלא כהולך לגור או להשתקע ומי הוא המחייב מטון וכיוצא אבל לא נמצא מי שחולק בין הרוחה נעשית קודם שיבא או אח"כ.

וזה יען כל מה שנשאו ונתנו הפוסקים בפרעון מסים הוא מבין שותפים כי כן המשנה עצמה מתחיל הפרק⁽¹⁾ השותפין שרצו לעשות מחיצה ובי' עד כופין אותו לכנות בית שער כו' ומשם אמר' כמה יהיה בעיר ויהא נרון וכו' וכי' ס' קע"ח מי שפטר המלך במס למרו משותף שבקש ממנו ע"ש. והרב במ"ס כל ספרו ער"ו באר"ם בחלק כ"י מוציא הכל מבין שותפין יעו"ש. איך נכא זה לרוד שם משתתף עמהם עם כל ההבנסות וההוצאות שמוצא או ככני העיר כלום יעלה על הרעת שכל הכא ועמר יעשה חישובן הקהל עמו פעם בפעם מה הם ההבנסות וההוצאות שקדמו לו במשפט שנים המשתתפים היום ומטילין כך וכך כל אחר לכיס השיתוף? אלא ודאי נרון כאנשי העיר ושותף עמהם כפי מצב הקהל באותה שעה. גם אלו בשעת פרעוים⁽²⁾ נשתתפו וזכו גם בתועלת הזה כי נתחייבו לפרוע לכד הסך שמוציא הקהל עתה, ולפי זה היה להם לחלק חילוק זה לעניים בשעת הוצאת המטות [ההנות] והעשירו אחד ופורעים עתה מביסין ולא יותר. ועיין תשיבת חרא"ש ז"ל כלל ו' סימן ו' מלבד שהקדן כבר חור לכיס מי שהוציא לפי הגשמע וזה ריוח וירוע שיש בזה הלכה למעשה סקיק ויניציאה שהוציא אלמים ככנדי משי כסאות למוטב השרים הנאים ואינם מנכים ממנה וכמה שכאו לרוד אח"כ מאותו השכירות וכן מבתי המטבחים ומבהורות ושאר דברים שהוציאו הקדמונים לתועלת הכלל.

וגדולה מזו לזכותם שפסק הריב"ש ס' תע"ז וע"ס תשו' הרשב"א ז"ל ס"י תשע"ז שהבא לרוד בעיר אינו חייב לפרוע כחוב שקדם לכיאתו כי למה יפרע מה שלא ליה וכי' ע"ש.

ולא נמצא מי שיאמר שלא יהנה מתועלת המוכן לפי שלא הוציא בו כי כמה שנכנס עתה לפרוע ולשאת בעול עמהם נעשה שותף ביישוב העיר והנאות ותועלות שהבינו למפרע.

וכנדרד אלו שכאו פרעו להוצאות שערי הקימ' ו⁽³⁾ שהוציאו מ' שנה קודם כואם ונמצאו כופין אותן לא לכנות בית שער והומה אלא למה ישכר בנו מה שלא היו חייבים, וכן שמעתי מהקאשאקומני⁽⁴⁾ שיש

(1) ביב ס"א.

(2) פרעוים, צ"ל פרעון.

(3) שערי הקיסו, ר"ל הוצאת הקהל בכנין שערים להגיסו (Ghetto).

(4) קאשאקומני צ"ל קאשאקומני (= Casa Comune) בית

הערה, כנראה כון ליועצי העיר אשר לא סבני ישראל המה.

להם דין כרוז שפמודים, ולא יהנו ממה שלא נמצא שום סוסק שנמלקם?
 מלכד שהסכרא נותנת וכנהג כל הקהלות שבישראל כך הוא ואין
 מסמור ראיות אחרות אלא רציתי אלא להוכיר ולא להחכיר במלין.
 (ישני מכתבים כלשון איטלקי).

קפמ.

אנשי מוסת המה שלום. לצפת תוכיב.

מאשר פעולה הצדק זה שמה לא יקראו לה רק כהתמדה וקניין על
 משמרתנו נעמוד כל השנה כלה לקבץ יד על יד היותר האפשר להעלות
 נדבה למעלותיכם מדי שנה בשנה כאשר עשינו עד הנה, וזה הדבר והסך
 המאוסף שנה זו ארכעים דוקאטי לחשי שניה כי כל הרוקא¹) ממנע
 ויניציאה, מסרנו אותם ליד האלוף החכם הגעלה כמהר ריש מסעור נ²)
 ידענו בדרכו דרך צדק לכרכה יגיעם לידכם במח, יהיו לרצון לפניכם כאשר
 המה ואחרי חלוקתם כראוי כי זה חפצנו יודיענו קבלתם, ותתקבל צלותכון
 ובעותכון כער קהלות זה קדם אכונא רכשרויא³) להספיק בידנו לעשות
 כזאת וכזאת ער אשר לא יצטרכו עם ישראל זה לזה כי יאכלו שם מסרי
 הארץ תכנה ותכונן אמן.
 ויניציאה שצ⁴). שני. חלק כחלק יאכלו ליד חשובים וטובים
 אחינו אנשי יסלומינו קק איטאליאני ועליהם גדוליהם חכריהם אשר בצפת
 תוכיב.

קצ.

סרה זכת חלב מתבן, תרוש ראה כל איש וגבי—נתה חבש
 אכן היום נראה דבר חרוש סרה כלה זכת חלב ורכש⁵).

¹) לחשי שניה כי כל הרוקא, צל לחש[בון] שלטי [או שקורי] כי
 כל הרוקא[בון], דיל הרוקאטי הגל כל אחד ואחר בערך שנים שקורי.
²) הוא ר' שמואל מסעור סרבני ויניציאה (הני צד 323, סי' יב ונוכר
 ס: 203, סי' קצ"ג).

³) רכשרויא, צל רכשמיא.

⁴) שני חלק כחלק יאכלו היא שנת שסי, צטנס יותר קרוב לאסת להגיה
 סר והוא סר יסופסים (רכרים יח ח'). ואולי נרמו בסוסק זה. המרט והמרט
 יחר.

⁵) לא סצאתי פתינן רחירה.

הצא.

באו לסנינו חים הקצינים כים בנימין באלרוז¹) וכים יהודה המכונה
ליאו די צירווי²) וכים מתתיה כהן תמרי³) נבחרים מקק בהי קאנמון⁴)
על בנין ותקן בהי הגיל, ואלו מצד אחד — והיקר כים יקותיאל המכונה
קונסיו כהן סורט בכים אברהם זיל⁵) לצד שני ושניהם יחד שאלו לסנינו
להיות רצונם להאריך מקום בהי בקניית חלק בית היה מכים נתן סקארטילה⁶)
אם אחיו כפי הרין יהיה מותר לו ולאשר יבאו לחד שם מכיו, לרור
ולהשתמש ולשכב בכל המקומות החם מאחר שיהיו על חלק בהי הגיל
או לא.

ואנחנו אחרי העיון כפי ספרים וספרים ראינו כי אין שום איסור
בדבר ומותר נמור הוא לכל אדם לרור ולהשתמש ולשכב ולעשות כרצונו
בבית כים קונסיו הגיל בלי שום חשש ואסור בעולם ולהפקת רצון השואלים
הגיל ולזכר עד כתבנו וחתמנו היום יום ו' כיד אלול שצים פה ויניציאה.
ליד ר' מאיר מיטטו שפיריטי — ליד ר' יוחנן לוי — ליד ליב
ארום רילטו ניקולו. ליד ר'א מרטי⁷) נחלת ברכות וזבח ססח [?].

- (1) בריואן סי' 277 (ליא 111) נמצאה מצבת אשת כמר בנימין בר יוסף
באלרוז משנת שע'ו וכליא 112 מצבת בנימין בר יוסף באלרוז אבל משנת
שצ'ו והכתב הנכחי נכתב שצים, עי' נראה לי שבנימין שלנו הוא בנימין בר
יהושע באלרוז והוא הגובר בריואן סי' נים (בנישואי כמר בנימין בר יהושע
באלרוז) ובמקום באלרוז ציל באלרוז. בני משפחה זו נזכרים עור שם 67
(אם יוסף בר יוסף), 243 (יוסף בן בנימין נמטר בן ט'ז שנה ערב שבועות
שורים), 347 (אברהם בר יוסף), 357 (צורטלן עלטה כטרב שנים אשת כמי
טרדי בר יוסף), 358 (טרדי בר יהושע יט כטלו שצח) ראה ליא בהספתה.
(2) אולי הוא דחד יהודה צירווי שנמטר יום ה' ט'ז שבט ה'ת (ליא 62).
(3) תמרי נקרא באיטלקי Datolo, שנים בשם האהין נזכר בליא 54.
(4) (ראה גם למעלה סי', 2), שיר לנישואי רתלמיר היקר כמי יוסף כהן
תמרי עם סי' ייטלין בת כסדר' יעקב לצאטי יצ'ו נמצא בריואן 132.
(5) קאנטון Canton הוא שם בר'כ ישן בויניציאה ורק בית הנכסת
הגדול אשר לאשכנזים קרום לו כזמן (Soave, Corr. II 288).
(6) משפחה סטוארה אבל שם ר' יקותיאל המכונה קונסיו (Consiglio)
לא מצאנו במקום אחר. ראה דמאטר על משפחת ראספורט כס' דעת קדושים
צד 181—135. וסי' העורבים ובני יונה סכרסולי (רעדעלהיים התר'א).
(7) אנשים ונשים משפחת סקארטילה Scarmela נזכרים בריואן כסי'
348 (ליא 182), 356, 372, 391, 409, 411, אבל נתן הגיל אן ביניהם.
(7) לא ירעתי לכונם.

קצב.

הוסיא תחת פסק ר' יצחק סארוואן¹) עיד אבירת כמה מדליקין ייט שחל בערב שבת.

החפץ במחלוקת ורוחות מנורות לשלום והשקט בתי כנסיות, אשר שם הי נקרא במ, יהמו ויצעקו על כל השחנות ההווה, ואף אם הוא לטובה ויעמו מעיל הצניעות להראות עצמם אוהבי קיום המנהגים שלא לבא לירי מחלוקת, הא קמן מה שאירע לחכם האלוף כמהרר הפוסק נרו שעם שעשה הלכה כרין וכדעת האוסקים על הרוכ ומנהג ותיקין, ובכלל זהיר בחכמה ודעת הורה בפסקו אשר לפנינו, קמו נגדו לקרוא עליו תגר לומר מנהג מנהג, והמנהג כמנהג — והם לא ידעו ברברי הרב הכולל ריס נרו החותם מנהג, כי אחרי הסכמת החכם ופרנסי הקהל על ככה אברהם כישתא אתו לאינצויי²) לכן יישר חיליה במציב הדרך עים הרין והמנהג, ויסכר פי רובי עתק, ועוד היה אתי רכור רכור על אוסניו לקיים הרתות שכרנע נראה לי בבית רברי הפוסק בחותמו והמבקש ממני לחתום עליו נחוצ לא חפצתי לשלחו ריקס וכתבתי הנואה לעיר המחוקק אווש נעצב וצעיר יאט החותם פה ויניציאה.

¹) ראה קפ"ב, 8. שם הבאתי כי נכתב לרב ברוסי בשנת ת"י, מן הפסק אשר לפנינו ומטה שאמר המחבר למעלה סרי יצחק סארוואן, בשימושה של תורה יוצא כי היה כבר עשרה שנים לפני הזמן הנזכר כעין רב ברוסא. ראה גם סי קצ"ז, 6.

²) ראתי לאינצויי נסצא בניסין ניס ע"ב (וגם במנילה כיד ע"ב), ואולי הכוונה על ברכת ששת האנשים העולים לתורה אחר הכהן שאין רשות לכהן לסחול על כבודו ולתת את אחר סהם לעלות ראשין וברגרות מיי"ם מיכ סהלי חסלה הלכה ריו סוכא לשון שיתא סתם כטובן ששת הקרואים כשם רב נטרונאי גאון. גם אחר כהן ולוי יש כדר להקרואים (שם סוף היצטוד) והמאור הקטן על ריף מנילה רמו אלף קליט ב' ח"ל: ואתי נמי סהריא דשלחו בני גלילא . . . שאין כל אדם קורא אלא בשכת כמקום שביעי אכל הששה כולה יש להם סעלה או סכהונה או סלויה או מסאר סעלות ע"ב. ולפיז תהיה כוונת אברהם כישתא אתו לאינצויי על ששת הברכות תהיה מחלוקת ולכן תקנו כוה סדר, סלת שיתא סתם בלי שם לווי כלל תסורת ששה עליות נסצאה בדרכה סקוטות (תלמידי הרב סיכאל נוסמאן). לפיז כונת המחבר כי אחרי הסכמת רחבם הפוסק ופרנסי הקהל אין עוד סקום לסחלוקת כי הענין סתוקן ומסודר כמו ענין ששת הקרואים. סקור המסר לא סצאתי עד עתה.

קצנ.

למוריר נתנאל טראכטו¹ נרז.

שרגא כמיהרא דמהגיא² שלום למר. בזה המרק נמר הדין רפוס ס גיי³ במארווה מקץ שסנה שנים, אמנם עדין לא נמר בשוליו שני עלים וכל התוספת כי צריכים לנקודות בלתי נמצאים שם ומהכרח להרפוסם סך ויניציאה אשר יהיה בזמן חרש ימים בקרוב בעיה.

אני איני הוא המרפוס כי נרפסו להצאות איש לא עשיר מדרי סארווה. אמנם לימי השילום אנלה אזו ואשמעה מה יוסף דבר עמי על המצות⁴ כי נרפסו בלשון נוצרי כי היתה הראויה להגיד לעמינו⁵ יסוד החוקה והמצוה והנהוג⁶ החיים לבני ישראל ולא זיסימו ללעוג עלינו כאשר ביה עלה כירי עד הנה ולא יועילו לבני עמנו אלא על הכונה השנייה⁷ או אשאל נכ מהגאון לוצאטו⁸ מספריו הגם כי אלה אשר בלשון

¹ הרב נתנאל בר בנימין בר עוריאל טראכטו רב במודינא, נתקבל לרב במאנטובה בשנת שצ"ב, ונפטר שם בן שמונים ושש שנים ביום כ"י של יריה תירד (איצר טוב תרס"ו, צד 21; 58—256 REJ. XX ראה תניי 271; סחא 65; אור ההי"ב 1145 ומשם רינער 266; פירסט 437 II; רעה קדושים במסך הספר בהמסר סוכרת רבני איטליאה סווינער צד 77, ערך 84; לסטה ס' קציט), יש ממנו תשובות בקובץ לדרב נתנאל סיגרי (BM II No. 582); וענינים שונים בכסה קובצים כ"י אשר בעובון קויססאן; חתם בראש על פסק אחר משנת השציר במודינא (ורע אנשים דף כ"י ע"כ); רעותיו על הזמר בתפלות נרפסום מהחכם המנוח קויססאן (פאנאמטשריפט 39, 450). תולדות דרב נתנאל טראכטו הזקן ראה REJ XXX 304 (קרא עצמו צרפתי).

² עס"י חולין ס' ע"ב שרגא כמיהרא סאי ארגי.

³ הספר גלות יהודה (סארווה הית), לפז נכתבה ארת זו בשנה הג"ל.
⁴ כון לספרו האיטלקי (Riti) המוסב על חוקי היהודים ומנהגיהם בזמנו ונרפס סעם א' בפאריס שצ"ו ופעם ב' בויניציאה שצ"ח ועוד כמה פעמים בימים מאוחרים (שלמה ראב"ן העתיקו לעברית וקראו שלחן ערוך, ויין הרכיז).
⁵ כי היתה הראויה להגיד לעמינו, צ"ל כי היתה הכונה להגיד לעמים.

⁶ והנהוג החיים, אולי צ"ל ומנהג החיים, או צריך ליתן ריח בין והגהג ובין החיים ואז הגדו"ג הוא כמו סגה.

⁷ ריל לא חבר הספר הגיל להועיל בו לבני ישראל ללמד אותם המצוות והמנהגים כי אם לעמים. כדי שלא ילענו עלינו וע"י זה יועיל הספר לבני ישראל בעיני העמים כי זה היתה כוונתו הנסגרת זו היא הכונה השנייה.

⁸ הרב שסחה לוצאטו (ראה עליו ח"א) חבר שני ספרים באיטלקית

נוצרי לא ידעתי איך אעשה לרשות החוקר¹) וכן מספרי הא לוף
 לוצאט²), בין כך ה' אלהיו ירצו והיו לו ההיים והשלום.
 נכון למעוד³) מצותיו ונאמן באהבתו י"ג יא"ט.

קצד.

לרופא כמוהו משה שמואל כיץ מסארווה בקראק⁴).
 נבר הכס בעז איש תבונות שלום!

סאוכים לער לעולם מחשבותי על האהבה וההכרה הקדומה כתבתי
 זה כמשלוש שנים למענית לסקח בעדי על שלשה ספרים חכור שלי
 הנקרא בית יהודה⁵) והוא אוסניף כמה מאמרים לקמתי בשתי מהרורות השים
 אשר השמיט בעל עי' ושמתי כדרכי עם סירשי' ותוספות ואיזה חרוש
 משלי בשלחם אל הגביר כים סאיר תיך כרך א'. מהסרורים שהדסים מה
 שהיה רשום (No. 20) וחליתי סניו להיות עם האיש הנז' לעזר ולהעיל
 למכרם גם מעלתך כענותו הרחבה השיבני רבר והכמיחני לעשות את
 בקשתי. ועתה אדוני עבר קציר כלה קיץ ואין קיל ואין קשב סהיקר כים
 סאיר הגיל לא [לי] לא להיה ריש סארוואל⁶) ולא לאחר מה עשה כהם
 והין צדק האדם נאמן היה להכריח אותו לשלם לבעליו גם אם ירחק המקום
 אשר הוציא מהם כי הדעת נותנת ודאי שנמכרו זה כמה, ככן אני בא
 ליקר הדרכתך שנית לזכר עם הנכבד הגיל ולדעת ממנו מה נהיה מהספרים
 ההם אם לא נמכרו ימכרו בעד הבא . . . ואם נמכרו כסף ישיב לבעליו

והם בנדפס ושם 1 Discorso אשר נרפס בוניציאה שצ' 2 Socrate
 (שם, תיא) אבל ככתב ידו היו לו עוד ספרים וסאמרים אחרים.

¹) החוקר הוא הצענזאר הגוצרי, כלי רשותו אסור לשלת ספר אף ככיי
 ליד איש יהיה מי שיהיה.

²) כנראה כוון לר' נחמיה בר' שמעון לתצאטו (ראה שרת ר' יעקב
 לבית הלוי סי' קכ"ד) והוא בן הרב שמחה הנקרא לפעמים שמעון שמלא מקום
 אביו בוניציאה. — בזמן אשר אנו עוסרים בו חי כסארווה ברוך לוצאטו מסורר
 איטלקי (סח"א 35 L. Benedetto) ואחרי שריא"ם מדבר מספרים בלשון
 נוצרי (איטלקי) אין סו הנמנע שכון לברוך הגיל אף שאין לנו ראיה שרר בעת
 ההוא בוניציאה. ראה קס"ב, 7.

³) נכון למעודי סצותיו, אולי יש למחוק המלה למעודי או ציל
 נכון למעודי סצותיו ע"ס איוב י"ב ה' נכון למעודי הגל ורסו על סצרו על
 הסצות הנזכר כתך הכתב או ציל ליעודי סצותיו.

⁴) לא ידעתי מי הוא.

⁵) נרפס בוניציאה שצ"ה.

⁶) הוא ר' שלמה חי בן ר' נחמיה כרוואל שדיה בזמן סאוחר רב

בוניציאה (ראה קס"ב, 12. סח"א 59).

או למהר"ש סרוואל או לקצינים אכוהב¹) יצו או לאיזה סוחר מה מי שנהיה כסוח להביאו לידי כי זקנתי ושכתי וכמ שספס הז על תורה באים ליח וכו' ניציאה בסרט ביתם ריקן ואין משניח בס, והיה לי למשיב נפש. זה חסרו אשר יעשה עמרי ונדול המעשה סן השמים ישלמו לו ואני מעט הימים אשר לפני אהיה נכון למצותיו ואתפללה אל אל יצלחהו וישמרהו וישים לו שלום מעתיר כשלומו אוהבו נצח ניו יא"ם. ויניציאה ה' כסליו שנת ת'.

אכסדרה דנפיש נהוריה מליא איעא זיו יקריה
 הוא הנכון הרומא המוכהק נשא ומאר געלה
 כמהריר משה שמואל ביץ גרז כסארווה ולמעלתו דוב יצו בקראקה.

קצה.

שאלה: ראובן יש לו שני בנים. חנוך ופולא האי בכור והשני פשוט וכחיו כתב אך הוא נותן כל נכסיו שהיו לו לעת מותו במתנה לשני בניו הגוי שיוזכו בהם שעה אחת לפני מותו ויחלקו ביניהם שוה כשוה והקנה להם בקני אגים ואגב דיא²) כרינה. לפיכך.

שאלת יקר ונעלה להודיעך קושט אמרי אמת איך יוכל האב להשוות הפשוט לככור בנכסיו בלי שיהיה על מעשהו שום ערעור ופקסוק. לפעיר דבר פשוט הוא בודאי ואין צריך לפניו, כי כלשון ירושה אינו יכול להשוות בשום אופן אבל כלשון מתנה שפיר דמי וכן הסכימו כל האוסקים. ומהר"י קארו זיל ח"ט ס' רפ"א כתב וז"ל שי"פ שיש לו בכור ופשוט וריבה לאחר סן הפשוטים כלשון ירושה כנון שאמר פלוני בני יירש כך וכך לא אמר כלום וכי עד כל הרברים הללו אמורים אלא בשאמר כלשון ירושה אבל אם אמר כלשון מתנה דבריו קיימן לשיכך המחלק נכסיו על פיו כשהוא ש"ס וריבה לאחר ומיעט לאחר והצוה להם הככור או שנתן לפי שאינו ראוי לירושו דבריו קיימן ואם אמר כלשון ירושה לא אמר כלום עכ"ל. הרי ברור דכלשון מתנה מהני אף לגבי בכור ופשוט גם דלגבי דירוהו אינו מועיל בשום אופן לישנא דירושה. ואי לענין שאלתך אם תסדר דכריך כלשון מתנה ולא ירושה יהיו דכריך שרירין וקיימן. ואמנם שתיים הנה אוסני המתנות, או מתנות כריא, או מתנת ש"ס, וההפך ביניהם כי מתנת כריא לא יכול הנותן לחזור בו עוד, ומתנות ש"ס יכול לחזור בו קודם מותו, וכך אם רצונך לתת במתנת כריא צריך לכתוב שטר במתנת כריא כהלכתו ולהקנות בקנין ולומר אני נותן במתנה חצי נכסי לשמעון בני

¹ אולי כון אל אברהם אבואב ולכנו יעקב (בינה לעתים סי' ע"ז); חגי' 23; מאנאטסשירוס כרך ס"ח צר 674, 683; לעלה קעזח, 3).
² ראשי תיבות: בקנין נטר אגב סורר ואגב דבר אחר.

שיזכה בהם שעה אחת קודם מיתתי ושאר נכמי אני נותן כמתנה לבני ראובן שיזכה בהם שעה אחת קודם מיתתי ויקנו העדים ויכואו על החתום. ואם תרצה לתת במתנת שים יכתבו אני נותן במתנות שים חצי נכמי לשמעון בני לאחר מיתתי, ושאר נכמי אני נותן לבני ראובן לאחר מיתתי וכי. וזכור אל תשכח כי כשר הדבר להקדים תמיד הפשוט להבכור כלשון כל אחת מהמתנות הנ"ל. כי הפשוט זוכה תיכף מידי רהיה כאנוש דעלמא וחכבור זוכה ככל שאר הגנכמים ואם יקדים הבכור כשהוא נוהן לו החצי אדרכה הוא נורע מחלקו ואינו נותן לו כלום והיינו לישנא דמתניתין וכל הפוסקים ריבה לאחר ומיעט לאחר כי בהקדמו הפשוט הוא טרבה לו וממעט הבכור ואם יקדים הבכור הוי מיעט לאחר וריבה לאחר, וזה הגראה ברור לעניין השאלה ושלים.

קצו.

בוצין דמקמסיה ידיע¹! למב שלום!

לכך כמ"ר יחיאל סורסיה² לרומא.

לא בצער הוא תחי נפשי ותהללך הכרת אהבה בתורה ולומדיה לפי מעוט השנים ורך בימים כמך. כי אות היא על זוך הנפש וחשק נמרץ בה אשר לא ימולה וחסף כזה ה' למען צדקו יגדיל בתורה ויאדיר. ראיתי כי מאלה נרמית נחשכתי בעיניך לקול הקורא עד כי שלחת לי תשורה טבעת שיש עליה חותם³ חבתך דמישלמא ומחוייא⁴) לכל ליקר הדרך באגרת אמרי נועם וחמד על לשונך. מחזיקנא לך מיכותא על כל אלה וה' אלהיך ירצוך. והיה כי תבא אלינו לשלום כרכך אם יחנני ה' כחיים אשטחה ואעלצה לראות את סניך וכאב את בן ארצך, בין כך היה לבן חיל ועשה חיל כלסודים, כי יש אתך תיל נחל נובע סקור חכמה אהובי ומיודעי מעלות הרב מורה לצדקה מלמדך להעיל⁵) והמעולה איש חיל אביך קנך נצבים עליך לתת לך מהלכים בין העומדים — ואפרוש כפי על ראשך לכרך אותך כאשר עתה אני עושה בכרכות סי מרחוק בכרכות שמים מעל תזכה לתורה וחופה ומיש כחיים ושלום.

ויניציאה כז כליו האי[למים] תי.

כאב את בן ירצה נז יאם.

¹ ברכות ט"ח.

² סורסיה, לא מצאתי שם משפחה זו בשום מקום ודוא בוראי סעות

סופר.

³ שבת ס"ב ע"ב סעמים שאדם נותן טבעת לאשתו שיש עליה חותם.

⁴ שבת ס"ב ע"ב שלמה ומחוייא (כלומר אשה שולמת ומראה לכל

תכשיטה).

⁵ בלי ספק כון אל הלמדו יצחק מארוואן אשר נבחר אחרי בן לרב

כרומא (ראה קמ"ב, 8; קצ"ב 1).

קצו.

כאיטלקי שני מכתבים.

בסוף. וזכור מה שכתב לי האנרוף שפילוני בסוף מש"כ ננד סלאקו) אמר: שמוכ למת בארץ מאשר למות במים ובים, וזה שהוא הולך אחר רעת האפלטוניצי שהגשש נוסניית ואשיית והמים מכבים האש — וכח"י משה כתב שכת סרעה רחמה על משרעה בהיותו מושלך ביאור וימות במים. ואמ' הוא שבס' חלק אול דור הסכול אין להם חלק לעדכ שמתו במים ונכרתה נפשם ושלא יחיו בתחיית המתים שנא' ומחית את כל היקום. והשבעים פתרו תחייה²).

קצח.

תואר חכם להר' שמואל ישורון רוסא בפארוו³) לבקשת הקצין הר' יוסף ו' רנה⁴).

מרחוק השם נראה לי שם משמן טוב האפרסמנא רביא⁵) "אפילו טונח בקרן זוית ריחו נורף טמעלת הרופא המוכה המזכר מעבר לרף⁶) מה גם אשר חכמים יגידו מארייהו ראתריה מעירים על יושרו וטובו ובינתו ואשר ידיו רב לו ידים עסקנייות כחררי תורה יודע ומבין שומע ומוסיף ונטסרו לו טפתות החכמות פנימיות וחצוניות אשר ע"כ יצאו ראשונה כתר[ו]הו למנוחה הרדיק[ו]הו ולפני שמש ינון קראו ועל כל מה אשר יקבנו צו החכם יתקרי ככל אתר ואתר, אמרתי אככרה אצא והייתי רוח קשר

¹ הארנוף שפילוני בסוף מש"כ ננד סלאקו. המעתיק נמסם בקריאה בין הארנוף ובין האינואל, אינני יודע מי הוא או מה הוא, אולי ציל הגוארדיאן (Guardiano שם ראש אחים נוצרים) או כיוצא בזה, אבל כלי ספק זה הוא האיש אשר כתב הרברים הבאים להמחבר. במקום סלאקו יש להגיה סלאסו וכונת המאמר שהפילוסוף פילוני (Philo = Philone) הוא ירדייה האלכסנדרי) אמר בסוף מה שכתב ננד סלאסו וכי, בהשך הכתב מוכיר חיי משה והוא הספר הידוע Vita Mosis ממילו דג'ל.

² לא ארע מאין לו זה כי השבעים (הוא המתרגם היווני) תרגמו את המלה היקום ἀναστειμα.

³ לא נודע לי מסקום אחר. יצחק ישורון חי ברמנוו (Ragusa) בשנת שס"ב (ראה Steinschneider, Die Geschichtsliteratur der Juden (Frf. a. M. 1905, § 145).

⁴ אולי הוא יוסף ו' דגן הגזכר בדיואן סי' 344 (אשתו חנה מתה בוויניציאה חי אייר שפ"ג).

⁵ רביא, ציל רביא עים כריתות הי עיב אפרסמא רביא.

⁶ מעבר לרף היה כתוב כתב רבני פארווה.

וחכור עמהם להסכים ולנזור אומר על כל אשר בשם ישראל יכונה לקרוא לו לאמר סעלת החכם הרוסא המובהק ר' שמואל ישורון וכברוהו עם עו בתוך קהל וערה, גם הוא חכם ויבא טוב מוסף והולך ואור עד נכון להכין ולהשכיל בדת אלהיו ואין יום שלא תהא לו ברכות בה¹ מרובה מחברו עד יגיע להורות את בני ישראל כיתר הסורים בתורה בהלכה בכל דבר ער עת בא מורה צדק קול מבשר סדרה אמן.

אנרש נזי יא'ס החונה סה ויניציאה.

ליד ר' משה בכר לוצאטין אבנר²). ליד קאליסן ארון ריל מאריך.

ליד דנטור קניונטו אינריצי.

קצט.

המאור הגדול מודרד נתנאל מרכומי³).

לאשר שמעתי תשוקת מעכית לרעת השלמת הדסמת ס' ני⁴) עם התוספת קראתיו סי אריה אמרתי אעלה ואנידה לו כי הייתי בסאחוה בעצמי השבוע קודם י"ט זה העבר ונתעככתי שם שטנה י"ס לכתחלה אף כי עלי היתה המלאכה וההוצאה ולא רציתי לזוז משם עד ראותי נמר הבל בכל סכל כל, והנה בעל הרבר והספרים ואשר הוציא סכיסו להדסיסם הוא כמיד יוסף סואה מסארווה שמו נראה חקוק בסני המפר ונמר שלא לתתם אחר ואחר בסמות משש לי⁵) ויניציאני כי באמת היתה לו בהם הוצאה מרובה, היינו הגיי עם סי אריה יחד, ואשר יקח מהם שלשים ומשלשים ומעלה חצי דוקאטין להאחר שהם ר' לס' ינ⁶) אבל אני יעצתיו לתתם בער ארבעה ליט, ולא ירעתי אם יאכה לשמוע לי.

סעתה יוכל מעכית לכתוב אם חסן במ ולסדר לטוב בעיניו שיתן לכסף סוצא סה וכאשר אוכל למייע במצותו אהיה סוכן וסוזסן הן בואת הן בכל רבר אשר אעצור כח לשרתו. והאלהים יענה את שלוסו יאריך יסיו בסוב ואצא בקירה והשתחויה. לשרתו ולכרך כשמו נזי יא'ס.

7.

להחיד נרשון בר יואל בילני⁷). משכיל ויודע רעת שלוסך ישנא. חי האמת כי אם הונר לך ושמתת סצכי ומעמדי, גם בעניך יפלא

(¹) כה. כן כתוב במקום בו.

(²) לא נודע לי מי דם שלשה האנשים האלה.

(³) קצ'ג, 1.

(⁴) נלות ידודה וכי נרפס בסארווה די אלסיס ת' (קצ'ג, 3).

(⁵) לי (ליסרא = לירא).

(⁶) חצי דוקאטין הוא ר' ליסרא ועוד, אבל ינ' לא ירעתי מפרנה.

(⁷) קס"א, 1.

— ותחשבני לאוהב לך גם עתה — אשר אחזתי בקולמוס כמערכי לב לתת מענה לשון לאנתרך מיום כיו ניסן עבר, הרי אני כבן שבועים שנה בלא קף נתת והישקט, נעדר הבריאות עם הזקנה זוגתי יושבי נלמד וערירים, מלאי צרות ויסורים ואין לנו מנחם, עיני כל הקל לי לשעבר נעשה לי כמשא כבד, ככל זאת בזאת כאתי לשלם תודות לך על תשורתך שלש לשונות בחרר ל מעט טוב הרצו . . .⁽¹⁾ כן יכרך האלהים ותהי מלתו על לשונך, ועתה ללמד לנערים מוסר הי בני אל תמאס ואל תקוץ במלאכתו כי סוף דבר מלאכת שמים היא, ומן השמים ירחטו, ובין כך המלמד לארס רעת למד הוא כאנוש בינה עיד אומרים: ומתלמודי⁽²⁾ יותר מכלם — האח⁽³⁾ אשר נקבת בשם אשר אמר שנתוכח עמי, אין זכרוני מעלתו אך אפשר הוא כי רבו מארבה אשר עמתי עמהם בשורה על ככה והגה מה טוב אם תחנך עצמך לרעת מה שתשיב וכי כי נמצא שם שמים מתקדש — ואהבתי לא תמור סמך בכל לכי גם אם כחתי חלושות ונחלשות ובכל יום תמיד הרכה מחברו. חזק בתורה ואמץ בלמודים והי אלהיך ירצוך ושלום.

וינציאה למכי האי ת' ס' ודרשת הימכי⁽⁴⁾ מכרך כרוך יא'ם.

ר.א.

איש אמונות רב ברכות שלום.

זה ימים כתבנו לכבי ודברנו על לכך להתרצות לעמוד לפני דיני ישראל על כל דין ודברים אשר בינך עם אחיך כמיר שלמה יצו כמי המוטל על כל אנשי עדה לאחינו. וכן הגר הוגר לנו כי אנחנו עשתה סירות והכינות לבך ועצמך לכך אלא שנתעכב הדבר עד הגה באמרך כי רצונך לרון עמי באור כינוי⁽⁵⁾ דוקא והוא אומר כי שמה רוב הקהל קרוביך ומיודעך ומבקש שתלך למיסארו או לסינינאלייה מקומות ממוצעים לשניכם ובסרם סינינאלייה כמי המסופר לנו ושמה כסאות למשפט לכן עתה שכנו אליך בזאת לאמר שאם הדבר כן ואם יש את נמשך בתום לכב לתת קץ ונמר להקטמות שכיניכם ולהשכית מדנים בין אחים והאל נא וקח אמרו ותלך לבא כאחר משני המקומות הקרובים לשניכם ולזות שפתים הרחק סמך מלכת באורכעות⁽⁶⁾ ויקוב הדין את ההר כי כן נראה לנו הישר והטוב,

⁽¹⁾ הרצו, אותיות אחדות נסחקו ואולי צ'ל ע'ם הושע י' יא צוארה.

⁽²⁾ ומתלמודי, כן כתב בויז.

⁽³⁾ האת, כאיטלקי Fra (כהן נוצרי).

⁽⁴⁾ סר' שופטים (דברים יז ה').

⁽⁵⁾ באורכינו, ציל באורבינו היא העיר Urbino.

⁽⁶⁾ באורכעות, אולי ציל בארכעות [של זום] או לאורבינו.

ואם יש לך טענה מספקת נגד זה, רכר אתה עמנו ונשמעה כי ער דגה
לא רצינו לנוור אוטר עליך יותר מזה, כי בצדקתך וכיושר לכך כמחננו
תשמע לקולנו גם בפעם הזאת, ובעל השלום יתווך כיניכם האמת והשלום
ויברך את עמו בשלום.

ויניציאה ס' זאת חקת התורה ה' תמוז ת'.
ליד שומע לאמרי אל יקר ומעולה כים מצליח יצזי ככים נחמ' זל.

ר.ב.

גילת אף רנן בנשוואי הוונ המכורך. שבחם לא ידומה ולא יערך.
הכחור המסואר כים משה יצזי בן הישיש ונעלה כמר עוריאל כהיך
מהחונים² יצזי וכלתו הגעימה מ' רחל מכית, כת הגככר והמעולה כמר
יעקב קאליו יצזי. יחיו רשנים ורעננים. עוד רבות בשנים!

באו — אלהים את — אשר כנה

השלים שמי רום על שפל תנים³

יושב מוונ דוא לזוונים

רכרו חכם לככ למטרונה⁴.

היום הכי כשען למשענה

הכין כנסן טוב ושרינים

¹ לא נודע סי דוא ופי אחיו שלמה.

² מהחונים, באיטלקי dei Cantarini והיא משפחה מסוארה,
יליריה חיים ער היום הוא ואחר סרם כתכ סר מיוחד על תולדותיה, ראה
Osimo M., Narrazione etc. e cenni biografici della famig-
lia Koen-Cantarini, Casale Monferrata 1875. כספר זה נוכר צר
53 אנגעלא (הושריאל = עוריאל) הנולד בשנת שלז אשר היו לו ב'
כנים ושם השני טשה, בלי ססק הם האב וכנו הנוכרים בשיר הנישוואין אשר
לפנינו. סודטארה טעה באביו (סחיא 10 עיט תני 302) שעוריאל נסטר
קורם שנת תי"ג, כי חתיסתו נמצאת תחת אגרת אחת אשר נכתבה בסארזוה
שנת תיד (7. Maggio 1654) לצי הערת דרב שואב (Soave) ספארזוה
כתוב בעצם ירו סמש כספר הנוכר אשר בירי. לסי השערה קרובה חבר ריא'ט
שיר הנוכחי בשנת ת' כאשר שהה בסארזוה בשביל הרססת ספרו גלות יגרה.
השיר הזה נמצא גם בריואן כלי סיטן ודל שם: לנישוואי משה בן הישיש כס'
עוריאל כהיך עם סרת רחל כת יעקב קאליו [ציל קאליו] Letterbode III 109,
יעקב קאליו (Calleo) לא נודע לי ססקום אחר. בריואן 121 נוכר כשיר
נישוואין משנת שסז בן כני קליי סאנקונדה אולי ציל גם סה קליו.

³ תנים, אולי ציל נאים.

⁴ בראשית רבה פ"ה ס"ח, ר"י.

אל הוד חתן תמים כלי סינוס [כן בויזן]
כלה מאד נאה כשושנה.

נוע בני אהרן והוא משה
כת " — עקב איש חם והיא רחל
יגמור להלולים אשר יחשה
יזכו לזרע רב וטוב נוכל
יראה לנות יזכור ולא יגשה
האל ערתו זאת כנלות חל

זקן אוהב זקני הווג וכאהבתם מאז אמיר
ככה דבר וכשמותם כלתי כרע תחת השיר.

דג.

השטחים לעשות טוב ינילו בחלקם שלל לנפשות אביונים הודם
צדקה ימצאו חיים ברכה וכבוד, וה' צבאות יגן עליהם!
אני עני וכואב אמור בויקים ובחכלי עוני מתחנן ומתנפל לפני
נדיבותכם לחום ולחמול על מצבי שרוי בצער וצוקה וכל מיני ביהגם
ולהעניקני אם מעט ואם הרכה מכרכותיכם עם אשר אוכל להחיות את
נפשי עד עת בא דבר ה' לקחת אותה ממני כי עם היות שאין ייסורין
בלא עון ודינא דמלכותא דינא, יש לי זכות אבות צורבא מרבנן, ובהיותי
על ארמתי ככל כוחי עברתי את האלהים וחנונתי [?] הלום כפי ערבי
וכן עמו אנכי בצרה זו ואהיה ככל לכבי תמיד ואתפלל לו על כל הטוב
והמטיב לי ונפש נדיבה תסמכני אלהים יחגו ויכרכו יאר סניו אתו כחיים
טובים ורוב שלום.

דד.

לקרושים אשר בארץ . . לכם כסתחו של אולם לרחם על האטללים
כמוני היום יציל ה' אתכם מכל פגעים רעים יהי שלום בחילם שלוה
בארמנותיהם השקט ובטח!
תבא לפניכם אנקת אמיר בככלי ברזל נתון בשלש לנבות¹⁾
ובקולרין בייסורין שאינם של אהבה, השומר עמו ישמור וינצור כל בן
ישראל מהם וכיוצא בהם, ועשו אתי ברכה להיות לי עזרה בצרות אלו
להתיר לי פסת ירכם אשר ישים אלהים כלבכם וזכות אבות מסייעני

¹⁾ בשלש לנבות ובקולרין, צל בשלשלאות ובקולרין עם
תנחומא שופטים סי' ט: בקולרין ובשלשלאות.

מעלת הרב אבי וצוקל ואשר הגה לכתי תמיד לפני ה', גם כי האלהים
מצא את עון עכרם מצד אחר, חנינו חנינו אתם נבירי ומאת ה' סן השמים
תקבלו תנא וחמרא וחיי אריכי כרכה והצלחה ושלום.

רה.

אל מדינת סולוניה לבקשת כטהרד אליעזר הניציה¹ יצו.
העדה כלם קדושים ובתוכם חכמיה וראשיה מנהיגיה יהי שלום!
הנה עיניכם רואות שאלת ובקשת ק"ק דומא יצו מאתנו ככתבם
רלעיל וכהיות הקהל ההוא ראוי לרחם עליו כי הוא כמטרה לחץ תמיד
נצב לריב ה' ועומד לדין עמים ובמשא ככר יכברו עליו המקרים והצרות
ואין כיניהם כדי שיעוד המצטרף למגן ולמחסה גם עתה כדבריהם כן הוא
כתבנו זה להיות בעדם לטה ולמליץ עם מעלות כבודכם אשר שמענו
ונדעם משלומי אמוני ישראל והזמננו על השמיעה הראשונה ג"כ מסי ה' ה'
כמיה אליעזר חיים יצו ציר אמונים מכפרא יקר מחכמה ומכבוד משמיע
שלום מבשר מנדולתכם ואהבתכם תמיד לא יחשה כאשר יתן כקולו קול
עוז דברי אלקים במקהלות עם ודרשות וכאשר ידבר איש לרעהו להלל
ולשבח לסאר ולרוסס קהלתכם על הכלל ועל הפרט כאטרו כי כנן ה' המה
סרוח תסרח ותגל המדינה ההיא תורה וגדולה כמקום אחר וכאמת כא טוב
וקבל טוב סטוב לטוב, ונתגלגל זכות עיי זכות כי גם הוא טוב תאר מאד
כתאר בני האלך סלכי רבנן ובכנן עד מקום שיד בקשתנו מנעת נחלה מני
מעלותיכם להחיש מותר נרכת האלף²) רייניש ולמחר לשלחם סן הארץ
ההיא סה ככתבם ובלשונום של הקהל הגיל כי את הלחץ זה הרחק שלהם
לא יתנם השב רוחם עד יגיעו לידם והיו להם לעזרה בצרות ונרכות סיכם
ירצה נא ה' כמחשכה ורבור ומעשה. והיה זה למשיב נפש ג"כ אל החכם
השליח הגו' האחונו כחכלי אהבתכם אשר יאמר כי הוא זה הרבר אשר
דבר תורת אמת בסיהו ועולה לא נמצא כשפתיו אמנם ידענו כי כל העשוי
מעצמכם וכל אריכות דברנו כזה אך לסותר ואין סורזים לזרזים כמצות
ולכם כריא להם כאולם לצרף יד לטה עיכ נשים יד לטה ותעמיט כמלין
ואלקים יענה את שלומי כית שלום תסארתכם עם כל אחינו בני ישראל
ומחרה יכנום והיינו לעם אחר מיוחד בעבודתו והיה זה שלום — ליד הקהלות
הקדשות אשר לעבודת השם ננשות אשר ככל מדיני סולוניה לכל חסצנו
דרושות.

¹ ראה קליד, 3.

² האלוף רייניש ציל האלף רייניש והיא הסכום אשר התגברו קהלות

לו.

לאולף מהרר סנחם בקראקה¹) יצו לבקשת הג'ל.

מאור עינים ישמח לב ישראל העומד לנס עמים בתכונתו הרחכה כני ים הגאון האולף מהרר סנחם קראקה יצו דרוש דרוש ממנו הקהל אחינו אשר כרוסא להיות להם לעזר ולהעיל כרכרינו אל מעלות תהלות קהלות שלכם על מוהר ומתן הגרכה הגריכה אשר נתנרכוהו לשים מאת נריכי עמים אשר נאספו להם לחם ולרחם ויען כאשר שמענו כי מעכית נור לראשו בצדק ומשפט כן ראינו אשר ייחרו לו אנרת הקהל גם החכם כמיהר אליעזר חיים חכם הרשים ונכון לחש אשר היה שלוחם מספר לכבוד אל תמארת בית למעשה ידי מניד כרקיע למוהר כיום ליום כפה ספיק מרגליות בשבת המרינה ועל כלם לא תשבע לשונו מלהודיע פעמים הלל מעכית בעייני וכמעשה ומשתמעין מליה מצורכא דרכנן תהיינה חוכרות אשה אל אחותה אנרתנו זאת עם אנרת הקהל הנה לחלות סני בית לורז על המצוה הזאת להביא מותר הגרכה הגני אל המקום אשר עמד דבר הקהל הדא כי לו הכח והממשלה כרכרינו הגעימים וטי אשר לא יחוש אליהם ומוכה כפולה ומוכפלת יעשה להשתרל גיב וכאמצעות הגשא כמיה שאל קצינאלכונין²)

¹) סצכת קבורתו כבר הבאתי למעלה כסי' ס' הערה 4 וזה לשון הגאון בעל תוספות יום טוב כמגילת איכה: שמעתי סזי איש נרול סקי' קראקה היה נשיא בישראל חכם נרול בתורה ובמילי דעלמא ויושב בראש סנהדיני ארבע ארצות שכסלכות פולין נודע בישראל בשם מיה סנחם כן הקצין והראש מיה ולסן ישעיה דל ג'ל ספראג ססשפחת הרוויץ עכ"ל. בעל עיר הצדק כתב בסעות (צר 19) שהיה ראש לדבני ד' ארצות (הערות ותקנים לספר עיר הצדק מאת רמאל נטע ראבינאוויטץ, ליק תרליה, צר 27, הערה ס"ד). ראה עיר בקורת וואל דעמביטצער הנקראת ספלת עיר הצדק צר 12—10 וכסר רחובות עיר צר 12 וצר 14; האסיף תרס"ז 458. ד' סנחם הג'ל היה ניסו של הרס"א (לחות וכרון מאת פריערבער צר 51, 57) ומחותנו של השר שאל וואל כי בנו ד' סאיר הרב בכריסק היה חתן ד' סנחם הג'ל (נרולת שאל צר כ"ג ע"ב).

²) הוא כן הרב שמואל יהודה קצינאלכונין בייניציאה (צר 12, הערה 2) הנקרא שאל וואל. נשלח סאכיו לפולין לישיבת הגאונים, ושם נשא אשה מרת דבורה בת הקצין הנעלה מיה דוד דרוקר פונס ומנהיג בכריסק ד' ל' ט"א, ונרול האיש הלך נרול ובחכמתו עשה לו שם בלאומים, וינחל כבוד ס' שרי עם ורוני סרינות פולין, וקבלה ביר צאצאיו שנבחר לילדה אחת נס לסלך עליה³) (דעת קדושים 84). קורות חייו סספר בספר סיודר הרציה חן טוב (Edelman) כספרו נרולת שאל⁴) (ראה דוד אפרתי, תולדות אנשי שם, וארשייא תרליה) בסוף ספר דעת קדישים הג'ל נמצא. שלשלת היחוס למשפחת

יצו מחותנו עם קק בריסק שנשלח נרבת האלף רייניש אשר התנדכו לקהל הגל כאשר כתבנו גיב אליהם כי יבוא דברו ויכברו ששרשיו וענשיו מרובים יפה נוף משובש דחוקים וקרוכים והיתה לו צדקת תמים לישר רוכי המיושרת ועומרת להעלותו על כמתי ההשלמות ולהבין כששש כמאי עם החיים והשלוים.

רז.

כני אל חי עם קרוש אנשי הצבא כמלהמת ה' ועבודתו קק פלאניה יצז.

ועמרותיהם כראשיהם חכמיהם ופרנסיהם יגדיל ה' שלומם.
 וזה נא הואלנו לכרר אל מעלי להסקת דצון אחינו הקהל יצז אשר כרוסיא¹ כאשר עניכם תחונה בכתוב הגיל ולצרף ולחכר דברינו אלה אל בקשתם ותפלתנו אל תחנותם עיד הגרבה אשר כלכ שווא התנרבתם לעזרתם כרוח נדיבה רוח דעת ויראת ד' אשר ככל דרכיכם רוכי נועם סוכב והלך ורוח הזה כאשר הגדיל והאדיר לספר לנו בכלל וכפרס הח' כמה אלעזר חיים ציד נאמן לשולחיו פיו יספר צדקתכם כל היום מאשר יקר בעיניכם נכבר להכור כאשר עשיתם וגם הוא חכם ויבא טוב והצליח אשר שלחוהו ועתה ייטיב נא בעיניכם לצרף הכח והפועל כפיס אל דבר שפתים ולשלוח מרהה הסך אשר סצו שפתים כי עיניהם מיללות כתשוקה רכה וצורך עצום וזה הדבר אשר תעשו וראי כי אנשי חיל כנדיבות אתם לכן נחרל מלדבר כזה כפרישת כפנו לה' להרכות שלומכם עם שארית ישראל אשר כקרב העמים.

ליר אנשי שם קריאי עדה. זרע קרש כל חמרה. לתורה ולתעורה קהל קדוש.

כיין דורו השישי הוא שאלו וואל ונרשמים שם כמה מאמרים אשר יצאו לאור על השר הגל גם כשפת רוסית. שנת סטירתו לפי בהס'ח סי' ג'רולת שאלו. שיעז ולפי דעת הפראפעסאר בערשארסקי ערך שנת שסיב וספני שריה סויניציאה באו גם רבני עיר הגל להפיל תחנותיהם לפניו ולפני ר' פנחה הגרויץ מחותנו בשביל קהל רומי. ריא'ס כתב בהספר הרב שמואל יורא קצינאלכוניען ויל והבנים כי הגיה בן אשר לשמע און שמענו היותו בעל בנפיו נכבר סאר (מרכר יהודה סיח עיב) ובון כרבניו אל השר שאל אשר היה בן יחיד לאביו.

¹ ברודסיא, צ'ל ברואא.

ד.ח.

אל דכני פראגה לבקשת הח' פאררוי¹).
המאירים ומהירים לארץ ולדרים מעלות האלופים ונאוניס חכמים
היושבים בראש קק פראגה שלים אורה ליהודים עמהם תורה ונמילת חסדים
תכונתם החוכה וחבורתם כרובה אלוסי ומורי נאוני עיר פראגה שלום.
זאת ועוד אחרת כתבתי אל מעכית על דבר איש יהודי והוא נכבד
ושלום היקר כים יהודי צרפתי²) הגאסר בבית כלא בעיר ויאנה וחלותי פני
כית יהי לו לעורה בצרות כחסרכם כי רב הוא, ולא זכיתי למענה לשון
ער הנה, עיכ עתה שבתי עליכם להתחנן בעזר להוציא. ממסגר אסיר ולשלחו
חפשי כי הילך תמים ופועל צדק הוא עוד כל ימי היותו על הארץ שמו אותו
כבוד וכבר כתבתי לקונסטנטינה וט שם מ כ [ו] ש ר א נ י יעשו כל יכלתם
לטוב לו ועתה כאשר תהיו לו גם אתם מעיר לעזור יחברו האמת אל
הקיסר יריה כי לא עולתה ב, והן לצדק ימלוך סלך ושרים ישלחוהו לנפשו
וצדקה תהיה לכם כמשפט כני איש את רעו יעזרו כאשר יעשו ניכ קהלות
אהרות אם יבא לידי כך ח'ז מגלילותיכם, ואני עברכם אנרכה שמכם ככל
עת תמיד תהלותיכם כפי ושלום.

ד.ט.

לבקשת הניל אל פרטי מהקהל יצו הגיל.
שמעו שכעתי באגרות היקר כמיה יהודה צרפתי חכוש כבית האסור
ויאנה מודה ומכרך לכית ושבח מעשיך ונכורותיך ינידו כי הטכת חסרך
עמו ובאמת עיו גם אני אודה להדר כבוד הודך ושכרו אתו ופעולתו מאלקים
כי הטיב איש ישראל וראוי לברכה, כי ילד יולד יהודי ועכריה די אלקא
דשמיא ונקי כפים הוא וכניז לא חמא אנכי לה ולטובתו כתבתי לקוסט' וקוטה
נכשי ישלחו הצדיקים בעזרתה יריהם גם לרכני פרנה שלחתי ידי ככתב
בקשה עיו, ובין כך כל אשר יתמיד כית לעשות עמו יחזיק כמעונו יעשה
שלום שלום יעשה לו וגם לי ולכל אוהבי צדקה וחסד ייטב מאוד מלכד
כי טאת ה' סן השמים הן צדיק בארץ ישלם חן וכבוד יתן ה' לו ואורך
ימים ושנות חיים. שלום.

ד.י.

ח'ס ראשון בכרך האלוף הרד רפאל ציורדאל יצו³).
כי שמענו יצא קלא דלא פסיק במגלת ספר כתובה על האלוף נשא
¹ ראה סי' פ"א, ע'.
² על ענין זה נכתבו גם שתי האגרות סי' קמ"ט וק"נ ושם נזכר יהודה
צרפתי וחיבריו.
³ רפאל ציורדאל במאנטובה נעטר בעכרת. הרב הגדולי תחלת שנת של"ד

ונעלה כמורה רפאל ציוראל וזה דברים כלפי מעלתו והוצאת דבה ולעו
 עליו וסלין לצד עלאה תמלל ולזאת דרוש דרוש האלוף הגיל סאת מעלת
 רכני העיר שמה מאנמואה להמיל חרם סתם על כל חנמצא כידו הכתב
 הגיל ואינו סגלה, ואז קם האלוף סהרד ענמין¹ יצז וסמר סודעה כנגד
 הרכנים ההם כי לא עליהם המלאכה לנמור להיותם בלתי כשרים כדבר זה
 לסכות אשר אמר שמה אשר עיב כשמוע סהרד ענשכך הגיל, כי בא
 האלוף ציוראל לדרוש מאתנו המלת החים הגיל אמר כי כידו וכרשותו
 הוא המכתב הגיל, עיב אנחנו גזורים כגורת נרוי חרם ושמתא וכל אלות
 וקללות הכתובות כפי התורה על מוהרד ענמין כן הגיל שתוך זמן כד שעות
 מעליע אחר ידיעתו גזירתנו זאת, ואהרי שידרשנו האלוף ציוראל הגיל
 יעשה כאופן שיראה הכתב או המכתב מהלעו הנזכ' אל האלוף מה' ציורדיאל
 הגיל ויחוייב להראותו לו ונס לקחת העתקה ממנו לכל אות נפשו ואחר
 שיעתיקנו מחייב תיקף ומיד להחזירו ליד סהרד ענמין ונזורים אנחנו על
 הגיל ועל כל כר ישראל מי שיהיה שלא יקרעם ולא ישחית אפילו אות
 אחת בשום אופן נוף הכתב אומינטיקו ההוא, וכל דרכנו אלה יקומו ועמרו
 בלכד שלא יהיו נגד רצון רוסמת הדוכס יריה משם ושוסמין, כי על הרין
 ועל האמת ועל השלום יכנום [?], ושומע להם יכורך כנכר ירא ה'.
 ס' תעשון את הרכר הזה [ס' ממת] השים.

ריא.

אל הגראסיטו² שלא שמע לקול החים.

ע"ס הדברים אשר הגיעו אלינו שמענו ונשתומם כשעה חרא פועל
 מעלת בימים האלה אשה היה בעינינו כחדש ממש ולא עלתה על לבכנו
 11 Dec. 1573 (סחא 13); למעלה ס' ק"י נמצא דיריקאציאן אשר הקדיש
 לו זמן בורלאן; ר"י סוסקאטו חבר פרושו על דכזורי הנקרא קול יהודה
 לבקשת גרנסי זמנו הגאונים דגוראים האחים כסודרד אבינורו וכסודרר
 רפאל ציוראל והגאון סרה יהודה סרואל (שתחת קול יהודה; א"ח 15;
 אשעלבוים, תולדות ר"י סוסקאטו 41); גרסס ססנו ססק אחר בוינציאה כשנת
 ש"ס בעסק אשר היה בין אחים (CB 6793); אצרי ספרים אות ס' 981)
 אולי הוציאו עליו לעו סזני ססק הגיל כנראה ססוף אגרת רייד. ירושע בנו הגיה
 את השלחן ערוך הגרסס בוינציאה שניד (CB. 8133, כס"י 2125 הגרסס
 בסחיא 13 לא סצאתי כלום). על ססחת ציוראל ראה ח"א.

¹ נזכר עוד ג' פעמים באגרתנו ופעם אחת כס"י הבא אבל הסעתיק נמסק
 בקריאה והעתיק להלאה ענשכין, ענשכין ונס ענמן וכולם הם שמות בלתי
 נודעים לי גם אחרי חשש סחופש כספרים לא סצאתי שם רוסה להם ועיב
 לא ידעתי לכוננו.

² ד"א אשר (Anselmo) גראסיטו (Grasseto) איש נורלינו

שיעשה מאת יודע דעת כמוך, כי בשמעך את קול הסכמות מעלי האלופים משם יצו אשר כראותם כי כושש השליח אשר שלחו מטה עיד החים אשר השלנו האריכו זמן תליית החים הגיל עד כל יום שיק הלזו היינו בעד קק יצז ולא רצו לחטפל ולנטע במיכן לך קמת בקהל עם חברת אנשים ובהרמת קול אמרת ברשות ביד של מעלה וברשות ביד של מטה מותר לי והפרת ברית גורתנו פרצת לארץ נורה התרת את החים לעצמך בכוחך הגדול ובזרועך הגטויה והמוכנים אצלך לזה ענו אחריך אכן, והעזת לעשות כזאת לנהוג אפקירותא כי הא נגר כי דינא רידעי צורתא דשמעתתא כותך. וכעת אשמיעך כזאת כי גוזרים אנחנו עליך שתיקה אחר הגיע כתבנו זה לדרך שתלך בשעה שהצבור מתשללים בכיה אל הקום אשר עמדת שם ביום המעשה הגיל ובקול גדול תאמר כי דברך הראשונים יפלו ובטלים וחשובים לכולם והחים הגיל מודה אתה כי גם עליך חל ועומד ושאתה מוזמן לשמוע לו בפרט וכלל ובטוחים אנחנו שכני החבורה אשר נתחברו אתך יענו אכן, אז יבטלו גם הבה האמן שענו בפעם ההוא ויענו אמן על דברך אלה האחרונים, ואם לא תעשה זאת ותמאן לעשותו דע איפו כי אנחנו מעתה מכארים היותך מנודה ומוחרם ומוכרל מכל קהל ערת ישראל ואם ישמע תשמע ברכות רבות במח והשקט ושלוה תראה ותאכל במוכה כאורך ימים ושנות חייב ושלום.

ריב.

בעסק הגיל.

רצון אוהביו עושה שלום. ערות נאמנה מאנשים ישרים כשרים ונאמנים הגיעו אליי [אלינו] בנידים ומעידים על פועל פעלת יום כי כח אונסטו השים הזה עבר ופלא הוא בעינינו וזה כי קמרו [קמת] בקהל ואחרי רוב הדברים אמרת כי מצד הכח הניתן לך ראית [מאת] החתומים במכתבים אשר היו בדרך כותכי שמנה נגר החריר רפאל ציוידאל אתה קורע אותם ובכן קרעת אותם לפי דברך לעיני העדה ההיא וקרע זה אינו מתאחה לטיבה ואין אנחנו יכולים להגיע אל סוף דעתך וכונתך על מי כמחת ונשענת לעשות כזאת. כי אסילו אליבא ריךך שיהיו יריהם אמונה ההנה לא שמוך ארון ופטרון נמור לעשות במ כרצונך רק אמרו כי אם יראה בעיניך שחור בו שמעשיו הרעים הרשות נתונה לך לקרוע אותם ושמעשיו יקרבוהו ורחקו ואיך עים הדברים האלה תוכל לקרעם אם אתה חרסת וגדשת אתו ועליו הרימת קול תרפה וכלימה בכל קצוי ארץ כראות המכתבים הגיל הגיל לכמה וכמה אנשים במרם בא שום חרם וגזירה עז עוד ירך נטויה ודעתך קימת להחזיקו רשע ואיש תככים והגנו בעיניך כמתעתע ומסוף על חסאת מישע,

(Nördlingen) מוכתר בכתר הרבנות בשנת שניט 31. Dec. 1598

(מח'א 28), אשר נזכר גם במי ריי.

היחשב זה חוור ממעשיו הרעים לסי סכרתך עד שתוכל לקרוע המכתבים
 עים צווי בעליהם, ואמנם זאת עוד הלא היה לך לחלוק ככוד לאנרתנו
 אשר יהר כתבנו בחים ייו למנחם השים בהומרא יתירא שלא יוכל שום
 אדם בעולם לקרוע לאבר או להשחית או אם למחוק או לשנות אות
 אחת מהמכתבים שנראו או שיראו ננר האלוף ציורידאל הגיל ועוד בה
 שלישייה כי באו אחרינו וימלאו את דברינו כמה נכירי רברבי האלמים משם
 בזמן העשוי תלית החים כמו שהעירו שנים מהם האלוף מהריר ר אובן
 יר א¹) והאלוף מהריר יהושוע ח²) וגזרו עליך לשמור בשמירה מעולה
 ושלא לקרוע או להשחית בשום צד המכתבים ההם ולא זה אף לא זו
 חשבת לדבר ראוי לחשוש לו ותמלא ירך לקרוע כאשר אמרת, אתה עתה
 הסכלת עשו ואולם זאת נחמתנו בעניניו כי אמרת האלוף כסאן³) חותנו
 אשר אמר כי ראה אותם עדיין קיימים ועומדים בדרך ושנם אנשים אחרים
 ראו אותם שלמים וחבל לא איתי כהון ועיכ הגה אנחנו אומרים שמעתה
 ומעכשיו חל עליך נדוי כל עוד שתוך זמן יום שלם מעליע אחרי שבא
 לדרך כתבנו זה לא תקח כל המכתבים אשר ברשותך מהמסרים בננות האלוף
 גיל או אם נתת אותם ביד אחר לחזור ולקח אותם ותתן אותם ביד שני
 האלומים ארלי⁴) וקויס⁵) יצו או ביד שני שמישי מהקיק להביאם אל
 האלוף צירידאל הגיל ויעמרו בירו ולא עיי אחר כפי הסדר אשר כתבנו
 באנרתנו לקיק יצוי טויס אי אלול שים דהיינו שאם יהיו המכתבים רבים
 יהיו מונחים בידו יום אחד שלם, ואולם אם יהיו המכתבים מעטים או
 יבואר שלא יהיה לכמהריר רסאל הגיל זמן להחזיקם בידו רק ארבעה שעות
 לכל כתב וכתב והארבעה שעות מהכתב השני לא יתחילו אלא אחרי גמר
 ד' שעות מהכתב הראשון, ואל האנשים אחרים שאולי ימצא בידם מכתבים
 כגיל אין לנו לכתוב דבר כי כבר בא עליהם דברנו בחים שלנו אשר הגנו
 בתקפו עם כל מרשיו, ועשינו כל המוטל עלינו והשומע ישמע ועליו תבא
 ברכות טוב. עד הגה הגיעו דברנו במתיחס אליך כי נכון לבנו כמחז כי

¹ סח'א 30.

² הוא Vivanti Josua Salvador רכ במאנטוה. משנת שני' ער
 ספ"ב CB 6290 ; צערנער 518 ; סח'א 69 ; ראוענטהאל II No 1150 ;
 I 773 (לוצאטו).

³ ראה סי' ר"י, 2.

⁴ הוא דרכ שמואל בן מצליח סארלי Atli (תגי' 337, סי' ס').

סח'א 4.

⁵ במח'א צד 11 נרשמים שני חכמים כשה Cases אשר היו לערך
 שים (1600) במאנטוכא והם משה בן שמואל ושמואל בן משה וכנראה הראשון
 הוא קאום שלנו.

המכתבים חנו' עורם מונחים כירך, כי אם כאולי אמת נכון הרכר כי קרעת
אותם כפעל עתיד אתה ליתן את הרין כמילתא דא ביום שידובר בה, ובן
קוּתָה נמשנו כי תשים המעקשים למשור ואם תשא פניך טמום והיית
מוצקי¹ מכרכות אל עליון עם החיים והש . . .
ויניציאה ר' סימזר השס"א.

ריג.

בעסק הגאון ציוראל.
עדת לאומים תסכבה מעלת הקיק אשר במנמוה ובראשם מעל
אלומים וחכמים והגבחרים יהי שלום כחילם. את תלונת מעלי אשר המה
מלינים עלינו שטענו על אשר כתבנו והמלנו חים כרבר המכתבים והקולות
אשר יצאו כגירוף האלוף כטהריר רסאל ציוראל כאמור כי יצאנו מטחיצתנו
לשלוח רברינו במקום בלתי מתיחס אלינו, ואנחנו עתה לא נשיב אמרים
על כל פרט ופרט כי כונתנו שיהא שלום יוצא מידי מריבה, אך את זה נאמר
כי מעולם לא נכנסנו כנבול שאינו שלנו ולא נתמלנו בשום עסק קמן או גדול
כמקום שיש בו כיר או נכר חכם כעזו מנהיג ודבר כיש בעיר גדולה של חכמים
וסופרים כעיר מעלי אלקים יכונגה ער עולם סלה, וכרבר הוה נחנו מה כי תלינו
עלינו כי אם סאז טראשית המחלוקת המכתבים האלה היו מני מעכית והלכים בקרב
וירכס נמיה עין, העכורה לא זוה ירנו לכתוב אמילו אות אחת והיינו מחשים
ועווכים עליכם הטצה הזאת, אמנס אם אתם עמרתם מננר ומכח מורעות
אשר מסר טהריר אשר גרסישו² יציז לא יוכלו האלומים לנשת לשאת
(לשמת) מים תרעה [תרוהין] אש וכערה ואין מכבה להרכות שלום בעולם, או
לכשנו מעיל צדקה ונהי בעינינו כחייבים לחום על כבוד התורה ולרדוף שלום
ונעתרנו לבקשת השואל להמיל החים, כיש וכיש כי טהריר אשר הגיל הוא
נוסיה עים כתבו סרמי אמר כי מעלי בני הישיבה משם סטולים לדין לו
מחמת שנאה וכן מכני הוער קמן שיש בו ששה מלויים³) וגם איוה
יחידים ששונאים אותו ועתה קהל עדת ה' עיניכם הרואות כי מה שהיה
כבר הוא לשיש ובאמונה ואיך קמתם להתרעם עלינו ומדוע לא הצלתם
בעת ההיא, ועוד כי גורתנו לא היתה בקהלכם לכר כי אם גם בקהלנו
זה וככל מקום אשר דברנו יגיע מאשר ימצא שם מבני כררך כל החים
הנעשה לכר להוציא לאור המכוון כו ודבר כזה הרשות כיר כל בני לעשותו
עים הדין והשורה ואין אדם יכל למחות לפי דעתנו יהי מה כצדק ומשפט

¹ ע'ם איוב י"א ט"ו.

² גרסישו, ציל גרסיטו והוא הגוכר במי ריא.

³ כנראה היה ר' אשר מלוה מעות כריכיה והששה מלויים שונאים בו

נתעוררו בי יודע אלקים כי לא לחלק ולהכערה יצאו¹) ולא להשתרר
 חז רק לכבוד ה' ולתורתו ולגלות ממנוני חשך ואסלת המחלוקת להסמ
 ולאכדם. ועיכ לסבות שונות ומעמים כמוסים אצלנו כולם מכוונים לתכלית
 טוב ראינו לתת ריוח בין הרבקים²) וכן אנו מסכימים שנהיה תלוי ועומד
 החים הגיל אשר שלחנו עד בא רברינו שנית אליכם על זאת וכין כך
 לאלקים לאל חי להשביית שאון ימים וגלי המריכות מכל עמו צאן מרעיתו
 ישקוט ויטרוש עליכם ועלינו סכת שלום.

ר"ד.

עוד כעסק הגאון הגיל.

סנלות מלכים והמדינות מהוללים בשסתי רננות.

הן כל ראתה עינינו מחדש כאשר בא שנית מה ויניציאה הגאון³)
 כל דברי המרוצים מסדור ונכון מכל⁴) התלאה אשר מצאתה מהמרכים
 עליו תועה ונתננו אל לבנו להכין בדבר ולהשכיל במראה ואחר כל זאת
 נחה שקמה השבת תנו [?] ואנחנו חים מכארים ואומרים כי ברור הוא
 כשמש אצלנו כלי שום ספק כי המכתבים הרובים על הגאון הגו' עתק
 כנאה וכוו הנה הגם טוויסים ורהבם עמל ואין סכטה וכמה מעמים נכונים
 ועם הדברים האלה כל אחד ממנו עורנו מחויק בתמת[ו]ן כמאו ומקדם כהגאון
 ציוראל הולך תמים וסועל צדק כי ידענו את מוצאו ואת מוכאו משנים
 קרמוניות עד היום כאשר כתבנו, ועולה לא נמצא בו כי תורת אל בקרבו
 ומן המורים בתורה כהלכה וכל אשר החמיר על עצמו ולדון עיד זה אך
 לסותר היא ומעתה יסיר מעליו הצער הזה ויורה יורה ירין ירין כדרכו כי
 זרח בחושך אור לישרים וצדקתו נורע בשערים והממים עקלקלותם ילסחו
 אורחאם והוא כתמר יסרח כארו בלבנון ישנה ולסני שמש שמו ינון.

¹ ע"ם ססחים ה' עיב הבערה לחלק יצאת.

² ברכות ס"ו עיב שיתן ריוח בין הרבקים.

³ כוון אל דגאון ציוראל.

⁴ מסדור ונכון מכל, אולי ציל מסודר ונכון כל.

נוספות.

- 14 הערה 1 ראה עוד CB 2842 (החכם המסואר לתאמו מויניציאה).
 20 . השם סרינצא מושאל סן שם העיר Parenzo בסרינת Istria (ל).
 24 הערה 3 יש להוסיף: לראש אייר שנת כצ'ר למשולטי אשר לוי (נמטר בסאדובה) כוכבי יצחק XV 16; כנסת ישראל III 580; תניי 36. מרדכי לוי למשפחת המשולטי י"ז כסלו שי"ג (סאדובה) כנסת ישראל שם.
 33 . 1 יש להוסיף מתתיה קוניאן שנמטר בסאדובה נ' אב השס"ג ושמואל קוניאן, שנמטר שם ו' חשון השס"ד (כנסת ישראל III 583).
 48 . ואני אנה אני בא' דרך האוחות ללכת זו אחר זו ואולי רסו גם על זה (ל).
 59 . 3 סדריש קורקס הוא ר' שמואל קורקס מויניציאה אשר מת בשנת השע"א (לוחות אבנים 14, דיואן 365) ולא ר' שלמה קורקס.
 74 . 1 ראה עסק הבכא הוצאת לעטטערים 162 ובסקום שניו יש להגיה ש: (ל). השנה הג'ל כתובה במקום אשר ציינתו ואין עתה בדי לברר הדבר.
 76 שורה 11 סלמסה בקר בכס—אולי צ'ל בקרבם.
 90 . 2 שמעון בן נסליאל סנארני בן צ'ל ולא סנארני, נסליאל הג'ל נמטר י"ד סיון שני"ד (ל"א 42) בניסיו ויקי"ו בן שבעים שנה, בן נמצא כפנקס של חק בויניציאה (ל).
 95 . 4 אולי הוא אליה אשננו חתן הרב שי קצינאלבונין (ענף ע"ן אבות, חלק ענפים צד XVII, ס' ק"ג).
 114 שורה 22 ה"ב: א"ל, צ'ל הכותיו buguon, סלה ויניציאנית והוראתה סכה בבשר המעכבת ההליכה (ל).
 122 . 11 באותה ג'י שר, צ'ל נידה guida בן נקרא השליח הסביא וסולין הכתבים (ל).
 128 . 7 אסר עכריה סבנות סרח, ראה מתק שפתים (הוצאת בראדי) צד 22, ס' 26: שיר בשם סרח (וקנה רשעה), גם שורת סדרשיל ריש ס' ל"ג נקרא אשה כו שרח בת נחשון, על שרח בת אשר (בראשית ס"ג, י"ז ובסדרב כ"ו, ס"ו) ראה JE XI 201.
 139 . 20 המעונה, אולי צ'ל המעולה.
 148 . 5 ספור פרי ססר, אולי צ'ל ספיר פרי ספור, כי אחרי בן השתמש המסחר בטלות פנינים ומרליות.
 154 . 7 הטופסנסיון, אולי צ'ל הקוספוזיסו.
 156 . 6 לנבורים, אולי צ'ל לנבורים, וכן בשורה 20 ש.א.
 158 . 11 שם השיס, אולי צ'ל שמהשיס.
 159 . 14 ודברים אולי צ'ל הדברים או והספרים.

- צד 161 הערה 4 בראש כפר צמנת סענח נמצאים שני שירים דא' נחתם בשם יא'ק ורב' בשם אמ'ט סי' והם ראשי תבות: ירושוע אברהם קליסני, אני משה טריוס סרע יעקב ראה המוכיר כר' ט'ו, צד 65 (ב).
- Raguseo ציל Raguzio 1 . 162 .
- עורא אלחרב היה סופר של קהל המסדרים (ב). 3 . 168 .
- ראה גם JE X 467b. 1 . 169 .
- 170 סוף הערה 3 על משמחת טריוס ראה גם יוסף כהן צרק, דור ישרים (בערדיטשעף חרניה).
- 171 הערה 3 אברהם סוליסה חתום עם רבני וויניציאה תחת ססק אחד בשו"ת דבר שמואל סי' יט.
- 2 . 175 . ראה הקינה על די חכמים שמתו בוויניציאה (מתק שפתים 95).
- 1 . 176 . Scaramela הוא גם היוק שם משסחה בוויניציאה וסאדובה (ב).
- 2 . 181 . פורטיף הוא טעות סופר וצ'ל פורטיניני Formigini, סדליא דף נד (ב).
- 3 . 182 . אולי הוא שמואל ישורון דרוסא אשר דר בשנת ת"י באסטטרדם (JE VII 160a).
- 1 . 188 . ראה גם ענף עץ אבות צד 12 סי' 44.
- 2 . 188 . בני השר שאול וואל נרשמו בספר ענף עץ אבות חלק ענפים צד XVI, סי' ק"ב.

הערות והארות מהרב הגדול ר' יוסף חיים ירא בפירארה.

- צד 7 הערה א' במקום 23 וכר: 23 הוא מספר העמוד, וכן נכון, כי שם המסן 123, וסורטארה דל הלך כמרגו להזכיר רק מספר העמוד כמספרים 2937, 1329 הוק ותשכח שם במסנים 5719, 8437.
- 8 . ד' הספר הגקרא ביאורים שחבר ר' נתן וכו': צ"ל המיוחס לר' נתן וכו' עין CB. עמוד 2048 וידוע ספר צד 42.
- שם שורה ד' כי אחריו: למלאות החסרון אולי צ"ל שחונה (ע"פ ש"ב י"א).
שם סוף ס"י י"ד עד עץ קץ: טעות הרפוס וצ"ל עד עת קץ.
- 22 שורה ז' (מלמטה) דרב יארי: את האלהים אני ירא (וכן צ"ל במ" קי"ח).
25 סוף ס"י כ"ג היסוף תעצום: המלצה, זאת לוקחה טרשות לנשמת של פסח המתחיל בוקר אעיר אקראך, לר' בנימין בן יואב.
- 30 שורה ט' אל שרי: נ"ל מיותר, כי דברי התשובה אוסרים אני איקו וכו'.
שם 20-21 ולנו קרוביו וכו': נ"ל שנהסך הסדר וצריך להקדים, ויאן תהי מנחתו יען היה עם אנשים נאמן ורד עם אל. עם אל' (כך צ"ל כתשובה) ואחר כך תבוא השאלה, ולנו קרוביו וכו', ובתקון הזה דברי התשובה יסכימו כלם לאמור מה שראה המחבר ז"ל.
- צד 31 ס"י כ"ו הבאר המנאר: נ"ל לשון מאוס הניחה.
שם הערה ב' נזכר גם בסוף ס"י ל': אולי הוא הגאון סודרי"ך (עין ס"י רף ניט) הנפטר בשנת שניו בערב שבת בשבט שנים עשר יום בן, כמו שכתוב בקינה שחיבר עליו ריא"ם ונחקה על מצבת קבורתו (שם רף ס"ג). [השערה חזקה כי לרוב הוקן הנ"ל לא היה קורא המחבר בשם כס' כי אם בשם הגאון. — בלוי].
- צד 34 הערה א' עוד היום חיים בני משפחת קלילי וקבלה בידם שאבותיהם באו לויניציאה סארצות אנגילטירא (England).
- 44 . ד' נ"ל שצ"ל פילאסטרו (Pfeiler) כי אין סקיסים אלא קובעים המילאטו.
- 47 שורה ב' צ"ל כי לא יאמנו (ע"פ ישעיה ז' ט').
- 49 הערה א' נעור: נראה לי לשון התעוררות כמו הגעור בלילה (ס' אבות).
50 סימן נ' צד ומצוק סצאוני (בן צ"ל).
- שם הערה 3 רבר ר' ב' כ': צ"ל ב' כ"ב.
- צד 51 שורה י' הבריקות הן דיני בריקה, נואם לא המעני וזכרנו נזכרו למעלה דיני שויב בדרך שיר).
- שם סימן נ"א שק ריקם לא יעמוד קם: הוא משל איאלך Sacco vuoto non sta in piedi. (כן העיר גם החכם לוצאטו).
- צד 53 סימן נ"ה סרקו סאלויצו: אולי סבני המשפחה ספוארה Malvezzi.
שם הערה נ' באסינה, אולי צ"ל באסינו ע"י Kassen-) Assegno anweisung).
- צד 55 שורה 7 ברור: ברור.
- שם הערה ב' Bis dat qui cito dat ברית הרשה: לא מצאתי.

- שם סימן נ"ט ואף אם התסדמהם חכיתי לשיר שאלתי: ציל ואף אם תתסדמהם חכיתי לשני שאלתי [ולו נראה יותר נכון כמו שגרסם, בלוי].
- צד 68 סוף סי' ע' מנוח לזה ולהו בציל.
- 90 סוף שורה ב': סכית המסר: אולי ציל סכית המסר.
- 99 הערה א' ר' אברהם בר שכתו סדוקים נמנה רב במטובה ביום 16. Gennajo 1633 (וכרונות שכירי) על כן ציל: שציר (?)
- צד 99 הערה ג' חנניה אליקים ראישי המכונה Graziadio ונס Laudadio נמנה חבר במטובה בשנת 1589 וסת שם בן ס' ד' ביום כז Agosto שמיז (וכרונות הגיל).
- 100 ה' שלמה מלונו: אולי הוא הרב שלמה דוד סדוקים עיין סחא 68
- 110 שורה י' כתירו: ציל כתרודו, ע"ס אבירי בשן כתרונ.
- צד 122 בתוך ס' חיל. אשר בשביעות וכו': ציל בשביעות וכו'. ע"ש חבקק ג' ט' ונראה לי שכונתו לספר שערי שביעות הגרסם עם ספרי דר"ף.
- 126 הערה ג' הוא ר' דוד מהטוב בעל כסאות לבית דוד: ציל ר' אליעזר דוד בר ירודה עשראל מהטוב בעל כסאות לב"ד.
- עוד שם רחומם אר"ם הוא אליה דינאל מהטוב סעיר צינטו, לשי ערות החכם ח"ן טרי דאתרא כסי' תניי וכן רובא גם בסח"א.
- צד 140 שורה ט' כתב סודרד: אולי ציל כ' סודרד (abgesendet).
- שם הערה ב' ברפוס של בית הרחם: המסבר לקח הרברים שלא כששעם (שבת ס"ד) על כן רשם על סלת הרחם להקריבה לעיני יכסרו חסם.
- צד 145 שורה ב' סלמטה, על קוטב אהבתי וכו': קטבי הגלגל הם קציה הקו העובר במרכז ובהתנועע הגלגל הסה יעטורו. כן אהבתו קייסת, ומסרכו ארסת לבו סרדיך אליו קוי (Strahlen) חכה. ואפשר שלא יהא כס ערב: ע"ס ערב ערכה לפני רעהו (משלי י"ז י"ח).
- 151 הערה א' סמיטיליאנו ציל פירטלייני וכו': Pitigliano הוא שם מקום סחנה ישראל ועיין למעלה סוף סי' צ"א. ור' שם טוב משער אריה לא נודע לי, על כן ניל נכון נוסח הכ"י.
- 160 הערה ב' אם לא באת היום אל העין בעשתי עשר: לדעתי ר"ל אם לא יצאת היום סרעתך. עשתי עשר דם אחר עשר ככבים של הלום יוסף וריאם תרנס המליצה Andar nelle nuvole (Ausser sich geraten) כוא כככבים.
- 182 א' כסקום סלאקו יש להייה סלאטו וכו': הגכון סלאקו נציב סצרים ואלה דברי ירידיה כסוף סכתו הגל בתרגום רוסי Satius erat in terra quam in mare perire etc.
- 185 ג' ניל הנכון חנים לטי ההרוו תם לטי הענין כי השטים הם כמו כתר על הארץ.
- 191 בסוף ההערה לצד הקודם כסי' 2125 וכו': זה מספר העמוד ועיין שם בסין 6793.

שמות הספרים המובאים בקצור או בראשי תיבות.

אוצר הספרים = הספר הירוע סאת יצחק אייזיק בן יעקב ווילנא התר"ם.
א"ח = אור דחיים סאת חיים ביד יוסף סיכל, פראנקפורט א. מ. התרנ"א.
דעת קדושים, סאת ישראל טוביה אייזנשטאט ושמואל ווינער, פטרבורג תרנ"ז—תרנ"ח.

ח"א = חלק א' ספטרנו בלשון רגר ובלשון אשכנז והוא הסבוא להוצאה ואת.
ח"י = חיי יהודה מן ריא"ם ועד רגה לא נרפסו סמנו רק לקושים בספר
בחנית הקבלה סאת יצחק שמואל ריניץ (נורציאה דתרי"ב) צד
VI—XVIII ובספר סאמר סנן וצנה סאת אברהם ניינער (ברעסלין
תרס"ז) צד ס"ז—ס"ז וקצור ס' חיי יהודה באגרות שרל צד 288—293.
החלק שני מקצור זה נאבד.

ל"א = לוחת אבנים in Italien von Hebräische Grabschriften
A. Berliner, Frankfurt a. M. 1881.

ליבאוויטש = ריא סודינא סאת נ. ש. ליבאוויטש, סדרורא ב', נויארק תרס"א.
ס"א = סוכרת חכמי איטאליא, Mortara M., Indice etc., Padova 1886.
תנ"י = תולדות גדולי ישראל וכו' סאת מרדכי שמואל ניהוגרי חבר צדיקים
לברכה, סאת חננאל ניס, Trieste 1853.

Berliner, Geschichte der Juden in Rom, = (בערלינר) Berliner
Frankfurt a. M. 1893.

Steinschneider M., Catalogus Librorum Hebraeorum = CB
in Bibliotheka Bodleiana, Berolini 1852—1860.

Fürst J., Bibliotheca Judaica I—III, Leipzig = (פירסט) Fürst
1862—1863.

Grätz, Geschichte der Juden = (גרעטץ) Grätz.

Jewish Quarterly Review = JQR סאת כתב עתי אנגלי הוצא לאור בלונדון.
The Jewish Encyclopädia I—XII New York = (Jew. E) JE
1901—1905

Monatsschrift (מאנאטסשריפט) = סאת הרשי הוצא לאור בברעסלין
Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des
Judentums

Vogelstein und Rieger, Geschichte der = (ריגער) Rieger
Juden in Rom, II. Band, Berlin 1895

Revue des Études Juives = REJ או Revue
סאת כתב עתי צרפתי הוצא לאור בסאריס

Catalog der Hebraica und Judaica aus der = Rosenthal
L. Rosenthal'schen Bibliothek von M. Roest,
Amsterdam 1875

Catalogue of the hebrew books in the library = Zedner
of the British Museum. 1867.

שמות האנשים והנשים.

- אבוכא יוסף בן אברהם, 163.
 אבטליון מסדינא, 1, 2, 41, 81.
 אבטליון סרוינו, 119.
 אבנדר צוידאל, 112, 113, 151, 190, 152.
 אברהם בילגראד, 148, 170.
 אברהם דל ויקיו, 99.
 אברהם תל, 4.
 אברהם כוכב, 170.
 אברהם הלוי, 38.
 אברהם לוסברוז, 61, 68, 143.
 אברהם לוצאטו, 65.
 אברהם סאוסטו, 122.
 אברהם טורטורה, 107.
 אברהם סטילה, 163.
 אברהם סולאה, 171.
 אברהם סארינצי, 20, 25, 27.
 אברהם (בן דוד) טרוונצאל, 63, 76, 106.
 אברהם פסקרול סקוירי, 75.
 אברהם קאסיאו, 83, 89.
 אברהם קליסני, 170.
 אברהם (בן ישראל שאול רסאל) קרטי, 74.
 אדום רילטו ניקולו [?], 176.
 אדרן [כני נהור], 23.
 אוטולינג נתן, 74, 75, 92, 106, 156.
 אויאל (הבחור), 84.
 אוסיס אברהם, 122.
 אוריה סטילה, 163.
 אוריאל חיים, 168.
 אוולה נרשון, 114, 121, 123.
 אוולה ליאון, 114, 168.
 אלגווא שלם, 158.
 אלחרב עורא, 168.
 אלחנן קרטי, 74.
 אלחנן יעקב ארקוולטי, 22, 152, 153, 155.
 אלטרינו יוחנן, 84.
 אלטרינו לוליאנו, 8.
 אליהו אשכנזי, 95, 96.
 אליזק, 102.
- אליעזר חיים ניצה, 66, 127, 128.
 אשתו, 187.
 אליעזר סאדוואן, 169.
 אליעזר ריאטי, 129.
 אלכסנדר דבון, 63.
 א' סרט, 176.
 אמרו דוד, 93.
 אפרים סינו, 85.
 אפרים קדיש, 7, 8, 10.
 ארלי (שמואל בן מצליח), 193.
 ארקוולטי שמואל, 22, 152, 153, 155.
 אשכנזי אליהו, 95, 96.
 אשכנזי נפתלי, 117.
 אשר בר רח, 48.
 אשר נראטיסו איש נורלינו, 191, 194.
 אשר קלירלי, 34, 39.
 באלדו בניסין, 176.
 באלדו יוסף, 176.
 באסולה טשה, 36, 124.
 באר דוד, 167.
 בבלי בניסין, 170.
 בורדיליאן זלמן, 191.
 בילגראדו אברהם, 148, 170.
 בילי נרשון ביי, 138, 167, 183.
 בילגראדו יואל, 73, 138.
 בילגראדו קלוניסוס, 117, 138.
 בניסין באלדו, 176.
 בניסין בבלי, 170.
 בניסין סינצי, 79.
 בניסין יקתיאל קארטי, 135.
 בניסין קלירלי, 34.
 בן ציון צרפתי, 90, 149, 155.
 בני קארטי, 74, 92, 100, 106.
 בק שמואל, 36.
 בקרי [?], 134.
 ברוך לוצאטו, 169, 179.
 ברוך (בן שסחה) קאליסני, 170.
 ברכיאל ספאנו, 160.
 גאליקו יחוקידו, 43.

חייב מייבט 64.
 חסול סעליה כהן מויתרכו 130.
 חטיף יוסף 169.
 חנסאל נתן קרטי 74.
 חראכוסו נתנאל 138, 178, 183.
 חרדיאל משה בן חיהאל 71.
 חריוו שסחה 170.
 חריווס משה 170.
 יהודה לזוא בר בצלאל בר חיים חריל
 ספרא 77.
 יהודה המכונה ליאו די צירוי 176.
 יהודה דגקרא לבלין לוי 10.
 יהודה סונטי סקדלו 167.
 יהודה סאלרו ספאנו 87, 42, 41, 91.
 יהודה סרואל 190 (= ליה).
 יהודה סינו 85.
 יהודה צרפתי 139, 190.
 יהודה קאנרוטי 115.
 יהודה קניאן 33.
 יהודה קלירלי 34.
 יהודה קצאלבונן 12, ועוד -- ראה
 שטאל יהודה.
 יהודה רוסנין 121.
 יהושוע חי 193.
 יהושע פארניץ 102.
 יואל בלנרארו 138, 73.
 יוחנ אלטרינו 84.
 יוחנ לוי 176.
 יוחנ סעיר קראקה 18.
 יוסף בן אברדם אבואב 163.
 יוסף כאלדו 176.
 יוסף נרשני 124.
 יוסף ן' רנה 182.
 יוסף זלמן 115.
 יוסף חטיף 169.
 יוסף כהן 105.
 יוסף לוי 105, 85, 54.
 יוסף לוריאה 134.
 יוסף מורסירה 112, 107, 3.
 יוסף ספאנו 3.
 יוסף פאררו 79 (ראה פאררו).
 יוסף נפתלי בן ישראל קניאן 33.

נלחי סיסינאריאו 104.
 נמליאל כספי 151.
 נראסיטו אשר 191, 194.
 נראסיני משה 72.
 נרשון אולה 123, 121, 114.
 נרשון בר יואל בלנרארו 167, 138, 183.
 נרשון כהן מקולניא 115, 44, 43.
 נרשון פרינק 102.
 נרשיני יוסף 124.
 דאסטוי יקותיאל 65.
 דוד אמרו 93.
 דוד באר 167.
 דוד דרוקר 188.
 דוד דכהן 65.
 דוד לוצאטו 72.
 דוד חיים לוריאה 128.
 דוד סהטוב 128.
 דוד סירקריאה 121, 6.
 דוד סנצי 169.
 דיאנה 115, 11.
 דיאנורה 132.
 דלויקיינו שמואל 99.
 דנסור קניונטו אינדיצו [?] 183.
 דרוקר דוד 188.
 דקורוויץ סנחס 188, 112, 78.
 דרץ 20.
 דרץ [ציואנה] 66.
 דואל שאול 188.
 דבלון (בן הסחבר) 113, 81.
 דואני דנארו 95.
 זכות משה בן סרדכי 168.
 זלמן 20.
 זלמן בורדלאן 191, 108.
 זלמן יוסף 115.
 זלמן לוריאה 152.
 זעלסעלין לוי 12.
 זסרוני ישראל 98, 95.
 זרח לוי 49, 8.
 דקוקיה בר כטיין סינצי 16, 79.
 173, 141.

כהן יעקב 72.
 כהן מאמסי יעקב 31.
 כהן משה 76.
 כהן פורט מנחם מאנדולין 49₂.
 כהן פורטי משה 87.
 כהן שמואל 136, 114.
 כהן שמשון 39, 77.
 כ"ץ יעקב 35.
 כ"ץ משה שמואל 179.
 כ"ץ שסלן בר נריה 56.
 בוכב אברהם 170.
 במסי נסליאל 151.
 לאוראריאו ריאטי 99.²
 לודי קלמן 75.
 לוי ועלסעלין 12.²
 לוי זרח 8, 49.
 לוי יחזק 176.
 לוי יוסף 54², 65, 105.
 לוי יעקב בר קלניכוז 167.
 לוי ישועה בר יוסף 159.
 לוי ליב 7.
 לזיאני אלטרינו 84.
 לוסברוז אברהם 61², 143, 168.
 לוסברוז יעקב 143.
 לוצאטו אברהם 65.
 לוצאטו ברוך 169, 179.
 לוצאטו דוד 72.
 לוצאטו מאיר 127.
 לוצאטו משה 169.
 לוצאטו נחמיה בר שמעון 17.¹
 לוצאטו שמחה 115, 118, 142.
 178, 161.
 לוריאה דוד חיים 123.
 לוריאה זלמן 152 (= שמעון).
 לוריאה יוסף 134.
 לוריאה שמעון 123, 154.
 ליאון אולה 114, 168.
 ליב לוי 7.
 ליב סרוול 105², 157, 170.
 ליב ספראנה 77. (ראה יהודה ליווא)
 מאיר בן יעקב פארינצו 102.
 מאיר לוצאטו 127.
 מאיר מיססו שציריסו 176 [?]

יוסף בר עמנואל קוניאן 33.
 יוסף סטינה 79.
 יוסף טרוק 133.
 יחוקאל סינצי 51.
 יחוקיה נאליקו 43.
 יחיאל פורטיף [?] 181.
 יעקב יחוקיה 15.
 יעקב כהן 72.
 יעקב כהן מאמסי 31.
 יעקב כ"ץ 35.
 יעקב בר קלניסוס הלוי 167.
 יעקב לוסברוז 143.
 יעקב טרקריאה 61.
 יעקב בשלום ספרדי 163.
 יעקב עובדיה 168.
 יעקב עזיאל 142.
 יעקב קאליו 185.
 יצחק נרשון 91.
 יצחק סן הלויים 165.
 יצחק (בן הסחבר) 114.
 יצחק סמורניה 44.
 יצחק עזיאל סמאסי 142.
 יצחק סארונו 181 ועוד.
 יצחק קוניאן 170.
 יצחק ריאטי 99, 129.
 יצחק שמחה 81.
 יקותיאל ראטולו 65.
 יקותיאל קונטייו 176.²
 יקותיאל קארטי 135.
 יקותיאל בר שלמה סרוינו 119.
 ירא ראובן 193.
 ישועה ב"ר יוסף הלוי 159.
 ישורון שמואל 182.
 ישראל זמרני 95¹, 98.
 ישראל בן יעקב יודא סונטיקיר 77.
 ישראל בן פריץ הי"ד 77.
 ישראל קוניאן 33, 88, 128.
 כהן אלכסנדר 63.
 כהן נרשון סקלוניא 43, 44, 115.
 כהן דוד 65.
 כהן דפיסה שמואל 161.
 כהן חסול מצליח סוטרבו 130.
 כהן יוסף 105.²

- מאיר [קאצינאלבוינין] 188,
 מארין נריכאני 62.
 מהארוסים שמואל 125.
 מהטוב דוד 126.
 מדינא אבטלין 1, 41, 81.
 מדינא מרדכי 16, 41, 72, 113, 114.
 מונטאניינה מנשה 71.
 מונטיקיר ישראל בן יעקב יודא 77.
 מורטייה אברהם 107.
 מורטייה יוסף 107, 112.
 מורטייה שאול 107.
 מלך פולאניא [?] 125.
 מנחם 20.
 מנחם סרקריאה 6.
 מנחם עובדיה 14, 168.
 מנחם (מאנדלין פורש כהן) 49.
 מנחם בר שמריה 14.
 מנחם עזריה סמאנו 5, ועוד.
 מנשה מסינטאניינה 71.
 מסעוד שלמה 175.
 מצליח בן נחמן 185.
 מרדכי באר 167.
 מרדכי מסורדינה 16, 41, 113, 114.
 מרדכי ציואנה 66.
 מרקיאה דוד 6, 121.
 מרקיאה יעקב 6.
 מרדכי שאול 133, 134.
 משה 55, 108, 133.
 משה באטולה 36, 124.
 משה ב"ע כהן 63.
 משה נראטיני 72.
 משה בן מרדכי וכות 168.
 משה בר שמעיה 77.
 משה מריוס 170.
 משה בן יחיאל מרדיאל 71.
 משה לוצאטו 169.
 משה עזיאל 142.
 משה שמואל ב"ץ 179.
 משה בן לוצאטיין 183.
 משה רבין 76.
 משה כהן מורטי 4, 87.
 משה קאלאורה 78.
 משולם בר יצחק סולם 89.
- משולם שמסון 24.
 מתתיה כהן תמרי 176.
- נחמיה (בר שמעון) לוצאטו 179.
 ניצה אליעזר חיים 66, 127, 128.
 נפתלי אשכנזי 187.
 נפתלי המכונה הירץ [ציואנה] 66.
 נתן מרדארה 8.
 נתן אוטולינג 74, 75, 80, 92, 106, 156.
 נתן סקארטילה 176.
 נתנאל מרכוטו 138, 178, 183.
 נתנאל סיני 178.
- סאנטיני שמואל 124, 148.
 סארוואל ליב 105, 157, 170.
 סארוואל שלמה חי 170, 179.
 סולאה אברהם 171.
 סולם משולם בר יצחק 89.
 סולם שלמה 89.
 סולם שמעון 89.
 סטילה אוריה 163.
 סיני נתנאל 178.
 סטינה יוסף 79.
 סטורנו שלמה שמעיה 36, 62.
 סטיראנצה 122.
 סקארטילה נתן 176.
 סרוק יוסף 133.
- עזיאל (יצחק) ראש באמסטראם 142.
 עזיאל בן משה 116.
 עזרא אלחריב 168.
 עזריה טיקיין 85, 142, 168.
 ענטין, ענטסן, עיטסן, כסאן 191.
- פארוואן אליעזר 169.
 פארווני יצחק 181, ועוד.
 פאן[?] יאה קלוניסוס 135.
 פאנו ברכיאל 160.
 פאנו יוסף 3.
 פאנו מנחם עזריה 5, ועוד.
 פאנו סאלטרו יודיה 41, 42, 87, 91.
 פאנירוס 63.

- קוניאן ישראל, 33, 88, 128.
 קורקוס שמואל 59.
 קיים 193.
 קלוניסוס בולגראו 117, 138.
 קלוניסוס סאויאה 135.
 קליסן ארון דיל סאריק 183.
 קלירלי אשד 34, 39.
 קלירלי בניסין 34.
 קלירלי יהודה 34.
 קצנאלבוינין יהודה 12, ועוד.
 קצנאלבוינין 188, ראה וואל.
 קלסן סלחי 75.
 קריש אפרים 7, 8, 10.
 ראובן ירא 193.
 רוביז שמואל 61.
 רוזע יקותיאל בר שלמה 119.
 רומנין יהודה 121.
 רחמים 5.
 ריאשי יצחק 99, 129.
 ריאשי לאודאריאו 99.
 רסירי [?] 64.
 רסאל חוקיה סורלי 169.
 רסאל ציורדאל 108, 190, 191—195.
 רעאל וואל 188.
 שאול סורסירה 107.
 שאול שמואל 133.
 שואל שלמה ן ששה בן 161.
 שונצין שמואל 101.
 שלמה אלזוא 158.
 שלמה חיים 131.
 שלמה סלנו 100.
 שלמה ססעוד 175.
 שלמה חי (בן ר' נחמיה) סארוואל 170, 179.
 שלמה שסעיה (בן ר' נסים יצחק) ססורני 62, 36.
 שלמה סולם 89.
 שלמה צוזאנה 66.
 שלמה קאלאורה 78.
 שלמה ן ששה בן שואל 161.
 שם טוב טיליא 113.
 שם טוב ספיטיליאני 151.
 שסחה סררו 170.
 סאציסוקי דיסליצו 130.
 סאדרו יוסף 79, 127, 139, 190.
 סארינצו אברהם 20, 25, 27.
 סאריניק ירושע 102.
 סארינצו סאיר בן יעקב 102.
 סריסו חיים 64.
 סורלי רסאל חוקיה 169.
 סינו אפרים 85.
 סינו יהודה 85.
 סיטיליאני שם טוב 151.
 סייביש סגורני 148.
 סינצי בניסין 79.
 סינצי רוד 169.
 סינצי חוקיה בר בניסין 16, 79, 141.
 סינצי חוקאל 51.
 סיקיו עזריה 85, 142, 168.
 סחונצל אברהם 63, 75, 106.
 שסקרול אברהם סקירי 75.
 ציורדאל אבינוד 113, 151, 190, 112.
 ציורדאל רסאל 108, 190, 191—195.
 צוזאנה (אלסנת יעקב) 66.
 צוזאנה סרדכי 66.
 צוזאנה נפתלי דבכונה הירץ 66.
 צירי יהודה 176.
 צרסתי בן ציון 90, 149, 155.
 קאלאורה ששה 78.
 קאלאורה שלמה 78.
 קאליו יעקב 185.
 קאליסני אברהם 170.
 קאליסני ברוך (בן שסחה) 170.
 קאסיוא אברהם 83, 89.
 קאנרושי יהודה 116.
 קארסי אלחנן 74.
 קרסי בני 74, 92, 100, 101.
 קארסי בניסין יקותיאל 185.
 קארסי חנסאל נתן 74.
 קרסי יקותיאל 135.
 קוסניסו ראנוסיוא 162.
 קוניאן יהודה 33.
 קוניאן יוסף בר עסנואל 33.
 קוניאן יצחק 170.

שמואל יודרה קצינאלבונק, ראה קצינאלבונק.	161, 142, 118, 115, 178 ^a
שמואל רוביו, 61.	שמואל ארקולטי 22, 42, 43, 114,
שמואל שאול, 133.	127, 148. ראה גם אלחנן.
שמואל בר יהושע שונצין, 101.	שמואל בק 36.
שמלן בר נריה כץ 56.	שמואל ישורון, 182 ^b .
שמעון בן נמליאל סגארי 90.	שמואל דלויקיוו, 99.
שמעון לדיאה, 123, 154.	שמואל כהן, 114, 136.
שמעון סולם, 89.	שמואל רבין דמיסה, 161.
שמשון כהן 39, 77.	שמואל מהארומים, 125.
שמשון סשולם 24.	שמואל סאנטיני 124, 148.
תמרי כהן מתתיה. 176.	שמואל קורקום 59.

שמות הארצות והמקומות.

184 Sinigaglia סיניגאליה 136 ספרד 110, 91, 73, 43, 42, 22 פארוואה 169, 155, 154, 153, 127 183, 182, 180, 179 פלזניא 189, 187, 137, 134, 133 פורטו גראר 72 Porto guararo 110 Piemont פיאמנט 151, 90 Pitigliano פיסאליאנו 180, 171, 170 פיסא 184 Pesaro פיסארו 170 פיראן 99, 92, 89, 74, 73, 41 פירארה 125, 120, 119, 115, 109 173, 147, 141 (פי סני-צנ) קפיז—ק'כ, קפיז—קסיס, נכתבו בפירארה. 190, 77, 68 פראנה 164, 131 Firenze פירנציה (פירנצה) 190 צינטו 175, 137 צפת 75 (Casale) קאזאל מונפרא 106, 76 (Casale Monferrato) קאסטיל אוטיירא Castel Vittorio 130 19 Capo di Istria קאדיסטריא קניאן 33 137, 135, 134, 101 קנסטאנטנה 190 179, 134, 115, 112, 78 קראקה 188, 180 קריסטנה 110 91, 87 Rovigo רויגו 95, 93, 89, 59, 47, 5 רוסה 187, 181, 177, 169, 130 189, 188 137, 134, 133 רסיאה 146 Reggio ריגיו שאלוניקי 157 תורסה 157	47 אבינון 158 Smyrna אסיר 184 Urbino אורבינו 175, 106 איטלני (נלילות) איטליאה 70, 111, 134, 158, 168 180 169, 146 Hamburg אסבורג אססטרם 142 אנקונה 20, 21, 25, 26, 29, 47 151 אסטי 64, 62 אשכנז 134, 137, 158 ארץ ישראל 71, 81, 104, 134 140, 137, 135 בולניא 40, 47 107 בורגו 189 (Brest) Brisk בריסק נורציאה 168 ויאדנה 136 Viadana וידו 188 Vido ווינא 139, 140, 190 Wien וינציאה 12, 13, 31, 34, 36, 39 83, 82, 77, 73, 44, 42, 41 115, 105, 92, 90, 89, 88, 85 140, 138, 135, 121, 116 150, 149, 148, 147, 142 158, 157, 156, 155, 151 175, 174, 173, 171, 164 195, 180 112, 110, 73, 17, 16 ירונה 121 terra ferma ירדה פירמה 128 Treviso טרוויו טריאסט 73 134 Levante ליואנטי ליטא 134, 133 סאנפואו 38, 39, 71, 73, 109 194, 191, 136, 131, 110 סונטאנינה 7, 11, 38, 43, 44 109, 105, 71, 65, 54, 49 130, 111, 110 סילאנה 110, 135 סינה 130, 129 Siena

תקונים

	שורה	צר
שניז	25	1
מציקני יציו	10 (מלמטה)	4
חי	11	15
נאים	4	16
לו	12	23
ימצאו	5	28
וסה עז סארי	הערה 3	34
כי יעלה בדעתו	15	34
להשיב אמריו לך		
סצרי	7	35
אשוב	14	38
תצמח	13	40
שיד	4 מלמטה	41
כי לא יאמנו	2	47
קורבה	13	73
הטוב	10 מלמטה	76
תענוכ	7	76
הטוב	2	77
1607	הערה 1	77
אולי	9 מלמטה	83
שלם	2	85
אבל סה	6	89
אחיס	22	90
שלשה	13 מלמטה	91
לקיים	13	93
מסקים קרוש (ראה צד 75 שורה 5)	17	93
Mantova	שורה אחרונה	110
שלשים	1	113
ניס	12	113
עם חייט במחטו (נמ 6, 94)	7	114
דרב ירא	3 מלמטה	114
דק בוניציאה	הערה 1	116
בביתו	4	119
בהם	10 מלמטה	123
תלמיד	16	126
וידין	17	135
נביות	25	136
לחלק	9	152
Case's	הערה 3	161
האלה	שורה אחרונה	166
אוני	7	178